

E. A. LONGEN :
JAROSLAV
HASEK

NAKLAD. E. BEAUFORT, PRAHA

12/12 —
E. A. Longen:

Jaroslav Hašek

Obálka a kresby autora

1928

Nakladatelství E. Beaufort v Praze

ÚVODEM:

O Jaroslavu Haškovi obíhají světem nesčetné pověsti a bajky z jeho života se zřejmou tendencí, aby Haškova povaha vynikla ve spleti veselých kousků co nejkomičtěji. Tvrdí se, že se Hašek narodil jako humorista, a proto různí lidé objevují ve svých vzpomínkách, že Hašek žil též jako humorista. Ať spáchal cokoli, všechny události z jeho života, i smutné, všechno obrací se po Haškově smrti v žert, vhodný k smíchu. Neschází mnoho a snad by se lidé chechtali také Haškově Osudu. A předčasná jeho smrt? Možná, že mnozí považují tento tragický akt za veselý závěr humoristova života. Nebo: za nutné skoncování životní taškařiny.

Hašek zvítězil svým humorem, a svět se chce smát i stvořiteli velikého humorného díla. Necht' však smíškové nezapomínají, že i k smíchu musí býti oprávnění. Není každému dáno, aby se uměl tak smát jako Jaroslav Hašek. A nejtrapnější je smích pro smích. Jistě by byl Jaroslav Hašek hned pohotově s úsudkem:

„Jen idioti se smějou bez humorné příčiny.“

Emil Artur Longen.

Poříčí na Sázavě 10. ledna 1928.

Setkání.

Žil jsem v Berlíně, když Jaroslav Hašek zemřel. (V prvních dnech ledna roku 1923.) S počátku nechtěl z mých známých nikdo uvěřit prvé zprávě o Haškově skonu.

Egon Erwin Kisch vyskočil za stolem v „Romanisches Café“ a křičel, jako by se s někým hádal:

„Nesmysl! Jaroušek tropí si zase blázný ze světa. Nedejte se nachytat, přátelé, nebo jste v mých zra-
cích volové. Po kolikáté již Hašek umřel? Nevíš to, Karle?“

Karel Nový usmál se snivě a pokrčil rameny.

„To je už jistě desáté Haškovo úmrtí,“ rychle odpovéděl na svoji otázku rozohněný Kisch. „Jarda tak brzy neumře. A vůbec nikdy nesejde z tohoto světa. protože je nesmrtelný.“

Druhého dne byla zpráva o Haškově smrti potvrzena ve všech novinách. Prožívali jsme v Berlíně smutné dny. Sedávali jsme s Novým v zastrčených kavárničkách a vzpomínali na Haška. Bylo prolito mnoho slz a vypito hodně nápojů.

Jednoho večera seděl u vedlejšího stolu neznámý starší muž, jenž četl noviny, jako by se o nás a naše řeči ani nezajímal. Vyhlížel jako čistokrevný Berličan a nevzbudil pražádný náš zájem. Opustil kavárnu téměř zároveň s námi a zůstal stát na ulici, jako by se rozmýšlel, kam jít. Když jsem se s Novým rozloučil a zamířil k blízkému domovu, byl jsem neznámým dohoněn i osloven:

„Odpusťte, pane, že vás zdržuji, ale rád bych vám sdělil, že jsem pana spisovatele Haška taky znal osobně. Odpusťte, že jsem naslouchal v kavárně vašemu rozhovoru, ale to je už můj dávný zvyk. Byl jsem až do převratu ve službě rakouské tajné policie v Praze.“

Pohlédl jsem zkoumavě na bývalého tajného, jenž

se mně představil jako Vinca Španda a vypravoval, že praštil s policejní službou, vystěhoval se navždy z Prahy do Berlína a zařídil si v Bülowstrasse vinárničku s dámskou obsluhou. Nezapomněl si přitom postěžovat:

„V Praze jsem nemohl za svoje služby pranic očekávat. Jak jistě asi víte, byly veřejné domy po převratu zrušeny. Avšak, abych vám vysvětlil, proč jsem se k vám přidružil. Mám mnoho vzpomínek o nebožtíkovi panu Haškovi a mohl bych vám o něm leccos vypravovat ze svých zkušeností jako tajný policista. Navštivte mne v mém podniku, a můžeme společně dáti mé paměti o panu Haškovi dohromady. Bude to náramně zajímavý doklad o tom, jak se pan spisovatel snášel s rakouskou policií.“

Vinárník Vinca Španda z Bülowstrasse mne nezklamal. Svěřil mně několik sešitů svých záznamů o Jaroslavu Haškovi a vypověděl mnoho ze své zkušenosti, nabyté o Haškovi.

Zůmyslně uveřejňuji paměti Vinci Špandy, neboť líčí dobrodružství bývalé c. k. rakouské policie s Jaroslavem Haškem pravdivě a nezkresleně.

Paměti Vinci Špandy

bývalého

c. k. tajného policisty v Praze.

— — (Roku 1911.) Včera jsem přišel na policejní ředitelství pro rozkazy, a pan komisař na mne vybal:

„Nějakej spisovatel Jaroslav Hašek založil na Žižkově novou politickou stranu. Co o tom vědí?“

„Poslušně hlásím, pane komisaři, že je mně tahle zpráva španělskou vesnicí.“

„Tak nevědí nic?“

„Koukám na nich, pane komisaři, jako tele na řezníka.“

„A neznají toho spisovatele Haška? Nečetli jeho spisy? Není politicky verdächtig?“

„Nejsem dlouho u policie a tudíž jsem nemoh ještě všechny spisovatele a redaktory probádat.“

„Hned se seberou a najdou si informace o tom Haškovi.“

Vyhledal jsem si spisy o Jaroslavu Haškovi a pak jsem si pohovořil s jedním strážníkem, kerej pana redaktora zná z hospody. S boží pomocí sestavil jsem následující raport:

— — Jaroslav Hašek, spisovatel a redaktor.

Píše články poučné, ale hlavně zábavné. Napsané podpisuje někdy vlastním jménem. V některých případech se vůbec nepodpíše, ale na to se vždycky přijde, že to napsal Jaroslav Hašek. Také se podpisuje falešnými jmény, na příklad Kočka. To by byl pokus o oklamání policejních orgánů, kerý mají dozor nad činností všech redaktorů a spisovatelů. Píše do různých novin a humoristických časopisů, avšak též do odborného listu „Světa zvířat“. Vystudoval obchodní akademii a pak cestoval. Byl už víckrát policejně pokutován pro noční výtržnosti. Rovněž byl několikrát ponechán na strážnici, aby se vyspal z opilství. Musí se dodatečně zjistit, zda-li je politicky podezřelý. —

Odevzdal jsem raport panu komisaři, kerej zavrtěl hlavou a rozkázal:

„Teď táhnou na Žižkov a vypátrají, co je to za politickou stranu, diese neue Partei Hašek's.“

Vydal jsem se bez otálení na Žižkov a cestou jsem se vyptával všech strážníků, v kerej putice je nákej brajgl, protože všechny politický partaje dělají randál. Teprve pod Volšanama prozradil mně jeden nadstrážník, že za rohem v hospodě hulákají náci flamenďři už vod voběda. A to bylo sedm hodin večer, když jsem vlez do výčepu tý hospody.

Bylo tam namačkáno, takže jsem se nemoh protláčit do lokálu, kde bylo tolik lidí, že seděli i na stolech. Všichni v hospodě řvali. až se mně hlava zatočila a nedoved jsem pochopit, vo co de. Raději jsem si stoup za plechový kamna, abych nebyl nápadnej, a držel jsem sklenici s pivem v ruce, aby

mně to někdo nevypil, protože jsem jakživ předtím neviděl, jak se tam strašlivě pilo.

Ztrácel jsem pomalu trpělivost a zlobil jsem se, že se nic nedovím. I nohy mne začaly bolet, ježto mám revma v kotníkách. Tu někdo zařval:

„Koukejte, lidi, fízl čumí za kamnama.“

Lek jsem se, že bych byl málem upustil sklenici. Hned jsem chtěl vytáhnout revolver, ale nemoh jsem se dostat rukou do zadní kapsy, tak jsem byl přimáčknutej na zed'.

„Je to fízl! Bydlí naproti mně v ulici.“

Podíval jsem se přes troubu na chlapa, kerej tak sprostě řval. Na mou duši, znali jsme se. Už dříve jsme se znali, než jsem šel k policii. Chodívali jsme spolu hrát kuželky, a von mě jednou přemlouval, abych se dal k anarchistům, že je taky u nich, a že budeme pašovat sacharin a padělat peníze. To se mně nezamlouvalo a dal jsem se raděj k tajný policii.

Ten anarchista zařval znova:

„Lidi, vykouríme toho fízla!“

To byla slova jako do pranice. Hned se všechno shluklo kolem kamen. Vzpomněl jsem si, že je mnoho psů zajícova smrt, zved jsem obě ruce do vejšky a vykřikl jsem:

„Pánové, nejsem tady služebně. Chci si vypít klidně pár piv a mám ženu i děti.“

Někdo mi vyškub sklenici z ruky, a ostatní řvali:

„Vyhod'te ho. Na kandelábr s fízlem!“

Chumáč zběsilců podnik útok na kamna, ale já se za nima příkrčil do kouta, že jsem si připadal jako vytisknutý písmeno. Byla to kritická chvíle, a v duchu jsem se viděl houpat na lucerně jako oběšenec.

Tu rozhodil zuřivce nějaký muž a zařval jako tur:

„Zpátky, přátelé! Nezapomínejte, že jsme politická strana mírného pokroku v mezích zákona!“

Anarchista z naší ulice chraplavě odpověděl:

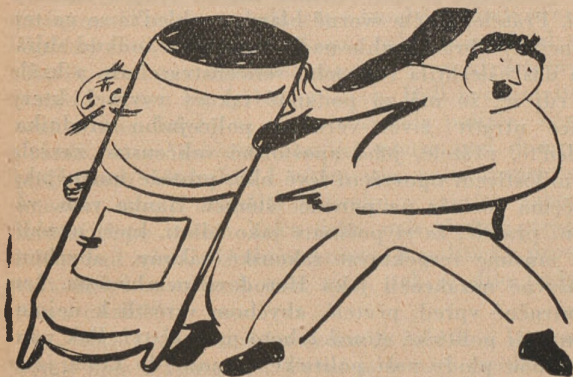
„Fízla nikdy mezi sebou nestrpíme!“

A ve výčepu to jednomyslně zahlučelo:

„Ať zhyne fízl. Ven s takovou krysou a voběsit!“

Muž, kerej se mne zastal, porazil mohutným nápo-rem kamna přímo na útočníky a spustil pokřik jako na hlásnou troubu:

„To jste členové strany, jež má být všem politi-ckým stranám mocnářství rakousko-uherského záři-

vým vzorem? Takhle si nepočíná ani dobytek. vele-ctění přátelé! Tento srdnatý pán odvážil se do na-šeho středu jako zástupce pana policejního ředitele Křikavy, a vy jste se vrhli na vzácného hosta jako horda trampů amerických pamp na nějakého lotra, kerého chtějí lynchovat. Host do domu, bůh do do-mu. Toto přísloví, užívané prakticky Slovany již v pátém století před Kristem, musí vám být svato! Co proved tento pán, jenž zastává odpovědný úřad nezbytné c. k. tajné policie? Je to nějaký sprostý lu-

pič nebo vrah, že ho chcete pověsit? Můžete mu dokázat nějaký zločin?“

„Je to policejní špicl. Bídnej fízl a to stačí,“ vykřikli moji protivníci a zahrozili na mne pěstmi.

Můj dobrovolnej obhájce vystoupil na poražený kamna a pokračoval s velikou vervou:

„Nejste hodni, abyste náleželi ke straně, jež má na svém štítu vyryto heslo: v mezích zákona. Heslo, jež si v ničem nezadá s heslem našeho staříckého mocnáře Františka Josefa: viribus unitis. Spojenými silami. Přátelé, otočte svorně hlavy a zahleďte se na ten vznešený obraz tamhle na špinavé stěně, odkud shlíží na nás ušlechtilá tvář jeho veličenstva císaře a krále a rdí se, že má za podanné takový vyvrhel, který chce utratit život věrného policejního úředníka. Hleďte, přátelé, jeho apoštolské veličenstvo zavřelo v milostivém opovržení levé oko, protože mu nějaký ničema rozmáz na panence štěnici. Hanba vám, vážení přátelé, že si počínáte jako idioti, kteří nevědí, že musíme respektovat rakouské zákony, abychom duševně nezakrněli jako Herodova nemluvnata. Jen umírněně vpřed, přátelé, abychom vzrostli k nejmohutnější politické straně tohoto mocnářství. Pak nám spadnou plody naší politické činnosti do klína jako zralé slívy. A nevíme hodiny ani dne, kdy někdo z nás zasedne ve Vídni na ministerské křeslo, aby pomáhal ustaranému duchu jeho veličenstva řídit osudy národů tohoto mocnářství. Přece nepoženeme na Vídeň šturmem, povraždívše všechny úředníky a vykonavatele zákonů. Jezdíme na divokých hřebcích pojídající shnilé maso, prolezlé červy? Jsme Barbari? Jsme Hunové? Nikoli, neboť žijeme v Praze jako civilisovaní občané. Nikoli krvavý Atilla, ale mírumilovný František Josef první stojí v čele národů našeho mocnářství. A pohleďte na tohoto poslušného

úředníka jeho veličenstva. Počíná si tak provokativně jako vy? Fakt nás poučuje, že se pan inspektor krčí za mnou do kouta jako podesranej saks, cvaká zuby do taktu a je hledý jako tlustý od šunky. Tak se slušně chová úředník tajné policie a má takovou moc, že by vás mohl dát všechny zavřít. A takového vynikajícího muže chtěli jste zadávit jako lidožrouti! Vsad'te se, přátelé, o pět tupláků piva, že má náš host na zadku revolver. Proč nepoužil proti vám své zbraně? Protože je si vědom zákona i své moci. Mohl se vykázat svým orlíčkem a legitimací, zavolat na vás: jménem zákona — a byli jste v troubě, přátelé. Tento statečný muž nezneužil zákonů, neboť nás přišel navštívit, aby nás dokonale poznal a mohl referovat o naší činnosti na vyšších místech. Byli bychom ztracená strana, kdyby se o nás nestarala policie. Vězte, přátelé, že se můžeme rozvíjet pouze pod dozorem policejních úředníků. I vítám vás, pane inspektore, jménem strany mírného pokroku v mezích zákona. Krácejte po našem boku jako naše čestná stráž a bděte nad námi, abychom mravně i politicky prospívali. Když se ruka k ruce vine, pak se dílo podaří. Sláva císaři!“

Za ohromného smíchu seskočil řečník s kamen a vytáh mne z kouta ven. První se k nám protlačil davem hostinský, kerej poplácal mého zachránce po zádech a pochvaloval si:

„Tak to musí bejt, pane Hašku. S policií musíme žít v nejlepší shodě. Já bych měl nerad ňáký opletání nebo potahování s ouřady, abych pak snad ztratil živnost. To by mně celá vaše partaj za to nestála, pane spisovatelí —.“

„Nebojte se, nic se vám nepříhodí.“ konejšil pan Hašek hospodskýho. „V nejhorším vám vypije naše partaj celou hospodu, a uděláte bankrot. A to není

nic špatného. Baron Rotschild položil se pětadvacetkrát a není to žádnéj vypočítavý žid, nýbrž mecenáš panovnického rodu a celého mocnářství.“

Koukal jsem na pana Haška jako na zjevení a cítíl jsem se mu zavázán vděčností, poněvadž bych byl jinak zdrav neodlez.

Pan spisovatel Jaroslav Hašek je muž v plné síle, vyšší postavy, něco ke třicítce, zavalitej, s ohnutejma zádama od stálého sezení, má krátký tlustý krk s naběhlejšímá žílama, protože hodně křičí, velikou a kulatou hlavu, oholený obličej a masitý jako bochánek. drobnější nos se slabším kořenem, malá ústa s odšpulenýma rtoma, menší oči, tmavší a náramně čilé, nenápadný obočí, vyklenutý čelo a na spáncích plný, tmavěkaštanový vlasy, neučesaný a rozházený jako vrabčí hnízdo, mluví silným hlasem, ale jaksi dušně, má sklony k tloušce, kouří cigára, cigarety, fajfku a taky baguje. A pije s takovou chutí, jako by políkal vzduch.

Nepopírám, že na mne učinil veliký dojem, ačkoliv pan spisovatel nedbá pranic na svůj zevnějšek. Z jeho řeči jsem nebyl příliš moudrý, ale vyrozuměl jsem, že je pan Hašek vzdělaný a sečtený muž. A hlavně, že je uznalý k úřadům a vládě a jeho veličenstvu. Má vliv na lidi a dovede imponovat, neboť si založil vlastní politickou stranu. A je náramně oblíbenej.

Příslušníci jeho strany jsou neomalení hrubci, kerý v jinejch partajích nechtěj asi trpět. Když pan spisovatel mluvil vážně, tak se mu všichni smáli jako blázni. Ti hlupáci nechápají politické idealy pana Haška a jeho poctivou snahu, aby se nenarazilo na zákon.

Pan Hašek nechce asi dělat takovou divokou politiku s obstrukcí v parlamentě a velezrádnými rejdy, začož se musí každý slušný rakouský občan stydět.

Doufám, že pan Hašek neprovede žádnou politickou ostudu, jako jiní politikové, k vůli nimž máme na policii plný ruce práce a veliký starosti. Jinak hovoří pan Hašek dosti lidově, co na srdci, to na jazyku — a vypustí sem tam tlusté slovo, takže by nemoh sedět při svačině u milostpaní policejní ředitelky Krzikawové. Ostatně, teprve začíná svou kariéru, ale mne tak snadno nikdo neoblafne, ani žádnéj spisovatel nebo redaktor. —

— Pak jsme seděli s panem Haškem v lokále u předsednickýho stolu. Byl jsem taky představen mnoha lidem, avšak nemohu si ty všechny jména zapamatovat. V hospodě byl takovej kraval, každej řval pátý přes devátý jako posedlej, takže jsem byl z toho všeho celej pitomej.

Vedle u stolu psal nějaký vlasatý a silný muž, keřej pořád škrtal na papíru a přitom si utíral rukou obličej jako ručníkem. Divil jsem se, že si neutrh'h pysk nebo kus nosu, jak si dřel líce.

Pan Hašek hodil tomu podivnému muži slanej rohlík na papír a zvolal:

„Nech toho, Gusto, a přisedni si k nám. Popovídáme si s naším milým hostem panem inspektorem Špandou o policejní mezinárodní situaci.“

„Neblbni, Jardo,“ vyjek mrzutě vyrušený muž. „Musím to rychle dopsat, abych se neocit na suchu.“ A pustil se do rohlíku i do psaní.

„Koukejte, pane inspektore, takhle vyhlíží český básník Opočno,“ rozhorlil se pan Hašek. „Doma nemá kdy, aby básnil, až tady v hospodě pospíchá, obávaje se, že by spad ožralý pod stůl dřív, než doveršotepuje. Počínal si takto básník Wolfgang von Goethe? Slavný spisovatel Václav Beneš Třebízský také nechodil ráno domů zpit do němoty a jistě si pamatoval, co před tím napsal a netvrdil, když to

později četl vytištěno, že mu byl jeho výtvor vyměněn za cizí. Proč bychom neměli následovat ušlechtilých vzorů nesmrtelných geniů? Vzpomeň si na Jaroslava Vrchlického, Gusto, a ustaň, nebo tě násilím donutíme, abys zahodil péro, i kdyby ses proto nestal slavným.“

Pan Hašek byl v právu, neboť není slušný psát básně v hospodě a ve společnosti, ale pan Opočno vykřikl něco hrozně sprostýho a básnil dál.

Pan Hašek se nemoh víc opanovat. Skočil k neposlušnému básníkovi, vyrval mu plod jeho ducha a zlobil se:

„Nikdy nedopustíme, aby byl do našich řad vnášen zmatek nějakými šengajsty jako básníkem Opočnou. Hle, píše o rozlomených poutech! On láme pouta v přítomnosti pana policejního inspektora! Jsme státotvornou stranou, přátelé, a takové zjevy mezi sebou nestrpíme! Navrh bych, aby byl Opočno vynesena na vzduch a hozen přes hřbitovní zeď, kdybych nebyl přesvědčen, že Opočno ochotně zaplatí dvacet piv.“

Avšak pan Opočno se ukrutně rozvzteklil. Utřel si několikrát po sobě rukou obličej a prskal přitom jako křeček. Pak uchopil pana Haška za rameno a chtěl ho povalit na stůl.

Hned jsem poznal, že mám před sebou rváče, což bych nebyl býval o básníkovi nikdy soudil. I rozhod jsem se, že zakročím. Neučinil jsem nic zlého, jen jsem chytil pana Opočnu za kabát a táh ho nazpět, aby neublížil panu Haškovi, ale po facce, kerou mi pan básník vlepil, nastala mela k nepopsání. Viděl jsem mnoho rvaček v hospodách, avšak něco podobného jako tam, v přítomnosti pana Haška, jsem nikdy ještě nezažil. Rány se na mne se všech stran jen sypaly, a najednou jsem ležel na zemi, i bylo do mne

bušeno jako do kovadliny, kerá by takovou řezbu taky nevydržela. Pak mě chňapli za nohy a vlékli po podlaze, až mi hlava brnkala o prkna jako koule na kuželníku. Více se nic nepamatuju. Teprve po delší době poznal jsem pana Haška, kerej stál nade mnou a lil mně pivo do obličejje. Zakuckal jsem se a tím jsem se probral z mrákot. A již jsem slyšel pana spisovatele hovořit:

„Přátelé, přestaňte! To by nebyl zločin zabití, nýbrž sprostá úkladná vražda. Ruce zpátky, a nepošpiňte si jich krví tajného policajta. Dejte sem lahev rumu, aby náš vážený host přišel k sobě. Pro boha, do čeho jste se to připlet, pane inspektore? Proč jste raději neodešel na záchod?“

Pak mně pan Hašek utřel zakrvácený nos svým kabátem a pokračoval:

„Pane inspektore, nesmíte si víckrát tak počínat, protože jste policejní úředník, a odpovědnost vašeho nemístného konání bude přičtěna k tíži panu policejnímu ředitelovi i vysoké vládě ve Vídni. Policejní oud nesmí se takhle zahazovat. Vždyť jste se tady rval jako šílený demonstrant! Tlouk jste kolem sebe jako kobyly, když má hřebík pod sedlem. To mne bolí, pane inspektore, a kdybyste nebyl ve službách zákona, tak bych vám vrazil takovou ránu mezi oči, že byste si šel rovnou lehnout na Olšany. A odpustíte mi, že jsem byl nucen ušetřit vám prozatím dvě facky, abyste pamatoval na svou policejní čest.“

Zadíval jsem se vyjeveně na pana spisovatele a chtěl jsem se zeptat, jestli to vše není nějaký děsný sen, avšak pan Hašek mi vrazil hrdlo lahve do huby a lil mi rum do hrdla, že jsem nestačil polykat. Přitom křičel pan Opočno:

„Neplýtvej rumem, Jardo! Ricinovej olej bys měl chlapovi nalejt do chřtánu. Zatracenej fízl! Serve se

tady jako pacholek u muziky a ještě by chlastal na naše útraty. A povídám, voni fízle, neběžej za tepla s udáním na policii!“

Rána do žeber byla nádavkem, až jsem se zajík a celej polil rumem. Od té chvíle přestal jsem věřit básníkům a soudím, že jsou jen na obtíž veřejnému pořádku. Pan Hašek se mne opět zastal:

„Přátelé, pan inspektor dostal už svůj patřičný díl za svoji nerozvážnost, a nikdo více nesmí dotknouti se muže zákona. My víme dobře, co znamená zákon a platit daně a útraty v hospodě. A nejsme žádní policajti, abychom si počínali vandalsky jako Barbaři, když se dostali křesťanům na kůži. Vstaňte, pane inspektore, tropíte ostudu policii, válíte-li se na zemi v louži jako prase. Přisedněte si k našemu stolu, a my se vynasnažíme, abychom zapomněli. Jakou výtržnost jste zde způsobil jménem zákona. Způsobené škody započítá vám pan hostinský do outraty. Já mu to nezapomenu hlásit. A chovejte se slušně jako host naší politické strany, jež slibně rozvíjí svoji činnost, jak jste musil pozorovat.“

Nejraději bych byl odešel, ale vzpomněl jsem si, že musím panu komisaři podat referát o partaji pana Haška. Z těch důvodů jsem se posadil vedle pana Haška a pak jsem si poručil guláš s knedlíkem, abych zakryl rozpaky, kerejch jsem se v tý společnosti nemoh zbavit.

V duchu jsem se tázal: „Jak je možno, aby s takovými vyvrheli obcoval spisovatel, kerej chce vyniknout před celým světem? Asi proto,“ usoudil jsem. „že každý vůdce potřebuje dav nerozumných lidí, aby dosáh cíle.“ Rozhlédl jsem se po lokále a pomyslně si: „Inu, to je ten zhovadilý dav, kerej pan Hašek potřebuje.“

Ulehčilo se mi a zadíval jsem se kurážně na anar-

chistu, kerej seděl vedle básníka Opočny. Ten upozoroval můj pohled a ihned na mě vzkřik:

„Hleď si svýho guláše, drzej špicle. To už vyhlížeš, koho udaj. Chtějí prodát nákou dušičku, voni fízle? Kolik jim platí policejní ředitel Křikava za jednu duši?“

Pan Hašek vstal, udeřil sklenicí o stůl, aby se kral trochu ztišil, a promluvil:

„Přítel Opočno dotkl se svými otázkami prodeje duší, i dovolte, přátelé, abych pohovořil o tak zajímavém thema. Bylo by vulgární, abych pojednával o výnosném obchodu gumovými dušemi. Promluvím výhradně o prodávání a kupování tak zvaných lidských duší. Vznik toho obchodu nelze zařadit do dob pohanských, kdy se prodávali pouze otroci a ženy. Věděl snad Ramses I. něco o lidské duši? Zhola nic, stejně jako Hůnové nebo příslušníci divokých afrických kmenů a Kanibalů. Teprve první křesťané učili svět poznávat lidskou duši, a pak alkohol, neboť pan profesor Houska dokazuje ve svých spisech o abstinenci, že alkohol hubí lidskou duši. Dovolíte, přátelé, abych tvrzení profesora Housky zapil slivovicí.“

Pan Hašek učinil notný doušek a pokračoval:

„Konstatuji, že se policie nesúčastnila objevení lidské duše, a jen nevzdělanci mohou přičítati původ toho druhu obchodu na vrub policii. Nejvíce obchodního smyslu pro lidské duše projevíly různé křesťanské církve, jež své zboží navzájem přeplácely a sobě konkurovaly. Tak se záhy stalo kupování a prodávání duší výnosným obchodem. Spisovatel Gogol psal o člověku, který kupoval dokonce mrtvé duše ruských mužiků. V moderní době rozkvétl tento obchod velmi utěšeně, a čím více má někdo duší na skladě, tím se těší většímu respektu chudých lidí, kteří se mají co ohánět, aby udrželi vlastní duši

v těle. Obchod je obchod, a není divu, že se také naše vláda zabývá kupováním duší, jež zavírá do kriminálu, aby získaly na jakosti a pozbyly nechutných vlastností, jako vzdorovitosti, neposlušnosti a nenávisť k vrchnosti. Každá vláda, kdekoli a kdykoli, touží, aby měla na skladě duše poslušné a příchýlné stávajícímu řádu a zákonům. K tomu účelu zřizuje instituce tajné policie, zaměstnávající agenty, kteří vycházejí na lov lidských duší a prodávají je svým vládám jako ulovené slanečky. Tato fakta pozorujeme též v našem mocnářství, a přátelé, mýlíte se, považující zaměstnání policejního agenta či-li špiela nebo fízla za hnusné a nečestné. Jak by to v Rakousko-Uhersku dopadalo, kdyby směl každý podle své libosti rvát, že císař pán je korunovaný vůl a že má kojnou?“

„To je pravda,“ křičeli posluchači a pustě se rozesmáli.

Seděl jsem při té přednášce jako na bodláčí, protože jsem nevěděl, jak pan Hašek skončí, a neodvážil jsem se ani zvednout hlavu. Pan spisovatel se napil, utišil bouchnutím do stolu nehorázný smích a povídal dále, jako by to nebylo nic špatného:

„To by každému otevřhubovi klapala huba, kdyby nebylo policejních agentů. A zejména v Čechách, neboť mnozí Češi mají císařský rod v žaludku. To by se to švitořilo, a za nedlouho bychom měli z Rakouské říše prachsprostou putyku! Vidíte, jakým důležitým státním aparátem jeví se tajná policie, jež bdí nad tím, aby nemohl každý neotesanec říci jeho veličenství do očí, aby mu milostivě políbilo prdel!“

Zatahal jsem pana Haška za kabát a zaupěl jsem hlasitě:

„Proboha vás prosím, pane spisovateli, račte po-

mlčeti o jeho veličenstvu, nebo budeme mít z toho opletání. Prosim vás —“

„Přátelé, slyšíte, jak mne pan inspektor prosí, abych pomlčel o příkladech lidské sprostoty, stříkající až na nejvyšší místa? Mějme v úctě takového věrného úředníka, jenž nedopustí, aby se vznešeným a urozeným hlavám bohapustě spílalo jako němému dobytku. Jsem přesvědčen, že by mne pan inspektor ihned udal, kdybych řekl, že na Rakousku hovno záleží, poněvadž česká země existovala dávno před Rakouskem a obejde se vždycky na světě bez toho blbého císařského dvora ve Vídni. Něco podobného už vyslovil náš otec Palacký. Vid'te, pane inspektore, že byste učinil na mne udání, kdybych řekl —.“

„Proboha, neříkejte už nic, pane spisovateli. Já bych to musil na policejním ředitelství oznámit,“ vyhrkl jsem a sepjal ruce, aby pan Hašek přestal. Avšak pan spisovatel nedal se umlčet a křičel:

„Zde vidíte, přátelé, úředníka, dbalého své povinnosti. A kdyby se mně přihodil takový malér, rozumějte, pane inspektore, kdyby, kdyby — a já bych prohlásil celou rakouskou vládu i s císařem pánem za bandu lupičů. Jak byste se v tom případě zachoval?“

„Musil bych vás zatknout, pane Hašku,“ vykoktal jsem rozpačitě a v duchu jsem si přál, abych raději seděl v pekle.

Pan spisovatel zasmál se vítězoslavně a zase tla-
chal:

„Slyšeli jste, přátelé, jak by to se mnou dopadlo? A věřte, že bych si zasloužil dva roky těžkého žaláře, kdybych rozšiřoval po Praze, že je císařský rod dědičně zatížen progresivní paralysou. Pozorujete, přátelé, že by si pan inspektor naprosto správně počíнал, kdyby mne zatkl nebo mne udal. A zato by dostal na

policejním ředitelství peněžitou odměnu. Hle, tomu se říká prodávání duší, a přísahám, že nemůže být poctivějšího obchodu. Tu nelze tak snadno páchat podvody — jedině v tom případě, že by pan inspektor udal něco, co jsem zde neřekl, a tvrdil by na policejním ředitelství, že jsem povídal, že bychom měli celou šlechtu i s Francem Josefem Procházkou prvním vymrskat z Čech jako prašivé ovce.“

„Ano, to bych musil oznámit,“ podotkl jsem vážně a důrazně, abych ukončil takové nebezpečné povídání.

„A co byste řekl?“ Obrátil se pan Hašek ke mně.

„Co jsem vás slyšel hovořit.“

„A co? Chci slyšet, co byste udal.“

„Nu, že bychom měli celou šlechtu i s Francem Josefem Procházkou vymrskat z Čech jako prašivý ovce.“

„To jste si vymyslel vy sám, pane inspektore!“

„Proboha, jak jsem si to moh vymyslet, když jste sám povídal, že bychom měli císaře pána vymrskat jako prašivou ovci,“ vykřikl jsem zoufale a studený pot mi vyvstal na zádech.

„Nic takového jsem nepovídal.“

„Ne, vy ste to řekl, pane Hašku,“ odpověděl jsem nejistě a vstal jsem.

„A to byste oznámil na policii?“

„Ano, že jste řekl, že je císařpán prašivá ovce —.“

„To byste se dopustil podvodného udání.“

„Vždyť jste to tak nějak řekl, pane spisovateli.“

Pan Hašek zakulil očima a zařval na mne strašlivě:

„Ne, já jsem řekl, že byste jednal podvodně, když byste oznámil policii vlastní váš výmysl. A o těch prašivých ovcích jste si to vymyslel sám, na což jsem výslovně upozornil, že byste to na mne svedl.“

Zatočila se mi hlava, před očima utvořila se mi

mha a srdce se mi sevřelo úzkostí. Pan Hašek vybuch: „Co vás to napadlo tvrdit, že já říkal takové urážky o císaři pánu?“

„Na mou duši, řek ste to,“ bránil jsem se posledními silami a byl jsem blízek mdlobám.

Tu se v náš rozhovor vmísili ostatní a hulákali o překot:

„Ne, Hašek nic podobného nemluvil. To vy! Vy jste si to sám vymyslel, abyste učinil falešné udání. My to všichni dosvědčíme.“

Kles jsem na židli jako podřatej strom. V duchu jsem se viděl, že mne pan Hašek vede se svou partají na policejní ředitelství a vykládá tam o mě lži.

Básník Opočno mne popad za krk a zařičel:

„Řeknou, fízle, udají Haška na policii?“

„Ne, na mou duši, neudám,“ zvolal jsem a slzy mi vyhrkly. „Jen neničte moji existenci, pánové.“

„My na vás nic neprozradíme, pane inspektore.“ chlácholil mne pan Hašek, když mne viděl plakat jako dítě. „Pozorují, že jste poctivý úředník a že byste na mne neudal nějakou pitomost, jakou jste schopen si vymyslet. A uvěříme vám všichni vaše poctivé jednání, zaplatíte-li padesát piv.“

Vzpomněl jsem si na ženu, že jsem jí slíbil koupit koženou kabelku a pěknou šněrovačku s krajkami a hlava mi klesla bezvládně na prsa.

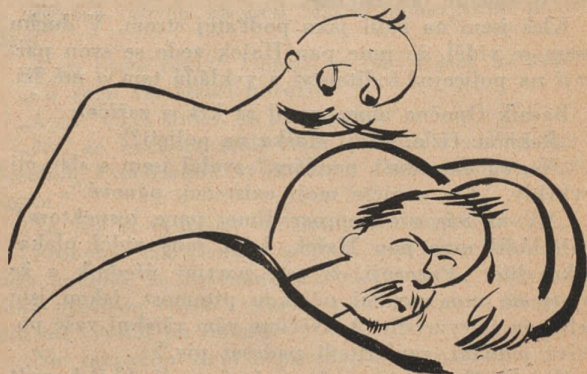
„Výborně, pan inspektor souhlasí. Hospodo, padesát piv na účet pana tajného,“ jásal pan Hašek, jako by vyhrál milion. „Děkuji vám jménem strany pokroku v mezích zákona a v příští schůzi podám návrh, abyste byl jmenován čestným členem. Přátelé, tomu se říká prodávání duší, a tím končím.“

Potom se jeř pila a zpívalo. Pan Hašek přednášel nějaké básně a taky zpíval, ale hrozně falešně. Z toho všeho nevím nic, poněvadž jsme chodili s panem

Haškem a nějakými pány po různých lokálech. Ani nevím, jak dlouho jsme cestovali, a jak jsem se dostal domů. Když jsem se probudil, položil jsem ze zvyku pravou ruku na druhou manželskou postel a pocítiv teplé tělo, odvážil jsem se zeptat:

„Moje zlatíčko, kolik pak je asi hodin?“

„Kuš a chrň,“ ozval se chraplavý hlas. Pozved jsem se a poznal, že to vedle mne neleží moje žena, ale ten anarchista, kerej bydlí naproti v ulici.

Tu jsem pana spisovatele Haška proklel.

Pak jsem běžel na policejní ředitelství, abych podal referát. Umínil jsem si, že si dám pozor na hubu, abych neprozradil nic choulostivýho. Pan komisař doktor Tchorz zrudnul, jak mne spatřil a hulákal úředně:

„Policejní ředitelství není žádný holubník, aby courali tři dny po špacírech a tady se ani neukázali.“

Poprosil jsem pana komisaře, aby mi to odpustil;

protože to byla strašně namahavá služba, když se po celou tu dobu nepřetržitě řečnilo, takže jsem nemohl ani zatelefonovat.

„A jakej je ten Hašek?“

„Podle mýho názoru je to slušnej spisovatel, ale rád pije a pak mluví hodně nesrozumitelně.“

„A jakou to založil politickou partaj?“

„Stranu mírného pokroku v mezích zákona.“

„Mírnej pokrok v mezích zákona? To není špatné,“ liboval si pan komisař a mnul si ruce. „A co chce dělat ta partaj?“

„Kandidovat pana Haška za poslance.“

„No ja, to dělaj všechny partaje. Chci vědět, jakej má ta partaj politickej program!“

„Tak akorát podle zákona. Budou pořádat schůze a taky kabaret,“ odpovéděl jsem hodně vyhýbavě.

„Cože? To jsem ještě neslyšel, aby nějaká politická partaj pořádala kabaret mimo vídeňský parlament,“ podivil se pan komisař a zasmál se svému vtipu. „To bude asi nákej zábavnej spolek. Nezapomenou mne upozornit, až ten Hašek svolá příští schůzi. Podívám se tam.“

Ted' se bojím, aby to na schůzi pana Haška nedopadlo s panem komisařem jako se mnou. To bych vyletěl ze služby, a ještě by mne snad dal pan komisař doktor Tchorz zavřít. Rád bych panu Haškovi nenápadně sdělil, že s našejma pány od policie nejsou žádný špásy, ale raději se panu spisovateli vyhnu.

Před volbama do parlamentu procházel jsem se na Ferdinandce, kde jsem moh na korse snadno něco pochytit, protože ve volbách vyletí z lidí vždycky něco vostrýho, co jinak v sobě utajují. Natahoval

jsem uši na všechny strany. Najednou mne někdo zaťukal na rameno. Otočil jsem se. Byl to Bienefeld, můj kolega z policie. Nesnes jsem ho dobře, protože si Bienefeld hrál na zkušenějšího a mazanějšího a přitom byl hloupej. Hrával rád karty a na Smíchově přišel o kšeft s prádlem. Nezmož se ani na bankrot a nevěděl kudy kam, a jeho žena vyváděla mu psí kusy. Jednoho večera oběsil se na dvorečku, ale domovník ho včas odříz, a Bienefeld šel k tajný policii. Nejvíc se stará o hazardní hry a parlamentáře.

„Nezdržuj mne,“ osopil jsem se na Bienefelda. „Mám tady moc důležitý pátrání a sleduji jednoho chlapa.“

Avšak Bienefeld se mne nepustil. Vzal mne pod paží a začal, jako by medem mazal:

„Nech toho a pojďme do hospody. Já ti povím o materiálu, že si prsty voblízneš a za jednoho chlapa, kerýho ted' pustíš, dostaneš jich třicet.“

Ze zvědavosti jsem se dal Bienefeldem svést, ale v hospodě jsem valil voči, když mi můj kolega vypravoval, že byl na schůzi spisovatele Haška a jeho partaje. Stavěl jsem se nevědomým, a Bienefeld řečnil:

„To musíš poznat, Špando. V tý partaji ti pokvete pšenice. Taková holota nebyla už dlouho pohromaďe. A co se tam mluví! Co slovo, to pět měsíců kriminálu. A ten pan spisovatel? Myslil jsem, že mne raní mrtvice, když vypravoval hrozný věci o jeho excelenci panu místopředsedovi knížeti Thunovi.“

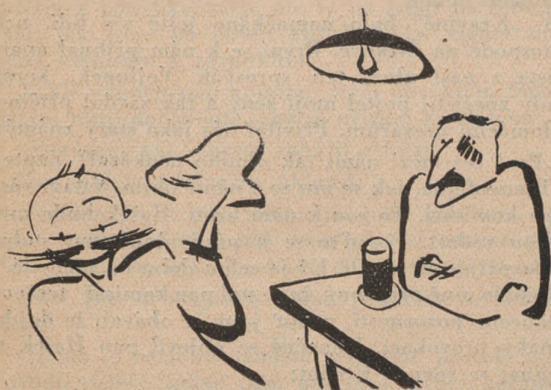
Podotknul jsem suše: „Proč jsi ho teda nezatkul?“

„Nic jsem s tím Haškem nemoh svíst. Jak jsem ho chtěl usvědčit, tak se na obrátce vyvlík jako úhoř, a málem, že jsem v tom nezůstal sám. Ten má za uši-ma a dělá si ze všeho blázný. A těch ničemů, kerý

ho poslouchají, má hned kolem sebe plnou putyku. Když pobouří jednu ulici, tak táhne do jiný hospody, a cirkus začne znova. Hašek říká, že zakládá odbočky strany mírného pokroku v mezích zákona. Na zejtra svolal schůzi do „Kravína“ na Vinohradech v Korunní třídě. Povídám ti, tam musíš jít.“

Prohléd jsem si Bienenfelda pozorněji. Na čele a pod okem měl pěkně barvené modřiny a levá ruka byla pohmožděna. Otázal jsem se nevinně:

„A půjdeš se mnou?“

„Ne, ne, já nemohu,“ odtušil kvapně Bienenfeld a vzdychl. „Kde pak, já nemohu chodit na takový zábavy. Mám důležitější práci —.“

Rychle jsem zaplatil a opustil Bienenfelda. Na ulici jsem se tak rozesmál, že se lidé za mnou ohlíželi. V té náladě jsem dorazil až na policejní ředitelství, kde jsem vyhledal pana komisaře doktora Tchorze a pověděl mu o chystané schůzi pana Haška.

„Dobrá, zejtra si tam vyšlápeme,“ zaradoval se pan komisař. „Už jsem myslil, že na tu novou partaj zapomněli.“

Jak bych moh zapomenout na pana spisovatele a jeho stranu?

Následujícího dne k večeru kráčeli jsme s panem komisařem na schůzi do „Kravína“. Pan komisař vězel v úřední uniformě a pískal si cestou veselé písničky, kerý mně zněly v uších jako pohřební žalmy. Ani pomyslit jsem nechtěl na náš návrat, s jakou asi půjdeme domů.

V „Kravíně“ bylo namačkáno ještě víc lidí, než v hospodě na Žižkově. První se k nám přihnal anarchista z naší ulice, ten sprosták Vejlupek, kerej tehdy znečistil postel mojí ženy a tak zavdal příčinu k domácím nesvárům. Přivítal nás jako starý známý:

„Proč ses mezi námi tak dlouho neukázal? Zeptej se Bienenfelda, jak se mu to s námi líbilo. Vítám vás, pane komisaři. To sou k nám hosti. Hašek bude mít velkou radost. Posad'te se k předsednickému stolu, Jarda přijde za chvíli. Už je celou dobu na záchodě.“

Nebylo mně příjemný, že se stal pan komisař terčem všeobecné pozornosti, neboť jsem se obával, že dojde k nějaký provokaci. Konečně se objevil pan Hašek a přihnal se rovnou k nám:

„Promiňte, že jsem vás nechal dlouho čekat, ale zdržel jsem se nepředvídaně. Pan inspektor Španda měl na mne zaklepat.“

Můj představený se přísně zakabonil a představil se.

„Těší mne, pane komisaři. Doufám, že se podle zákona a své úřední moci přičiníte, abychom byli všichni spokojeni. Dáte si pivo nebo víno? Snad byste u nás nechtěl pít sodovku nebo mléko? Musíte se posílit a proto vám objednám pivo.“

Pan komisař vrtěl sebou jako v mraveništi. Kousal si nehty, utíral si skřípec a díval se stále na hodinky, jako by je byl právě dostal k biřmování.

Pan Hašek choval se tak sousedsky, že se zdálo, že chodil s panem komisařem na flámy. To jsem mu měl za zlé, neboť policejní komisař není žádný ledajaký spisovatel, nýbrž pán s velikou mocí svého úřadu, pevným platem a pod pensí. Pan Hašek svlík si kabát, vestu, šle si spustil, aby prý ho neškrtily, rozhalil si košili, vysoukal si rukávy a rozepnul kalhoty. Očekával jsem, že bude co nevidět sedět vedle pana komisaře v podvlíkačkách, ale ty na štěstí na sobě neměl, jak jsem po chvíli zjistil. A ke všemu nutil pana komisaře k přípitkům.

Náhle vybuch pan komisař svým obvyklým tonem, kerým nutil delikventa, aby se přiznal ke zločinu:

„Vyzývám vás, abyste zahájil schůzi!“

Pan Hašek se zdvořile uklonil:

„Myslím, že by bylo rozumější, pane komisaři, kdybyste vyzval číšníka, aby vám přinesl čerstvé pivo. Nezačnu dříve, dokud nebudu dostatečně připraven.“

„Měl jste se připravit doma,“ rozkřik se pan komisař.

„Doma se nemohu náležitě připravit, protože z vodovodu neteče žádné pivo ani rum, nýbrž káranská voda. Každý máme své principy, jak se pustit do práce. Já taky nestrkám nos do vašich záležitostí a proto si zakazuji, abyste mne poučoval, jak se mám připravovat k duševním výkonům,“ rozeřval se pan spisovatel a kop do stolu, že se sklenice převrhly, a pivo polilo úřední kalhoty pana komisaře. „To je omezování osobní svobody, přátelé, a proto protestujeme proti nezákonnému přehmatu policejního orgánu.“

Nastal nevyličitelný hluk a povyk. Pan komisař

sezelenal jako nezralá švestka a mával zoufale rukama nad hlavou, jako by se topil.

Pan Hašek vyskočil na stůl a dupal, div se neprobořil. Pak zvolal:

„Bez resoluce to nepůjde. Příteli Opočno, napiš to ostře, že si nedáme od nikoho foukat do kaše, ani od policie. Přátelé, v této pohnutlivé chvíli zahajují předvolební schůzi, ale dovolíte, abych si napřed zul boty.“

Pan komisař se zhroutil na židli, až mu sletěl skřípec. Pan Hašek sundaval si zvolna boty a přitom řečnil:

„Tento okamžik je nesmírně důležitý, a fakta, jež uvedu, osvětlí náležitě poměry v živnostnictvu. Slyšete, přátelé. Vraceje se dnes za krásného východu slunce z hospody domů, shledal jsem, že moje levá bota ztratila podpatek a pukla, a pravá bota otevřela hubu dokořán, takže prsty u nohy růžověly se v mdlých paprscích usměvavého jitra jako mastné červi. I zmírnil jsem chůzi a šoural jsem se opatrně k svému obydlí, připadáje si jako vědec Pythagoras při bádání. Počítal jsem, zda-li boty neztratím. Tu jsem spatřil na konci ulice muže, jenž se pokoušel se zřejmou námahou zvednout železný závěs u obchodu. Přiblíživ se opatrně, konstatoval jsem, že chce onen muž vniknout do obuvnického krámku. Zahřměl jsem na něho přísně: — „Jste nejdrzejší a nejpošetilejší zloděj, protože loupíte za bílého dne a před svědky.“ — Lupič vyblábolil se značnou těžkostí jazyka: „Nejsem zloděj, nýbrž švec, a nenadávají mi. To bych si vyprosil.“ — „Co zde tedy tropíte?“ — „Hrál jsem celou noc dardu a chci teď jít domů jako pořádný člověk, ale žena mne nechce pustit dovnitř, až prej se sama vyspí. Ona je veliká podivinka. Dnes večer se budu muset s ní modlit u postele a prosit

pánaboha, aby mne odnaučil hrát karty a chlastat.“
— „Člověče, můžete mi spravit boty?“ — „To je nápad, mladej pane. Řeknu, že jsem byl večer u nich a že mě zdrželi na noc. Sundají ty křampy.“
„Přece nepůjdu domů bos? Nevidíte, že mám „chartrné ponožky? Doprovod'te mne domů, aspoň poznáte, kde bydlím.“ — Švec se potácel se mnou a stěžoval si: — „Kdyby mne žena nechala dopoledne prospat, tak bych se pak zase přičinil. Ale to ona furt mele svou, že musím taky dělat, když jsem celou noc prodřepěl při kartách. A hned si musím sednout na verpánek a ševcovat. Jak má potom moje dílo vypadat? Tuhle se mně stalo, že jsem přišel domů až v devět dopoledne, a žena byla v trhu. Honem jsem se posadil k práci a přidělával kramfleky na lakýrky pro slečnu našeho domácího. Žena se vrátila a ani muk, jen chodila kolem mne jako kat u šibenice, když čeká na odsouzence. Vůbec jsem hlavu nepozvedl a pobručoval jsem si písničky, jako bych se byl dobře vyspal, a dělal jsem, abych byl s tím zčerstva hotov. Najednou ke mně žena přiskočí a spustí jekot: „Zatracenej kořalo, což nevidíš, že si přitlouk kramfleky na špičky lakýrek místo na paty? Ty prase!“ Vyškubla mně botky a vomlátíla mně je vo hlavu. To maj ten ženskej nerozum, mladej pane, že ženský nutěj člověka dělat, když na to nevidí.“ — —
Zastavili jsme u domu, a řekl jsem ševci, že bydlím ve třetím patře. Švec mne zul a rozloučil se: — „Voni jsou moje šťastná hvězda, mladej pane. Za to se hned do toho pustím a po obědě jsem u nich s botama jako na koni.“ — — Já jsem se probudil až dopoledne, ale boty nikde. Čekal jsem do večera, avšak marně. Švec asi na verpánku usnul a vykašlal se na svoji šťastnou hvězdu. A poněvadž postrádám jiných bot, musil jsem si vypůjčit perka mojí bytné, jež má

síce nohy jako konve, ale přece nedostihuje mého formátu. Račte se přesvědčit, pane komisaři.“

Pan Hašek postavil boty na stůl a položil bosou nohu před mého představeného. A ku podivu. Ten přísný pan komisař se smál jako v divadle. Pak vypravoval pan spisovatel, jak se loví medvědi v Karpatích a jiné historky. Pan komisař se stále víc a víc řehtal a poroučel pivo, kerý s ním pili pan Hašek a básník Opočno. Tím jsem nabyl jistoty, že toho dne k politické schůzi nedojde.

Teprve o půlnoci povstal pan Hašek a učinil pilný návrh, aby se hlasovalo o tom, má-li jít strana mírného pokroku v mezích zákona do voleb. Návrh byl všemi hlasy přijat, vyjma anarchisty Vejlupek, kerej prohlásil, že zakrotí panu Haškovi krk, jest-li půjde do parlamentu jako poslanec. Pan Hašek pohlédl přísně na Vejlupek a zvolal:

„Ty chceš rozdvojit naši mladou vzrůstající stranu? My ti ukážeme, jak se zachází s oposicí. Přátelé, vynesete ho a na ulici mu naplácejte hubu, aby se urazil a odešel domů!“

Tento rozkaz byl ihned vykonán s velikým nadšením. Vejlupek se už v lokále neobjevil. Básník Opočno napsal na balicí papír prohlášení, jež bylo před tím odhlasováno:

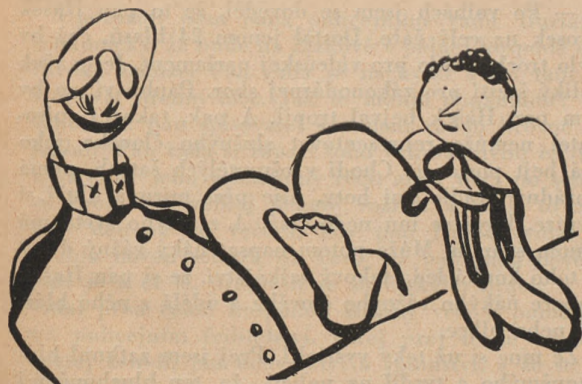
— „Občané! Volte jen stranu mírného pokroku v mezích zákona, jež vám zaručuje všechno, čeho si přejete. Pivo, kořalku, buřty i chleba. V čele kandidátky je spisovatel Jaroslav Hašek, jenž si bude v parlamentě počínati jako doma a s veškerým temperamentem své osobnosti, aby uhájil vaše zájmy i práva, občané!“

Provolání bylo vyvěšeno za okno hospody, a tím byla předvolební schůze skončena.

Pan komisař si zaznamenal podrobnosti této udá-

losti do svého notesu a poručil kořalku strážníkům, kerý přišli, aby se zavíralo. Mne poslal pro drožku, do níž se usadil s panem Haškem, Opočnou a ještě s několika inteligenty. Já si vylez na kozlík, a jelo se do Prahy na flám.

Z toho výletu si pamatuju velmi málo, protože jsme cestovali tři dny. Jenom, že dal pan Hašek posledního dne panu komisaři pár facek, a že jsem

půjčil svoje boty panu Haškovi, kerej mi říkal, že se podobám starýmu Římanovi, a ti že chodili na boso. Taky jsme byli v Troji a Chuchli, což jsem zjištil až doma, když mi žena ukázala naše pohledky s hrozným obsahem a podpisy nějakých slečen. Myslíla, že má důvod k rozvodu a rozbila mi budíček vo hlavu. Tu jsem zase pana spisovatele proklel.

— Pan komisař navštívil svůj úřad až za tři dny. Myslíl jsem, že vstal z hrobu, jak příšerně vyhlížel.

Kašlal, nemluvil, jen šeptal a ploužil se po kancelářích jako přízrak. Mne si vzal stranou a sípavě šeptal:

„Poslouchaj, Špando, mlčet jako hrob! Musím teď odejet na měsíční zdravotní dovolenou. Zatím voději na schůze pana Haška vrchního policejního radu Siegla a radu Burianka. Vědí dobře, že oba ani cejtít nemůžu. Tak mi tu radost udělaji a seznáměji pány rady s tím spisovatelem.“

— Po volbách jsem se dověděl, že to pan Hašek prosek na celý čáře. Dostal jenom 24 hlasů, což by bylo trochu málo pro vídeňskej parlament. Je to však veliký štěstí pro zákonodárnej sbor. Pánbů ví, co by tam pan Hašek bejval tropil. A pak, takovej spisovatel nemůže representovat slušného člověka jako má bejt poslanec. Chodí v ošumtělých šatech, nemá pořádný prádlo ani boty, pije přes míru a dluží si peníze, když se mu nedostává. A z celýho světa má jenom švandu. Může potom napsat nějaký vážný dílo? Z toho kouká leda takový taškárství, že si pan Hašek nabere nějakýho vážnýho člověka a udělá z něho blázna nebo blbce.

Ze mne si už taky vystřelil. Prej jsem zatknul hluchoněmýho a tvrdil na policii, že ten hluchoněmej křičel u vinohradský vodárny, že ho korunní princ Rudolf vobehrál ve ferblu o třicet zlatek, a jest-li mu to starej císař za toho svýho kluka nezaplatí, tak to prej udá četnictvu. Povídali mně to kolegové, že tohle pan spisovatel o mě na schůzích vypravuje, a všichni se mi na policii vysmívají.

Avšak doufám, že se na každýho dostane —.

Pan Hašek se stal na policejním ředitelství a po všech pražskejch komisařství známej jako falešnej groš. Nemine týdne, abychom neslyšeli o něm něja-

kou novinku, co zase vyved. A policie je proti panu Haškovi bezmocna. Ještě se žádnýmu panu komisaři nepodařilo, aby moh dát toho pana spisovatele na pár měsíců zavřít, což by zasluhoval, aby trochu zkrot. A přitom má na mušce hlavně strážníky, nás (tajný) a pány od policie. Všechno mu projde, a na konec se nikdo na něj nezlobí. Ani pan rada Burianek, kerej si udělal s panem Haškem ukrutnou vostudu.

Upozornil jsem pana policejního radu Burianka telefonicky, že bude na Žižkově v jednejsch hospodě moc divoká schůze. Pan rada se nachytil a šel tam zastupovat úřední moc. Jak to mohlo dopadnout? Při schůzi se pan spisovatel s panem radou hrozně pohádali. Pan rada si zapsal toho vykutáleného řečníka a všechny jeho velezrádný řeči, ale v noci po schůzi se spolu při velkej debatě vožrali a táhli to zase celý den až do večera, kdy pan Hašek svolal na rychlo novou schůzi, na kerej už pan rada nevěděl kdo je a čí je, prohlásil se za českýho bratra a povídal před celou hospodou strašný věci o poměrech na policejním ředitelství, jakej prej to je všechno samej ksindl, jen udavačství a špionství, a že se raději z Rakouska vystěhuje do Švejcár, aby nemusil sloužit takovému neřádstvu.

Mohlo to dopadnout s panem radou Buriankem sakramentsky špatně, protože ho pan Hašek furt ponoukal k horším řečem, a pan rada byl oblečenej v úřední uniformě, ale přitomnej pan komisař Drozdík zakročil. Rozpusťil energicky schůzi a dal odvézt pana radu Burianka do krěskýho sanatoria k panu doktorovi Šimsovi, že se nešťastný rada následkem přepracovanosti pomát na rozumu. Tím se to všechno před panem policejním ředitelem ututlalo, ale pro pana Haška to byla voda na jeho mlejn.

Vypravuje o tom po hospodách a líčí policejní ředitelství jako nejhorší inkvisici. A nejvíce mne zaráží ten smutnej fakt, že páni komisařové a radové lezou za tím podařeným spisovatelem jako posedlí a čtou ty jeho uličnické povídky. Jak se některej z pánů neukáže v úradě den nebo dva dny, už víme, že se někde baví s panem Haškem. I pan vrchní rada Siegl se spustil, taky vrchní komisař Zacker. Komisař Pirhal chodí za panem Haškem každou sobotu. O vostatních ani nemluvím. Zkrátka, jsou to nezdravý poměry, kerý přivodil pan spisovatel.

Mnohdy musí být pan Hašek ponechán někde na komisařství přes noc v separaci, když něco provedl a není s ním řeč. Před tejdnem byl deset hodin zavřenej na čtyřce policejního ředitelství, a dostalo se to novin. Dokonce tam napsali, že pan Hašek měl při sobě sedmatřicet krejcarů. A tu jsem poznal, že panu spisovateli na tomto světě na ničem nezáleží. Jinej by byl zticha, aby se taková ostudná událost nerozmazávala, ale pan Hašek poslal do novin vopravu, v kerej se doznává ke všemu, jak spal u nás na čtyrce, vopravuje však článek v novinách, a sice: že bylo u něho nalezeno pouze sedmadvacet krejcarů a tronik pro štěstí, nikoli sedmatřicet krejcarů —.

Konečně došlo taky na pana Haška. To jsem se nasmál! Schválně chodím po všech hospodách a vejčepech a všude to vypravuju. Kdo by si byl pomyslíl, že obyčejnej friséř z divadla přivede takovýho mazanýho spisovatele do neštěstí? Avšak dobře mu tak, snad se polepší.

Celou událost vyšetřoval pan komisař Honzík z Malý Strany a protokol přines na policejní ředitelství, kde z toho měli všichni pánové velikou švandu. Na-

hlédl jsem taky do toho protokolu a smíchy jsem se svalil.

Ten divadelní friséř vypovídá: „Šel jsem ve dvě hodiny v noci přes Karlův most z Malý Strany domů na Nový Město. Přešel jsem Kampu a zpozoroval jsem u sochy svatého Jána nějakýho člověka, kerej se nacyloval přes zábradlí nad vodu. Hned jsem věděl, že chce skočit do vody, a proto jsem k němu rychle přiběh a strh ho zpátky. Tu jsem poznal, že je to můj dobrej kamarád Jarda Hašek, i vykřik jsem: — „Proboha, Jaroušku, proč se chceš utopit? — Hašek mi vrazil dvě pořádný facky, až mi slít klobouk do Vltavy, a zařval děsným hlasem jako zoufalec: — „Nech mě bejt, ty vole!“ — A nacylil se zase přes zábradlí, jako by se chtěl přehoupnout do vody a začal strašlivě hekat a naříkat. Hned mi bylo jasno, že je s Jardou zle. Zapomněl jsem na ty facky a ztracenej klobouk i stáh jsem opět Haška se zábradlí. Hašek se pustil se mnou do křížku. Marně jsem ho prosil, aby nemyslel na sebevraždu a šel se k nám vyspat, že mu moje žena uvaří námořnickej grog, kerej Jarda tak rád pije. S Haškem jsem nemoh nic pořídít, jen chtěl furt na zábradlí, pral se se mnou, když jsem mu v tom úmyslu bránil, a neustával rvát: — „Táhni po svých, idiote, a neplet se do mých záležitostí!“ Na štěstí přiběhla policejní patrola a spojenými silami zdolali jsme Haška. —“

Policejní strážníci vypovídají: „Slyšeli jsme až v Mostecké ulici hrozný křik od Karlova mostu. Úprkem jsme tam utíkali a již od schodů na Kampu jsme viděli, že u svatého Jána zápasí dva muži a křičí. Jeden z nich se vždycky druhému vyškub a lez na zábradlí, ten druhý ho pokaždý strh dolů, a rvačka a křik začaly znova. Pak jsme panu friséřovi

pomohli sebevraha odnést sem na komisařství. Ten člověk hrozně zuřil, utrhal nám knoflíky, taky se s námi rval a řval, abychom ho nechali, že si se svým tělem může provádět, co chce.“

Pan komisař Honzík: „Jaký je váš úsudek o stavu pana spisovatele Haška?“

Policejní strážníci: „Je nepřičetný.“

Divadelní friséř: „Ne, opilej nebyl, to bych to byl hned poznal, ale myslím, že mu přeskočilo kolečko.“

Pan komisař Honzík: „Pane Hašku, znám vás velice dobře. Prosím vás, uklidněte se a vypravujte mi, jak se všechno sběhlo.“

Pan Hašek: „To je rošťáctví, sprosté přepadení a omezování osobní svobody. Prosím, pane komisaři, činím trestní udání na tohoto pitomého friséřa a na oba strážníky.“

Divadelní friséř: „Pane komisaři, Hašek se zbláznil.“

Pan komisař: „Pane Hašku, řekněte mi, proč jste lez na zábradlí u mostu a proč jste se chtěl vlastně utopit?“

Pan Hašek: „Pane komisaři, řekněte mi, proč pět a tři jsou čtyři?“

Divadelní friséř: „Hašek se zbláznil.“

Pan komisař: „Ba ne, pane Hašku, pět a tři nejsou čtyři, nýbrž osm.“

Pan Hašek: „Já se taky nechtěl utopit. Mně přišlo špatně od žaludku, a tenhle blbec mne tahal od vody, když jsem nechtěl znečistit chodník před Janem z Nepomuku.“

Divadelní friséř: „Ne, Jardo, ty ses chtěl vrhnout do Vltavy.“

Pan Hašek: „Ne, já chtěl vrhnout do Vltavy.“

Divadelní friséř: „Ne, pane komisaři, já odpřísáhnu, že se chtěl Hašek utopit.“

Pan komisař: „Pane nadstrážníku, co můžete do-
svědčit?“

Nadstrážník I.: „Že se pan Hašek chtěl utopit.“

Nadstrážník II.: „Já to mohu taky přísežně do-
svědčit.“

Pan komisař: „Vidíte, pane Hašku, že tři svědci dokazují váš sebevražedný úmysl.“

Pan Hašek: „Pak se vzdávám. Proti přesile nelze bojovat.“

Pan komisař: „Vysvětlete mi pohnůtky vašeho zou-
falého činu.“

Pan Hašek: „Měsíc mně pražil úporně do temena, a ve Vltavě ohnivě fosforoval telecí jazyk.“

Divadelní friséř: „Hašek se zbláznil.“

Pan komisař: „Zavolejte policejního lékaře.“

Policejní lékař: „Proč jste se chtěl utopit, pane Hašku?“

Pan Hašek: „Protože jsem tělo bez ducha.“

Policejní lékař: „Ale, ale, pane spisovateli, jak by bylo možno, abyste žil na světě bez ducha?“

Pan Hašek: „Ano, nemám žádného ducha, neboť mi ho tito lupiči vzali. Vraťte mi mého ducha zpět!“

(Pan Hašek vrhl se s huronským řevem na friséra a oba nadstrážníky. Byl přemožen a spoután do svěrací kazajky.)

Policejní lékař: „Jak se jmenujete?“

Pan Hašek: „Jan z Nepomuku.“

Policejní lékař: „Kolik je vám let?“

Pan Hašek: „Asi pět set osmnáct. Určitě si to nepamatuji.“

Policejní lékař: „Vy jste se narodil před tolika roky?“

Pan Hašek: „Ne, já se vůbec nenarodil. Plavci mne vylovili z vody živýho.“

Policejní lékař: „Pojedeme spolu na procházku, milý příteli.“

Pan Hašek: „Jak je libo, ale do vody mne neházejte.“

Pan Hašek byl odvezen do blázince do Kateřinek. Hle, tak končí všichni podobní lidé, kerý se nechtějí podrobit pořádku a provádějí na světě neřesti a taškárství. Buď v kriminále nebo blázinci. Nic je před takovým osudem nezachrání, ani vyšší inteligence. To mi potvrdil sám pan spisovatel Ž. N. Kurděj, kerej je náramně pořádněj a poučnej muž.

Pan vrchní rada Siegl navštívil pana Haška v Kateřinkách a vypravoval, že má pan spisovatel báječnou náladu. Lékaři mají tam s ním legraci, a pan Hašek prý dává do pořádku nákou knihovnu, kerou asi blázni rozházeli. Umínil jsem si, že pana spisovatele také poctím návštěvou, abych se přesvědčil, jak působí blázinec na podobný druh lidí.

Pan Hašek byl zrovna v knihovně a tak ho zavolali. Přišel bez pout a svěrací kazajky a podal mi

ruku. Dělal jsem, jako bych to neviděl, neboť jsem se bál, aby mně pan Hašek nic neudělal. Tu chovaneček blázince promluvil:

„Bojíte se, abych se o vás neumazal. Žádné strachy, mne se žádná špína nechytne.“

„Jak se vám tady líbí, pane Hašku?“

„Jsem tu naprosto spokojen. S blázný si mohu krásně popovídat. Líp, než s lidmi. To sem za mnou přijde takový nějaký hovado jako teď, a já nevím, co bych s takovým idiotem mluvil.“

„Domýšlíte se, že jste zdrav, pane Hašku?“

„Nic se nedomýšlím, ale jsem přesvědčen, že jste duševní kretén.“

Ve mně vzkypěla žluč. Již již chystal jsem se k pádné odpovědi, když tu přiběhli dva lékaři a odvedli bláznivého spisovatele, že budou hrát karty.

Pak jsem se zeptal opatrovníka, jak dlouho zůstane ještě pan Hašek v blázinci. Opatrovník se zasmál:

„Ten moh jít hned druhej den domů, ale nechce se mu, protože to tady všechno vočiňuje, aby o tom něco napsal. Člověče, to je moc chytrá hlava, a doktoři by mu snesli modrý s nebe. A Hašek si dělá ze všeho žerty.“

Za několik dnů spatřil jsem pana Haška v Neka-zance. Zrovna vyšel z hospody. Schvalně jsem uskočil do průjezdu, abych se s ním nesetkal.

Přestal jsem se o pana spisovatele zajímat. A když se někde o něm hovořilo, raději jsem se obrátil a odešel pryč. Dnes jsem toho názoru, že je pan Hašek nebezpečný člověk, v němž se nikdo nevyzná, jak co myslí, kdy hovoří pravdu a kdy si tropí šoufky. Nikdy bych se s takovým člověkem neshod. Mně jsou

milejší lidi, kerý sou upřímný a mluvěji, co mají na srdci. S takovejma jsem hned hotov.

Čert mně napískal, že jsem se dal přemluvit kolegou Čonským, abychom navštívili v noci bohémskou kavárnu „Montmartre“ v Řetězové ulici. S počátku se mi tam líbilo. Hrála tam hudba, zpívalo se a tančilo, a pan kavárník Waltner zpíval kuplety.

A najednou tu pan Hašek. A s celou partou takovejch podivnejch umělců. Zrovna vedle nás si sedli k dlouhému stolu.

Upozornil jsem Čonskýho, abychom odešli, ale kolega mne odbyl:

„Jen sed', ted' bude s Haškem teprve sranda.“

Ano, ta zábava se vydařila. Avšak, na čí útraty?

Jak mne pan spisovatel zblejsk, hned se přihnál k našemu stolu a křičel, aby to slyšeli všichni v lokále:

„Jak se máte, pane policejní inspektore? Máte tady s panem kolegou nějaké zajímavé pátrání?“

Byli jsme prozrazeni. Marně mne Čonský chlácholil, že to pan Hašek tak zle nemyslí. Chtěl jsem odejít, ale Čonský mne násilím zadržel, že chce pana spisovatele poznat osobně.

Dobrá. Kdo chce kam, pomozme mu tam, pomyslil jsem si a zůstal jsem sedět. Později jsem už nemoh zmizet, protože všichni v „Montmartru“ se nahrnuli do naší blízkosti, dívali se na nás drze a smáli se nám do očí, jak se tváříme při přednášce, kterou promluvil pan Hašek.

Vždyť hovořil o policejních psech!

Každý věděl, že tím míří na nás, i my to uhádli, ale ani za jedno slovíčko nemohli jsme prostořekého zvanila chytit. On balancoval krkolomně nad propastí jako provazolezec! Již jsem myslel, že si konečně

schladím záhu a řeknu panu Haškovi: „Jménem zákona, zatýkám vás.“ Kdežpak. V té chvíli udělal ten chytrák takovej řečnickej vobrat, že jsem se posadil s vótevřenou hubou, a kolega Čonský vykulil oči jako voběšenec. Třás jsem se hanbou a zlostí, i není divu, že si z té přednášky nic nepamatuju. A nejhorší byl konec!

Pan Hašek měl tolik smělosti, že k nám přistoupil a řek tak milounkým hláskem, jako by se chtěl mazlit:

„Nezlobíte se, pánové policejní inspektoři, že jsem zde pojednal o thema, jež se týká také vás?“

Všichni se rozesmáli, a my jsme vyskočili. Pan Hašek nám důvěrně poplácal po zádech a doložil:

„Vaše služba vyžaduje největší obezřetnosti a měli byste bráti s sebou na svoje obchůzky policejní psi. Mohu vám několik skvostných exemplářů doporučit, neboť jsem se též zabýval chovem psů, jak bude zajiště na policii zaznamenáno. Dovolíte, abych si k vám přised, a porozprávíme si obšírněji o tomto bodu.

Skončili jsme až druhého dne v poledne a byl jsem úplně smířen s panem Haškem. Čonský nemoh ani mluvit.

Ne, na toho člověka nelze se hněvat, i kdyby jednoho dopálil, nevím jak. Takovejch se rodí zřídka a málokdy.

Událo se to asi v říjnu roku 1914, když se rozpoutávala světová válka, a Rusové vnikali nezadržitelně do Haliče.

Dostavil jsem se z rána na policejní ředitelství pro rozkazy, z kerejch jsem už byl jelen, poněvadž se týkaly jen samýho smýšlení obyvatelstva v Praze, a upřímně řečeno, na kovaný Pražáky jsem byl kraťas,

Kde kdo mne znal, a jak jsem moh vysлідit cítěnї lidu, kdyř pŕede mnou kařdý mluvil jen o počasї nebo o úrodě?

Vrazil jsem do kanceláře, a u pana komisaře Tchorze seděl kolega Rapat a počínal si jako paša. Hulil o sto šest a chvástal se:

„Jinej by si byl toho nepovšimnul. Na štěstї jsem měl dnes v noci ty pajzly já, a jak jsem u „Valšů“ mrk na přihlášky hostů, hned jsem poznal, kolik uhodilo.“

Pan komisař se na mne obrátil a zakřehotal výsměšně:

„Špando, vám se takovej lov už dávno nepodařil. Pan Rapat chytil dnes k ránu v hotelu u „Valšů“ ruskýho špiona.“

Mne to bodlo u srdce. Pochopil jsem, že si budu muset hledat nový zaměstnání, kdyř jsem už dlouho nic zvláštnїho nevykonal, i řek jsem smutně:

„Ten ruskej špion žil asi dlouho v Praze?“

„Kde pak, člověče,“ rozesmál se pyšně kolega Rapat. „Přijel v noci a ubytoval se „U Valšů“. Domníval se, že se v hotelu posledního řádu spíše ztratї. Ale ten si to splat!“

Pan komisař spustil úřednї kázání:

„Počínáte si, Špando, jako byste nevěděl, že zuřї světov váleka a že do Haliče vniká nepřítel. Naše vojska byla nucena pŕed ruskou pŕesilou ustoupiti daleko zpět od hranic, aby se zkrtїla fronta, a situace je velmi vzn. Proto máte býti co nejostŕařitjší, neboť je pŕirozeno, že ted' bude naře mocnřstvї zaplaveno ruskými špiony a zejména Praha. Rus jistě počítá, že zde vypukne revoluce, jakmile se pŕiblíží na dostřel.“

Omluvil jsem se panu komisaři, že jsem nedostal

potřebné instrukce a že mne nenapadlo, že by Rusové za války jezdili do Prahy.

„Jak by nejezdili,“ rozkohoutil se pan komisař. „Tady to vidíte, že jezdí. Přečtěte si přihlašovací lístek v hotelu u „Valšů“. Ten špion přijel až z Moskvy.“

Přečet jsem si přihlášku:

„Lev Nikolajevič Turgeněv, narozený 3. listopadu roku 1885 v Kyjevě, příslušný do Petrohradu, pravoslavný, soukromý úředník, přijíždějící přímo z Moskvy.“ —

Ustrnul jsem:

„Jaká to odvaha! Ničema přijede do nepřátelský země přímo z Moskvy a ještě napíše na přihlášku správný údaje. To hraničí s drzostí.“

„Však to také odnese,“ zachechtal se pan komisař. „Po výslechu ho předáme ihned vojenskému soudu, kde s ním nebudou dělat žádný dlouhý srandičky. Chlap bude bez milosti zastřelen.“

Rapat si zamnul ruce a spokojeně řek:

„A mně to vynese zvláštní odměnu.“

„Ovšem,“ přitakal ochotně pan komisař. „Po výslechu toho Rusa napíšu vám doporučení k odměně na presidium. Čekám netrpělivě, kdy chlapa přivedou.“

„Podívám se, proč dozorce toho Rusa nevede,“ pravil Rapat a odkvapil.

Bylo mně líto, že jsem nedostal sám ruskýho špiona do rukou, protože bych byl potřeboval nějakou zvláštní odměnu, abych nakoupil cukr, kerej byl pro mne k mání u jednoho hokynáře. Právě jsem počítal, kolik bych býval moh vydělat na třech metrácích, když Rapat vrazil do kanceláře a hlásil, jako by přicházel nějaký arcikníže:

„Lev Nikolajevič Turgeněv z Moskvy.“

A vstoupil pan spisovatel Jaroslav Hašek, kerej se usmíval na mne a pana komisaře jako na rodiče a pozdravil:

„Dej pánbů dobré jitro, pánové.“

Pan komisař neodpověděl, ani já. Nemohli jsme huby otevřít, tak jsme zdřevněli. Teprve za chvíli, když si pan Hašek sed, rozkřik se pan komisař:

„Člověče, Rapate, kde jste nechal toho Rusa?“

Rapat ukázal na pana spisovatele:

„Tady sedí před vámi, pane komisaři.“

„Vždyť je to pan spisovatel Hašek,“ zakvílel zoufale pan komisař a pobíhal po kanceláři, chytaje se za hlavu.

„Ne, to je Rus Lev Nikolajevič Turgeněv,“ bránil se Rapat. „Na přihlášce byl zapsán, že spí na pokoji číslo pět, a tam jsem ho také zatknul.“

Pan komisař byl blízek šílenství. Na pana Haška ani nepohleděl a křičel na Rapata:

„Nezblbnul jste to? Nenechal jste Rusa Turgeněva upláchnout a přived jste za něho do neštěstí pana Haška?“

Pan spisovatel vstal a prones nesmírně vážně:

„Pane komisaři, váš člověk jednal zcela správně jako svědomitý policista. Nemoh vám nikoho jiného přivést, protože jsem přihlašovací lístek psal sám.“

„Vy jste to psal?“ Úžasl pan komisař a posadil se.

„Zajisté,“ přikýv usměvavě pan Hašek a uvelebil se na židli.

„A proč jste to psal?“

„Byl jsem zvědav, zdali naše policie spolehlivě bdí nad vnitřním bezpečím státu, který je vážně ohrožen nepřitelem.“

Pan komisař udeřil pěstí na stůl a rozeřval se na Rapata:

„To jste tajný policista? Nechal jste se nachytat jako tele! Což neznáte pana Haška?“

„Ne, vidím ho po prvé,“ vykoktal ustrašeně Rapat.

„Pan spisovatel si z vás vystřelil,“ zuřil pan komisař. „A vy jste mu na jeho aprilový žert naletěl. Běžte, člověče, a o ničem nemluvte nebo by vás to mohlo něco stát. Zmizte a po druhý buďte chytřejší.“

„Nechápu, proč se tolik rozčilujete, pane komisaři,“ zahovořil konejšivě pan Hašek.

„Protože jsem očekával, že ten idiot ulovil skutečného ruského špiona,“ vyhrk pan komisař.

Pan Hašek tázal se s nevinným výrazem v tváři:

„Vy jste také věřil, že Rusové jezdí za války do Prahy na výlety?“

Pan komisař se zahryz do pysku a hubnoval chvíli na stůl. Pak se vzchopil a zahrnul pana Haška výčitkami:

„Pane spisovateli, tohle není od vás hezké. Z policie si nemáte tropit bláznů. Takové žerty jsou nemístné a svědčí, že si nevážíte úřadů. To by vás mohlo vytrestat. Což kdybych vás potrestal vězením pro klamání úřadů a falešné hlášení?“

„Prosím, pane komisaři,“ odpověděl pan Hašek. „Souhlasím naprosto s vámi. Zavřete mne. Pak o tom napíšu, jak policie zatkla u „Valšů“ ruského špiona a já to odseděl.“

„Pane Hašku, kdy už nás necháte na pokoji? Naprováděl jste se nám tolik nepřístojností a celkem jste prošel hladce. Vždy jsme na policii zavřeli obě oči. Chováme se k vám s největšími ohledy, protože jste humorista, ale co je moc, to je moc. Nesmíte zabíhat za hranice možností. Prosím vás, pane Hašku, pomyslete, že na světě musí být pořádek. Proto jsme zde my a nikoli pro vaši legraci. Úřad a zákony musíte respektovat jako každý jiný občan. Přestaňte nás

znepokojoval a uvidíte, že budete také spokojen. Jaký to má smysl? Jednou praskne tětíva trpělivosti, a pak si to odnesete. Myslím, že by pro vaši kariéru neposloužilo několik let kriminálu. Teď je světová válka, a vše je daleko přísnější. Nechám věc usnout, po druhý bych však zakročil s veškerou přísností. Pozor, pane Hašku!“

Pan spisovatel poděkoval dojatě, čemuž jsem se tiše zasmál, uklonil se a odešel.

„Běžej za ním, Špando, a poprosej ho, aby o ničem nepsal,“ rozkázal mi horlivě pan komisař. „Měli bychom z toho ostudu.“

Opustil jsem úřadovnu, ale za panem Haškem jsem nešel. Obával jsem se, že by se ta ostuda zvětšila. kdybych pana spisovatele prosil, aby se slitoval nad policií.

— — — — —

V druhém roce války narukoval pan spisovatel na vojnu do Čes. Budějovic. Všichni na policii jsme si oddychli. Pan vrchní rada Siegl prohlásil:

„Zaplat' pánbů. Tam Hašek zkrotne.“

— — — — —

— — V třetím roce války bylo v novinách, že pan Hašek pad na poli cti a slávy. Každý ho na policii litoval. I pan komisař Tchorz povídal:

„Haška je veliká škoda. Nikdy bych si nepomyslel, že zemře jako hrdina. Tím odčinil všechny svoje hříchy.“

— — — — —

— — Za nějakou dobu došla zpráva, že pan spisovatel žije, zdrav a vesel a že se dostal do ruskýho zajetí. Pan rada Burianek se rozhořčil:

„Opět nás Hašek mystifikoval. Tomu člověku nesmíme na policii věřit, ani jeho smrt.“

— — — — —

— — Po roce napsal někdo z ruského zajetí do Prahy, že spisovatel Jaroslav Hašek serval se v Oděse v krčmě s námořníky a byl jimi ubodán k smrti. Páni na policii sjednotili se ve společném názoru:

„To je věrohodná zpráva, které lze věřit jako pís-
mu svatému. Hašek neušel zaslouženému osudu. Ano,
tak svět odplácí.“

— — Pak bylo sděleno na policii, že pan spisova-
tel vstoupil do legií a vydává na Rusku pro český
vojáky noviny. Pan komisař Tchorz podotk, když za-
nášel pana Haška do seznamu vlastizrádců:

„Ted' můžeme na policii až do smrti volně dý-
chat. Hašek se už nesmí nikdy vrátit, aby nebyl obě-
šenej.“

— — Přebvat 28. října r. 1918. To byla mela. Nevím,
jak dlouho mne republika nechá u policie.

— — Musím svoje místo opustit. Nelíbí se mi to
za republiky. O panu Haškovi jsem se dověděl, že
se stal bolševickým komisařem a provádí hrozný vě-
ci. Nesměl se za Rakouska vrátit a nesmí se ani ted'
ukázat ve své vlasti. Nadrobil si pěknou kaši ten pan
spisovatel. Bude žít jako psanec. S čím kdo zachází,
s tím schází.

— — Odstěhoval jsem se do Berlína, kde jsem si otevřel
vinárnu. Nikdy bych se nebyl nadál, že tady potkám
na „Unter den Linden“ pana Haška. Přijel přes mo-
ře z Ruska a představil mi nějakou ruskou kněžnu
Alexandru Lvovu. Hned jsem panu spisovateli sdělil,
že už nejsem u pražský policie a že se živím v Ber-
líně. Pan Hašek se zasmál:

„To jsem rád, aspoň se spolu v Berlíně někam po-

díváme. Kněžnu dovedu do hotelu, kde jsme se včera ubytovali, a nechám ji tam.“

Pohlédl jsem významně na kněžnu, ale pan spisovatel radostně zvolal:

„Před kněžnou můžeme mluvit, co chceme, protože nerozumí ani slovo česky. Teprve se učí. Koupil jsem jí před odjezdem z Ruska učebnici.“

Vyškub kněžně knížku z ruky a podal mně ji. Zůstal jsem jako omráčen. Byla to rusko-maďarská mluvnice. I podivil jsem se:

„Vždyť se učí kněžna maďarsky! Tak se nikdy v Praze nedohovoří.“

„To mně právě vyhovuje,“ odpověděl pan Hašek. „A pojďme rychle. Kněžna musí zůstat doma, neboť nesmí spatřit, že piju alkohol. Dělal jsem před ní v Rusku abstinenta a tvrdil jsem, že jsem nikdy nevzal ani kapku alkoholu do úst.“

I stalo se, že jsme chodili po Berlíně nepřetržitě tři dny. Taky jsme byli několikrát v mojí vinárně. Potom jsme šli ke kněžně, která se už chtěla ze zoufalství voběsit. Pan Hašek jí řekl, jak jsme měli smlouveno:

„Zabloudil jsem v Berlíně, zapomněl jsem jméno i adresu hotelu a nemoh jsem to najít. Až jsem dnes náhodou potkal krajana, který mne sem dovedl. Teď si lehnu, vyspím se a pojedeme do Prahy.“

Vícekrát jsem pana Haška neuviděl, ani jsem o něm neslyšel, neboť si hledím jenom svého kšeftu a nestarám se o krajany.

(Zde Špandovv paměti končí.)

Haškův kabaret.

V červenci roku 1911 k večeru přisedl si ke mně v kavárně „Slavii“ herec a spisovatel Josef Lukavský a vyzval mne, abychom večer společně navštívili hostinec „Kravín“ na Vinohradech:

„Jaroslav Hašek pořádá tam kabaret.“

Dostavili jsme se s Lukavským později, a představení bylo již v plném proudu. V „Kravíně“ stálo v rohu malé podium těsně vedle vchodu na chodbu, odkud přicházeli účinkující. Na podiu zpíval mladík o prostitutce, jež byla naivní, zamilovala se do policajta a věřila mu, že se s ní ožení. Ten policajt ji však opustil, padlé děvče oddalo se pití alkoholu, a říkají jí policajtko.

Těšil jsem se upřímně, až vystoupí Hašek, jehož

jsem dosud neznal osobně a toužil jsem seznámit se s autorem humoristických povídek.

Mezitím vhrnula se do „Kravína“ rozjařená společnost nějakých řezníků a trhovců a zabrala stůl přímo u podla. Lukavský hned poznamenal:

„Tito lidé sem nepatří. Neporozumí ani za mák Haškovi a jeho prostředí. Mějme je na mušce, Longene, a okřikneme je, kdyby si počínali sprostě.“

A vskutku. Těm obhroublým lidičkám zdál se program anarchistického ducha a nabitý politickými nárázkami nemožně nudný a nehumorný, i bavili se zámyslně nahlas, aby přehlušili přednášející. Lukavský se vyslovil:

„Hašek tu bandu usadí.“

Očekávaný humorista se neohjevoval, neboť popíjel v kuchyni černou kávu s rumem, jak nám prozradil Franta Sauer. Odbyl si hlavní svoji produkci hned s počátku a proto se posiloval k dalšímu vystoupení.

Konečně se vynořil. Byl uvítán se zadostučiněním, již vzhledem k přestrojení, v němž vystoupil. Vyhlížel v ženském oděvu a šátku jako baba z trhu a první jeho slova náležela povykujícím trhovcům:

„Ted' kušte, přátelé. Já jsem vaše.“

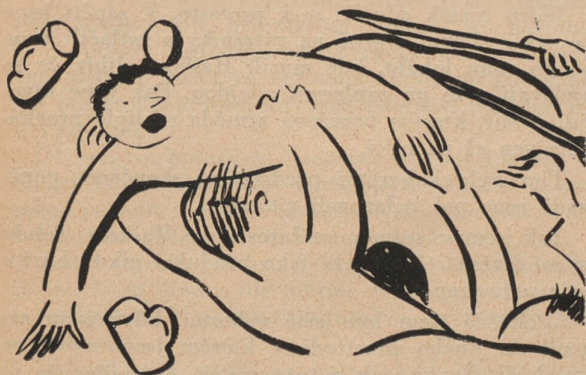
A rozezpíval se hrůzným hlasem a naprosto falešně o Piemontovi. Opakoval pokaždé refrain do omrzení:

„Pomoz nám Kristuspán s panenkou Marií, hop, hop, hop.“

S panenkou Marií, hop, hop, hop.“

Bylo to příšerné, avšak všichni, kteří jsme znali Haška, jsme pochopili, že Hašek bije hlava nehlava do zabeđených trulantů, a smáli jsme se divoce pozorující, kterak se polekaně tvářili nemilí vetřelci. Hašek by byl vydržel zpívat tak dlouho, až by byla nepřijemná

společnost odešla, ale zapomněl na mentalitu podobných lidí. Ti vydrží neústupně, dokud nejsou přemoženi. Najednou vyřítili se trhovci na podium, zasvištěly hole vzduchem a pár sklenic, a Hašek úprkem zmizel za dveřmi chodby. Vše se odehrálo jako krátká třímetrová scéna ve filmu, a nikdo ze známých nemohl přispěti Haškovi na pomoc. A hned usedl jeden řezník k pianinu a jiný začal rvát hloupý kuplet.

Tu jsme s Lukavským propukli ve vášnivý protest. Pískali jsme, mlátili holemi do stolu a křičeli, aby nezvaní účinkující táhli ke všem čertům. Zpěvák ustal ve zpěvu, seběhnul s podia dolů a přímo k nám.

„Nekažte nám naši zábavu,“ rozčiloval se. „Nebo uvidíte, co dovedeme!“

A jeho druhové přikvačili, aby pomohli, neboť nechtěli bez boje opustiti opanovanou místnost. Postavili se před nás výhruzně, ale Lukavský, drobnoučký človíček, jenž v celém svém životě ani mouchu

nezamáčkl, zůstal nebojácně sedět vedle mne a kousavě zavrčel:

„Jak vy nám, tak my vám. Co se líbí vám, nelíbí se nám, a proto musí jedna část obecenstva vyklidit smetiště.“

Náš klid zarazil bojovné chlapíky, a již proti nim vedl Hašek četu svých válečníků a vybídl nepřátele:

„Bud' zaplatíte a odejdete v míru, nebo budete ztrestáni a vyhozeni.“

Jeden řezník odvážil se k protestu. V zápětí jsme se vrhli všichni svorně na výtržníky a zatlačili jsme je do rohu lokálu, kde musili Haškovi slíbit, že se vzdávají a že po zaplacení odejdou. Pak jsme utvořili špalír, kterým poražená armáda schlíple procházela ven až na ulici.

Tím bylo kabaretní představení skončeno, poněvadž jsme pak oslavovali vítězství.

Tak jsem se seznámil s Jaroslavem Haškem. Tehdy si mi Hašek stěžoval, že jeho produkci nikdy buržoasie nepochopí:

„Pokaždé jsem byl ještě vyhozen, když jsem zapadl do jiného prostředí, v kterém jsem nebyl ve své kůži. Nevím, jak si to vysvětlit, a myslím, že to není nikterak příjemné, má-li se člověk každého večera produkovat před neznámým obecenstvem, které si platí drahé vstupné a nadutě uplatňuje svoje nároky.“

Hašek hovořil pravdu. Nejlépe se dařilo jeho skvělým improvisacím v bohémských krčmách. Tam proslul jako skvělý improvisátor, neboť bavil znamenitě svým vypravováním, nabitým vtipy a nápady. Pletl se však, kde se dalo, i tam, kam vůbec nenáležel. Nedělal to z touhy po uznání širokou veřejností, ale spíše ze zlomyslnosti, aby pozlobil buržousty, které dráždil, jak mohl.

Žádný dramatický výstup dosud nepřekvapil více jako Haškův na kabaretu pražské „Zlaté mládeže“ v „Obecním domě“. Hašek sliboval, že jeho scéna bude ohromným překvapením. Při sestavování programu neměl ani zdání, co bude mluvit, ale poručil:

„Napište na plakáty: Jaroslav Hašek ve své překvapující scéně.“

A vybral si honorář předem.

Když se ho ptali pořadatelé krátce před vystoupením, má-li scénu připravenou, podivil se nevinně:

„A proč? Nestarejte se, já už si něco vymyslím. Jen zůstaňte hezky za kulisami, abyste mi mohli podat nějakou rekvizitu, kdybych náhodou potřeboval.“

Vystoupil.

Obecenstvo hořejších desetitisíc napjatě hledělo na ošuntělého obtloustlého muže, jenž křižoval jeviště jako pavouk, dupaje zablácenýma botama, ruce v kapsách. Zvířiv dostatečně prach, zvolal:

„Jsem Jaroslav Hašek. Sehraju vám scénu z mého života. Je to drama, ale můžete se smát podle libosti a inteligence. Moje tragédie nazývá se: Nemilý host v kavárně.“

Uklonil se a odešel za kulisy, kde křičel, až ho bylo slyšet do sálu:

„Půjčte mně zvonec, abych ohlásil začátek.“

Po zazvonění vstoupil s kloboukem na hlavě a posadil se. Díval se chvíli vztekle do obecnstva a plival střídavě na všechny světové strany. Pro změnu otočil se k obecnstvu zády, počínaje si ještě hlučněji a nenuceněji. Kopnul do židle, jež přeletěla jeviště a vyrazila okno v kulise, takže se obecnstvu objevil obraz vyjeveného pořadatelstva. Pak začal nadávat jako v kořalně.

V obecnstvu nastala chvíle, ve které se rozhoduje o osudu herce.

Přítomný starosta města Prahy dr. Groš svařtil tvář, kousaje knírek a potahuje bradkou, a nervosně odklepával popel doutníku. Ostatní se přizpůsobili. Dámy ostantativně zívaly a šeptaly si. Nepokojný šum se vznášel.

Pro Haška neexistovalo obecnstvo. Ignoroval strašlivé napětí v hledišti, jsa pohroužen cele do své hry, jež vyvrcholila se v hrůzostrašné scéně, když Hašek mlátil pěstmi do stolu a řičel jako býk:

„To je kavárna? To jsem v Repre? Mně to pranic neimponuje a kdyby tady se mnou seděl sám místo-držitel Thun. Kde mám pivo, jářku? Nemáte-li ke mně důvěry, tak mně podejte aspoň rum nebo mne vyhod'te. Už jsem vyletěl z horších putyk, než je tenhle váš Represent'ák.“

Obecnstvo rozhořčeně zahlučelo.

V takovém okamžiku odhodlal by se svědomitý herec k sebevraždě, ale Hašek byl neústupný. Přerušiv hru, postavil se k rampě a přeřval výkřiky nevole:

„Ať je ticho. Chci vám vyslovit své uspokojení, že jste tak dokonale pochopili hluboký smysl mojí tragédie. Pamatujte si, že mne z kavárny může vyhodit jedině pan vrchní, když nemám na útratu. Počkat, hra pokračuje.“

Obecnstvo sedělo s otevřenými ústy jako přimrzlé. Hašek běžel k oknu kulisy a poručil pořadatelům, podobným umrlcům na lodním vraku, s kterým setkal se Poeův Gordon Pym poblíže Jižní točny:

„Pánové, musíte mně půjčit dvacet korun, abych mohl dokončit své drama.“

Pořadatelé byli by se vysvlékli, jen aby Hašek zmizel s jeviště. Při živelných katastrofách pozbývají peníze i zlato ceny.

Svíraje bankovky v hrsti, přikročil Hašek bohatýrským krokem jako Cyrano ke stolu a zvolal:

„Hospodo. Bud' jedno pivo nebo odejdu jinam.“

Konec se nedohrál. Hrdina tragedie dočkal se osudu „nemilého hosta“. V nedaleké hospodě v Neka-zance se potom chlubil:

„Docílil jsem živého úspěchu. Podali mně na jeviště peněžitý dar a nesli mne na rukou přes celý Re-presenták —.“

Později účinkoval Hašek s námi na kabaretním představení v „Besedě“ v Plzni. Věděl jsem, že nebude připraven, ale neodvážil jsem se ve vlaku připomenouti mu, aby si něco předem vymyslel. Oplýval znamenitou náladou, a to nás těšilo. Přijeli jsme do Plzně dopoledne a byli jsme překvapeni, spatříce na nádraží Ž. N. Kurděje ve vojenských šatech. Přivítal nás:

„Bando. Jsem na vojenském cvičení v Rokycanech a k vůli vám jsem si vzal už včera večer přes čas, abych nepropás váš příjezd. Celou noc jsem proseděl v nádražní restauraci.“

Letným pohledem jsme ocenili jeho pravdomlupnost. Kurděj kymácel se jako lodní stožár. Moje žena Xena mne upozornila rýpnutím:

„Ať se s Kurdějem a Haškem neztratiš někde v hospodě. To bychom večer nehráli.“

A svírajíc pevně moji paži vedla mne do „Besedy“.

Plzeň nevyniká velkoměstským ruchem, ale Hašek s Kurdějem zmizeli nám cestou. Až večer přibatolili se do šatny v „Besedě“ právě při začátku představení. Xena je přivítala:

„No, vy vypadáte. Ne, Hašíčku, v takovém stavu nemůžeš se objevit na jevišti.“

Hašek se pohněval:

„Zrovna ti ukážu, co dovedu. Poruč mně sodovku

s rumem. Xeničko, a nerozčiluj mne zbytečně, abych nedostal trému.“

Haškovo vystoupení bylo tehdy okázalé. Tenorista Josef Drvota a basista Čermák přičinili se o slavnostní přivítání. Hašek se rovnou na jevišti posadil do křesla a tvářil se, že polnutím není schopen slova. Když se pauza protahovala, křičel na něho Kurděj z kulis:

„Povídej něco, ničemo, nebo tě shodím dolů.“

Hašek se probral a po delší hádce s obecnstvem rozhodnul se, že uspořádá přednášku o choleře, protože se prý tato nakažlivá choroba vyskytla v jedné vsi na Plzeňsku. Zůstav sedět v křesle, spustil sáhodlouhý úvod jako učenec, chystající se během čtyřadvaceti hodin přesvědčiti své odpůrce. Vymýšlel si neuvěřitelné detaily v popisu cholery a takového choulostivého rázu, že dámy kvapně opouštěly hlediště. Kurděj spokojeně usnul. Xena chystala zavazadla k útěku.

Netrvalo dlouho, a zbývající pánové vzbouřili se v hledišti. Pivní tácky bombardovaly jeviště, avšak Hašek pokračoval, jako by seděl na kazatelně v kostele uprostřed věřících. Na jeviště zalétlo několik sklenic a židle, jejíž úder vzbudil Kurděje. Tasil vojenské bodlo a vběhnul na jeviště, hotov utnouti hlavu každému, kdo by se odvážil překročiti rampu.

Vřavu utišil Drvota, jenž vyskočil na jeviště a svým překrásným tenorem zazpíval:

„Nechte je, pánové, neboť nevědí, co činí, jsouce omámeni plzeňským prazdrojem.“

Ještě jednou hráli jsme společně s Haškem. (V „Adrii“ v Praze). Tehdy jsem vybral z Haškových rukopisných humoresek dvě nejlepší, aby je Hašek vypravoval. Kavárník Jančák z „Unionky“ napomá-

hal, aby Hašek se dostavil ve střízlivém stavu. Zavřel ho do svého pokoje a odvedl večer na představení.

I tehdy dožil se Hašek nepochopení, ačkoliv četl své humoristické povídky velmi zábavně, a projevil se vtipným conferencierem. Buržoasní společnosti nelíbil se Haškův humor.

Hašek ustoupil rozběsněnému obecenstvu a prohlásil v šatně, že buržoasní sebránka není vyspělá pro kabaret.

Dobří lidé

a

Hašek.

V předválečné době žil Hašek jako nejrozdivočilejší bohém. I se ženou Jarmilou se rozešel, opustiv domácnost a zapomněl na otcovské povinnosti. Oddal se úplně volnému životu, i zatoulal se často mimo Prahu, také s jistým zlodějem vydal se na česání chmele, kde vydržel několik měsíců. Vrátiv se do Prahy pokračoval v rozháraném životě a mnohdy neměl, kde by hlavu složil.

Tu projevovali o Haška zájem někteří lidé dobré vůle. snažíce se uvésti věčně ziznivého a toulavého bohéma na cestu pořádku a dobrých mravů.

Jedním z těch mužů pevného předsevzetí byl cestovatel A. V. Frič, jenž jednoduše Haška zavřel ve své vile „Božínce“ v Košířích a aby stížil útěk, ukryl mu boty. Chlubil se, že Haška napraví a učiní z něho abstinenta.

Chodíval jsem na návštěvu do Košíř, a Frič mne vždy odváděl stranou a sděloval:

„Mám úžasnou moc nad Haškem. Podléhá slepě mému vlivu a poslouchá jako medium, neboť má slabou vůli a dobře cítí moji převahu. Pozoruj ho, s jakou chutí pije vodu.“

Frič se považoval za hypnotiséra, mága a indiánského čaroděje.

Bylo rozkošné pozorovati potutelného Haška v prostředí indiánských a zvířecích sbírek, kterak pomáhá velikému náčelníkovi pěstovati kaktusy. Opravdu, Hašek pil vodu. Zdálo se, že mu to jde k duhu. Byl červený jako jablíčko a pil s takovou chutí vodu, jako by se měnila v jeho ústech zázrakem v alkohol. Poslouchal svého vychovatele na slovo, zastáváje v podivném domě místo pomocníka i sluhy, jaksi z vděčnosti za pohostinství a dobrotu.

Frič chválil dokonce Haškovu píli:

„Celé noci píše. Po večeri odejde do svého vigwamu, který jsem mu vykázal, zamkne se a celou noc pracuje. Napsal již pěknou sbírku povídek. Jakmile si Hašek odpracuje zálohy v redakcích, začne mít pravidelný příjem, pozná cenu peněz a bude zachráněn. Kdybych nebyl závčas rázně zakročil, Hašek propadl nadobro alkoholu a byl ztracen.“

Hašek se usmíval spokojeně a šmejdil po vile jako čilá hospodyně. Frič liboval si v pěstování nejširších styků a byl štědrý hostitel, který bohatě zásobil své sklepy vínem, kořalkami, rumem a pivem. Hašek nestačil vařit čaj a obsluhovat hosty. Hostitel vypravoval o svých výzkumech v Jižní Americe, o životě mezi Indiány, lovu a bojích, a předváděl ukázky některých indiánských obyčejů, na příklad tance čarodějů, hudbu na prapodivné nástroje atd. Pro Haška

bylo takové výstřední prostředí jako stvořeno. Frič často prohlašoval patbeticky:

„Nikdy Haška neopustím. Pojede se mnou do Ameriky mezi Indiány. Vydáme se na cestu ihned, jakmile budu mít naprostou jistotu, že Hašek je abstinent z přesvědčení a že opovrhne alkoholem. Jedině Hašek může literárně zachytit nezkaženou duši Indiána.“

Brzy se rozhlásilo po Praze, že se Hašek stal abstinentem, jenž pije pramenitou vodu vášnivěji, než alkoholik alkohol. Bez Haška bylo však v bohémských krčmách nudno a smutno. Jeho starí přátelé plivali pochmurně na podlahu a prohlašovali, že Frič utopí ve vodě Haškův dar humoru. Již se chystal spisovatel Ž. N. Kurděj, že přepadne vilu „Božíňku“, přemůže v poctivém boji krutého čaroděje Friče a vysvobodí Haška z otroctví — když se jednoho večera z čista jasna objevil Hašek ve vysokých botách, které, jak se později ukázalo, patřily Fričovi. Uvítání Haška mělo ráz slavnosti, a při přípitku pronesl Hašek:

„Přátelé, nikdy se nevrátím do „Božíňky“, jako že nevrátím také tyto boty Fričovi, který ukryl moje. Pranic mne nepoutá k Fričovi a opustil jsem „Božíňku“ s pocitem zadostučinění, neboť za dlouhých nocí vypil jsem všechny Fričovy zásoby vína, piva a kořalky. Nenechal jsem ve sklepě ani čistý líh, a nemám už, co bych tam pohledával.“

Po několika dnech setkal jsem se s Fričem. Nikdy jsem neviděl člověka tak skleslého a zničeného. Zdálo se, že ztratil víru v člověka. Chvějícím se hlasem vypravoval o vypitém sklepě a dodal smutně jako zklamáný misionář v Číně:

„Teď chápu, proč Haškovi ve dne tolik chutnala

voda. Po takových kvantech alkoholu voda vždycky chutná.“

Pak zabručel cosi o pomstě, jak je tomu obyčejem na amerických pampách.

Hašek odešel na vojnu do Čes. Budějovic a připravoval se do fronty.

Tu konstatoval Frič, že nadešla vhodná chvíle k pomstě, vyzvedl Haškovy rozbité boty z úkrytu, zabalil je dohromady s kameny a odeslal vkusně upravený balík nevyplaceně za Haškem do budějovických kasáren, označiv jej jako „láhev slivovice a salám“.

Avšak Frič dožil se definitivního zklamání, neboť pekelná zásilka byla doručena na vilu „Božíňku“ zpět s výslovnou poznámkou:

„Voják, bojující za císaře pána a vlast, nepřijímá žádných darů od svých nepřátel.“

Největšího vlivu na Haška docílil malíř Leda, jenž se také Haška ujal, aby z nepolepšitelného bohéma učinil pořádného člověka, jehož první mravní povinností jest: v noci spát, ve dne pracovat. V té době býval Leda nepatrný a hubený mužik — a připadalo neuvěřitelným, když se silný Hašek nebránil tělesným trestům, jimiž ho Leda častoval za bohémské poklesky.

Bylo v tom něco tajemného.

Snad míval Hašek občas potřebu se někomu podřídit. Trpělivě nastavil Ledovým ranám masité tváře nebo záda a kajícně povzdychával:

„Jednáš správně, Jeničku. Škoda každé rány, která padne vedle.“

Potrestav Haška poručil mu Leda, aby pracoval. Hašek myl podlahu, vařil, uklízel a pak psal v koutku své humoresky. Leda chodil kolem jako dozorce otroků a vyhrožoval:

„Tak se musí na tebe, lumpe! Nebudeš-li dělat dobrotu, dostaneš tolik ran, že zdráv neodlezeš.“

Hašek se blaženě usmíval a tichounce šveholil:

„Děkuji ti, Jeníčku, děkuji za tvoji velikou péči a lásku. Nevím, jak se ti odvděčím.“

Leda nepokoušel se vychovávat Haška v abstinenta. Chodil s ním do krčem, ale nedopustil, aby pil přes míru; v rozhodném okamžiku energicky povstal:

„A dost! Jdeme domů. Marš!“

Leda nedovolil, aby Hašek sám vycházel z domova, jsa přesvědčen, že by zmizel na několik dnů a vrátil se domů zničen na duchu i na těle. Marné byly výmluvy Haškovy, že musí tam či onam za důležitější záležitostí. Leda se od něho nehnul a musil-li sám obstarat svoje věci, zamkl prostě Haška v bytě. Vězeň s počátku zuřil a řval ve svém vězení jako poraněný býk, aby poděsil sousedy, mlátil vším, co mu padlo do ruky. Dovedl tak řídit celé odpoledne za Ledovy nepřítomnosti, v té naději, že pan domácí pohrozí Ledovi výpovědí.

Pan domácí nezklamal Haškovy předpoklady a zakročil. Leda byl přivítán již v průjezdě rozezlenou domovnicí, jež líčila všechny zvuky a rány, které působí ten pan spisovatel nahore. Leda jí chlácholil:

„Vyřid'te panu domácímu, aby se nezlobil, poněvadž Haškovi vyženu z těla jeho zlého ducha.“

Pak se rozléhalo z Ledova bytu příšerné kvílení Haškovo, neboť rozlobený pán bytu pracoval tentokrát holí. Vykonav své trestné dílo, vyrknuv ortel nejhroznější:

„Za trest nesmíš dva dny do hospody. Zůstaneme doma, a napiješ se z vodovodu, lumpe. A opovázíš-li se ještě jednou dělat podobné výstupy v mé nepřítomnosti, seřežu tě hejkovcem.“

Hašek přísahal, že se polepší a prosil:

„Proboha, Jeníčku, pojd'me do hospody na jedno pivo. Vždyť se žízni zalknu.“

Leda zůstal pevný jako skála, a Haškovi bylo přestáti dva smutné dny. V předvečer druhého dne žádal žíznivý trestanec svého mučitele, aby ho doprovodil k panu domácímú, že před tím netvorem klekne a poprosí za odpuštění, ale za to, že mu bude dovoleno navštívit s Ledou naproti v ulici výčep, kde mají dobře vyležené pivo. Leda se jen posupně zasmál:

„Slyšels někdy, že by pouštěli zločince z Pankráce na vycházky? Kam s tím na mne. Není-li ti to vhod, tak zalez do postele a mysl si, co chceš. Marš, já musím ještě kreslit.“

Hašek odnaučil se tak znepokojoovat sousedy i domácímú a chodil po domě tiše. Tím více se bál Ledy a snažil se vyhověti každému jeho přání. Leda tvářil se spokojeně a říkával:

„Přece předělám toho lumpa v pořádného člověka.“

Později onemocněl Leda chřipkou. Ležel v horečce a prosil Haška, který mu dával obklady, aby koupil léky a šel zavolat lékaře. Dal mu desítku, a zašeptal v polovědomí:

„Prosím tě, Jaroušku, vrať se ihned — neopouštěj mne — nenech mne tu samotného — přijď co nejdřív —.“

Hašek zavzlykal:

„Jak bych tě mohl opustit, Jeníčku? To bych se ti špatně odvděčil za tvoji dobrotu.“

A po šest dnů zdálo se, že Jarouška pohltila země.

Leda očekával Haška prvního dne až do večera a div si nezoufal. Večer musil opustiti lůžko, obléci plášť a dobelhati se dolů k domovnici, aby se ho ujala. Šestého dne zlepšil se jeho stav a zesláblý Leda mohl již choditi po pokoji. Večer objevil se Hašek, roztrhaný, ušpiněný, zablácený a podnapilý. V ruce svíral aspirinové prášky a jiné léky jako vítěznou trofej a křičel již na prahu:

„Už jsem zde, Jeníčku. Sehnal jsem všechno, ale doufám, že to svinstvo už nepotřebuješ. Vidiš, že to nic vážného nebylo. Škoda vyhozených peněz. Nepůjdeme do hospody?“

Leda necítil v pažích tolik síly, aby zpronevěřeného druha tělesně potrestal. Řekl s veškerým důrazem, jehož byl schopen:

„Podívej se na sebe, jak vyhlížíš. Myslíš, že budu s takovým špinavým otrhancem pohromadě? Hned zatop v koupelně, svlékni se na chodbě a počkej tam, až bude voda horká. Musíš se vykoupat.“

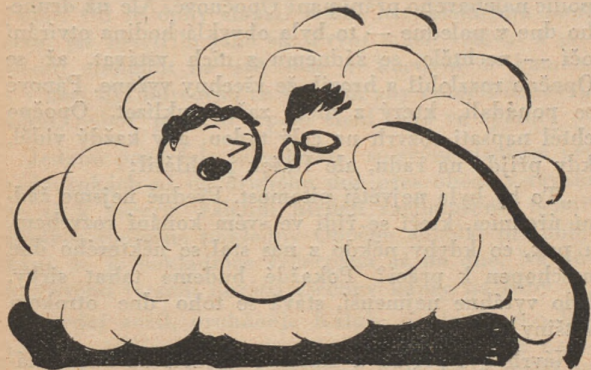
Hašek vykonal Ledův rozkaz a usnul nahý na chodbě na rohožce. Leda čekal trpělivě, až se voda

v kotli počala vařit. Pak vpustil vodu do vany a vzbudil Haška:

„Koupel je připravena. Marš tan.“

Rozespalý Hašek potácel se k vaně, do níž ho Leda vši silou vstrčil. V zápětí vylétlo z koupelny světílkem k nebesům smrtelné řvaní:

„Milost, Jeníčku, paříš mne jako prase.“

Leda uchopil cihlu, namydlič jí a drhnul Haškovi záda. Zbytečně se pokoušel Hašek o útěk. Leda zapomněl na svoji chorobu, nepovolil a dřel nemilosrdně Haškovu kůži cihlou. Pak se musil Hašek obléci do čistého prádla a zachovalého šatstva. Leda otevřel dveře z předsíně na schody a zavelel:

„Marš! Ať už tě tady nikdy nevidím. Ani mne nezapadne, abych se s takovým lumpem trápil. Běž.“

Hašek se zašklebil pokorně a odpověděl:

„Díky bohu že ti konečně vnukl takový dobrý nápad.“ A rychle zmizel.

Jistou dobu sdílel Hašek společnou domácnost s básníkem Opočnou, Ž. N. Kurdějem, výrobcem lesního čaje Šimonem a básníkem Kalušem.

Matka Opočny odjela na letní byt, a dobrák Opočno pozval své kamarády, kteří neměli, kde by hlavu složili, aby se k němu nastěhovali. Za to vymínil si, že podnájemníci musí jeden po druhém každého dne řádně uklízet, aby byl byt udržován v čistotě a pořádku podle naléhavého přání paní Opočnové. Ale už druhého dne v poledne — to byla obvyklá hodina otvírání očí — nechtělo se žádnému z nich vstávat, až se Opočno rozzlobil a hrozil, že všechny vyžene. Pánové se pohádali, který z nich začne uklízet. Opočno chtěl napsati rozvrh na celý týden, aby každý viděl, kdy přijde na řadu, ale Hašek prohlásil:

„To by byla největší pitomost. Předně nejsme žádní úředníci, kteří se řídí ve svém konání rozvrhem, a pak, co kdyby někdo z nás stal se některého dne neschopen k práci? Pokaždé budeme tahat sirky. Kdo vytáhne nejmenší, stává se toho dne otrokem většiny.“

Návrh byl přijat, a Hašek připravil do ruky ulámané sirky. Kaluš vytáhl nejmenší a dělal toho dne věrného otroka. Ustlal postele, zametl, vyléval špínu a nosil vodu, vařil kávu a běhal stále ven, buď pro rum nebo cigarety nebo jídlo, až se panstvo připravilo k odchodu do hospody. Cestou upozornil Hašek Kaluše:

„Nemysli si, že jsi se svou prací hotov. Tvoje služba trvá nepřetržitě až do zítřka, kdy tě vystřídá někdo jiný, na příklad Šimon nebo já. Chovej se k nám uctivě a poslušně, jak se na tvůj stav sluší.“

Panstvo zasedlo v hospodě, a otrok Kaluš musil běžeti do redakcí s příspěvky svých velitelů a hlavně s dopisy o zálohu.

Následujícího dne vytáhnul Kaluš z Haškovy ruky opět nejkratší sirku — a otročil zase celý den. Když se Haškovi podařilo podstrčiti Kalušovi nejmenší sirku ještě po několik dnů, pravil:

„Kaluši, osudem byla tobě přidělena v naší společnosti úloha otroka. I pravím tobě: sirky už tahat nebudeme, ale ty jediný nám všem bez výhrady poctivě a věrně budeš sloužiti.“

Kaluš chtěl odporovat, avšak přesila zdolala jeho vzdor. Od té doby sloužil Kaluš bezohlednému panstvu, jež nešetřilo jeho sil. První musil vstávat a poslední ulehnout na své lože v kuchyni u kamen. I v noci byl burčován ze spánku, aby natočil čerstvou vodu, neboť panstvo trpělo žízni také ve spaní.

Jednou pozdrželo se panstvo i se svým otrokem při radovánkách až do druhého dne přes oběd. Vstávalo se až k večeru. Všichni hleděli zachmuřeně, neboť správce společné pokladny Opočno shledal při oblékání, že je pokladnice vyčerpána až na dno. Na důkaz svého tvrzení obrátil všechny kapsy na ruby.

Kurděj zuřil, proháněje Kaluše po bytě jako honící pes zajíce. Opočno vzdychal, že mu čert našeptal, aby si vzal takovou partu do bytu a počal se zoufalství psáti básničku o smutku zapomenuté cesty.

Hašek našel v popelníku několik zbytků doutníků a bagoval je spokojeně. Brzy byl rozhodnut:

„Zde nemůžeme zůstat. Jsem přesvědčen, že bychom se navzájem povraždili. Do redakcí nemůžeme, neboť mají pokladny dávno uzavřeny. Vzpomínám krásných slov bible: I počali metati v kostky o roucho páně. Přátelé, složme nepotřebné součástky našeho šatstva na jednu hromadu, naložme ji na bedra našeho otroka Kaluše, který vyhledá známé vetešníky v jejich doupatech a zpeněží roucha naše. Oče-

kávati budeme návratu jeho za rohem v ulici ve známé hospodě.“

Nastala významná chvíle, kdy se přátelé zbavovali těch částí oděvu, jež pokládali za přebytek. Opočno přihodil na hromadu matčinu kožešinu, již objevil Kurděj v krabici na klobouky. Konečně byl Kaluš naložen a sestupoval se schodů.

Hašek pohlédl zkoumavě na náklad a odhadl cenu zboží podle vetešnického obyčeje deseti procenty kupní hodnoty na padesát zlatých.

V hospodě poroučelo si čtyřhlavé panstvo jako společnost bankéřů. Nikdy nebylo tak veselé a divoké jako té noci. Spoléhající se, že budou mít padesát zlatých, zapomněli na opatrnost. Teprve o půlnoci vzpomněl si Kurděj na Kaluše a vyslovil podezření. Hašek se Kaluše zastal:

„I otrok má právo, aby se po práci veselil. Z prodeje náleží Kalušovi plným právem deset procent čili pět zlatých, za něž asi hoduje někde ve společnosti lehkověrných dívek. Nebudeme očekávati jeho návratu, a navrhuji, aby Šimon přinesl z domova ty alabastrové hodiny, jež zde u hostinského zastavíme, abychom mohli pokračovati v zábavě.“

Opočno se zdráhal svoliti k zastavení památky po pradědech, ale byl přesilou donucen k souhlasu s podmínkou, že starožitné hodiny budou vyplaceny, jakmile se vrátí Kaluš s pětačtyřiceti zlatými.

Druhého dne byl Kaluš očekáván marně až do večera.

Panstvo se usneslo zastaviti krásné benátské zrcadlo a sošku panny Marie ze slonové kosti. Třetího dne byly zastaveny koberce, čtvrtého dne peřiny (vzhledem k nesnesitelnému vedru), ale zrádný otrok se nevracel. Pátého dne pozbylo panstvo víry v návrat

Kaluše a ustanovilo sobě ze svého středu za nového otroka Šimona.

Panská trojice odevzdala se resignovaně duševní práci, neboť Opočno vyhrožoval vším možným, nebudou-li zastavené předměty vyplaceny dříve než se vrátí paní Opočnová.

Hašek se usmíval a psal již pátou povídku. Šimon oběhával redakce, prodávaje prsní čaj a cukrátku. Panstvo bylo zachváčeno horečnou činností.

Osmého dne k večeru objevil se na chodbě nesměle Kaluš, vyhublý a přepadlý. Byl vtažen dovnitř a podroben křížovému výslechu. Vykoktal jen:

„Stržil jsem za všechny ty hadry všeho všudy devatenáct zlatých. Protože jste mně řekli, že si mohu ponechat pět zlatých, vyhledal jsem jednu známou dívku a pobavili jsme se spolu.“

„A kde máš těch zbývajících čtrnáct zlatých, bídný ničemo?“

„Vracím vám svých pět zlatých, protože těch čtrnáct zlatých jsem spotřeboval s onou slečnou, neboť jsem se bál vrátiti se s takovým málem.“

Kurděj povstal a zachmuřeně pravil:

„Soudce lynch.“

Když se po třech dnech Kaluš poněkud zotavil tělesně i morálně, napsal lístek:

„Odcházím, protože nebudu otročiti panstvu, jež pustoší a vykrádá zařízení bytu ctihodné paní Opočnové.“

Lístek pověsil na kliku u dveří a ujel z Prahy na venkov k sestře.

Hašek prohlásil:

„Přátelé, nemohu sdíleti společnou domácnost s lidmi, jimiž opovrhuje i bídný otrok, jako je Kaluš.“

Popadl klobouk a hbitě proklouzl dveřmi, aniž by ho byl mohl Opočno zadržeti. Postižený básník spo-

kožil se, že křičel dolů na schody za prchajícím Haškem:

„Darebáku! Jak přispěješ na vyplacení zastavených předmětů? Střez se mne potkat!“

To už byl Hašek na ulici a pospíchal v nové prostředí! —

— Dobří lidé nikdy s Haškem nepochodili dobře. Zklamali se krutě ve svých nadějích, že divoký temperament Haškův pokrotí a uvedou Haškův život ve vyježděné koleje. Všechny pokusy selhaly. Mnozí dobráci dlouho hovořili o čirém nevděku, vzpomínajíce Haška jako ztraceného ničemy, žijícího ze dne na den, s ruky do úst, bez cíle a ušlechtilého snažení. A pravidelný Haškův výsměch, hodnotící starostlivé dobráčky jako malicherné pošetilce, působil jako zůmyslné znesvěcení krásných lidských citů a vznesených úmyslů. I bývalo před Haškem varováno —

„Hašek je zlomyslný větroplach, jenž počítá na lidskou dobrotu a splácí dobro zlem.“

Nejvýraznější případ pro Haškovu zlomyslnost (v očích dobráčků) udál se v menším městě na českomoravské vysočině. Hašek padl v maloměstácké prostředí jako výbušná hmota, s níž si chtěli lidičky pohrávat jako nerozumné děti.

Haškovo vzezření vzbuzovalo důvěru jako kulaťoučká puma pro nezasvěcence. Věčně usměvavý výraz (málokdo postřehl ironický úsměv) a zdánlivě dobrácká očička v odulé tváři pijáka i prosté chování pana spisovatele, tyto znaky sousedské dobroty slibovaly měšťáčkům výborného společníka, jenž snese též jejich vtípečky a žertíky.

Hašek byl přijat v lůno rodiny svého kamaráda Emany s nadšením. Pan Š., hlava rodiny, náležel k předním měšťanům ve městě a myslil si, že prospěl

dobrému jménu svého velkoobchodu uhlím, když poskytl pohostinství spisovateli, jehož humoresky byly v souladu s pověstí o jeho veselém životě. Ani nový kožich paní Š. nezpůsobil by tolik rozruchu v městě jako přítomnost humoristy Haška ve starém domě pana Š. na náměstí. Lidé se rádi chlubí dobrými styky. I pan Š. uvedl Jaroslava Haška do elitní společnosti rodného města s gestem kulturního mecenáše. Měšťáckové pohlíželi na pana spisovatele jako na tvora, jenž denně popíše určité množství papíru a pak tráví zbytek dne v družných besedách, vypravuje zajímavé a veselé historky ze svých zkušeností k obveselení svého okolí, toužícího po rozptýlení. Očekávali veselou kořist jako vyhladovělí vlci.

S počátku vystupoval Hašek u rodinného krbu pana Š. mírně, slušně a bohabojně. Hotový beránek! A uctívý, že přiváděl paní a slečnu Š. v rozpaky.

Chválil přípravu pokrmů, zajímal se o obchod i rodinné starosti, ale celkem málo hovořil. Nikdo z rodiny Š. netušil, že Hašek přijel z blízkého velkostatku, kde hýřil s majitelem nepřetržitě několik dnů a nocí, až byl vyhozen na silnici, poněvadž před velkostatkářem vynadal čeládce ve dvoře pitomých otroků, kteří se dřou o skývě chleba jako soumaři na takové panské ochlasty, jimž se zalévá mozek sádlem a alkoholem. Hašek se zotavoval v prvních dnech své návštěvy u pana Š. z přestálých útrap a ran. Většinou prospal v pokojíku Emany, který žil v Praze jako redaktor realistického deníku, a v hospodě udivoval přítomné svými časnými popudy k odchodu:

„Páne Š., nezapomínejme, že milostivá paní neusne dříve, dokud se nevrátíme. I pověst vašeho domu by utrpěla, kdybychom se dobývali do vrat o půlnoci

jako lupiči. Jak by na nás pohlížel služební personál? A ráno vás očekává tolik důležitých záležitostí. Kalkulace s vydražováním uhlí vyžaduje bystrou a svěží hlavu.“

Vžil se do úlohy vychovaného hosta tak živě, že nadával na žebráky a městskou elektrárnu i hovořil s rozhořčením o šlendriánu na rakouských dráhách, protože nedošla jeho zavazadla. Bylo mu nabídnuto prádlo a oděvy nepřítomného Emany. Stěžoval si na nemístné ohledy svých nakladatelů, kteří si prý umínil, že zaspóří svému spisovateli jmění, za něž mu zakoupí v idylickém a romantickém zákoutí zámek s parkem a menším panstvím. Pan Š. ochotně otevřel svoji kapsu:

„Vzkažte si každého dne do mé kanceláře, kolik potřebujete, pane spisovateli.“

Paní Š. a slečna dcera vypravovaly městským dámám, že pan Hašek celé dny píše a chodí dolů jen k jídlu, aniž by projevil aspoň zájem o památnosti a historii města. I zdálo se, že bude Jaroslav Hašek prohlášen za dobrou partii pro některou dcerku z města.

Pátého dne pronesl pan Š. při obědě:

„Připadáte mi nesmírně vážný, pane spisovateli, a soudil bych, že píšete nahoře v Emanově pokoji nějaká drama.“

„Vážený pane Š., moji kamarádi a známí šíří o mě zlomyslné řeči, že dovedu psát jen nehorázné pitomosti, vhodné pro potěšení sprostáků a opilců. Prohlašuji, že je to drzá lež, neboť toužím po stvoření vážného díla, jež by všestranně lidstvu prospělo. A přísahám, že neustanu ve své práci, dokud nedosáhnu svého cíle, tak pevně vytčeného. Pak vyvrátím lživé výmysly svých úhlavních nepřátel a hamižných konkurentů.“

Toho večera konala se schůze realistů v hotelu „Morávek“. Pan Š., příslušník realistické strany (vzhledem ku kariéře svého syna Emany), uvedl Haška mezi ty rozmarné pány, mající starost o objektivní vyřešení poměru českého národa k rakouské říši. Maloměstští politikové uvítali Haška s přesvědčením, že po schůzi požádá o legitimaci realistické strany.

Ještě nebyla schůze skončena, a již se Hašek projevil přítomným jako nesmiřitelný odpůrce realismu, z čehož měl hotelier Morávek, zvaný „vaserkunst“, nehoráznou radost jako zásadní mladočech a hostil výtržníka, posílají mu po číšníkovi nápoje všeho druhu s připomenutím, aby vytrval.

Marně usiloval pan Š., aby Haška přivedl k rozumnému chování:

„Pane spisovateli, proboha vás prosím, jste přece na schůzi naší strany, nespílejte realistům, nebo tito pánové přestanou u mne odebírat uhlí.“

Hašek nebyl k utišení ani umlčení. Počínal si, jako by chtěl realistickou stranu na ráz zničit a zadupat v bláto opovržení a zapomenutí. Vymýšlel si hrozně věci, aby zesměšnil realismus a na konec křičel, když už byl silně opilý:

„Pánové, připadáte mi jako telata a ovce, které ve své omezenosti němé tváře usilují o reelní vztahy k vlkům a dravým šelmám. Na takovou politiku, s odpuštěním, jen se vysrat.“

Poděšení pánové překotně uprchli, neboť jejich zásady jim bránily, aby provokatéra ztloukli a vyhodili.

Hašek je pronásledoval až na náměstí, kde hulákal:

„Utíkáte do svých doupat jako zbabělci, kteří nedovedou čelit svému politickému odpůrci tváří v tvář. Hanba vám a vaší politice.“

„Pane spisovateli,“ pokoušel se pan Š. o zkrocení rozlíceného Haška. „Nejste zvyklý pít a opil jste se. Pojd'te se mnou domů, abyste si v opilství nepoškodil své dobré jméno.“

„Vy se starejte o sebe, starý pokrytče,“ rozkřikl se na něho Hašek. „Myslíte, že nevím, jak svádíte slečinku ve své kanceláři a že v noci lezete do kumbálu za služkou? Nehrajte si na ctnostného a nechcete-li se se mnou pobavit, tak běžte domů a zalezte pod postel.“

Pan Š. upaloval do tmy jako zoufalec, pronásledován Haškovým křikem a láním, že nepřijel na návštěvu, aby byl mučen hladem a disciplinou jako v kriminálu.

Hašek vrátil se do ctihodného domu až druhého dne v poledne, kdy rodina Š. obědvala. Rozdivočen po probdělé noci a opojen alkoholem žertoval i povídal nejnesmyslnější příběhy. Členové rodiny se smáli, rděli, děsili a tonuli v rozpacích.

Tu začalo Haškovo veselé působení v rodině i městě. S každým se seznámil a putoval z jedné hospody do druhé, nevynechaje ani kořalny ani lékárny, kde popíjel medicínální koňak, bavil zákazníky a poučoval pana lékárníka o tajemných a zázračných lécích, jež odhalil ve starých knihách. Štval příslušníky různých politických stran proti sobě a bavil jednu společnost na účet druhé. Často přivedl mezi maloměšťáckou honoraci nějakého tuláka, kterého sebral na ulici, a donutil rozhořčené měšťáčky, aby poskytli světoběžníkovi peněžité podpory. Pak obyčejně společně s obdarovaným výnos sbírky propil.

Ujal se také zloděje, propuštěného z vězení okresního soudu a přišel s ním do hotelu „Morávek“, kde se radil spolek paní a dívek o své příští činnosti. Tam se postavil na židli a ukazuje na svého chráněnce ja-

ko na předmět, na němž lze demonstrovat mnoho poučného, promluvil k překvapeným ženám:

„Vizte, dámy, obět zavlitého režimu. Tento člověk odpykal sobě několikaměsíční žalář. A proč? Nenávidí všechno, co je císařovo, a pěstuje politiku činu. Byl odsouzen pro svoje politické přesvědčení jako sprostý lump, a na vás je, abyste vydatně pomohly takovému vynikajícímu muži, jenž dovede tak trpět za svoje kredo, jako žádný z našich čelných politiků. Volám k vám, abyste otevřely srdce i štedrou dlaň a nenechaly tohoto mučedníka zemřít hladem a hlavně žízni.“

Dámy se musily vykoupit, jinak by byl Hašek se zlodějem z místnosti neustoupil. Obešel během dne a noci se svým mužem všechny lokály, v nichž vysedali majetní lidé. Stržil značnou sumu, již pečlivě před rozradostněným trestancem přepočítal a vrazil několik korun do napřažené pravice zloděje, zastrčil větší díl do kapsy s věcnou poznámkou:

„Víc jsem pro tebe nemohl udělat. Ted' jsi aspoň jednou zakusil pocity okradeného. A už ať jsi z města venku. Pal nebo tě kopnu.“

Úžasný a zklamaný chlapík zůstal stát jako přimrazen. Hašek klidně poodešel několik kroků, obrátil se a namířil zpět k zlodějovi, z něhož se dralo rozhořčení nevybranými slovy, a vzkřikl na něho:

„Neslyšels, co jsem ti slíbil?“

Následovalo pádné kopnutí Haškovy nohy do zlodějovy nejmasitější tělesné části a další napomenutí:

„Nezmizíš-li v nejbližší chvíli za roh, vyprovodím tě kopanci až za město.“

A chlap rychle se vzdálil, volaje z dálky, že takového zloděje jako toho redaktora ještě nepoznal.“

Hašek neponechal si peníze. Zamířil do malé hospůdky, navštěvované dělníky, a hodil kořist na stůl:

„To jsou peníze od známého národně socialistického poslance. Organisovali jsme spolu po hospodách antimilitaristické hnutí, a právě opustil onen poslanec město, neboť už nemohl chlastat. Tento obnos mi dal, abych založil ve městě odbočku antimilitaristické ligy. Poněvadž jsem přesvědčen, že nikdo ze zdejších občanů na takovou volovinu neskočí a bude raději císaři pánu sloužit do roztrhání těla a dá se s radostí na vojně zabít, přicházím, abychom základní fond antimilitaristické ligy svorně projedli a propili.“

K obědu v rodině Š. dostavil se Hašek opilý a na dotaz, s jakým to vagabundem chodil po městě, spustil příšerný povyk:

„Žádný vagabund, pamatujte si, člověk jako člověk. Je to anarchista tělem i duší jako já, a radili jsme se, koho máme v nejbližší době odpravit. Můj přítel chtěl, abychom postříleli městskou radu se starostou v čele, okresního hejtmana a přední měšťany,

vás nevyjímaje, vážený pane Š. Avšak spokojili jsme se s vyhozením okresního soudu do povětří. Zítřka o půlnoci vyletí ta hnusná budova na měsíc.“

Rodině Š. bylo úzko z pana spisovatele, který nadobro převrátil domácí pořádek a zvyky, i počínal si v tichém domě jako svěřepý tyran a považoval tichou a spořádanou domácnost za zájezdní hospodu. S členy rodiny zacházel dle své nálady. Pan Š. býval blížek zoufalství, když Hašek v opilství poplácával paní Š. po plecích a štípal slečnu Maňku do tváří:

„Milostivá paní, uvař černou kávu a nalej mi do hrnce hodně rumu. A ty, milá slečinko, řekni, že by sis mne ihned vzala za muže, kdybych tě chtěl? Odpust', tu radost ti neprokážu, protože bych se dopustil bigamie. Už mám jednu ženu a nejsem s ní rozveden. A kluka mám k pomilování. Škoda, že nevím, jak vypadá. Tak, ženské, noste nápoje, ať zapomeneme na politickou situaci, která je teď nudná jako vaše měšťácké duše.“

Ve městě se všichni vysmívali rodině Š., a ubozí příslušníci tichého domu na náměstí báli se vycházet a obcovat s lidmi. Pan Š. zahovořil jednoho jitra, když se Hašek opět vrátil z noční toulky, spadl se schodů a usnul na chodbě:

„Musíme dostat Haška z domu, nebo budeme nuceni prodat obchod a vystěhovat se z města.“

Při večeři navázal pan Š. diplomatický rozhovor s Haškem:

„Před chvílí jsme se dohadovali se ženou, kdy nás asi opustíte. Kdy pak chcete vlastně odejet, pane spisovateli?“

„Na odjezd jsem vůbec ještě ani nepomyslel,“ měkce zazněla Haškova odpověď. „Ubezpečuji vás, že jsem s vámi a se zaopatřením ve vašem domě nesmírně spokojen a město se mi taky velmi líbí. Zatím

se teprve rozkouvávám, abych se mohl později pustit do obsáhlého díla, pojednávajícího o obyčejích a životě na malém městě. K tomu potřebuji delší doby, ale doufám, že mi deset až čtrnáct měsíců postačí. Dříve vás neopustím, draží přátelé.“

Jako by hrom do stavení udeřil. Hašek osaměl v pokoji a labužnický dojedl zbytky večeře. Pak odešel do hostince, kde vypravoval, že byl právě pozván rodinou Š., aby zůstal jejím milým hostem dva roky, i déle, dle libosti a chuti.

Pan Š. prohlásil své rodině, že musí Haška dostat z domu, stůj co stůj. Při jídle prohlížel jízdni řád a ukazoval Haškovi:

„Odpoledne jede nejlepší vlak do Prahy. Nikdy nemá zpoždění. Kdybyste toho vlaku použil, tedy budete v devět hodin večer doma.“

„Ano, tím vlakem odjedu, až tady vykonám své poslání,“ přitakal ochotně Hašek, požádal pana Š. o několik korun a zanechal zoufalou rodinu duševním mukám.

„Neustanu,“ sliboval pan Š. „Hašek musí do Prahy. Uvidíme, kdo s koho.“

Několik dnů trval skrytý boj mezi panem Š. a neodbytným hostem. Vždy se dovedl Hašek podivuhodně vytočit, a pan Š. ocitnul se ve slepé uličce, nevěda, jaký nový způsob objevit, aby vyštval Haška z domu.

Paní Š. pokaždé tiše zalkala:

„Čím jsme se provinili, že nás milý bůh tak tresce?“

Konečně dodal si pan Š. odvahy a pravil k Haškovi úsečně, avšak s přátelským zabarvením hlasu:

„Milý pane Hašku, uznáte, že všeho moc škodí. Přijel jste k nám na pár dnů a byl jste námi srdečně přivítán jako kamarád našeho Emánka a nadějný

spisovatel. Učinili jsme pro vás vše, i do místní společnosti jsem vás uvedl. Vy jste si však umínil, že u nás zůstanete celý rok a vysmíváte se nám po městě a tupíte nás. To by nám nevadilo, protože víme, že humor a žerty jsou vašim povoláním, ale očekáváme návštěvu našeho švakra, který přijede dnes večer se svojí paní a čtyřmi dětmi. Neradi se s vámi loučíme, milý pane Hašku, ale musíte odpoledne odejti do Prahy. Zde máte peníze na cestu.“

Hašek se rozloučil s rodinou Š. a vykročil z domu, jenž se zachvěl v základech blaženým vzdechem ulehčení. Té noci spala rodina Š. po prvé za šest neděl klidným spánkem.

Dopoledne objevil se Hašek v domě, nevyspalý a zmožený pitím. Stěží zamumlal:

„Zmeškal jsem včera odpolední vlak. A zjistiv, že velectěný pan švagr s početnou svojí rodinou nepřišel, přicházím se vyspat.“ A neopustil pokoj, dokud se nevyspal.

Pak doprovodil pan Š. Haška na nádraží, kde mu koupil jízdenku do Prahy a čekal, až pan spisovatel zmizel v zástupu cestujících, deroucích se na nástupiště. Pan Š. zdětinštěl ohromnou radostí a cestou pokřikoval na každého známého, kterého potkal:

„Hašek odejel do Prahy. Konečně bude v našem městě zase klid a pořádek.“

Hašek prodal po odchodu p. Š. z nádraží jízdenku se slevou, vrátil se do města a usadil se v hotelu „Morávek“, kde si najmul pokoj. Hotelier „vaserkumst“ se zaradoval, že získal proslaveného muže jako hosta a sezval kdekoho k slavnostnímu večeru. Hašek bavil přítomné vypravováním o poměrech v domě pana Š. a učinil krutý závěr:

„Ano, pánové, nikdy bych byl nevěřil, že může na našem venkově vládnout v rodině taková demo-

ralisace. A představte si to nejhorší, co mne tam mohlo postihnout! Slečna Maňka mi nadbíhala a musil jsem se před ní zavírat v pokoji na klíč, i na záchodě. A na konec mne její rodiče denně nutili, abych se s ní oženil, že mně dají obchod, abych jej vedl. To bylo přespříliš, i odstěhoval jsem se raději do hotelu, abych vyvázl z nebezpečných osidel. Jinak jsem s poměry ve městě nadmíru spokojen a doufám, že zde ještě rok vydržím.“

Již po čtrnácti dnech začal chodit pan „vaserkumst“ po hotelu zadumaně a sklíčeně. Hašek neplatil a zval si nejrozmanitější lidi, aby s ním pojedli a popili. Účet rostl úměrně s Haškovou požívačností a pohostinstvím. Když hotelier po prvé naléhal, aby Hašek zaplatil svůj dluh, strhl se ukrutný povyk. Pan spisovatel pobíhal vztekle po lokále, kopal do židlí, mlátil do stolů a řval:

„Jak si můžete opovážit mne upomínat? Kdyby u vás žralo a chlastalo nějaké hrabátko nebo poslanec, to byste byl zticha a čekal byste trpělivě, až vám zaplatí, ale k českému spisovateli nemáte důvěry. Je vidět, že vám, pane Morávku, na kultuře hovno záleží. Jste ignorant a duševně méněcenný člověk.“

„Vaserkumst“ se pohněval Haškovým úsudkem a pohrozil:

„Musím dostat od vás zaplaceno, pane Hašku, nebo vás dám zavřít pro podvod a urážky na cti.“

Pan spisovatel bouchl dveřmi a odebral se do jiné hospody, kde napsal panu Š. dojemný dopis, aby mu vypomohl z tísně určitým obnosem, který nutně potřebuje, poněvadž chce navždy opustit město. Písání svěřil číšníkovi a netrpělivě očekával poslova návratu. Ten se vrátil s Haškovým dopisem a řekl:

„Pan Š., ani paní, ani slečna nejsou doma. Pová-

dala služka, že před několika dny odcestovali na zotavenou do lázní.“

Pan spisovatel roztrhal zuřivě dopis a napsal pohledku Hamletovi, vrchnímu číšníkovi v bohémské kavárně „Montmartru“:

„Drahý! Jsem zastaven v hotelu „Morávek“ jako nějaký bídný předmět a budu zavřen do kriminálu jako sprostý zločinec, nevyplatíš-li mne.“

Do hotelu vstoupil Hašek jako milionář a poznal k „vaserkumstovi“ přes rameno:

„Právě jsem napsal do Živnobanky, aby mi poukázali peníze. V několika dnech dostanete ten hamizný pakatýlek.“

Hamlet se domýšlel, že Hašek žertuje, a neposlal nic. Pan spisovatel chytal se za hlavu, rval si vlasy a křičel:

„Co v té bance dělají? Hrom do těch volů. Musím tam ještě jednou napsat.“

A odeslal pohledku, již označil: č. II.:

„Drahý! Dluh vzrostl, a před hotelem procházejí se dnem i nocí četníci. Pochop moji strašlivou situaci a vyplat' mne!“

Takových pohledek odeslal Hašek šest, vždy správně očíslovaných. Pak přijel Hamlet, neboť se chtěl přesvědčit, jestli Hašek nelhal. Při vyrovnání účtu vznikla hádka. Hašek se rozčiloval:

„Tohle že jsem všechno vychlastal? To je vyloučeno, neboť by musil mít den plných osmačtyřicet hodin. To je vyložené zlodějství, a nevěděl jsem, že jsou hotely na venkově lupičská doupata, kde člověka okrádají a dřou mu kůži s těla, když se poctivě ožere. Uveřejním o těchto neblahých hospodářských poměrech ve všech pražských novinách obšírnou stať, aby bylo cestující obecnstvo varováno

před podobnými neblahými zjevy. Já vám zasolím. páni hoteliéři!“

„Vaserkumst“ se dušoval, přísahal a zaručoval čestným slovem, že nepřipsal panu spisovateli ani sodovku, ale Haška nepřesvědčil o své nevině, ani nezarazil spád jeho výmluvnosti. „Vaserkumst“ se rozlítostnil:

„Dobrá, pane Hašku, nevěříte mi. Nuže, slevím vám plnou třetinu z účtu, abyste se přesvědčil, že jsem poctivý člověk, a že je můj hotel daleko široko proslulý svojí reelností. Zato vás však žádám, abyste upustil od uveřejnění nějakých hanopisů.“

Po zaplacení odvedl Hašek okamžitě Hamleta do jiné hospody, kde vykládal, jak byl „vaserkumstem“ soustavně vydírán a okrádán. Té noci se opil strašlivě a vynadal každému, kdo se v lokále objevil. Došlo k rvačce, a Hašek s Hamletem byli donuceni k útěku z hospody.

Ubíhaje na nádraží křičel Hašek ze všech sil, takže vyburcovaní spáči zvědavě otevírali okna na ulici:

„Mor na vás, maloměšťáci! Jste pokrytci, nemravové a zloději a přitom se nosíte jako páteři v ornátech. Nepřejete druhému sousto do huby, ssajete z chudáků krev a sežrali byste hovno po sobě, bídná prasata!“

Místní strážník chtěl u mostu Haška zadržet, ale byl obdařen nehorázným políčkem, až se položil na zábradlí, a napomenutím:

„Jdi domů, mizero, nebo tě hodím do vody. Divím se ti, že můžeš za ten svůj ubohý žold otročit takové holotě a honit slušné lidi se šavlí.“

Obyvatelstvo města oddychlo si spokojeně po odjezdu pana spisovatele, ale za nedlouho bylo vzru-

šeno Haškovou povídkou, uveřejněnou v humoristickém časopisu.

Hašek se vysmál trampotám maloměstské rodiny se zatvzrzelým hostem.

Někteří se tomu smáli, ale byli okřiknuti:

„Nesmějte se, neboť nevíte, jestli Hašek nezesměšní také vás.“

Eman Š. vyhledal Haška a obořil se na něho:

„Cos to u nás prováděl? Proboha, Jardo, cos to napsal? Tatínek se chtěl zastřelit, maminka přísahala, že neopustí do smrti ani na krok dům, a snoubenec sestry zrušil zasnoubení. To je sprosté a nevděčné!“

„Mlč, nebo to s tebou dopadne špatně,“ rozkřikl se Hašek. „Jste pitomá rodina buržoustů, kteří si myslí, že jim má spisovatel za pár žvanců a šestáků dělat před ostatními idioty ve městě parádu a doma kašpárka pro obveselení. Naučil jsem je tam v tom hnízdě všechny, že je nutno na spisovatele pohlížet zcela jinak. Myslím, že na mne vzpomíná celé město s patričním respektem.“

Běda každému měšťákovi, který uvěřil Haškovi, že trpí, a chtěl mu vnutit svoji pomoc. Hašek přijal jen, co nutně potřeboval. O více nestál a ohledy k své osobě nebo soucitem opovrhoval. A zejména od lidí, které považoval za hloupé povýšence. S nevinnou tváří je napálil.

Policejní komisař Pirhal ubíral se pozdě v noci domů a na rohu Řetězové ulice spatřil Haška, jenž seděl na chodníku, podpíraje hlavu rukama. Připadalo, že pláče.

Komisař zaklepal Haškovi na rameno:

„Pane spisovateli, proč pláčete?“

Hašek se probudil a zavzlykal:

„Protože mi Waltner v „Montmartru“ nechce dát nalejt.“

„A to by bylo pěkné, aby vám v hospodě nenalili, pane spisovateli. Šenkýř vám musí nalejt, co budete chtít. Neplačte, vstaňte a pojd'te se mnou. Uvidíte, že vám v „Montmartru“ dají všechno, co budete chtít vypít.“

Hašek pokorně vstal a následoval komisaře Pirhala, jenž se tvářil ukrutně přísně a vrhal zlé úřední pohledy na obsluhující personál. Nerovná dvojice usadila se stranou do rohu místnosti, a komisař se šeptem tázal Haška, co chce pít.

„Láhev piva a štamprli slivovice,“ odušil skromně Hašek.

„Panu spisovateli dáte láhev piva a slivovici,“ poručil komisař číšníkovi a zablýskal výhruzně brýlemi. Sám si objednal kávu s rumem.

Ve chvíli byli oba obslouženi. Komisař zašpítal vítězně:

„Vidíte? Musejí vám nalejt, pane spisovateli. Jen pijte podle chuti.“

Hašek brzy dopil. Komisař se tázal, chce-li pan spisovatel dále pít. Hašek zavrtěl nedůvěřivě hlavou:

„Obávám se, že mně více nenalejou.“

„A to by hrálo,“ zahučel komisař a zacinkal sklenicí o lahev. „Hej, číšníku, panu spisovateli dáte novou lahev piva.“

A tak poroučel komisař Pirhal nápoje, a Hašek pil až do rána. Komisař pohlédl na hodinky a polekal se:

„Pro pána krále, musím rychle domů, umýt se a rovnou do úřadu. Platit, platit!“

Číšník položil před Pirhala značně vysoký účet. Komisař vypouklil oči a vyjel nedůtklivě:

„Co to znamená? Přece jsem tolik nevypil?!“

„Ráčil jste však poroučet panu Haškovi, pane komisaři,“ klidně se omlouval číšník. „Panu Haškovi bychom nebyli nalili, protože zde dnes už jednou zůstal dlužen. Nemá žádné peníze.“

Pirhalovi se trásly ruce, když platil. Při rozchodu s Haškem vzdychl:

„To jste mi neměl dělat, pane Hašku. Ted' musím jít pěšky až na Letnou, neboť mně nezbylo ani na tramvaj!“

Hašek pokrčil ramenama a ušklíbl se:

„Já jsem vás nežádal, abyste za mne platil.“

Psí dni.

Zuřilo úporné léto.

Těžce jsem sháněl živobytí, neboť kabaret byl koncem jara zavřen, a podnikatel vyhodil nás všechny na dlažbu bez letní gáže. To náleží k zvyklostem všech majitelů podobných podniků, a herci jsou proti tomu bezbranní. Musí se přes léto všelijak protloukat. Neměl jsem ani příbuzných, u nichž bych byl ztrávil prázdniny, ani úspor, i vystupoval jsem se svými kolegy pohostinsku, kde a jak se dalo. To sotva stačilo na skromné uhájení života, neboť jsme mnohdy delší dobu nesehnali žádné účinkování, a výdělky nebyly valné. Často jsme dřeli bídu s nouzí.

Opět jsem delší dobu nevystupoval a byl jsem zadlužen u bytné, takže jsem se toho dne, kdy jsem se k večeru setkal s Haškem na nábřeží, neodvážil jíti domů spát, neboť jsem nemohl slyšet nářky, upomí-

nání a výčitky bytné. Nikdy jsem předtím neviděl Haška tak skleslého, unaveného a rozmrzelého. Seděl jsem na lavičce a kouřil poslední cigaretu, když jsem ho shlédl. Pomalu se blížil Hašek z dále, a myslil jsem, že snad přebрал, neboť se občas zapotácel, pak se zastavil a opřel o strom, jako by se bál náhlého pádu. Sám jsem se cítil nanejvýše unaven, neboť jsem za celý den vypil pouze šálek kávy a byl jsem nevyspalý; i nemohl jsem přispěchati Haškovi na pomoc. Konečně se přibelhal. Zakýval tragicky hlavou, klesl vedle mne na lavičku a zasípal úpěnlivě:

„Kamaráde, vezmi mne k sobě spát.“

Vysvětlil jsem Haškovi svoji situaci. Hašek zaklel a pak monotonně promlouval:

„Svinský život. Jsem také bez bytu a nespál jsem už čtyři noci. Ty víš, že hodně snesu, ale tuhle štrapáci by ani slon nevydržel. V žádné redakci mi nechtějí dát zálohu, že prý mám vybráno mnoho napřed, a nevím, čím to je, že jsem nebyl v těchto dnech schopen napsat ani řádku. A nenajdu žádného pitomce, který by mi půjčil pár zlatek, abych se mohl jít vyspat do hotelu a pak něco kloudného spáchat. Ano, chlast zaplatějí, holomci, abych je za to bavil. Prolezli jsme za ty čtyři noci spoustu krčem a všelijakých doupat. A když ve dne potkám známého a požádám ho, aby mi dal zlatku na hotel, že chci spát a jen spát, tak se mi každý vysměje do očí a strčí mi do ruky pár šestáků. To prý stačí na pivo a na kořalku. A v hospodě nenechají člověka spát. Hned s tebou zatřepou, že se tam nesmí chrnět. Ani v kořalně, ani na lavičce v parku. Nikde. A nemám síly, abych něco provedl, za co by mne zavřeli do separace. Vidíš toho pupkáče, jak si nadutě vykračuje?! Já vím, že má aspoň pět pokojů, a řekni mu, aby nás k sobě pozval na nocleh. Zavolal by na

nás policajta. Lidstvo je nestydatý dobytek. Žádný se nestydí nechat druhého padnout na hnůj. A ti vypasení, ta arcibanda se tím ještě honosí, že leze přes mrtvoly a cinká přitom vesele zlatem v kapse. Zasloužíte přes držku, lotři, a slibuji vám, že vám je budu radostně sázet, až se chytíte za nos. A kamarádi? Naplivat. Zakrátko tě nechají za rohem, jakmile jsi pár dnů bez groše. Každý jen poučuje, filosofuje a vykládá své hloupé rozumy, jak se má žít a pracovat. Čistá bohéma.“

A Hašek se tiše a jizlivě rozesmál:

„Ti kluci si hrajou na bohému jako darmošlapové o masopustě na maškary. Což rozumějí, co to znamená být bohémem? Vždyť mají v hlavě zatmění, v srdci nečistou loužičku, a každý z nich jen se třese, aby byl co nejdřív v teple. Pak po starém kamarádovi ohrne nos. To by žádný dělník nebo chudák neudělal. Asi před několika týdny jsem bydlil pár dnů u dělníka z Ringhofrovy továrny. V sobotu v noci jsme se seznámili, a on mne odvedl k sobě domů. Taky jsem tehdy neměl ani halíř. A každého dne mi říkal: „Jardo, zůstaň u nás, jak dlouho chceš. Piš si a až vyděláš, tak mi něco dáš, když pořád meleš pyskem, že mne stojíš prachy.“ — Kamaráde, po prvé v životě jsem se za sebe zastyděl. Před tím dělníkem, že jsem takové prase, že prochlastám všechno až do poslední vindry a pak cucám z mozolů toho otroka. I utekl jsem. A věříš, že bych se nestyděl utratit tady s tím panákem, který se před námi kroutí, celé jeho jmění a ještě bych mu dal jednu do zubů? Poslyš, musíme spáchat nějaký menší podvod, abychom si opatřili pár zlatek. Nemůžeš něco prodat? Já už nemám ani klobouk.“

„Já rovněž ne,“ odpověděl jsem. „A domů se nemohu vrátit bez peněz. Taky se nějak před tou starou bábou stydím. Počítá s každým troníkem.“

„Musíme tedy někoho zavraždit,“ pronesl Hašek tak vážně a tragicky, že jsem se rozchechtal na celé kolo.

„Považoval jsem tě za statečnějšího a otrlého,“ pokračoval Hašek chmurně jako sebevrah. „Život je boj, praví známé měšťácké přísloví. Nutno nad tím pokrčit ramenama a pustit se chladnokrevně do prance. Krást neumíme, jsme tedy donuceni sáhnout k ostřejším prostředkům, abychom se udrželi na bitevním poli a nepošli k radosti většiny přátel, příbuzných i nepřátel. Nijak se nelekám té chvíle, až mě povedou k šibenici, jestli mne totiž pražská policie chytne, a celý národ bude na mne ukazovat prstem: „Hle, vrah! Vrah!“ — A já pohlédnu klidně všem do očí a vzkřiknu: „Ano, jsem vrah, neboť vy jste ze mne udělali vraha! Hahaha, jsem vrah!“

Poslední slova zařval tak mocně, že od staroměstských mlýnů zahlučela ozvěna: „Jsem vraaaah —.“

Život na nábřeží na chvíli zmlkl. Chodci se polekali a zvědavě se rozhlíželi po zločinci, kterého svědomí pohnulo k vyznání. Nejbližší lidé v našem okolí se zastavili, a jejich ustrašené zraky zabodly se v naše tváře.

Hašek se posměšně usmál a ukázal obloukovým pohybem ruky:

„Takhle budou všichni na mne vejřit, až mne budou věšet. To bude pastva!“ A prudce si vyjel na zvědavce:

„Co čumíte? Ještě jste neviděli lupiče?“ A vyplázl jazyk.

„Kdybyste se šli raději vyspat,“ rozhorlil se nějaký starý pán. „Sotva na oči koukáte a ještě chcete znepokojovat pořádné lidi.“

„Nespali jsme několik dnů, starý pane,“ hbitě se zachytil Hašek rozhovoru. „Prcháme dnem i nocí od

místa zločinu, kde jsme povraždili celou vesnici a policejní psy i četnictvo máme za patama.“

„Lumpové. Darebáci.“

„Neposlouchejte ty žvásty, pane rado. Jsou to známí pražští flamendři.“

„Jsou opilí, sprostáci.“

Hašek vyskočil, jako by zázrakení nabyl ztracených sil a výhružně rozehnal se pěstí po nejbližším nactiutrhači:

„Ještě slovo, a udělám každému z hlavy proležený syreček.“

Pochopil jsem, že chce Hašek vyvolat výtržnost, i vmísil jsem se:

„Běžte svou cestou a nestarejte se o nás. Jsme herci a opakujeme svoje úlohy.“

„Styďte se za to, jak jste se zachovali k svým umělcům,“ obratně navázal Hašek. „A poněvadž kolega Kainz prozradil naše inkognito, jsme nuceni požádati vás, velectění, o malou podporu ve prospěch asylu sešlých herců. Je hanbou českého národa, že musíme volit tuto cestu, ale pomněte, že nechceme sdílet osudu tolika zasloužilých umělců, kteří ve své vlasti zemřeli v zapomenutí a hladem.“

Hašek napřáhl majestátním gestem pravici. Přidružil jsem se. A pohlíželi jsme dotěrnému hloučku pevně do očí. Ihned nastal rozchod. Jen z povzdálí ohlíželi se jednotlivci zpět a ulevovali si nesrozumitelnými poznámkami. Odvedl jsem Haška na druhou stranu ulice a povzbudil ho:

„Na Poříčí podniknu odvážný krok k naší záchráně.“

Hašek zalkal:

„Proboha, neved' mne pak ještě do Brandýsa nad Labem.“

Nevyčkav mé odpovědi začal polohlasně odříkávat ruské verše.

„Ty umíš rusky?“

„Nevyrušuj, je to Puškin.“

Vlékli jsme pozvolna zmalátněná těla, a Hašek neustával deklamovat, neohlížeje se na nikoho. Pozoroval jsem, že je skutečně zahloubán ve smysl odříkávaných veršů, znějících z jeho úst měkce a lahodně. Zvážněl a zkrásněl. Zvýšený jeho hlas lehce zvonil v jednotvárném toku, ale přednes byl prostý a rytmický. Teprve po čtvrt hodině ustal, zastavil se a překvapeně na mne vzhlédl, jako by byl zapomněl, že jsem ho následoval. Kráčel nějakou dobu mlčky, náhle však promluvil:

„Mohl bych zabít člověka jen v sebeobraně.“ I rozesmál se, kuckaje se dusivým kašlem:

„To nepovídám, že bych snad chtěl být dobrý. Mně je to jedno. Ale člověk za vraždu nestojí. Člověk je v podstatě směšný tvor, ať trpí nebo se nadouvá. Nejsme my oba k smíchu?“

Na Poříčí před domem „U Rozvařilů“ požádal jsem Haška, aby chvíli počkal, že učiním nabídku řediteli kabaretu „U Rozvařilů“, aby mne angažoval na pohostinské hry, a že si hned vezmu zálohu.

„Jen ho zbodni pořádně o peníze. Vystupovat ani nemusíš,“ souhlasil Hašek.

Ředitel Samec odmítl moji nabídku, že nemůže v létě riskovat podobné pokusy. S velikou námahou vypůjčil jsem si od něho dvě koruny a vrátil jsem se k Haškovi, jenž dřímал v průjezdě, opřen o zeď.

„Kolik?“ Houkl Hašek, probrav se z dřímoty, a když zvěděl pravdu, chytil se rukama za spánky (jeho oblíbené gesto, chtěl-li zdůraznit své rozčilení) a naříkal sípavým hláskem, jako by v posledním tažení:

„Jsi vůl a žádný umělec. Lidi, ten trouba se prodá nějakému komediantovi za dvě koruny, vleče mne proto až na Poříč a ještě mne vzbudí, aby se svým pitomým kouskem pochlubil. Musím se napít nebo mne raní mrtvice. Kdo to jakživ slyšel, lidi? Pojd' me do hospody.“

Tehdy bylo za dvě koruny buřtů, piva a cigaret dost, abychom se s Haškem poněkud vzpamatovali z tělesné slabosti a malátnělosti.

Zatím se setmělo.

„Kam teď?“ zvolal Hašek na ulici, a jeho rozhořčený tón mne obvinil z hrozící katastrofy. „Pamatuj si, že nebudu spát nikde venku, na šancích nebo na židovských pecích. Jsem nastydlý, a schyluje se k dešti.“

„Vytasil jsem se s nápadem, abychom šli do „Montmartru“, kde nás Hamlet nechá vyspat v šambrech. Hašek pochválil ten plán:

„Výborně. Dnes tam jistě nebude žádný křen, který by vyhazoval peníze za separé, a vyspíme se klidně až do rána. Přidejme do kroku, začíná pršet.“

Hamlet nám dovolil, abychom složili znavené údy na pohovkách v chambres séparées. Bylo to zvláštní oddělení podniku „Montmartre“ a bylo rozděleno chodbou na dvě řady útulných pokojíčků. Bez meškání obsadili jsme s Haškem každý po jednom chambru, a za chvíli jsem nevěděl o světě.

Vzbudil jsem se krátce po půlnoci. Ležel jsem značně nepohodlně na úzkém sedadle, a vyrušil mne křiklavý hlahol hlasů, zaléhající z vedlejšího lokálu. Vstal jsem a zaslechl jsem z protějšího pokojíčku tichouneké oddýchování. Hašek pokojně spal.

V hlavní místnosti seděl Egon Ervin Kisch se svou partou a několika děvčaty. Přisedl jsem si, ale nezmínil jsem se slovem o Haškově přítomnosti, aby

unavený kamarád nebyl snad vzbuzen některým rozjařeným kumpánem. Hamlet povolil mi neochotně úvěr, a zakrátko jsem pro obvyklou zábavu zapomněl na Haška, že vyspává svoje čtyři noci v pokojíčku, zasvěcenému chvilkovým láskám.

Náhle ozval se z oddělení šambrů strašlivý hluk jako neočekávaný výbuch, a již vběhl z chodby do lokálu pán, červený jako vařený rak, rozcuchaný, v neupraveném šatstvu, a za ním jako střela vlítla číšnice Božka s vyvalenýma očima a strašlivě pištíc.

Naráz zavládlo v lokále napjaté ticho, a každý z nás sledoval, co se bude dít. Tu se přihnal dovnitř Hašek, děsivě rozlícený, ač rozespálý. Hrozil pěstma a řval, jedva dechu popadaje:

„Nemravové! Styďte se! K čemu už bych na světě neměl sloužit? I volám slovy Gellnera, avšak rozhořčeně: Přemilostivý bože, jakés to stvořil milencům divné svatební lože!“

Pán utekl na dvůr, Božka se ukryla v šatně, a celý

lokál otrásal se hromovými salvami smíchu, znova vybuchujícími, čím více se Hašek zlobil. Spáč, vyrušený tak podivnou příhodou, nebyl prostě k upokojení. A rozlítel se, když k němu přistoupil Hamlet a hrozil mu:

„Měl bys být vyhozen, Jardo, protože jsi nám svým ukvapeným jednáním vyhnal dobrého hosta.“

„Ano, považuješ mne za nějaký balík, způsobilý pro každou potřebu. Dobrá. Opouštím místnost. Lehnu si na koleje a nechám na sobě jezdit tramvaj.“ Hašek se rozhořčeně uklonil a chtěl odejít.

Kisch mu zastoupil cestu:

„Zůstaň, Jardo. Napiš na svoje dobrodružství povídku, já ji přeložím, a pošlu do některých německých novin.“

„A kolik dáš?“

„Šest zlatých.“

„Ne, sedm zlatých padesát.“

„Platí.“

„A máš tolik při sobě?“

„Seženu to.“

„Dobrá, přijímám,“ uzavřel Hašek obchod a podal Kischovi ruku. Usedl, namočil si kapesník do piva, omyl si čelo i oči, napil se a za chvíli psal v koutku, potouchle se usmívaje, objednaný článek:

„*Mravnost prostitute a občanská morálka.*“

Za hodinu byl hotov. Kisch přečetl Haškovu úvahu, zasmál se a vyplatil smluvený honorář, který Hašek zastrčil do kapsy a beze slova zamířil k východu. Někteří kumpáni chtěli Haška zdržet, aby setrval, avšak Hašek je mocným rozmachem od sebe odhodil a rozloučil se:

„Vlezte mi na záda, volové. S vámi přece svoje peníze neutratím.“

Otec.

Nikdy v životě nebyl Hašek tak rozradostněn, pouze jedenkrát byl viděn tak neskonale šťasten, když se mu narodil syn. Žádný otec na světě nepočínal si s takovou dětinskou blažeností jako Hašek. Jako když dítě dostane nejkrásnější hračku. Válel se po zemi a objímal kdekoho na potkání. Běhal po celém domě, zvonil na všechny nájemníky a vykřikoval o svém štěstí tak hlasitě, že mu domovnice pohrozila policajtem a blázincem.

Přiběhl do hospody mezi své přátele a nemohl promluvit. Jen slzy tekly mu po tvářích a šklebil se přešťastným úsměvem. Poděsil všechny přítomné, kteří sborem zvolali:

„Proboha, Jardo, co je s tebou?“

Tu vyskočil na stůl a srážeje sklenice na zem

tancoval divoký tanec neznámého původu a řval jako Liliom:

„Moje žena porodila mi dítě! Mám kluka! Mám kluka!“

A vrátil se domů až za tři dny, které pohltily mnoho jeho štěstí. Doma se hnal rovnou do ložnice, aby dítě pochoval, zlíbal a pohrál si s ním. Násilím mu v tom bylo zabráněno a nemohl pochopit, že rodička i dítě potřebují klidu. Viděl v tom nepřátelský čin ženina příbuzenstva, i začal hádku:

„Nerozumíte výchově dětí. Nikdy nedopustím, aby byl můj syn zmrzačen na duchu i na těle vaší měšťačkou výchovou. Sám budu dbát o jeho vývoj. Žil jsem mezi cikány, a co myslíte, jak že cikáni s dítětem zacházejí, aby bylo zdrávo a sílilo? Hodí je do studené vody, jakmile se narodí. Tím způsobem se pozná, zda-li je k světu. A pak už snáší dítě s dospělými dobré i zlé. A poněvadž považuji cikány za nejzdravější národ, bude můj kluk vychováván po cikánsku.“

Domácím se podařilo s velikými obtížemi dostat Haška na lůžko. Vyspav se, prosil na kolenou, aby mu byl jeho syn ukázán. Tato žádost byla opět důrazně zamítnuta. Marně lezl Hašek po kolenou za tchyní a vyl jako věrný pes, který nesmí k svému pánovi:

„Co mám tedy pro svého kluka učinit, když ho nesmím ani vidět ani pohladit?“

Pak vyskočil a upaloval z domu rovnou do hospody.

„Co je, Hašku?“

„Musím koupit klukovi kočárek,“ nadšeně výskal šťastný otec. „Koupím mu krásný niklový s pneumatikami. Je to nejkrásnější dítě na celé zeměkouli. Budete vyjeveni, až tu antickou krásu uvidíte.“

Přátelé se zasmáli.

„Nu, je-li po tobě, Jardo, pak má do krásy daleko.“

„Prohlašuji, že každému rozbiju hubu, kdo se opováží promluvit hanlivé slůvko o mém klukovi,“ vyslovil Hašek s velikou opravdovostí a gestem mstitele. „Teď se posílím a pak opatřím kočárek, jaký Praha ještě neviděla.“

A Hašek se posiloval ve své radosti plné dva dny. Potom navštívil obchod s dětskými potřebami a hrdě žádal, aby mu ukázali kočárek pro dítě.

„Jak asi veliký kočárek si přejete?“

Tato technická otázka uvedla Haška do strašlivých rozpaků. Sevřel spánky do dlaní a zasténał:

„Proboha, jak to mám vědět, když jsem svého kluka vůbec ještě neviděl?“

Avšak dlouho se nerozmýšlel. Vybral si deset kočáreků různých velikostí a prvil:

„Váš příručí mne doprovodí domů, kde změříme, který kočárek bude vyhovovat velikosti a síle mého syna.“

S pomocí mladíka z obchodu dovlékl Hašek deset kočáreků až na Vinohrady. Domácí lidé ustrnuli, když se objevilo hejno kočáreků v bytě. I v tomto případě byl Hašek rázně odbyt, že už nemluvně obdrželo svůj kočárek hned po narození.

Hašek práskl dveřmi a vyhledal své známé kumpány, které nutil, aby sdíleli s ním celý týden otcovský žal. Plakal, že si připadá jako kvočna, které adoptovaná kachňátka utekla na vodu, a přísahal, že se nikdy více domů nevrátí. Přece se však hnulo jeho srdce a odhodlal se k návratu.

Po vyspání byl zahrnut výčitkami, že si nepočíná jako vzorný a starostlivý otec, když se celé dny a noci bůh ví kde potuluje.

„Mám snad ustavičně sedět v koutku a dívat se na dveře do ložnice, kde odpočívá můj poklad?“ Bránil se Hašek. „Dovolte mi, abych navštívil svého syna a přesvědčíte se, že začnu zcela nový život.“

Bylo mu slíbeno, že dostane synka do své náruče, bude-li se delší dobu slušně chovat. Hašek se uklidnil a neopustil ani na krok dům. Psal své povídky a občas chodil naslouchat za dveře ložnice. A musil si cpát do úst kapesník, aby bezmeznou radostí nevyřval, když slyšel svého syna vrnět nebo plakat.

I bylo Haškovi uvěřeno, že se změnil a polepšil. Jednoho dne směl navštívit své dítě a pohledět na ně několik okamžiků. Za pár dnů mu bylo povoleno, aby je políbil a pohladil. A tak se stupňovala výchova divokého otce, až syn spočinul v náruči svého rodiče. Haškovo srdce překypovalo nevýslovným štěstím, a byl by málem dítě upustil, jak je ve svých loktech houpal za doprovodu falešného zpěvu. Byl pokárán s dodatečnou výhrůžkou, že by víckrát nesměl na dítě sáhnout, kdyby neprojevil dosti opatrnosti.

Hašek těžce snášel tato bezpečnostní opatření a s největším sebezapřením podvoloval se domácí disciplině. Jedině myšlenka na jeho syna sílila jeho vůli, aby přemohla nezkrotné pudy, bouřící se proti nadvládě druhých lidí a hrozící vypovědět poslušnost. Avšak dobře věděl, že takové otročení dlouho nevydrží. Pojednou se rozhodl. Vplížil se během oběda do ložnice, kde spal jeho syn v kočárku. Zabalil dítě, uchopil do náruče a zmizel tiše z domu.

Ted' teprve zachvátilo Haška skutečné štěstí a šílená radost obestřela jeho smysly. On se může veřejně pochlubit se svým synem! Jásal na ulici. Napřed ukázal své dítě za rohem v trafice, pak u holiče

a nakonec přiběhl do kavárny „Hlavovky“, kde se scházelo po obědě mnoho Haškových známých.

„Podívejte se, to je můj kluk,“ vychloubal se všude. „Za pár měsíců ho naučím chodit a bude mně stále doprovázet.“

V kavárně si podávali dítě z ruky do ruky, a Hašek zářil nejvyšší spokojeností, že jeho syn vzbudil tolik pozornosti. Naposledy uvázl maličký Hašek u slečny pokladní v kuchyni.

Avšak všechno má svůj konec, i otcovské pocity štěstí a radosti. Přátelé vyzvali Haška na partii kuřečnicku, k čemuž blažený otec ochotně přivolil, neboť viděl své dítě v dobrých a láskyplných rukách. Během hry Hašek na syna zapomněl, neboť se zlobil, že pozbyl následkem delšího domácího vězení potřebné zručnosti. Praštil tágem a pronesl návrh, aby se šlo do vinárny. Přátelé souhlasili. Venku před kavárnou rozpomněl se Hašek na syna, ale nevrátil se zpět, prohlásiv, že je dítě u slečny v kuchyni jako doma.

Bylo veliké štěstí, že kavárník znal adresu obydlí Haškovy ženy. Poručil, aby slečna odnesla děťátko matce, protože se prý Hašek může shánět po synovi také až za několik dnů. A zkušený muž se nemýlil.

Hašek vpadnul do kavárny třetího dne, ušpiněn a nevyspalý a chraplavě křičel od vchodu:

„Vraťte mi mého syna. Chci své dítě nazpět.“

Tím otcovské štěstí Haškovo vzalo za své.

Za nedlouho opustil domácnost svoji ženy na vždy.

— — — — —

Přátelství.

Haškovy sympatie nenáležely nikdy nikomu. Žádný z žijících jeho vrstevníků nemůže se pochlubit, že by byl Haška získal za věrného a oddaného přítele, jenž by byl schopen pro přátelství největších obětí, i cedit krev. Hašek byl absolutně soběstačný a krajní egoista. Jeho přátelství nebo kamarádství projevovalo se do jisté míry pouze ve formě kumpánství, podle nálady a potřeby. Hned se s každým spřátelil při sklenici piva a v opojné atmosféře, avšak nový přítel Haškův jistě se podivil nejčernějším zklamáním, že na konec byl Haškem určitým způsobem napálen, ba i krutě ztrestán nebo ponечán nejhoršímu osudu, jaký potkává pijáky při nočních rvačkách a srážkách s policií. Často zaléhaly k nebi srdcelomné výkřiky beznadějného zoufalství:

„Neopouštěj mne, Jardo! Pomoc! Pomoz mi, Jardo!“

A nebohý přítel pocítil Haškovu cynickou odpověď drásavějším úderem, než surovým bitím, jehož se mu právě dostávalo.

„Ať tě zabijou, svině! Řežte do něho, pánové, ziskáte si velikých zásluh o lidstvo.“

Opuštěného kumpána vyměnil Hašek bleskurychle za nového, třeba v nejbližší kořalně, kde si oblíbil nějaké individuum, vzbuzující u Haška dojem zajímavosti nebo vlastností, jež stvoří mimoděčně příčinu k určitým příběhům.

Navštěvovali jsme Zvěřinovu hospodu v Košířích u starého hřbitova. Básník Opočno měl jisté vztahy k rodině Zvěřinově a vždy nutil své kamarády, aby tvořili pevný kádr stálých hostů nárožního hostince u památného svatého pole. Nikdy předtím nebyl rušen věčný spánek zpráchnivělých nebožtíků jako v době Haškovy košířské anabase. Hašek miloval divoký pohyb a ruch i přičinil se často, aby rozvířil nudu nebo klidný průběh zábavy, neohlížeje se na ovoce své působnosti.

Tehdy chodil ke „Zvěřinům“ také Lád'a Hájek, redaktor „Světa zvířat“, oddaný Haškův kamarád, jenž přes tolikeré zklamání lpěl na Haškovi a zbožňoval ho jako kromobyčejný talent. Mnoho zlého mu natropil Hašek, zejména v činnosti stálého redaktora „Světa zvířat“, k čemuž dopomohl svému oblíbenci Hájek. Těžce za to pykal, neboť Hašek úplně rozvrátil vážnou a ušlechtilou úroveň poučného časopisu a způsobil v řadách stálých abonentů a čtenářů ukrutnou paniku. Vymýšlel si tvorstvo a přírodní úkazy s obratností otce stvořitele. Důvěřiví čtenáři byli v každém čísle překvapeni nějakým novým Haškovým objevem, ale s počátku věřili svému listu pro jeho vážnou tradici a cítili se pouze dotčeni ve svých vědeckých znalostech. Předhistorická ble-

cha, již Hašek objevil v jantaru a nazval „jantarovou blechou“, mocně otrásla důvěřivostí abonentů, a „stříbrošedí vlkodlaci“, které Hašek nabízel ke koupi, doporučuje své živé vlkodlaky sáhodlouhou odbornou statí, podnítily revoluci. Abonentí rozhořčeně vraceli časopis s poznámkami, aby redakce přesídlila do blázince. Na Hájkovi zůstalo, aby dlouholeté abonenty osobně upokojil a navrátil časopisu tradiční výraz. Toto úsilí vyžádalo sobě nadlidskou práci i peněžních obětí. V té době podobal se Hájek těžce nemocnému, jenž vyvázl ze spárů smrti.

Hájek se nikdy vážně nezlobil na Haška, i když ho proklínal a přísahal, že nechce toho ničemu znát ani na onom světě. Jakmile se Hašek objevil a usmál se na Hájka, bylo po přísahách. Hájek zmohl se na matně kárné výčitky, jimiž Haška vyčastoval, ale pravidelně ho odškodnil v zápětí tím, že zaplatil jeho útratu nebo mu dal zálohu na článek. Uváděl se tak ve všeobecný posměch u svých přátel, ale bránil se cituplnou omluvou, maje slzy v očích:

„Mám rád Haška, protože je to nejchytřejší chlapík pod sluncem, a odpouštím mu všechno, neboť jsem přesvědčen, že je Hašek mým nejvěrnějším přítelem. Páše svoje hanebnosti pouze z opilství a věřte mi, že nemyslí tím pranic zlého, jelikož má předobré srdce. Viděl jsem Haška už víckrát plakat a litovat svého darebáctví, jímž mne poškodil. A pamatujte si, že jen dobrý člověk je schopen slz.“

Hájek netušil ve své přátelské zaslepenosti, že Hašek proléval krokodýlí slzy, jež mu pomáhaly k dobytí ztracené přízně, k upevnění přátelství a hmotnému prospěchu. Opočno radil se k posměváčkům, kteří se vysmívali Hájkově dobrotě, a odpovídal jizlivě:

„Neznáš Haška a přesvědčíš se, že je to prevít.“

Při tom Opočno miloval Haška a nikdy bez něho dlouho nevydržel. Sám ho hledal po Praze, když se Hašek dlouho neukázal, a věřil, že na dně Haškova nitra dríme přátelský cit. Opočno vždy maskoval lyrickou svoji duši periferijním cynismem a nedůvěřivou odmítavostí, ale ve svém jádru byl něžný a sentimentální jako nezkažené děvče v rozpuku mládeží. Za mnohých nocí prodral se Opočnův měkký a vřelý cit skrz tvrdou skořápku — a tu Opočno hlasitě ulevoval svému bolu, ať se tak událo kdekoli, i u „Hvězdiček“ nebo u „Mrázů“. Opočno prožil s Haškem mnoho vzrušujících příhod a spoléhal na Haška, jenž byl každým coulem neobyčejně statečný a uměl se rvát jako hrdinný syn moře, navrátilivší se po dlouholeté plavbě na pevninu s přebytkem divoké síly. Opočno získal také smutných zkušeností s Haškem a proto veřejně vykřikoval o něm nejhanlivější pochyby, avšak nepochyboval, že Hašek rozumí přátelství jako věrný druh z mnoha společných bitev i hořkého utrpení za psích dnů.

Za krásného letního večera stal jsem se svědkem bouřlivé události v košířském hostinci u hřbitovní zdi.

„U Zvěřinů“ bylo velice živo přičiněním větší tlupy Slovinců, kterou přivedl jako své krajany jistý inženýr, jenž se vyznamenával podobnými vztahy k Zvěřinovým dcerám jako Opočno.

Seděli jsme s Opočnou venku před hospodou, pohlížejíce na košířské kopce nebo na šedou zed' hřbitova. Pozoroval jsem u svého druha veliký neklid, neboť Slovinci bavili se uvnitř v hospodě svým způsobem a upoutali pozornost hostinských dcer. Marně jsem se namáhal, abych zapředl s Opočnou nějaký zajímavý rozhovor. Básník naslouchal žen-

ským výkřikům, zaletujícím z otevřeného lokálu do večerního ticha, a stával se víc a více nepokojnějším.

Tu jsme zaslechli v lokále Haškův hlas. Opočno vyskočil a již se chopil Haška, s nímž se též do-
stavil Hájek:

„Doufám, že si sedneš k nám ven a nezůstaneš v této společnosti.“

Poslední slova Opočnova zazněla jako opovržlivé pohrdání. Slovinský inženýr se ušklíbl a vzkřikl na Haška:

„Jardo, máme peníze a pití, co hrdlo ráčí.“

Hájek pravil důstojně:

„Haška jsem já pozval a přivedl, i sedne si tam, kam já.“

Oba kamarádi odvedli Jarouška na čerstvý vzduch. Za chvíli jsem poznal, že se Hašek nebaví ve společnosti Hájka a Opočny, jenž byl rozzuřen na Slovinci a ustavičně jim spílal i vyhrožoval, že utrží výprask. Hašek pošilhával po lokálu, v němž hlučelo bujné veselí a zpěv, a odpovídal Opočnovi způsobem, jenž básníka ještě popudil:

„Já bych si takové provokatérství nedal líbit. Jsi zde štangast a mohl by ses přiženit k Zvěřinovým. To se musí respektovat. Ovšem, lecjakí cizonárodní přivandrovalci nemají ani potuchy o právech a povinnostech hostů. Vyvádějí hůř než doma, a nedivil bych se, kdyby povstal nějaký poctivý muž a vypráskal by tu sebránku z hospody a zahnal ji k vodě. Bohužel za těchto časů nevyskytují se nebojácní muži, kteří by dovedli vyčistit svůj domov od pochybné láje.“

Prudký liják zahnal nás do lokálu.

Slovinci zmocnili se ihned Haška, jenž se naráz ukázal obratným diplomatem. Přitáhl slovinského inženýra k Opočnovi a donutil je, aby se sblížili:

„Nechtějte si vyškrábat oči. Jste bratři Slovani a zachovejte svoje síly proti společnému nepříteli, jenž rdousí svobodu obou sbratřených národů.“

Tím nadchl přítomné, kteří zazpívali slovinskou vlasteneckou píseň. Pak jsme se usadili všichni u jednoho velikého stolu.

Haškovy sympatie k Slovincům rostly od hodiny k hodině, neboť byl od nich zahrnován přízní a nápoji. Opočno těžce snášel Haškovo koketování s cizími lidmi, jež považoval za vetřelce, a vyčítal Haškovi:

„Mluv také s námi, Jardo.“

„S tebou jsem si toho už dost napovídal,“ klidnil Hašek svého kamaráda. „A nesmíš ničeho namítat proti tomu, že se bratřím s příslušníky příbuzného národa.“

Opočno zuřil. Viděl, že osmahlý inženýr dobývá pevnou půdu pro svoje pletky s nejstarší dcerkou z hostince, a nevražil tak strašlivě, že vzrostlo ve společnosti silné napětí. Slovinec byl temperamentní mladý muž, jemuž požité víno dodávalo odvahy, a nešetřil rozzlobeného básníka uštěpačnými poznámkami, jež snižovaly soka před společnou vyvolenou. Opočno přehlédl zkušeným okem situaci a zašeptal mi:

„S Haškem a s tebou vymlátíme ty cizopasníky z hospody jako komáry. Na Hájka mnoho nespolečám. Nevyzná se v tom a dbá příliš na svůj zevněšek. Pustíme se do toho, jakmile se naskytne vhodná chvíle.“

Brzy se vyskytla. Inženýr pozval Haška, aby se šel k němu vyspat, že bydlí nedaleko v Košířích. Hašek nadšeně souhlasil. To rozlítilo Opočno, jenž velitelsky zavelel:

„Ty půjdeš s námi do Prahy, Jardo, neboť mám

s tebou co hovořit. Přece nebudeš spát u člověka, který se na nás přilepil jako veš.“

„Ty mně nebudeš nic rozkazovat,“ mocným hlasem zaburácel Hašek. „A jsi povinen dát panu inženýrovi za způsobenou urážku satisfakci, neboť piju na jeho účet!“

Tu však již inženýr přiskočil k básníkovi a obdařil ho hlučným políčkem. Opočno uchopil hůl a rozbil ji o slovinskou lebku svého soka. To bylo znamení ke rvačce.

Všichni jsme se pozvedli a zaujali výhrůžné postoje, vyjma Haška, na něhož křičel Hájek:

„Vstaň, Jardo, a pomoz nám. Přece nezahladíme starého kamaráda. Rychle, Jardo!“

Hašek se rychle napil a odmítl spojenectví:

„Mám, co pít a na starého kamaráda se vyseru. Ať je bit jako žito, mne to nepohne a na pohřeb se nedostavím.“

Opočno odrazil několik útoků a v největší tísní zvolal:

„Proboha, Jardo, pomoz nám!“

„Už jsem řekl. Přeju ti zmrzačení i potupnou smrt.“

Příspěchal jsem Opočnovi na pomoc. Také Hájek přiložil ruku k dílu, ale v zápětí byl sfackován několika Slovinci jako panák k měření lidských sil. Hostinský a jeho personál zakročili, a musili jsme s Opočnou odejít za Hájkem, jenž byl před tím vyhozen na chodník před hřbitovem. Naše věci byly nám podány ven, a hostinský spustil železné závěsy.

Osaměli jsme. Zasinál jsem se hlasitě při představení, že Hašek vesele popíjí s našimi nepřátely, kteří nás udolali, a že je asi za to pochvaluje:

„Výtečně jste to provedli. Opočno nezaslouží ničeho jiného, než bití.“

Na chodníku seděly dvě zhroucené postavy a hlasitě bědovaly. Opočno se rozplakal:

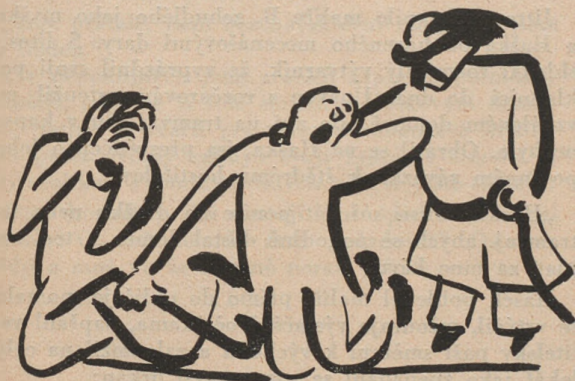
„Nikdy bych si nebyl pomyslel, že Hašek zradí nejvěrnějšího kamaráda za sklenici piva.“

Hájek lkal jako zákeřně poraněný voják:

„Dostal jsem facky jako kluk. A to se musilo přihodit mně, který jsem záložním důstojníkem. Tu hanbu nepřežiju.“

A rozbil svoji překrásnou hůl o chodník, doprovázeje svůj čin příšerným řevem:

„Tím je vinen zrádný kamarád, ten zrádce Hašek, který nás prodal jako Jidáš.“

Objevil se policajt:

„Chovejte se tiše, nebo vás předvedu na strážnici.“

Opočno vstal, utřel si svým obvyklým gestem obličej a vzdychl:

„Zlomili jsme nad tím bídákem Haškem hůl.“

Ke kumpánům za nočních toulek projevili Hašek často co nejméně ohledů a některé mnohdy potrestal, kdy se mu znelíbila jejich povaha a počínání. Malíř Pepík B. prožil s Haškem takovou osudnou noc. Prodal dobře několik svých líbivě vypracovaných pláten a s toužou lehkostí, jak nabyl peněz, rozhazoval svůj zisk po nočních lokálech. Kdesi narazil rozjařený malíř na Haška a více se ho nepustil. Častoval ho a nutil k útratám. Hrál si na Haškova mecenáše a veřejně v každém lokále, do něhož přesídlili, nabízel svému hostovi peníze. Hašek se nebránil. Klidně přijal vnucený obnos a sám si ještě během společně ztrávené doby vypůjčil nějakou maličkost.

Jitro překvapilo malíře B. zchudlého jako myšku a Haška obohaceného mecenášovými dary. S lítostí shledal rozmařilý výtvarník, že vyprázdnil svoji pokladnici do dna. Unaven a rozčarován zatoužil po vzdáleném domově, ale ani na tramvaj mu v kapse nezbylo. Obrátil se na Haška, jsa přesvědčen o jeho povinném závazku k štědrému hostiteli:

„Hašku, musíš mi dát peníze na drožku nebo na tramvaj, abych se pohodlně dostal domů. A teď zaplat' za mne kávu.“

Hašek pohleděl malíři přímo do obličeje, pomalu se vztýčil, mžouraje výsměšně očičkami, napřáhl velitelsky paži směrem k východu a zalomozil na celý lokál jako znenadání se rozpoutavší orkán:

„Ven, ničemo! Utrácel jsi celou noc jako idiot, posedlý fixní ideou milionáře, a potáhneš domů bez kávy a pěšky, i kdybys vrávoral do Vršovic půl dne. Marš! A nelez mi víc na oči!“

Překvapený malíř nebyl mocen ani odporu. Namáhavě povstal a jen vypustil vyčítavý vzdech:

„To mně můžeš udělat?“

Hašek ho odstrčil a křičel:

„Pane vrchní, vyved'te toho vlasatýho mladíka na světlo boží. Nemá ani brd'ol a obtěžuje hosty.“

Malíř se vypoťácel co nejrychleji v bezpečí lhostejné ulice.

Hašek vyhledal pak výčep proti novostavbě, kde po celý den hostil za malířovy peníze zedníky.

— — — — —

Nikdo z postižených kamarádů a kumpánů nemohl si vysvětlit příčinu Haškova zrádného jednání, a většinou se shodovali v názoru, že Hašek postrádá charakteru, zato však od hlavy až k patě čpí zlomyslností. Hašek se jenom usmíval, slyšel-li podobné náhledy a ochotně přisvědčoval:

„Ano, přátelé, jsem bezcharakterní lump a nejsem vás hoden.“

A v nepokojných jeho zracích zaplanul potměšilý výsměch, když se ti lidé smířili s Haškovým doznáním. Stejně se tvářil při vyřknutí odmítavé kritiky jeho prací. Nikdy nehájil svoji literární činnost a vždy souhlasil s úsudky druhých, sám se ještě snižuje:

„Píšu hovadiny, jež nemají ani špetku literární hodnoty. Co můžete ode mne požadovat? Ostatně, každý o mně ví, že strašně nerad píšu.“

— — — — —

Zlodějovo vypravování.

— — — Přátelství Haškovo s jistým zlodějem bylo pověstné. Několikrát ztratila se podivná dvojice z Prahy a toulala se na venkově delší dobu. Náhodou jsem poznal Haškova společníka na dobrodružných cestách, a zloděj se rozpovídal:

— „To je fuk, jak se jmenuju. To může zajímat jenom četníky a soudy. A jinak na mě starou belu záleží, kdo jsem. Můžou mi říkat Matýsku, mladej pane. Četníci mi nevěřejí a dokazujou mi u soudů, že prej kradu. A poněvadž se vykašlu na něký zastání, tak mne obyčejně zavřou, ale mně je to žabinec, jestli bydlím v paláci nebo v kriminále. Já jsem člověk vyrovnanej jako širá rovina. Jardu — jako pana spisovatele Haška — poznal jsem jednou na sklonku zimy, když jsem vylez z kriminálu. Pustil jsem se z Pankráce do Nuslí a zabod jsem se tam

v jedný hospodě, kde jsem chtěl vyčkat, až mě napadne, jak budu účinkovat, abych se necoural mezi lidma žaludkem navrch a loktem v kapse. Tu přišli do výčepu náci pánové, a jeden z nich mně byl hned nápadnej svojí podobou. Kruci, jako by to byl můj bratr! A ten člověk se za chvíli na mě zadíval, pak se zved a rovnou ke mně. Podal mi ruku, posadil se a povídá:

„Člověče, neutek jsi nám z rodiny?“

A tak jsme se s panem Haškem důvěrně seznámili. Jarda, — vodpustěji, že mu tak říkám — nechal tehdy ty pány plavat, ačkoliv ho pořád tahali do svý společnosti, a odešel se mnou do Vršovic do jedný hospody, kde prej moh zaseknout sekyru. Jarda měl už jen pár krejcarů, a já byl na tom ještě hůř. Pili jsme, vykládali jsme si a tak nám krásně ubíhal den. Chránil jsem se říct Jardovi, že mě někdy dávají pod zámek pro nějaký to účinkování, ale Jarda se mne vůbec neptal, kdo jsem a čím se živím. Vypravoval jsem mu leccos ze svýho života a nejvíc z mejch cest. To se Jardovi ukrutně líbilo a furt mě nutil, abych žvanil, co jsem kde zažil na vandru. Byli jsme v nejlepší zábavě, a najednou putykář hodí do Jardy takovej sos:

„Nerad bych viděl, kdyby mi tady zase uřízli velkou outratu na křídu, pane Hašku. Minule jsem jim řek, že to dělám naposled, protože ke mně přijdou, jen když sou švorc. Dnes bych zavolal chlupatýho, kdyby nechtěli platit. Už toho mají dohromady s jejich známým víc, jak za šest vožralů.“

„Jste blázen, člověče?“ Rozlohil se Jarda a bouch pěstí na stůl. „Předně — nesmíte veřejně upomínat, a za druhý — buďte bez starosti, že zaplatím, ale až já budu chtít.“

„To bych taky moh čekat na třicátýho února. Ba

ne, panu Hašku, moc se tady nerozčilujou a zaplatějí mi hned, nebo jim víc nenaleju, a přijdou chlupatý.“

Jarda vyskočil, jako by ho bodla vosa, a řval vzteky bez sebe:

„Postavějí se za pípu a nepletou se do našich záležitostí. To je moje věc, pokud se týká placení, a sou rád, že jsme hodně vypili. Jak se můžou opovážit křičet před celou hospodou, že nám nedají víc pivo? My se jim na ty jejich slivky vykašlem! Vychlastají si tu břečku sám a pamatujou si, že zaplatím, až půjdu domů jako každéj jinej slušnej host.“

Věděl jsem, že to máme nahnutý a řek jsem tiše Jardovi:

„Koukej, jsme oba dutý, ale já vezmu celou útratu na sebe, protože je mně fuk, jestli mě zase na pár tejdnu zavřou.“

„Kuš, Matýsku,“ zasmál se Jarda. „Ten pivní žok by nechtěl takovou oběť od tebe přijmout. On má žízeň na mne. Ale půjdeš něco prodat, abychom mu zacpali hubu.“

A než jsem se moh vzpamatovat, už sundal Jarda boty a nacpal mi je do náruče. Boty nebyly docela zlý, ale naše outrata měla větší cenu. Hned jsem si pomyslnil, že musím účinkovat, abych nenechal Jardu bosýho ve štychu. Hasil jsem si to plnou párou do lepší čtvrtě a cestou jsem si v palici srovnal, jakou provedu práci.

Na Vinohradech je průchodní dům. Tam jsem si omrk tabulky a vybral jsem si ženskýho doktora Neumanna. Vedle v ulici jsem navštívil ševcovskej krám a spustil jsem drze:

„Pan doktor Neumann potřebuje nový boty a mám vybrat velikost podle těchhle starejch, protože pan doktor nemá kdy, aby si je tady opruboval.“

Švec by mně byl snes celý krám, když jsem se

představil jako doktorův sluha. Vybral jsem pěkný žlutý pár a řekl jsem:

„Váš učedník půjde se mnou k panu doktorovi pro peníze. Ale neručím za to, jestli pan doktor bude spokojen. Pak by musil běžet učedník pro jiný.“

Vzal jsem oboje boty, a učedník šel se mnou. V průchodu jsem nařídil klukovi, aby běžel napřed k panu doktorovi nahoru, že musím domovníkovi poručit, že má jít spravit k panu doktorovi elektriku. Švíčko zmizelo na schodech, a já to vzal průchodem. Za pár minut jsem doběh k vetešníkovi a prodal jsem Jardovy starý boty za devadesát krejcarů. Měl jsem radost, že se mi práce daří a nastoupil jsem do tramvaje, do kerý se cpali lidi jako sardinky do piksly. V mačkanici jsem měl zase štěstí. Našmát jsem pěknou tobolku, protlačil jsem se na druhý konec tramvaje a vyskočil. V domovním průjezdě jsem přepočítal movitost. Čtyři modrý pětky, několik zlatníků a šestáků. Spokojeně jsem počkal na tramvaj do Vršovic, a měli vidět Jardu, když jsem před něho postavil ty krásný žlutý boty a vrazil mu prachy do ruky. Zamrkal šibalsky očima, jak to jen on dovedl, a zachechtal se:

„Nemysli si, že věřím, že moje boty měly takovou cenu. Brzy jsem byl o tobě přesvědčen, že jsi zloděj.“

Tomu jsem se zasmál a prohodil:

„Inu, Jarde, já účinkuju jenom v největší nouzi.“

Jarda mi stisk ruku a tak nějak srdečně pravil:

„Matýsku, jsi chlap a můžeš se vždycky na mne spolehnout jako na dobrýho kamaráda, který tě nikdy nezklame.“

Na tom by mi taky nebylo záleželo, kdyby se byl Jarde na mne vyflajznul. S tím jsem vůbec nepočítal, že by se spisovatel Hašek páral se mnou. Kdo jsem? Špinavá hnida. Vagabund, kerej nevydrží na

fleku a nechce dělat, hehehe. A o Jardovi jsem věřil, že napíše něco kloudného, nad čím ty lidský hovada vyvalejí oči, protože tak chytrýho chlapa málokdy lze potkat. Věřej mi, mladej pane, že měl Jarda rozum i srdce na pravým místě, a nelžu, když jim povím, že mi přirost k srdci. Koukaj, co by udělal jinej pan spisovatel nebo nákej podobnej redaktor, kdyby mě byl za pár měsíců po našem seznámení viděl na stavbě skládat cihly a přidávat zedníkům? Byl by přede mnou utekl, ale Jarda se hned ke mně rozběh, vyrazil mi cihlu z pazourů, potřás mně klepetem a rozkřik se:

„Člověče, Matýsku, sekni s takovou prací a pojď se mnou. Mám prachy.“

„To nejde, Jardo,“ odpověděl jsem. „Musím to tady dodělat. Ale přijdu za tebou tamhle do výčepu.“

Dělal jsem, až padla šestá. Pak jsem šel do řečený pytyky, ale nedoufal jsem, že tam Jardu ještě zastihnu.

A přece tam čekal. Celý odpoledne hrál karty s povozníky a za chvíli s tím praštil, když jsem se objevil. Vypověděl jsem, co zamejšlím:

„Chci si přivydělat pár zlatek a pustit se teď v letě na vandr. Budu se flákat na venkově a v nejhorším se něčeho chytím, buď práce na poli nebo půjdu na chmel.“

Jarda si se mnou připil a pak se rozhod:

„Matýsku, vyrazíme společně. V Praze mě ten život nebaví a řeknu ti, že bych se chtěl narodit cikánem, kdybych ještě jednou přišel na svět.“

Smluvili jsme si schůzku za čtrnáct dnů v „Tunelu“. Když jsem tam z rána přišel, nebylo po Jardovi ani památky. Dřepěl jsem do oběda při pivě, ale Jarda se neukazoval. Už jsem chtěl odejít, a tu

se přihnal Jarda, pořádně vzatej a nevyspalej. Hulákal:

„Kde vězíš, Matýsku? Hledám tě celý dva dny po všech možnejch pajzlech, neboť jsem zapomněl, kde se máme sejít. Ted' se trochu posilníme a pak zvedneme kotvy. Mám ukrutnou žízeň.“

Popíjeli jsme až do večera, jelikož Jarda tvrdil, že se za chládku líp šlape než v slunci. Teprve za soumraku jsme opustili Prahu směrem k Benešovu. Jarda nemluvil a stále kašlal, jako by se dusil. Tak jsem poznamenal:

„Škodí ti kouření, nemáš docela zdavej pajšl.“

Schválně jsem mírnil krok, poněvadž se Jarda kýmácel se strany na stranu. Vzdalovali jsme se od Prahy jako šneci, ale nezlobil jsem se. Byl jsem šťastnej, že jsme ve volný přírodě, a nám to bylo putna, kdy a kam dolezeme. V noci jsme se přivlíkli do Hostivaře, a Jarda zarazil u první hospody, v kerý ještě svítili. Vlezli jsme tam, a Jarda se dal hned do řeči s několika sousedy, kerý se nás ptali, kdo jsme a kam jdeme v noci.

„Jsme zedníci, ale vyhodili nás z práce, protože jsme chtěli vyvolat stávkou. Vždyť by ti podnikatelé chtěli, aby dřel člověk za šlupky z brambor. Měli jsme to pěkně sfouknutý, všichni zedníci v Praze byli pro stávkou, ale důvěrníci nás zradili. Šli do odborového sdružení a tam jim řekli, že se bude stávkovat až příští rok, že se do té doby musí vyčkat, jak se zachovají páni podnikatelé.“

„Vy jste socani?“ zeptal se jeden chlap, o kerým bych nebyl myslil, že je agrárník.

„To se ví, a jací socani,“ přisvědčil bouřlivě Jarda. „Nedáme dříve pokoj, dokud tu bohatou pakáž ne-srazíme dolů.“

„Vy se chcete dělit?“

„Proč bychom se dělili? Vypadáme tak blbě? My si chceme vzít všechno, co teď patří těm nažraným buržoustům a chrapounům. Každý člověk se narodil, aby žil a ne, aby otročil kapitálu a jeho sebránce. Nejlépe pověsit každou štěnici, která žere z chudáků krev.“

V hospodě nastalo ticho. Strejcové dali hlavy dohromady, a potom ten agrárník začal:

„Inu, teď chodějí po světě všelijaký lotři. Ale ke mně by měl takovej socanskej rebelant vlízt do chalupy a chtít, abych mu dal nocleh nebo práci.“

„Právě jsem vás chtěl požádat pro nás o nocleh,“ přerušil toho pitomce Jarda. „Na vás je vidět, že jste spravedlivý člověk.“

„Jo, spravedlivej jsem a proto každému socanovi držku rozbiju, když přelege práh mého stavení. Psům ho dám roztrhat.“

„Sousedě, dopouštíte se nebezpečného vyhrožování, neboť víte, že jsme socani.“

„My jsme doma a můžeme si mluvit, co chceme. A ňáký vagabundi nemají tady co hledat.“

„Poslyšte, strejdo, aby vás takový řečičky nemrzely.“

„Oho, já se nikoho nebojím a dovedu vyházet celou hospodu.“

„Jen pomalu,“ ohromně vážně promluvil Jarda, vstal a opřel se o stůl jako řečník na schůzi. „Není vám ničeho známo, sousedé, o výkonném výboru tajné revoluční anarcho-socialistické organizace?“

Strejcové se dostali do ohně:

„Nevykládejte nám o žádnéjch organizacích. My jsme agrárníci a se socany budeme brzy hotoví. Jen si s námi něco zkuste!“

„Sousedé, četli jste jistě v novinách, že občas nějaký potentát nebo větší zvíře dostane pořádnou ránu,

až pustí duši. Také je vám asi známo, že někdy vyhoří celá vesnice. A co když se strhají hráze u rybníka, a dravý vodní živel zničí celý úrodný kraj a odplaví dědiny, lidi a domácí zvířata i lesy? Tyto všechny hrůzné zjevy mají býti výstrahou všem těm, kteří se staví proti socialistické myšlence, aby se měli chudí na světě taky tak dobře, jako majetní.“

„Co kecáte?“

„Hovořím pravdu, sousedé. Výkonný výbor tajné revoluční anarcho-socialistické organisace nařizuje svým členům, aby působili děsivými činy na svědomí lidí zatvrzelých a zaostalých. To jde náramně hladce. Výkonný výbor povolá k sobě několik členů, ozbrojí a vybaví je všemi potřebami i penězi a vydá rozkaz: — Zabijete toho a toho, na příklad španělského krále, na kterého už mají dávno spadeno, vypálíte tu či onu obec, ve které žijí nebezpeční nepřátelé naší idee, prorvete hráze u rybníků —.“

„Pro Ježišekrista, je to možný?“

„Slyšeli jste přece, že potentáty zabíjí výhradně anarchisté.“

„Jo, o anarchistech víme.“

„A ti jsou členové oné tajné organisace. Jsou to muži na vše odhodlaní, kerým je šibenice jako postel a poslušní na slovo rozkazů výkonného výboru. Takovým srdnatým mužům je maličností vyhodit do vzduchu půl města. Proč by fasovali dynamit? A nedavno dokazoval učenec profesor a doktor Schopenhauer, že poslední výbušnou činnost sopky Vesuvu a její sestry Etny zavinili anarchisté.“

„To sou snad přírodní oukazy.“

„Příroda sem, příroda tam. Takový učenec jako profesor Schopenhauer dovede vysvětlit každý úkaz. A dokázal, že anarchisté nasypali do kráterů obou sopek několik vagonů dynamitu, ekrasitu a jiných

výbušných látek, jichž výbuchy tak pobouřily vnitřnosti nevyhaslých sopek, že začaly soptit a dštít lávu na okolní města. Způsobené škody přišly za součinnosti sopek výkonnému výboru daleko levněji, než za normálního způsobu provedení atentátu.“

„To je strašný,“ křičovali se pantátové a kulili oči.

„A teď se pokouší dokázat profesor Schopenhauer a s ním celá řada světových učenců, jako Fibich, Wagner, Tolstoj, Gebauer, Heine, Kronbauer, Meixner, Voltair a Paganini, že anarchisté do jisté míry ovlivňují i zemětřesení pomocí detonací na určitých místech, důležitých pro záchvěvy země.“

„To jsou věci k nevěře,“ vyjevili se přítomní.

„A věřte, sousedé, že jeden anarchista, jménem Pythagoros, veřejně napsal, že by vyhodil celou zeměkouli z její dráhy, kdyby měl jediný pevný bod ve vesmíru, aby na něm opřel svoji páku.“

„Pomalů nebude člověk na světě jistě svým životem,“ děsil se první agrárník.

„Nikomů se nezkříví na hlavě ani chlup, nepodráždí-li nějak výkonný výbor tajné anarcho-socialistické organisace. A vězte, že má ten mstící výbor ve všech jiných socialistických organisacích své lidi, kteří podávají pravidelně každého měsíce výkonnému výboru zprávy o nepřátelích socialistů. S tím nejsou žádné hračky, ale nebojte se, sousedé, že celá obec Hostivař vyhoří do základů nebo že všichni zdejší občané pomřou na cholery, zavlečenou sem anarchisty, když nebudete vyhrožovat socánům a dopřejete chudákům lepší živobytí.“

„A kdopak by vyhrožoval?“

„Majetnej nebo chudák, všichni jsme lidi.“

„Člověk jako člověk.“

„My chceme žít svorně, protože má na světě pánovat klid a pořádek.“

Jarda neodpověděl a tvářil se nápadně mrzutě.

Čul jsem v jeho chování nějakou čertovinu i optal jsem se hlasitě:

„Co tě mrzí, Jardo, že se tak šklebíš?“

„Eh, Matýsku, nejraději bych do všeho kopl. Když si pomyslím, že se nemůžeme za naše krejcary do-
syta nažrat a napít, a že musíme nocovat někde v ka-
nále pod tratí, tak se mne zmocní nad tou sociální
nespravedlností taková zuřivost, že bych byl schopen
nejhoršího skutku.“

Jarda vyskočil a zařval:

„Avšak nadejde den odplaty!“

Pak se složil za stůl a opřel hlavu do dlaní, jako by přemýšlel. Já jsem se zakoukal do země jako trucovitej valách.

Chvíli bylo ticho. Pak promluvil jeden tlust'och:

„Nu, jestli se neurazíte, dejte si jíst a pít na náš účet. My už to uneseme, hehehe.“

„A vy pak budete všude vykládat, že jste si nás koupili,“ zabručel Jarda.

„Ne, to nevíte, kdo jsme. My dobře známe, co se smí povídat a co ne. Jen se nebojte a pijte. Spát můžete u mne na půdě v seně, ale napřed musíte přísahat, že nemáte při sobě žádný pumy nebo dynamit, hehehe.“

Poměli jsme se s agrárníky dobře. Za svítání jsme se rozloučili, a všichni se s Jardou líbali. Na půdě se nám spalo jako v prachových peřinách a vstali jsme až v poledne. Paňmáma nám přinesla do zahrady oběd a omlouvala pantátu, že dělá na poli. Pak nás obdarovala rancem buchet, chleba a másla.

Tu jsem věděl, že se s Jardou protlučeme celým světem, a šlapal jsem si to vesele a bezstarostně, jako bych šel sám. Přiznávám se, že jsem se v Praze obával, že budu mít s Jardou obtíže. A přesvědčil jsem

se o opaku, až na nemilou příhodu, za kerou Jarda nemoh. Bylo to radostný vandrování, a vzpomínám na tu dobu nejraději ze všeho. Poznal jsem, že je Jarda opravdovej muskej, kerej se neohlíží napravo ani nalevo a má svý názory o životě a vyzná se v lidech. Nebál se ničeho, nezastavil se před ničím a žádná situace nepřivedla ho z rovnováhy. Nic si nezakládal na tom, že je spisovatel a choval se ke mně tak kamarádsky, jako bych mu byl roven. A jak se doved postarat o nás, když jsme byli bez floku! Vše- ho se odvážil a za nic se nestyděl. Vlez na faru, představil se faráři jako redaktor klerikálních novin a spisovatel nábožných povídek a tvrdil, že cestuje, aby šířil na venkově mezi lidem zbožnou morálku a napsal o svých zkušenostech veliký román, kerý vě- nuje jeho eminenci arcibiskupovi. Vždycky dostal na faře peníze a přísahal, že je vrátí. Nebo navštívil některého učitele. Taky jsme si klidně sedli do ho- spody, a Jarda navázal známosti. Ti lidé pak vše- chno za nás zaplatili, neboť Jarda to s nimi uměl, když chtěl. Taky psal. Vždycky mi to přečet a ptal se, jak se mi to líbí. Ty povídky posílal do novin, odkud za to poukazovali Jardovi peníze do někery obce, kam jsme měli naměřeno.

Já jsem taky scháněl. To vědí, mladej pane, účinkoval jsem. Jarda se nikdy neptal, když jsem něco přines, jak jsem to opatřil, ale kriminálu se nebál. Poznal jsem, že je mu taky všechno fuk, z čeho by si druhý lidi dělali hlavu. Z četníků si střílel, když nás na cestě zadrželi a vyslychali. Kde- pak, na Jardu žádná autorita neplatila. A nemoh jsem se udržet smíchy při takovým výstupu. Vůbec jsem se Jardovi hodně nasmál. Nerad dlouho chodil a nadával strašlivě na slunce, když pořádně pražilo:

„Největší blbost je slunce. Měsíc taky svítí a ne-

pálí. Žilo by se na světě mnohem příjemněji, kdyby nebylo slunce.“

V lese se zastavil a vykládal:

„Nejprotivnější věcí je strom. Proč má na světě něco růst? Nenávidím stromy, trávu a kytky. Holé skály a kamení, to si dám líbit. To je krása! A stroje, kamaráde, stroje! Jaká pak příroda! Mně imponuje pouze strojový mechanismus.“

Při tom jsem viděl, že Jarda miluje přírodu. Často jsme seděli někde ve stínu nebo za větrem, a Jarda vydržel dlouhý hodiny bez hlesu dívat se do krajiny nebo pozorovat nějaký zvířata a havěť. Jindy ležel a čuměl do nebe. To obyčejně přemýšlel a pak mi vypravoval. Mnoho jsem se od něho dověděl a nezapomenu na rozmluvu, když jsme si v potoce koupali lejčka. Jarda šplouchal se spokojeně ve vodě, a mně napadlo, abych vyrukoval s otázkou:

„Řekni mi pravdu, Jardo. Proč se se mnou flákáš po světě a seš mně dobrým kamarádem? Copak ti docela nic nevadí, že jsem zloděj? To přece není pro tebe žádná velká čest.“

Jarda se rozpovídal:

„Víš, Matýsku, toulám se s tebou, protože nikde dlouho nevydržím a žene mne to s místa na místo. Už jsem se hodně natoulal světem. Měl jsem dobré místo u banky „Slavie“ a utekl jsem zakrátko. Mohl jsem úředničit, když mne při sezení celé tělo svrbělo a chtělo se mi na čerstvý vzduch? Nikde se dlouho neohřeju. Taky jsem byl redaktorem různých novin. Vyhodili mne, Matýsku, neboť jsem prováděl takové věci, že to časopisům škodilo. A věř, že naschvál, abych redakci pozlobil a přivedl do nesnází. Z bujnosti. Nikdy jsem se nemohl dočkat, až odněkud vyletím. Pak jsem se cítil št'asten, když jsem neměl žádné povinnosti. Je to jedno, kde se člověk potu-

luje. Jestli ve městě po putykách nebo v širém světě. A s tebou vandruju, poněvadž nerad bloumám dlouho sám. K tobě se musím chovat kamarádsky. Snad ti nebudu vyvádět darebáctví? To bychom se ustavičně rvali a na konec bychom chcípali někde v nemocnici nebo ve škarpe. A že jsi zloděj? Každý z nás musí na světě něco dělat, i když se mu nechce. Tím je vinen kapitalistický pořádek. Je to svinstvo, neboť majetek je krádež, jak zajisté víš. Lidstvo chce shromáždit na hromadu co nejvíce zlata, a proto jsou někteří lidé donucováni, aby kradli. Oni se nemohou dívat na ty haldy naspořeného kapitálu, aby nebyli uvedeni v pokušení. Já to chápu. Taky bych neodolal, abych dlouhou chvíli stál před sklenicí piva, kdybych měl pekelnou žízeň. Jenže mezi zloději jsou rozdíly. Každý stav má svoje stupně a odchylky. Jsou zloději, kteří kradou, aby mohli žít jako bohatí buržousti. Ti zasluhují každý den padesát ran holí. Druhý druh zlodějů krade z určitého zatížení. To je nemoc, Matýsku. Takový zloděj okrade vlastního tátu nebo mámu, když to na něho sedne. Boháči, kteří se dopustili nějaké zlodějny, vymlouvají se obyčejně na kleptomanii čili zlodějskou nemoc. A pak se krade z nouze. Z největší potřeby, když už člověk neví kudy kam. Podobná krádež nemá se trestat. Potrestal bych ty holomky, kteří byli na blízku tomu chudákovi a nepomohli mu. Taky jsem se dopustil krádeže. Vandroval jsem v Dolním Rakousku a všelijak jsem se protloukal. Jednou k večeru přišel jsem do vesnice bez peněz. A hlad jsem měl, že bych byl snědl po sobě hovno. Zamířil jsem do největšího statku, abych si vyžebbral chleba a nocleh. Zarazila mne vůně pečeného chleba a myslil jsem, že žádostí po žrádle omdlím. Vstoupil jsem do síně, kde selka vytahovala z pece překrásně vypečené

bochníky. Představil jsem se jako student, který jde pěšky do Vídně na studie, a poprosil jsem zdvořile o krajíček, že hlady zmirám. Člověče, Matýsku, selka mne hnala! A vynadala mi dolnorakouským dialektem nejhorších jmen. Tu mě napadlo, že se nedám tak lehce odbýt a vrátil jsem se ze vrat, že požádám o práci. Zatím selka odešla s několika pecny do kuchyně, i neotálel jsem. Sebral jsem dva bochníky a utekl jsem za vesnici do lesa, kde jsem zalezl do houští a pustil jsem se do chlebička. Nikdy v životě mně tak nechutnalo jako tehdy. A ty, Matýsku, kra-deš ponejvíce z nouze. Chápu, že nerad pracuješ a že se ti pak nedostává. Jsi tulák, a těžko je měnit si základy povahy a bojovat se svými pudy. Jen idiot by od tebe žádal, abys pěstoval vůli. Já bych to taky nedokázal, ačkoliv mne k tomu na školách a později různí lidé vedli. Takhle si žiješ svobodně, bez před-sudků, bez ustálené shnilé morálky a výčitek svě-domí. Jsi chlap, Matýsku, a mohl by být z tebe větší filosof než Tolstoj, kdybys uměl psát.“

Řek jsem, že bych nikdy nepsal, i kdybych to snad doved. Jarda se tomu zachechtal:

„Máš pravdu, člověče. Takhle si žiješ líp a ne-musíš se obávat, že ti jednou postaví v tvé rodné obci pomník.“

Takové chvíle uvízly mi pevně v palici a často vzpomínám na Jardu, že to byl jedinej člověk, s ke-rým jsem si na světě rozuměl. Mockrát jsem se divil, že doved o všem možným mluvit a vždycky docela jinak, než povídají lidi, ale přiznávám se, že jsem kolikrát nevěděl, kdy myslil Jarda něco do opravdy a kdy si dělal psinu. Jemu bylo většinou všechno k smíchu. Někdy jsem se dal taky nachytat a uvěřil jsem jeho vejkladům. Pak se mi dlouho posmíval a

škádlil mne, že by mne napálili i četníci, kdyby mne pozvali na veprový hody.

Prošli jsme spolu hezkej kus Čech a oklikou jsme se dostali z jihu na sever. Za tu dobu roztrhali jsme boty i šatstvo, takže jsme vyhlíželi jako hastroši. Lidé ve vsi se nás báli, a četníci po nás šli jako po hledaných lupičích. Byla doba na chmel, a naznačil jsem Jardovi, že bysme si mohli vydělat s chmelem peníze, za kerý bysme se trochu vhodili. Jarda byl hned při tom, a já jsem vyjednal práci.

Ale to bylo pro Jardu, jako by dělal na galejích. Mne to taky potejralo, a přece něco vydržím. Inu, to není žádná sranda, když se musí člověk postavit na celej den na slunce a vobírat chmel. A nikde stín. A za nedlouho jsou ruce rozbodaný, podebírání se to, a palčivostí by brečeli jako nerozumnej chlapec. Hned jsem věděl, že dlouho česat chmel nebudeme. Po tejdnu jsme sebrali vejplatu, a Jarda povídá:

„Takovou prasečí práci si nikdy na mundury nevyděláme, protože bychom co nejdřív utekli. Proto učiníme lépe, když s tím sekneme ještě dnes a potáhneme dál. Ovšem, dříve se důkladně pozílíme v hospodě, abychom necítili tu strašnou palčivost v rukách.“

V hospodě nám nechtěl šenkýř nalejt, protože se nás obával. Takovej strašnej dojem jsme vzbuzovali. Roztrhaní, zarostlí a špinaví, že byla škoda se mejt. Jarda hodil peníze na stůl a představil se jako třeboňskej sládek, kerej šel ze sportu na chmel, aby poznal, jak se češe. Jarda mluvil plynně německy, a hostinský mu uvěřil, zvláště později, když Jarda vypravoval všelijaký kousky a bavil celou hospodu. Všichni si s ním připíjeli a objímali.

Už jsem znal takový zasedání, že to potrvá dlouho do noci, i přemýšlel jsem, jak bych účinkoval, aby-

sme se mohli převlíknout. V našich hadrech jsme nemohli dál. Brzy jsem se rozhodl. Řek jsem Jardovi, že na něj budu čekat za obcí u stohu, v kterém jsme první dny spali, aby však nepřišel až ráno. Pak jsem se v hospodě poroučel, že jdu domů spát.

To už jsem se připravil, jak na to. Obešel jsem hospodu a vlez otevřeným oknem do pokoje. Klidně jsem vzal potřebný šatstvo, prádlo a boty, neboť jsem věděl, že hostinský se všemi domácími lidmi nestačí se točit v nabítej hospodě, a pustil jsem se za obec. Na Jardu jsem nečekal tak dlouho, jak jsem si myslil. Přišel a zlobil se:

„To byla ukrutná volovina s tím chmelem. Ani pít mi nechutná a jsem jako polámaný.“

A pohádal se se mnou, když jsem řekl, že musíme ještě v noci vandrovat dál, aby nás hostinský druhý den nedopad. Hulákal:

„Nech si svoje šaty, já o to nestojím. Kdo ti řekl, abys smežčil? Teď jsem si moh tady pár dní odpočinout a k vůli tobě musím namáhat tělo. Tohle ti oplatím s úroky.“

Ani převlíct se nechtěl, že prej je mu ňáká zima. Šel rychle kupředu, takže jsem mu sotva stačil, a po celou cestu se mnou nemluvil. K ránu se rozběh k nejbližšímu stohu, kerej stál stranou vesnice, zavrtal se rychle do slámy a usnul.

K večeru jsem chtěl Jardu probudit, ale polekal jsem se. Jarda byl celej rozpálenej a těžce oddechoval. Ani oči neotevřel, když jsem s ním zatřás, jen zahekal, že chce pít.

Bylo zle. Jarda se vážně rozstonal. Dostal silnou horečku i zimnici a z díry ve stohu vůbec nevylez. Na další cestu nebylo ani pomyslení. Musil jsem Jardu ošetřovat a shánět na živobyті. Při tom jsem se nezměl ve dne nikde dlouho blejskat, aby v blízký

vsi nezpозorovali, že jsme se usadili ve stohu. Raděj jsem vždycky šlapal dvě hodiny pěšky do jiné obce, v kerý jsem posmejčil, co se dalo a co jsme potřebovali. Hned za první noci jsem přines nutný zařízení pro domácnost a ve dne jsem za všechny naše zbývající krejčary nakoupil cukr, čaj, sůl a podobný drobnosti, kerý bych nemoh tak snadno dostat hmatem. Měl jsem tolik práce, že jsem si sotva zdřímнул.

Jardu jsem balil do studených obkladů a spousty hadrů, aby se vypotil. Vůbec jsem nevěděl, jakou má nemoc, jestli je to zápal plic nebo náká chřipka. Taky si nepamatuju, jak dlouho jsme bydlili ve stohu, protože jsem nepočítal dny a noci. Konečně se Jardovi udělalo líp a moh vylezt ze slámy, v kerý byl tak dlouho zavrtanej jako krtek. Tu teprve začal se mnou mluvit a chtěl, abysme táhli zpátky do Prahy. Když jsem namítal, že to může mít pro něho zlý následek, tak se ušklíb:

„Kašlu na to, co se se mnou stane, ale chci se pustit se smrtí do křížku v pražský nemocnici.“

Tak jsme se vydali na cestu. Šlo to pomalu kupředu, ale Jarda statečně přemáhal únavu a slabost. Dycky jsme si trochu odpočinuli a zase jsme se loukali po silnici dál. Pojednou mi pověděl:

„Matýsku, nikdy ti nezapomenu, že ses o mě staral jako máma a ošetřovatelka. A nezlob se, že jsem ti teď na obtíž, když nejsem schopen sám něco opatřit.“

Blázínek. Bylo mně hračičkou sehnat nákej ten žvanec a dělal jsem to pro Jardu s radostí. Byl bych dokázal i víc. Třetího dne k večeru přišli jsme k náký samotě u lesa. Jarda káp božskou:

„Matýsku, nemůžu dál a chcípám hlady a žízni.“

Namířili jsme tedy k stavení. Byla to fořtovna. Lesní nás uvítal hned ve vratech:

„Marš, holoto, a táhněte dál! Tady není pro takové vagabundy místo.“

To se ví, že jsme se nehnuli, ale poprosili o kousek chleba tak žalostně, že by byl kámen nad námi cedil slzy. Fořt popad poleno a řval:

„Už jsem řekl! Táhněte k čertu nebo bude s vámi zle!“

Jarda sepnul ruce před tím necitou a požádal o sklenici pitný vody. Tu se po nás fořt rozešel s polenem, a my musili utéct. Obešli jsme fořtovnu a na louce jsme zalezli do kupy sena. Spali jsme dlouho, poněvadž jsme byli hladý vysílení. Ráno ukázal Jarda na dvě kozy, kerý se pásly za fořtovnou, uvázaný u stromu:

„Koukej, Matýsku, jdi ty kozy oddělat.“

Myslíl jsem, že chce Jarda, abych kozy odvázal a přitáh, tak jsem se rozesmál:

„Snad nechceš jít do Prahy s kozama? To by nás četníci bafli.“

„Chci, abys ty kozy zapích.“

„Cože?“

„Jsou to kozy toho lakomého fořta, a ten holomek musí být potrestán, že nám nepodal ani sklenici vody. Jen běž a podřež ty přežvýkavce. To bude celkem nepatrný trest.“

Nechtěl jsem, ale Jarda nepovolil. Musil jsem se tedy ke kozám připlížit a zabít je. Pak jsem utíkal za Jardou, kerej šel napřed, a hlásil jsem mu, že jsem proved popravu.

„Děkuju ti, Matýsku,“ odpověděl Jarda. „Já bych to nemoh dokázat, neboť bych nedoved zabít ani kuře. Ted' jsem spokojen, že jsme si to s fořtem vypořádali.“

Do Prahy jsme se vrátili jako trhani. Lidi se za námi na ulicích ohlíželi. Jarda navštívil jednu redakci a přines peníze. Pak jsme šli do hospody za Jardovými kamarády. Jarda řek překvapeným pá-
nům:

„Hle, přátelé, takhle vyhlízejí lidé, kteří pilně česali chmel.“

Jardovi kamarádi nás zaopatřili prádlem a šatstvem, a pak jsem doprovodil Jardu do nemocnice, v kerý zůstal asi čtrnáct dní.

Dlouho jsem ho od tý doby neviděl, až skoro po roce. Jarda mne objal a zasmál se lišácky:

„Matýsku, potáhneme zase co nejdřív na vandr. Už jsem všude rozhlásil, že půjdu na chmel, jakmile jen dozraje.“

Prokazování dobra.

Xena náhle ochuravěla a omdlela na ulici. Odnesli ji na policejní komisařství, kde ji ošetřil lékař. Pak byla ambulancí přivezena domů. Tento případ byl uveřejněn v novinách, ačkoliv to nebylo v podstatě nic vážného. Již třetího dne cítila se Xena ve zdravé kůži, i chystali jsme se odejít do divadla na zkoušku.

Tu vstoupil Hašek s balíky v rukách a jal se řečnit, jako by rozhněván:

„Co to provádíš, Xeno? I v novinách se člověk dočte, že's nemocna a leháš si na dlažbu. A to jenom proto, abych musil k vám, holoto. A protože se nemá chodit k nemocným s prázdnem, nesu něco na posilněnou. Ale zdá se mi, že jsem se opozdil, neboť máš dobré vzezření, Xeničko.“

Hašek položil své dary na stůl a ulehl na pohovku. „Jez a pij, Xeno. Je to dobré víno, a připil bych

si s tebou, kdybych nebyl po těžkém flámu. Proto doufám, že se nerozhněváte, když se u vás trochu prospím. Nezavírejte, kdybyste odcházeli, abych mohl po vyspání zmizet.“

Za chvílku spokojeně chrápal.

Dívali jsme si se Xenou mlčky do očí. Po chvíli ozvala se Xena:

„Nikdy bych byla nevěřila, že se Hašek objeví z čista jasna jako dobrák.“

Zahleděl jsem se na spáče, jenž s hlučnou chutí doháněl probdělé noci.

„Učinil Hašek tento dobrý kousek z opravdové pohnůtky, aby prokázal své kamarádce dobro? Nechtěl Hašek svým činem zakrýt podstatný účel své návštěvy, aby se v klidu vyspal?“

„Necht' jednal z jakéhokoli důvodu, přece prozradil dobré srdce,“ soudila Xena. „Obětoval poslední peníze, aby mi způsobil radost svými dary na posilnění.“

Opustili jsme Haška. Vracejíce se v noci po představení domů, dohadovali jsme se, zdali Hašek ještě spí.

Sousedka vyběhla na chodbu a podala mně klíč:

„Váš host odešel už před večerem, uzamk byt, odevzdal mi klíč a řekl, abych vyřídila, že to vyspání stálo za tu maličkost, a že prej si nejste navzájem ničím zavázáni.“

Hašek prokazoval dobro podivným způsobem, jako by se styděl za své projevy dobroty nebo nechtěl, aby se říkalo, že je dobrák. Dal poslední a svlékl kabát se sebe, aby pomohl, kde toho bylo krajně zapotřebí. Znal dokonale lidi, nikdy se nezmýlil a pomáhal podle svého názoru o dotyčném člověku, jenž byl v úzkých. Haškovi bylo lhostejno, spáchal-li svým

dobrým skutkem vlastně zlo, jak na to nahlíželi svědkové těch činů.

„Snad nezavezu notorického alkoholika do sanatoria, aby ho tam léčili z alkoholu?“ Prohlašoval Hašek, když hostil kořalkou chudáka, jenž poprosil Haška o pomoc. A opilcově rodině poslal jídlo. „Ten kořala by každéj peníz prolil chřtánem, kdyby se poslal rodině.“

Starému kolovrátkáři, jenž v zimě na vesnici skomíral s rodinou v bídě, poručil, aby nepřetržitě po celý den hrál před farou stejnou písničku k velikému zoufalství faráře, a štědře obdaroval staříka, jemuž holely ruce po skončeném úkolu.

„Naříkal sis, dědku, na nezaměstnanost. Dnes ses natočil klikou u flašinetu za celý měsíc. Doufám, že se hned tak brzy neukážeš.“

Většinou prováděl Hašek své dobré činy skrytě, aby se o tom nikdo nedověděl. Vyhledal na periferii ženu, které utekl muž a zanechal ji v bídě s několika dětmi. Ovšem, dostavil se silně podnapilý a jakmile vstoupil do chudého příbytku, okamžitě poslal ubožákům pro jídlo a sobě pro pivo. Popíjeje vyčítal ženě, že neuměla se svým mužem zacházet, že sama vyštvala z domu toho chudáka nešťastného, který si ze zármutku namluvil mladičkou holku, aby zapomněl na přestálé útrapy a svízele manželství. Žena se rozplakala a přísahala, že nemá pražádné viny, protože její muž běhal hned po svatbě za každou zástěrou, volný čas trávil v hospodě a domů chodil jen se vyspat. Toto obvinění muže dotklo se Haška.

„Jak jste si vlastně představovala chlapa? Snad jste si nemyslila, že bude po práci dřepět u vás a bude vám pomáhat mýt podlahu a prát pleny na děti? Všechny ženské jste stejné a pak se divíte,

když vám opravdový mužský práskne do bot. Pořádny chlap se nebude se žádnou ženskou dlouho otravovat.“

Opuštěná žena spustila křik a začala se hádat. Když se Hašek dostatečně vyřval a vypil několik džbánů piva, zvedl se a rozloučil se:

„Uznáte, že se nebudu hádat se ženskými, s nimiž jsem už dávno zúčtoval. Jedině mohu pro vás udělat, že se na vás občas přijdu podívat, jak se vám a dětem vede. Málem bych byl zapomněl. Tady máte nějaké peníze, které posílá jeden pán, jehož nesmím jmenovat.“

Hašek hodil na stůl hrst zmačkaných bankovek, a než se překvapená ubožačka vzpamatovala, uháněl už podivný dobrodinec ulicí, přemýšleje, jak by lehce nabyl peněz, jichž právě stejně lehce pozbyl.

Stával se i krutým k lidem, jimž pak pomohl. Vysmál se žebrákovi, že věří na lidskou dobrotu a na konec se rozhorlil, když se žebrák zastával lidí.

„Žebrota je nanejvýše nemravná neřest veřejnosti. Ty žebráš, kamaráde, a kazíš své spolubližní, kteří se domýšlejí, že jsou útlocitní, jestli že ti vrazí do ruky nějaký ten groš. Každý si může u tebe za babku vykoupit království nebeské a při tom okrádá hejna chudáků ve velkém. A ty se ponížuješ v nejzbabělejší kreaturu, zuboženou a nemohoucí, abys působil na nejpitomější lidskou vlastnost, jakou je soucit. To je oboustranná přetvářka, neboť neexistuje lidský soucit, a ty bys raději kradl, kdyby ses nebál. Jsi lump, jenž plně odpovídá společenskému řádu a požadavkům kapitálu. Náležíš ke dvoru bohatých buržoustů, kteří se cítí šťastni, vidí-li někdy bídáka, jenž se plazí v prachu pro drobky, spadlé s plného žlabu.“

Obyčejně však určitým způsobem obdaroval poha-

ného žebráka, zejména, jestli vypozeroval, že chudák nežebřá z professe. Stejně se vysmíval lidem, kteří udíleli milodary.

Do hospod chodívají žebráci a nuzáci, spoléhající na stud pijáků, kteří před sebou zakrývají trapné rozpaky nemírného pijáctví tváří v tvář lidské bídě tím, že hodí několik halířů do žebrácké mošny. Hašek se v takových případech málokdy zdržel, aby neztropil krutý žert.

Seděl ve společnosti bohatých vlastenců, kteří hořovali o politice a nadávali socialistům, a do hostince vplížil se bezruký mrzák. Nebyl číšníkem z toho elegantního lokálu vyhozen jako řada všelijakých polo-ztracených existencí, hledajících záchranu v noci po putykách, neboť číšníkovi bylo zřejmě bezrukého líto a odešel z místnosti do výčepu, aby nemusil zakročit proti dotěrné žebrotě.

Páni se kysele zatvářili, když mrzák přistoupil ke stolu a prosil o almužnu, že se nemůže živit. Hašek dobře postřehl, že by každý z přítomného panstva nejraději vzal na trosečníka života hůl a vyhnal ho ven na ulici, i vybuchl rozhořčeně, jako by sám byl milionářem, jenž nerad vchází ve styk s chudáky:

„Co si to dovolujete, chlape? Jste v plné síle a nestydíte se obtěžovat nás žebrotou? Nic mu nedávejte, pane továrníku. Prosím, jen se na toho muže dobře podívejte. Vždyť by chlap mohl skály lámat, jaké má plece. A ten zdravý hrudní koš! Nemluvte, člověče. Do toho nám nic není, že jste nechal obě ruce ve stroji. A dobře vám udělali ve fabrice, že vás pak vyhodili. Vy jste více nechtěl pracovat a myslil jste si: — Živte si mne, když jsem u vás ztratil ruce. — Ano, takový jste, ale zapomněl jste, že se na světě musí v potu tváří pracovat, jinak nejsou koláče. Nepovídejte, vy byste mohl ještě hodně pra-

covat, kdyby se vám nelíbilo courat po hospodách a propíjet peníze, jež vám naivní a dobří lidé dají, aby se na vás dlouho nekoukali.“

Pan továrník zastrčil peněženku zpět do kapsy a radostně sdílel Haškovy názory:

„Máte pravdu, pane Hašku. Ten člověk by mohl jít za hlídače nebo za skladníka. Proč nechcete pracovat?“

Ostatní páni cítili se povzbuzeni, a každý z nich křičel po svém:

„Jděte si shánět místo a neobtěžujte lidi.“

„Kdo hledá — najde!“

„Nepodporuji zásadně žádné povalovače.“

„Pracujte nohama, nemáte-li ruce.“

„Jděte k poště za listonoše.“

„Koukejte, ať jste za dveřmi, nebo zavoláme strážníka.“

Mrzák nebyl mocen slova omluvy nebo odporu. Ponížěn, zdeptán těmi hrubými slovy, jež ještě veřejně neslyšel, vypoτάcel se ze dveří.

„Měl na čase, že odešel, kudy tesař nechal díru,“ křičel Hašek. „Ještě chvíli, a byl bych toho lenocha vyhodil. A víte co, pánové? Poběžím za ním a nechám ho sebrat pro potulku a nedovolenou žebrotu. Pane továrníku, zapravte moji útratu, kdybych se s tím chlapem náhodou zdržel.“

Na ulici Hašek dohonil mrzáka a nacpal mu peníze do kapsy.

„Odpust', kamaráde. Chtěl jsem ti ukázat pravou tvář lidí, u nichž se ucházíš o pomoc. Jsou to hyeny. Nech pro dnešek žebrotu a pojď se mnou do nějaké pudyky, kde si spolu pohovoříme jako dva dobří kamarádi. A na tu bandu se vyflákni.“

Přetvářka.

Uvykl jsem setkati se s Haškem za rozmanitých okolností a v podivných situacích, ale přece jsem byl nesmírně udiven, spatřiv Haška na Příkopech v gumovém plášti, sportovní čepici na uších a skřipec na nose. Haškův nos nebyl stvořen pro podobnou ozdobu a udržel ji pouze na své dolní tlusté části, takže musil Hašek nakláněti hlavu nazad, aby skřipec nesletěl s nosu, jako jezdec s neposlušného koně. Haškova očka mžourala vážně přes skřipec a celý zjev Haškův nasvědčoval jakési kromobyčejné události nebo nadcházejícímu dobrodružství. V pravici svíral spisy.

Vyprskl jsem smíchy, jakmile jsem se probral z prvního překvapení.

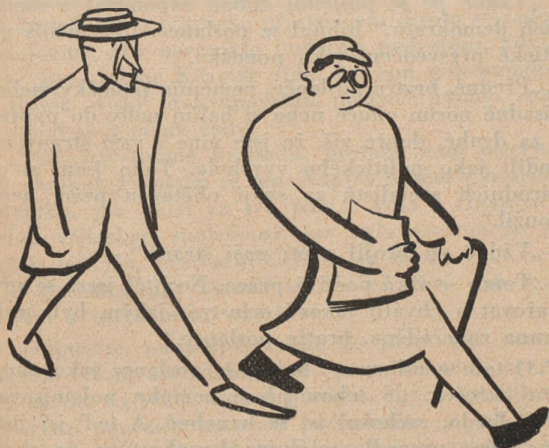
„Nesměj se, idiote,“ důstojně oslovil mne Hašek. „Jen pitomci se smějou vědátorům. A já se zde procházím, očekávaje svého mecenáše, jenž mne bude

financovat, abych dopsal své vědecké dílo, jež jsem ještě nezačal. Ted' víš vše, a vyzývám tě, aby ses choval s patričnou vážností po boku tak učeného muže, jímž se stanu od nejbližšího okamžiku, až se před námi objeví mecenáš. Máme tady na Příkopech spolu schůzku. Včera jsme se poznali u „Fleků“ a já jsem se mu později prohlásil jako spisovatel vědeckých knih, když ten vážný pán ustavičně horoval pro vědeckou literaturu a opovrhoval beletrií, že prý kazí vkus obecnstva na úkor vědeckých spisů. Řekl jsem mu, že jsem mnoho prozkoumal v oboru vědy a že píšu ohromně obsáhlé dílo o předhistorickém člověku, respektive diluviálním člověku. Naráz jsem byl jeho a milovník vědy nedopustil, abych za sebe platil. V kavárně „U tří košů“ vyznal se mi, že by k smrti rád vydal nějakou vědeckou práci, poněvadž prý však nevládne dobře pérem, spokojil by se pouhým financováním nějakého odborného spisu. Je logické, že k ránu se zavázal písemnou smlouvou, že vydá „Diluviálního člověka“, ovšem s tou podmínkou, že bude na knize vytištěno jeho jméno jako nakladatele. To jsem mu po delším zdráhání povolil, jakmile přislíbil, že mi dnes vyplatí větší peněžní zálohu, abych mohl klidně pracovat na svém vědeckém díle. Představím tě svému mecenáši jako profesora orientalských jazyků.“

Procházeli jsme se s Haškem delší dobu na Příkopech, ale mecenáš se neukazoval. Hašek si ulevoval:

„Obávám se, že mne to hovado v noci oklamalo. Chlapa asi zblbnul alkohol, zmocnila se ho touha po vědě, a já mu sedl na lep. Dvě hodiny jsem promarnil, abych si opatřil nezbytné součástky ústroje, hodného muže vědy. Nestrkej do mne, aby mi nespádl skřípec. Půjčil mi jej vrchní Patera z „Union-

ky“ a nesměl bych mu víckrát na oči, kdybych ta skla v pořádku neodvedl. Teď se tady promenuji skoro hodinu, mučen pekelnou žízňí, a přetvařuji se na učenou opici. A to všechno provádím k vůli potrhlému pitomci, který si umínil promrhat své jmění v zájmu a pro slávu vědy.“

Přešli jsme opět Příkopy několikrát od Prašné brány k Václavskému náměstí a zpět, aniž jsme objevili v proudících davech příštího Haškova mecenáše. Hašek zuřil a hlasitě proklínal všechny podivíny.

„Mor na vědu, a zavřít všechny učené potřeštěnce do blázince! Hned bych odložil přetvářku, a vtrhli bychom do hospody, kdybych měl peníze.“

„Nazdar, Jardo,“ náhle vykřikl malý tělnatý muž se širákem na hlavě a uchopil Haška za ruku. „Co provádíš v tomto úboru na Příkopech?“

„Očekávám zde pana doktora Kramáře, s nímž mám vážnou politickou poradou. Mladočeši mne lákají do své strany, a musím se dnes rozhodnout. Myslím, že přistoupím s celou stranou mírného pokroku v mezích zákona jako odbočkou. U mladočechů kyne nám slavná budoucnost, bratře poslanče.“

„Vždyť jsi se poslední dobou exponoval u sociálních demokratů.“ hihňal se poslanec. „Ty měníš politické přesvědčení jako ponožky.“

„Předně, bratře poslanče, neměním ponožky, neboť zásadně nosím onuce nebo si balím nohy do papíru, a za druhé, dobře víš, že jste mne z vaší strany vyhodili jako politického vyvrhela. Toho jsem si od národních socialistů za svoji obětavou práci nezasloužil.“

„Vždyť jsi brojil proti naší straně.“

„Tomu se říká poctivá práce. Nechtěl jsem se přetvařovat a chválit takové svinstvo, jakým byla vaše strana zaneřáděna, bratře poslanče.“

„O tom nemluvme,“ bránil se poslanec jako napadený křeček. „S tebou přece nemohu polemizovat. Mlč, Jardo, zachoval jsi se hanebně. A teď jsi jistě zase něco provedl sociálním demokratům, že chceš znovu přeseďat.“

„Poněvadž mi činí pan doktor Kramář výhodné návrhy, bratře poslanče, a pak nevím hodiny ani dne, kdy budu sociálními demokraty vyhozen na dlažbu.“

„Inu, ty si nedovedeš vážně počínat,“ zubil se poslanec.

„Protože se nemohu dlouho přetvařovat. Mysli si, co chceš, ale věz, že jsem ryzí charakter. To by byla špatnost, kdybych ti předstíral bůhvíjaké důvody, proč s tebou mluvím, a zatím bych sledoval jenom ten hamižný cíl, abys mi půjčil tři koruny. Já jsem

tak poctivý, že ti o podobnou nicotnou půjčku řeknu zpříma a bez obalu.“

Poslanec se znova rozesmál a dal Haškovi žádané mince, jež Hašek vážně vsunul do kapsy a poznal:

„Doufám, že nebudeš nikdy vypravovat, že jsi mne podplatil, abych věnoval své sympatie vaší straně, že sis koupil moje politické přesvědčení. Proto se raději rozejdeme, aby nevzniklo podobné podezření, kdyby mne pan doktor Kramář viděl s tebou pohromadě.“

Hašek stiskl překvapenému poslanci rychle ruku a otočil se k němu zády.

„Ted' navštívíme hospodu, protože mne mecenáš asi obelhal. Pomstím se mu. Napíšu o něm v hostinci povídku, jak dělal za své peníze vola a financoval celou vědeckou společnost, jež byla složena ze samých taškářů, přetvařujících se za učence.“

U Prašné brány vyrazil na Haška starý pán, vousatého a ustrašeného vzezření.

„Odpusťte, pane spisovateli, že jsem vás nechal dlouho čekat, ale zdržela mne porada s mojí ženou, jež za nic na světě nechce přivolit, abych spekuloval se svými penězi v takovém pochybném — jak bych to řekl — nejistém obchodním odvětví, jako je vědecká literatura. Promiňte, pane spisovateli, že nemohu investovati peníze do vaší práce, i prosím vás, abyste mi laskavě vrátil moji smlouvu, kterou jsem s vámi napsal ve značném opojení mysli. Uznáte, že nemohu jednat proti vůli své paní a způsobit si domácí tragedii. Proboha vás prosím, pane spisovateli, neničte mne a vraťte mi moji smlouvu.“

Haškovu mecenáši zarosily se zraky, i hlas se mu trásl pohnutím, ale Hašek rozburácel se mocným hlasem, až se lidé zastavovali:

„Nikdy vás nepustím ze smlouvy. Vy jste smlouvu

podepsal, a dokážu vám svědky z včerejší noci, že jste nebyl ožralý. Pane, dopustil jste se podvodu a poškozujete mne, protože jsem již dal zálohu v tiskárně a objednal plakáty, které mají hlásat veřejnosti, že jste se ujal záslužného díla a budete vydávat mé vědecké spisy. Jednáte hanebně a zbaběle, pane. To jste přítel vědy? Styd'te se, že se bojíte ženské a zavrhujete celou vědu pro laskavý pohled ženy, jež si za ty peníze koupí kožich a jiné tretky.“

Mecenáš div před Haškem neklekl. Úpěnlivě prosil Haška o milost, že by se nesměl domů vrátit bez té smlouvy, kterou chce jeho žena vlastnoručně spálit, a doprovázel svoje prosby tichým pláčem.

„Kozla se starám o to, co chce vaše žena spálit. Ať se spálí sama! Kdo mi teď nahradí moje výlohy?“ Neústupně vykřikoval Hašek.

„A mnoho-li obnáší vaše hotové výlohy, pane spisovateli?“

„Několik set korun, ba i více.“

„Pro Krista pána, pane spisovateli, já nebudu smět domů.“

„Bud'te rád. Já také nežiju doma a pranic mi to nevadí. Mohl jste vědět, že věda vyžaduje velikého nákladu. To není bednička syrečků, příteli.“

„Zničíte mne, pane spisovateli. Já se zastřelím,“ lkal mecenáš.

„A to zas ne,“ rozkřikl se Hašek a popadl přítele vědy pevně pod paží. „Dokud nezaplatíte moje výlohy, nesmíte se zastřelit. Pak si dělejte se svým hříšným tělem, co chcete, spáchejte třeba harakiri, ale dříve neodejdete z tohoto světa, dokud nepřivedete své účty do pořádku.“

„Požádejte v tiskárně, aby vám zálohu vrátili, já tam půjdu s vámi, nechtějte, na kolenou vás prosím, abych to platil. Raději skočím pod elektriku,“ za-

šťkal pan mecenáš a chtěl se vyrvatí Haškovi, jenž však svoji obět ještě pevněji stiskl, až polapený ctitel vědy zakvíkl.

„Zaplaťte, nebo vás odevzdám do rukou spravedlnosti,“ vyřknul Hašek ortel.

Při tom mu spadl skřípec na chodník, a skla se rozbila.

„Hled'te, čím jste vinen! Nová výloha a k tomu strašlivá škoda, neboť to byla americká skla z Washingtonu, jež zde nedostanu. Jsem odsouzen na několik týdnů k nečinnosti, než obdržím nový skřípec z Ameriky. Bez skřípce nemohu vědecky pracovat.“

„Pane spisovateli, jsem ochoten nahraditi vám část vašich výloh,“ smlouval nešťastný mecenáš, jenž vzbuzoval útrpnost okolostojících.

„To je vaší svatou povinností a žádnou ochotou,“ přísně zdůraznil Hašek. „A kolik byste dal?“

Mecenáš položil ruku na náprsní kapsu, jako by se bál, že mu zmizí peníze pod Haškovým pohledem, a nesměle zašeptal:

„Dal bych třicet korun.“

„K smíchu. Slyšel jste, že mám tisícové škody a výlohy a nabízíte mi takový pakatel. Z čeho budu živ ve své nezaměstnanosti, zaviněné vámi? To je těžká urážka mé vědecké potence, nabízíte-li mi za několik týdnů pár korun. Celý vědecký spis bych za tu dobu napsal a víte, jakou cenu mají moje práce? Dejte mi aspoň stopadesát korun.“

„Pro Ježíše Krista, pak nesmím přes práh domova. Dal bych vám padesát korun, kdybyste mne pustil, pane spisovateli.“

Po dlouhém dohadování a smlouvání vyplatil zkrusšený mecenáš Haškovi sedmdesát pět korun a pár desetníků. Přijav smlouvu od Haška, rychle nastou-

přel do tramvaje, aby se vrátil k ženě se svojí draze vykoupenou kořistí.

V hospodě se radoval Hašek, že se mu podařilo potrestat zbabělost ctitele vědy.

„Zbavil jsem ho přetvářky, starého uličníka, který stál přede mnou jako kluk, když pustí do kalhot. Já ho naučím opravdově si vážit vědy! Takový zbabělec se ožere a pak se přetvařuje, že je milovníkem vědeckých spisů, opovrhuje a nadává beletrii, jako by to byla neřestná škodná, a co je nejhorší, že takový opičák terorizuje své okolí, aby se rovněž přetvařovalo. Musil jsem si před ním hrát na učence, když jsem se s tím idiotem nechtěl hádat a chtěl mu imponovat. Ano, kamaráde, jsem nucen velmi často přetvařovat se. Málodky vlezu někam bez škrabošky a zakuklení. Přetvařuji se, abych něco slyšel a viděl, a přetvařuji se též, abych snáze prolez životem a urval na tu skývu chleba nebo na pár kapek chlastu. Kdo chce s vlky být, musí s nimi výt. Osud mne zavál mezi národní socialisty, kteří mne posadili do redakce svého listu. Dost dlouho jsem tam vydržel, neboť jsem se přetvařoval. Ale všechno má svůj konec, a zejména moje přetvářka. Což jsem měl dělníkům stále lhát, že se jejich vůdcové o ně starají a že udělají ráj na zemi? Byl jsem za stávky vyslán do venkovského města na schůzi, abych tam řečnil. Když jsem stál tváří v tvář poctivým dělníkům, kteří se bili za větší sousto, tu se mne spadla přetvářka. Zapomněl jsem, že jsem na národně socialistické schůzi a mluvil jsem, jak jsem skutečně smýšlel a co jsem věděl, že páni poslanci hrají celé noci „U zlaté husy“ karty, že předáci už stávku zradili, a že by se dělníci měli na takovou stranu vykašlat. S počátku dělníci naslouchali a bavili se jako sousedi, poslouchající klepy z intimního

života svých bližních, ale pak nastal kraval, když jsem nadával na celou stranu a její vedení. Vyletěl jsem na ulici, a hnali mne až za město. Druhého dne mne vyhodili v Praze z redakce. Moje přetvářky vždycky nějak podobně končí. Pravidelně fiaskem. Tehdy jsem zapomněl, že je dělnictvo značně konservativní živel, jenž se těžko zpracuje pro novou ideu, a byl jsem potrestán za svoji upřímnost. Mockrát jsem byl bit, když jsem pronášel své názory příliš hlasitě. A také jsem dostal často bití za svoji přetvářku. Schválně někdy provokuji, stavě se jako zcela jiný člověk a pronášeje vymyšlené názory, které musí podráždit pitomé hlavy.“

Hašek se napil mocným lokem a udeřil na stůl.

„Snad byste nechtěli, volové, abych byl takový idiot jako ti druzí a ukazoval svůj charakter i kecal si rozum, co na srdci, to na jazyku! Kam bych to přišel! Ještě by se ze mne stal tak zvaný pořádný člověk a zblbnul bych. Ondy mne pozval jeden finanční rada do vinárny. Sedělo tam více podobných pánů, a před nimi začal mi rada domlouvat, abych zanechal nezřízeného života, toho věčného nepořádku, vrátil se k rodině nebo si najal slušný byt, vzal si hospodyni a žil slušně a střídmě jako každý jiný občan, jenž chce býti své vlasti a národu užitečným. Spisovatel má prý býti národu vzorem a nikoli odstrašujícím příkladem. Pak se prý změní i moje divoké názory a způsob psaní. Ted' prý je z každé mojí povídky cítit alkohol, a proto se nesmím divit, když mi ze slušných redakcí práce vracejí. Měl bych se prý přizpůsobit spisovateli Ignátovi Hermannovi, jenž žije pořádně jako úředník nebo rozumný živnostník. Přisvědčoval jsem radovi, a ostatní pánové rovněž mne napomínali, že prý je mne veliká škoda, že prý bych takhle skončil někde ve škarpe nebo

v kriminále a v nejlepším případě v blázinci. Rozplakal jsem se, pozoruje tolik zájmu o mne, a prohlásil jsem, že jsem bídny lotr, alkoholik a lehkomyslný lump, jenž nepatří mezi slušné lidi. Pánové mne těšili, že prý není ještě tak pozdě, abych se nemohl polepšit. Byl jsem ukrutně dojat, na mou černou duši, a přísahal jsem i zaklínal se při památce svých rodičů, že ihned začnu nový život, obrátím se a přestanu psát pitomosti. Rovněž jsem přislíbil, že prostuduji Beneše-Třebízského, Jiráska, Hermanna, Popelku Bilianovou a Olgu Fastrovou, abych se naučil psát ušlechtilou literaturu. A požádal jsem radu, aby mi poručil velkou lahev minerálky. Z toho měli pánové takovou nehoráznou radost, že pro sebe objednali deset litrů vína a k tomu popíjeli kolo kořalek za kolem. Můžeš se domyslit, jak toto obrácení lotra na správnou cestu skončilo. K ránu byli pánové namol a jelo se do bordelu. Před vchodem objal mne rada a křičel: — „Přísaha, Jaroušku, že se budeš před děvčaty slušně chovat a že si se žádnou nezadáš. Ty nám musíš být všem zářivým příkladem!“ — V bordelu se pánové dorazili, váleli se pod stolem a chodili s holkami na pokoj, pokud mohli. Rada už mne nepoznával, nazýval mne Karličkou, šmatal mi po stehnech, dělal mi neslušné návrhy, a strkal mi peníze, že prý mne bude do smrti milovat, ale jeho stará že se nesmí ničeho dovědět. Naplácal jsem panu radovi hubu a utekl jsem. Za několik dnů sešli jsme se ve vinárně „U Petříků“. Rada přisedl si ihned ke mně a všem přítomným vypravoval, že se mu podařil se mnou zázrak, že jsem se změnil v pořádného člověka. Všichni se rozchechtali a policejní rada Burianek řekl: — „Prosím tě, Franci, neblázni. Dnes se vyspal Jaroušek u nás na čtyřce a teď léčí kocovinu.“ — Finanční rada se

zarazil a vzdychl: „Způsobil jste mi veliké zklamání, pane spisovateli.“ A nakloniv se ke mně, zašeptal mi důvěrně: — „Proboha tě prosím, Jaroušku, nevypravuj nikomu, že jsme byli v salonu „U Goldšmídu“ a co jsme tam vyváděli. A dej si, na co máš chuť. Všechno zaplatím.“ — A víckrát mne neobracel na cestu mravného a spořádaného života.“

Hašek dopil a zaplatil.

„Pojďme se projít někam na předměstí.“

Na Žižkově upjal si gumový plášť ke krku a vážně kráčel ulicemi. U kostela hrálo si několik ubledlých a vyzábělých dětí proletářů. Hašek se zastavil u nich a zakýval vyčítavě hlavou.

„Což nevíte, dětičky, co se sluší, jde-li velebný pán kolem? Řekněte hezky pochválen pan Ježíš Kristus, i dostane se vám snad odměny.“

Děti vypískly sborem:

„Pochválen panškristus.“

„Dobře, dětičky. Je vidět, že vaši rodičové nezapomínají vás vychovávat ve víře svých otců. Řekněte jim, že jste hovořili s velebným pánem, který vašim rodičům vzkazuje, aby se nikdy nepustili pána-boha.“

Pak štědře obdaroval děti.

„Ne, abyste peníze promlsali nebo prohýřili. Dejte si je do prasátka. To je taková pokladnička pro hodné dětičky. Se spořivostí nejdál dojdeš. Pamatujte si, že vám to řekl sám velebný pán.“

Nebyli jsme ještě za kostelem, když se ozval ostrým výtěchem asi desetiletý kluk:

„Hovno velebnej pán, ale starej flamendr!“

Hašek se usmál, vesele zahrozil na kluka a obrátil se ke mně.

„Vidíš, proletářský uličník nesedne na lep žádné přetvářce.“

Na vojnu.

Po vypuknutí války bydlili jsme se Xenou na Vinohradech v Lužické ulici, kde nás Hašek často navštěvoval. Znali jsme jeho zvyky a vždy jsme ihned Haška uložili na pohovku.

„Jen se vyspi, Hašíčku, víme, že sis přišel odpocínout.“

Po krátkém spánku cítil se Hašek jako znovuzrozen. Umyl se a byl čilý, jakoby spal celý život. Jen se mu poněkud ruce třásly —.

Pomáhal vařit, procházel se po pokoji s rukama složenýma na zadku nebo se povaloval na pohovce, popíjeje černou kávu s rumem a ustavičně žvatlal. Povídal, co mu slina na jazyk přinesla a nejvíce o válce. Tu jsem pokaždé pozoroval u Haška zvláštní vzrušení. Sledoval všechny události, podrobně studoval plány bojišť a znal všechny anekdoty i utajované příběhy. Jednou se po delší přednášce o bez-

hlavosti a pitomosti rakouských generálů odmlčel a po chvíli prohodil:

„Škoda, že nejsem vojákem.“

Xena se rozesmála.

„Co by tam s tebou dělali? Ty bys celou armádu demoralisoval.“

„Ba ne, Xeničko, choval bych se jako každý jiný voják, abych to poznal všechno hodně zblízka. A pak bych se někam podíval, třeba do Ruska. Mne už pálí v Praze půda pod nohama. Mám tady jen přihlížet, jak sem přivázejí raněné, a poslouchat, že bude po vánocích po vojně? Jakživ jsem se v Praze tolik nenudil. Ani hřmění děl tady neslyšíme, a shodí na Prahu nějaký ten aeroplán puny a bomby? Nic. Pranic se neděje. Jenom, že se lidé krčí a bojí se nahlas mluvit, neřku-li nadávat. Je to nuda, obrovská nuda. Prál bych si být aspoň v kasárnách, když ne někde v bitevní vřavě, v dešti kulí a granátů.“

Obyčejně zůstal u nás Hašek dva tři dny. Nikdy se neloučil, když odcházel. Naopak, vždycky říkával, že si běží obstarat nutné záležitosti po redakcích, a že se co nejdříve vrátí.

Potom jsme Haška opět delší dobu nespatriili.

Haškovy návštěvy opakovaly se v neurčitých časových intervalech. Asi nás vyhledával, když už neměl, kam se obrátit.

Po několika týdnech vevrávorál k nám Hašek a okamžitě klesnul na pohovku s radostným výkřikem:

„Včera jsem byl odveden.“

V zápětí usnul.

„Jaroušek má s tou vojnou něco za lubem,“ podotkla Xena.

Jistě, že měl. Považoval válku za veliké dobrodružství, jež mu mohlo poskytnout mnoho zajímavé látky

i typů. A válka skýtala též možnost k toulání. Porozuměl jsem Haškovi.

„Jarda se hrne na vojnu z tuláckého pudu, jakoby šel česat chmel.“

Vyspav se, nechtěl Hašek ničeho slyšet o vojně.

„Nechte mne,“ odpovídal na všechny otázky a nárážky na vojenské záležitosti. „Užiju toho ještě víc než dost, tak mne s tím krvavým řemeslem nemučte. Hovořme raději o umění.“

Xena vyjekla smíchy.

„Nesměj se, Xeničko,“ na oko se mrzel Hašek. „Nepředstavuj si mne jako to boží hovado, jež neví, co činí. Mám také své názory o umění jako jiní spisovatelé, na příklad Quido Maria Vyskočil, Jiří Karásek ze Lvovic, Brodský atd. Vím dobře, že mne nikdo v Čechách nepovažuje za vážného spisovatele, jehož díla mají trvalou literární hodnotu, vím, že se soudí o mých spisech jako o psině z chlastu, ale proč bych nemohl mluvit o umění? I kdyby mi Skružný v „Humorech“ a jiní redaktoři vrátili ještě desetkrát tolik povídek, kolik mi jich hodili zpět pod nohy, přece mne neumlčí a nevezmou mi moje umělecké názory.“

Hašek popošel k oknu, zadíval se ven a prudce vyrazil ze sebe, jakoby se chtěl zbavit nesnesitelného břemene:

„Sakra, kde v přítomné době slyším nebo čtu něco kloudného o umění? Ve válce prý mlčí musy, avšak zdá se, že už dříve oněměly. A většina pánů umělců propaguje prakticky svůj umělecký názor tím, že přestávají tvořit a pokračovat dál v pátrání po objevech, jakmile se trochu uchytili a ohřáli na veřejnosti. Nepokládám sebe za žádného umělce, ale soudím, že umění znamená odhalovat pravdu v její podstatě. Umění je věčný pohyb, je nutno pořád rýt

a hrabat se povrchem dolů do hloubky. Je lhostejno, jakými prostředky tak se činí, totiž jakou mají povahu, zda tragickou nebo komickou, ale i technika musí mít svůj silný výraz, neboť je nástrojem umělcova ducha. Líbí se mi moderní směry, na příklad ve výtvarnictví. Líbí se mi kubismus, protože vyjadřuje prostor na plátně novým způsobem. Kašlu na přírodu, tak jak ji podává fotografie, neboť vždycky vidím v přírodě mnohem více a vůbec zcela jinak se mi jeví, než ji reprodukuje foto nebo někteří malíři. Totéž je v literatuře. Jsem anarchista a již proto hledím na život jinýma očima. Rozhodně však sociální hnutí, rozdíly, nárazy a vývoj jsou mi daleko znatelnějšími i nesmírně důležitými pro moje literátství. Otročina a blbost lidská, jež snižuje úroveň života na nejnižší stupeň, vládnu světem a proti tomu nerádstvu nutno bojovat. Ano, přátelé, i v umění má se zračit boj. Dnes je povinností umělce, aby ukazováním pravdy bojoval proti temným mocnostem, ovládajícím lidstvo jako stádo dobytka na pampách. A překresli tu pravdu, kamaráde, přežeh lidskou obludnost, a bude to jen na prospěch dobrému dílu. Myslí, že se stane umění v nedaleké budoucnosti mocným činitelem. A nejpotřebnějšími budou umělci, kteří projeví veliký lidský názor na život a půjdou bezohledně za pravdou. Měšťáctví, samolibost, koketerie a malichernost jsou příhanou umělcovou. Na ty hnusné vlastnosti každý literát zajde. Kamaráde, musíme být silní, abychom nezabředli do hnoje. Snad by se nám tam dobře žralo, ale shnili bychom. A umění je život v nejostřejším pohybu, živá pravda, dýchající svou podstatou. Nenávidím hnilobu a stojaté vody. Teď vidíme, jak to bylo všechno zbahnělé, zmrtvělé i zblblé, že smečka vládců světa žene lidstvo proti sobě, aby se navzájem pobíjelo. Nejsm

žádný humanista, abych zavrhoval boj, ale bojovat ve prospěch kapitálu a nevědět, proč jít na smrt, to je vrchol lidské blbosti. Když boj, tak opravdový boj. Pobíjet ve jménu určité myšlenky, to si dám líbit, a vědět, proč a za co dostat kouli do hlavy. Ježíšmarjá, krucifix, lidi dobří, já bych se pral jako Herkules, kdybych měl k tomu povahu a svaly. Takhle se musím spokojit, že píšu všelijaké psiny, o nichž mají páni kolegové nejhorsí mínění. A pak se nemám ožrat, když tu hroznou pravdu vidím za každým krokem trčet před sebou jako šklebící se Sfinx a já nemohu pomoci? Kamaráde, vzhůru do hospody! Ten váš rum je slabý a je ho v lahvi na dně. Dnes se nachlastáme pro umění! Totiž, i chlast náleží do oboru umění. Mnoho pravdy najdeš v opilství. Věř, Xeničko, alkohol mi ukázal hodně lidí, jakými jsou v podstatě, a pak alkohol svádí k sdílnosti.“

Z hospody pustil se Hašek pozdě v noci do vnitřního města. Na rozloučenou křičel:

„Dnes musím upít červa. A běda nějakému idiotovi, přijde-li mi do rány.“

Hašek se dlouho neukázal.

Náhle v noci byli jsme probuzeni z nejtvrděšího spánku mocnými údery na dveře bytu. Vyskočil jsem a křičel za dveřmi:

„Který pacholek nás nenechá spát?“

Na chodbě se ozval nesrozumitelně huhňavý hlas:

„Otevři, Longene, to jsem já. Je mi strašně zle a patrně je mi souzeno, abych u vás zemřel.“

Otevřel jsem a posvítíl si na nočního příchozího. Byl to Hašek. Nos měl ovázaný zkrváceným obvazkem a zhluboka dýchal ústy jako lekající kapr.

„Kdo ti to udělal?“

Avšak Hašek neodpověděl. Pouze ze sebe vyrazil

temný skřek a skácel se na pohovku. Gestem mi naznačil, že žíznil. Podal jsem mu sklenici vody, kterou vypil bez odporu, nadzveduje obvazek nad ústa. Pak mi pokynul, abych odešel, a obrátil se ke zdi, žalostně vzdychaje.

V šest hodin ráno ozvalo se nové bušení na dveře. Otevřel jsem vzteky bez sebe. Domovnice přede mnou uskočila na schody a vztahujíc ruce proti mně, křičela zoufale:

„Pro Krista pána, nechodějí ke mně, mají v bytě koleru. Jejich pan bratr přišel v noci rovnou z bojiště.“

„Co to povídáte?“

„Můj starej šel v noci otvírat, a tu vrazil do domu váš pan bratr se zafačovaným obličejem a povídá: „Já jsem bratr pana Longena, přijel jsem rovnou z bojiště a mám koleru.“ Starej před ním utek do sklepa a teď běžel do špitálu dát se prohlídnout. Takový nemoce nemůžeme v domě trpět, to uznaj, a nejlíp bude, když odejdou s panem bratrem do špitálu.“

Vysvětlil jsem domovnici její omyl.

„To sou ale hloupý žerty,“ křičela babka. „My sme se starým už celou noc nezamhouřili oka a starej furt běhal strachy na záchod, jestli se nenakazil. To je smutný, že takovej pan spisovatel nemá rozum a tropí si z lidí blázny. A zůstal starýmu dlužen za otevření.“

To byla příčina, proč Hašek postrašil domovníka. Sdělil jsem rozmluvu s domovnicí Haškovi, jenž nadzvedl zakrvácený obvazek a zlostně huhňal:

„Zatracený idiot. Musil jsem mu to říci, protože se mne při otevření polekal a nechtěl mne vpustit. A pak jsem přišel bez halíře. Poslední šesták jsem dal sluhovi na záchranné stanici. Člověče, spustila

se mi včera večer z nosu krev a tekla a tekla, jako když píchne do vola. Mám asi nadbytek krve a to jsou smutné příznaky. Doktor mi vrazil do nosních direk dva pořádné tampony až do krku, že se dusím. Smůla mne pronásleduje v životě. Teď zrovna onemocním, když mám rukovat na vojnu. Jestli mi to krvácení nepřestane, tak si uříznu nos a půjdu do války s dírou v hlavě.“

Haškovi opravdu nebylo dobře. Celý den proležel, nevzal sousto do úst a těžce dýchal, i odmlčel se. Mluvení činilo mu potíže.

Vrátili jsme se k půlnoci z představení. Hašek rychle se posadil a šermuje zoufale rukama s námahou zahuhňal:

„Zle — lékaře — rychle —.“

Úprkem jsem běžel pro lékaře. V třetí ulici jsem zazvonil na doktora Alinu, jemuž jsem vysvětlil Haškových případ. Pan doktor se oblékl a šel.

Hašek podobal se mrtvole. Jen hekal. Lékař vyměnil obvaz, a tu se ozval Hašek skomírajícím huhňáním:

„Není to smrtelné, pane doktore?“

„Prozatím se nemusíte ničeho tragického obávat, ale omezte pití.“

„Slibuji. Přestanu chlastat. Já bych teď nerad umřel, když mám jít bojovat na frontu.“

Následujícího dne přitížilo se Haškovi. Přidružila se horečka. Hašek házel sebou na pohovce jako polapená velryba a vzlykal i propukával v zuřivost.

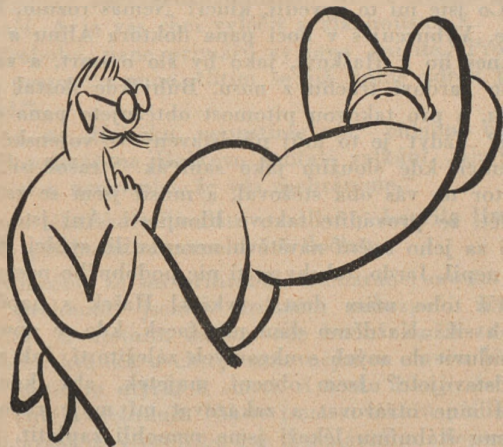
„Lehce se řekne, omezte pití! Nechlastám a je mi ještě hůř. Krev mi crčí zadem do chřtánu. Vykrvácím. Pak mějte důvěru k lékařům. Ucpete mi nos novými špunty z vaty, zakážete mi pít, a umřete, chlape. Kruci, já nechci chcípnout jako podřezané prase.“

V noci Hašek nápadně ztichl. Seděl jsem u něho,

abych mu posloužil, ale Hašek vše odmítal. Pojednou mne uchopil za ruku a zachrčel:

„Odvez mne do nemocnice. Vysílením nemohu sebou ani hnout. Život je hlbá mizerie, ale přece se mi nechce se světa. Musím do války. Tam něco najdu. Tady je pozvolný rozklad. A revoluce nebude.“

Ráno byl Hašek převezen do vinohradské nemocnice. Primář doktor Semerád srdečně přivítal nemocného Jarouška, avšak po lékařské prohlídce neváhal uštědřiti Haškovi napomenutí:

„To je vážná výstraha, Hašíčku. Každému chlast nesvědčí, a vy nejste žádný statný sedlák nebo námořník. Nemáte pevnou konstrukci, a vaše zdravíčko je otřeseno. Omezte pití, Hašíčku. Vás by bylo škoda, kdybyste předčasně zhasnul.“

„Ježíšmarjá, lidi dobří, napřed mi pomozte, uzdravte mne, a pak můžete krákorát, abych omezil

pití. Ted' polykám jenom vlastní krev, jež mi teče do hrdla, a to je odporný nápoj.“

Během týdne začal se Hašek pozdravovat. Jakmile mu trochu otrnulo, už byl ve svém živlu. Bavil se s lékaři a seznamoval se se všemi nemocnými i návštěvami, jež docházely na sál. I Hašek přijímal četné návštěvy, neboť po Praze se rozkřiklo, že Hašek umírá ve vinohradské nemocnici. Mezi prvními byl Opočno. Právě jsem seděl u Haška, když se básník přihnál jako podrážděný kohout.

„Co jste mi to vyvedli, kluci? Nemáš rozum, Longene. Vyburcuješ v noci pana doktora Alinu a přivlíkneš ho k Haškovi, jako by šlo o smrt, a zatím teklo Jardovi trochu z nosu. Bůhví kde dostal přes hubu, a pro takovou pitomost obtěžujete pana doktora? Vždyť je to můj představený ve vojenské nemocnici, kde sloužím jako saniták. Strašně si pan doktor na vás oba stěžoval, a musil jsem se za vás stydět, že provádíte takové hlouposti. Ani jste Alinovi za jeho noční návštěvu nezaplatili, syčáci. Kdybys nepil, Jardo, tak by se ti nic podobného nestalo.“

„Už toho mám dost,“ vykřikl Hašek s napětím všech sil. „Každému dám pár facek, kdo se opováží promluvit do mých soukromých záležitostí. Jak si to představujete? Jsem obecní majetek, aby kdekdo směl mne otravovat a zakazovat mi moje radosti? Tvému štábnímu lékaři jsme nemohli zaplatit, protože se více u mne neukázal, ačkoliv to bylo jeho mravní povinností. Co bys byl říkal, kdybych byl druhého dne vykrvácel? Díky bohu, že je ten lump Hašek na onom světě. A pana doktora Alinu by také nebyly z toho bodaly výčitky svědomí. I nakašlejme svorně na můj případ, kamarádi, a hovořme o něčem jiném.“

Hašek slezl s postele a odešel na druhou stranu sá-

lu k dělníkovi se zlámanou nohou, u něhož pobyl tak dlouho, dokud se návštěvy nevytratily.

Když se primář Semerád dověděl, že má Hašek co nejdříve odejít na vojnu, nabídl Haškovi, že vše zařídí, aby Hašek nemusil do války.

„Děkuji, pane primáři, ale nepřipustím, abyste se k vůli mně vydával nějakému nebezpečí, kdyby se vojenští páni něco dověděli.“

„Nebojte se, Hašíčku. Zůstanete u nás v nemocnici a vojenské správě oznámím, že jste v léčení, a to postačí. A já vás chci vyléčit z alkoholismu.“

„Proboha, pane primáři, vy mne zničíte. Prosim vás, propusťte mne. Cítím se již úplně zdrav jako jehně.“

„Ne, ne, Hašíčku, nepustíme vás,“ chladně odpověděl primář na Haškovo zoufalé zalkání. „Umínili jsme si v nemocnici, že vás zachráníme.“

Toto lékařské odhodlání strašlivě pobouřilo Haška. Mého příchodu se nemohl ani dočkat.

„Konečně, že ses přihrabal. Kamaráde, musím odtud prchnout, jsem v hrozném nebezpečí života. Doktoři si umínili, že jim zde budu sloužit za pokusného králíka a chtějí mne nějakou novou léčebnou metodou utýrat k smrti. A tomu říkají, že prý mne chtějí zachránit. Nikdy jsem si lékařů příliš nevážil, avšak od včerejšího dne je nenávidím. Zeptej se přítomných pacientů, jak o doktorech hovořím. Jestli tady ztrávím ještě jedinkou noc, tedy vypukne v celé nemocnici revoluce a všem lékařům naočkujeme vzteklinu. Běž domů pro šaty a prádlo. Moje mi vzali, bídáci. Převleču se a fouknu. Přísahám, že napíšu proti lékařské vědě veliké pojednání.“

Za hodinu jsem se vrátil. Hašek mne očekával na chodbě. Chtivě popadl balík a zmizel s ním v kou-

plně. Haškův útěk odehrával se v době návštěv i zdařil se velmi snadno.

U tramvajové zastávky obrátil se Hašek směrem k nemocnici a zvolal s opovržením:

„He, Eskulapové, nepodařilo se vašemu umu mne zachránit!“

Odjeli jsme s Haškem do kavárny „Union“, kde se Hašek ubytoval u Jančáka. Sliboval mu hory doly.

„Lád'o, zab mne jako prašivou kočku, jestli vezmu jen kapku alkoholu do huby. Jen vodičku budu bumhat, aby byl ze mne zdravý voják.“

A zdálo se, že dostojí svým přísahám a narukuje ve střízlivém stavu. Ani „U Fleků“ nenapil se piva. Se zářící tváří popíjel z címového džbánku sodovku. Zbývalo již jenom několik dnů do Haškova odchodu na vojnu do Čes. Budějovic. Hašek vysedával v „Unionce“ a vypravoval o svých příštích válečných činech.

„Od svého čtyřiaadvacátého roku pocítoval jsem trpce, že byla na mě spáchána veliká křivda, poněvadž jsem nebyl odveden. Musila se přihnat válečná litice, aby vojenská správa pochopila, že jsem rozený voják. Teprve v hodině dvanácté, kdy udatná rakouská armáda chrabře utíká před nepřítelem, byl jsem povolán, abych dovršil zkázu. I přísahám, přátelé, že se přičiním jako srdnatý voják, abych vnesl zmatek do všech řad, v nichž se ocitnu. A neustanu bojovat, dokud poslední rakouský generál nezahodí čepici.“

V předvečer Haškova narukování loučili jsme se s Haškem v hospodě „Na bidýlku“ ve Spálené ulici. Hašek mazlil se opět se sklenicí vody, ale tvářil se urzutě, téměř smutně. Sotva, že nám odpovídal.

„Vida, Jardo, přece se těžce loučíš s Prahou,“ poznamenal Jančák.

„Co tě napadá, Láďo, ale obávám se, aby mne neposlali v Čes. Budějovicích do civilu. To by byla moje smrt, neboť jsem si umínil, že se vrátím z války jako velezrádce.“

Všichni jsme se tomu zasmáli a nikomu z nás ne napadlo, že se Haškova slova splní.

O půlnoci byl Hašek značně rozjařen, ačkoliv pil stále vodu ve značném množství. Před zavřením hospody ukázalo se u Haška silné opojení. Zpíval vojenské písně a povykoval, že nás všechny postřelí a potáhne do Budějovic pěšky. Pak vykládal, že se opil vodou.

Přesvědčil jsem se, že nás Hašek oklamal. Na chodbě u záchodu stavěl mu číšník na okno skleničky slivovice, jichž vypil víc, než vody.

Na nádraží rozloučil se s námi Hašek velmi krátce:

„Kdyby přišla zpráva o mé smrti, tedy vězte, že to byla smrt nepřírozená.“

(Do Čes. Budějovic odjel v únoru r. 1915.)

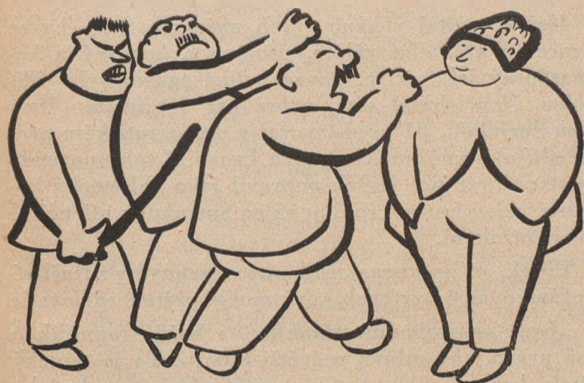
Návrat z Ruska.

Na podzim r. 1920 prolétla Prahou zvěst, že se Hašek vrátil ze sovětského Ruska. Této zprávě mnozí lidé nechtěli uvěřit, tvrdíce, že jsou takové řeči podobny sdělením o Haškových smrtích.

„Ten bolševik neodvází se přece mezi nás. Uvěříme, až toho lotra uvidíme,“ hovořili českoslovenští občané, prodchnutí vlastenectvím.

Příchod Haškův vzrušil pražskou veřejnost. Každý, kdo Haška znal osobně nebo aspoň z vypravování, přál si setkati se s Haškem. Jedni, aby ho srdečně uvítali, a druzí, aby se s ním vypořádali za zradu, již spáchal na zahraničním odboji československých legií tím, že přešel do bolševického tábora, a za ukrutnosti, jichž prý se Hašek dopustil na českých legionářích a lidech. Vynořily se nejfantastičtější bajky o Haškových zločinech. Taticí vykládali v hospodách o Haškových zvěrstvech a d'ábelských činech. Legio-

náři, kteří v Rusku vůbec nepřišli s Haškem do styku, divoce skřípali zuby, zatínali pěsti a slibovali Haškovi nejpotupnější smrt za jeho hříchy na československém národu. I vyletovalo z úst rozhořčených občanů tolik Haškových hříchů, jako by je samo peklo vdechlo do těch lebek, rozpálených vlasteneckým hněvem.

Rázem byl učiněn z Haška první a největší československý vlastizrádce. Byl obviněn jako vrah, který má na svědomí tisíce a tisíce Čechoslováků, které dával popravovat jako Herodes nemluvnata. Velká část Pražanů vyznamenává se tím, že slepě uvěří každé vymyšlené špatnosti, kladené některé z veřejných osob za vinu. A bylo nasnadě, že byl každý klep o Haškově novém zločinu považován za ryzí pravdu a v desáté hubě vzrostl v obludný přízrak hříchu, jaký nezatížil lidskou duši od stvoření světa. Vždyť běželo těm lidem o bolševika. Nikdo z vlastenců nemohl Haškovi odpustit, že se stal jako český spiso-

vatel bolševikem. A v tom spočíval jeho hlavní hřích, z něhož se šmahem rodily ostatní. V té době, kdy sociální vlna hrozila svým vzednutím povaliti starý společenský řád, družil se k bezmeznému hněvu československých státotvorných občanů též strach z Haška, jenž se asi navrátil, aby pomáhal při sociální revoluci. Jistě bylo povícero takových, kteří se při nejmenším obávali Haškova péra.

Hašek zavítal v kruh svých známých, jako by se vracel z krátkého výletu, usměvavý, hovorný a kamarádský jako dříve. Pouze jediná změna byla viditelná. Nepřicházel sám, nýbrž byl doprovázen Ruskou Šurinkou, již představoval v demokratickém prostředí jako kněžnu Alexandru Lvovu. Z toho povstaly nové řeči, že prý Hašek popravil jako bolševický komisař celou knížecí rodinu až na Šurinku, z níž učinil svoji otrokyni.

Hašek se ani nepokusil, aby všechny ty strašlivé zprávy o sobě vyvracel, když mu je přátelé sdělovali:

„Jsme ve svobodné republice, a každý republikán má právo, aby mluvil největší blbosti. To je typický znak demokracie, a tomu nesmíme bránit, neboť by se demokratický duch dostatečně nevyvíjel a nešířil by se mezi občanstvem. A jsem povděčen, že se vlastně od těch lidí dovím, co jsem všechno v Rusku páchal. Důvěrně řečeno, považoval jsem se až do svého návratu za většího lotra. Za krvežíznivého arcilotra všech lotrů.“

A chodil klidně se Šurou po Praze, usmívaje se i na svoje nepřátele, kteří mu za zády hrozili krutým trestem. Vlezl všude, nevynechal žádné hospody a kavárny, jakoby věren svému starému zvyku. Netušil nebezpečí, když navštívil lokál, v němž denně sídlili občané, chystající pomstít se Haškovi za jeho zlo-

činy. Hašek hověl si v nepřátelském doupěti a labužnický popíjel, nepomýšleje, že upadl do jámy lvové.

Bezstarostnost a růžová nálada Haškova uvedla rozhněvané vlastence v největší zuřivost. Cítíce se početněji silnějšími, zahrnuli Haška hlasitými výčitkami a nadávkami. Jejich odvaha a zloba vzrostla, neboť Hašek odpovídal měšťáčkům úsměvy, jako by se ho hospodské vření netýkalo. Situace stala se hrozivou. Rozvášnění pánové, většinou usedlého věku, skupili se kolem Haška a dávali mu najevo, že ho udolají.

Hašek dal si mnoho líbit a nevyrušil se ze svého usměvavého klidu ani nejhorším obviněním nebo potupením. Pouze okřikoval ustrašenou Šuru, byla-li přítomna:

„Neboj se, Šurinko, tito pánové nezkříví mi ani vlasek na hlavě. V Praze není zvykem párat lidem břicha jako v Rusku. Tady byla nekrvavá revoluce, a tito pánové jen manifestují proti mně. Nemyslí to doopravdy, spíše ze žertu, abychom ztrávili veselý večer.“

Bojovná nálada vyvrcholila se, a přece žádný z útočníků nevztáhl na Haška ruku.

A podobných výjevů zažil Hašek na počátku svého poválečného pobytu v Praze velmi mnoho. Záhy tomu uvykl a pak vstupoval do podezřelých lokálů demonstrativně.

„Tady mne máte, občané. Jak je vám známo, spáchal jsem v Rusku tolik zločinů, že jsem byl teď donucen vzít si tajemníka, aby vedl o tom podrobné záznamy.“

Rozhořčení proti Haškovi ochladilo prohlášení mnoha legionářů, kteří Haška znali z Ruska a zastali se ho proti hanebným klepům i ubohým výmyslům. Někteří legionáři přiznali se, že jim Hašek v bolše-

vickém zajetí zachránil život a pomohl k útěku. Tato mužná slova vyznání účinkovala jako prudký liják, rovněž nově se vynořivší pověst, že Hašek ujel z bolševického Ruska na cizí pas. Bleskurychle byly krvavé činy Haškovy i zrady zapomenuty, a vlastenecká společnost oddychla si spokojeně.

„Inu, to je Hašek. Nikde dlouho nevydrží a na konec si tropil i z bolševiků takovou švandu, že měl být postaven ke zdi a odstřelen. Ten všivák nás pobaví ještě jinými kousky.“

Karta se obrátila, a Hašek usmíval se šibalsky náhlým projevům přízně i obdivu bývalých nepřátel, kteří ho původně chtěli pověsit nebo zadávit. Byl jimi obletován, hostěn, a všichni svorně žádali, aby Hašek vypravoval skutečnou pravdu o ruské revoluci, poměrech v sovětském Rusku a hrůzovládě bolševiků.

Nikdo se však ničeho nedověděl. Hašek vymýšlel si příšerná zvěrstva zcela podle přání těch maloměšťáků a v duchu měšťáckých novin, hanobících soudobé Rusko. Vysmíval se nenávisným zvědavcům do obličeje, vyličuje fantastické hrůzy a hlad v širé Rusi. Vděčný smích posluchačů zaplašil poslední zbytek nedůvěry k Haškovi, a na obrátce Hašek zevšedněl, jako by nebyl nikdy přestoupil obvod Prahy, Všechny hovory o Haškovi mívaly příbuzný závěr, jako z předválečné doby:

„Hašek postrádá jakéhokoli přesvědčení a všemu se směje.“

Tím byl pro veřejnost vyřízen jako ruský bolševický komisař i jako člověk.

Hašek potuloval se již pár měsíců po Praze, a přece jsem se s ním nikde nepotkal. Tou dobou řídil jsem nové divadlo „Revoluční scénu“ na Václavském náměstí a byl jsem tak zaměstnán, že jsem se nemohl

vydat na toulku, abych Haška někde v některé zapadlé krčmě objevil. Nevěděl jsem, kde bydlí, i pokusil jsem se smluviti si s Haškem schůzku, vzazuje mu po různých kamarádech, kteří se potloukali po oblíbených lokálech, aby mne vyhledal.

Teprve krátce před vánocemi dostavil se Hašek se Šurou přesně po představení do „Revoluční scény“. Na prahu herecké šatny, kde jsme se právě odličovali, vykřikl:

„Charošo! Těší mne, že zlobíte pražské buržousty, ale je vám to hovno platno.“

V kavárně jsem chtěl sám s Haškem promluvit a přinutit ho, aby mi vypravoval o Rusku i o ruském divadle, ale Hašek mne odmítl, usadil se mezi Xenou a Šurou a popíjeje grog za grogem, snažil se upoutat pozornost celé kavárny. Na přímé dotazy o poměrech v sovětském státu odpovídal vždy vyhýbavě, vypomáhaje si vtípem, po němž obratně sklouzl na zcela odlišné thema rozmluvy.

Nezúčastnil jsem se hovoru a pozoroval jsem Haška, jenž mne překvapil nápadnou horlivostí, kterou hleděl vyvolat dojem bývalého předválečného Haška.

Tím více nebyl. Jeho potutelné úsměvy pozbyly měkkosti i zdánlivé srdečnosti, a zraky chytrácky mžouraly s posupným výsměchem. Haškova ústa chrlila zábavná slova, ale oči se zřejmě posluchačům vysmívaly. Jeho zjev i pohyby nabyly mnoho tvrdé hranatosti a v tváři zachvěl se mu občas opovržlivý úšklebek. I záchvěv mrzutosti chvílemi přeběhl Haškovým vzezřením. Tu se rychle napil. Pil nervosně, bez ustání, bez požitku, i napil se často několikrát za sebou, jako by chtěl odplavit jakýsi nepříjemný stav, jenž asi Haška přepadl ve společnosti.

Šura bděla nad Haškovým chováním jako starostlivá kvočna.

„Ty, Jaroščík, mnoho pít.“

A brala mu sklenici s grogem. Hašek se surově rozeřval:

„Dej to sem, nebo ti utrhnu hlavu. Pamatuj si, že na ženské musí být přísnost jako na chudý lid. V republice se musí pít, abychom podporovali domácí průmysl. Tady nejsme v Rusku, kde se za cara vychlastalo tolik alkoholu, že teď za sovětů není tam co pít.“

„On, Jaroščík, v Rusku ničeho nepít,“ teskně si povzdychla Šura a rozžvatlala se o Haškovi, jaký byl hodný a střízlivý. Když ho prý Šurina matka chtěla na zámku uctít šampaňským, tu se Hašek dvorně poklonil a zdvořile poděkoval:

„Ručku vám políbím, ale nikdy jsem alkohol nepil, nepiju a do smrti pít nebudu.“

Hašek se shovívavě usmál:

„To jsem myslel, že zůstanu navždy v Rusku. Ale v Československu bych bez pití nevydržel. Tady je jiné podnebí, Šurinko, ostřejší vzduch i jiní lidé, kteří pohlížíjí na abstinenta jako na zpustlíka. Musíme se přizpůsobit.“

Štědrý večer.

Na Štědrý večer očekávali jsme u nás s doktorem Arnoštem Dvořákem a malířem Košovancem Haška se Šurou. Xena měla již večeři připravenou a co chvíli vybíhala na schody, zdali už „bolševíci netáhnou“, ale v celém domě bylo mrtvo. Všichni lidé byli za dveřmi.

„Ta banda nepřijde,“ rozhodla Xena a nalila polévku. „Povečeříme sami.“

Asi za hodinu bylo prudce zazvoněno.

„Hašek!“

Opravdu, Hašek dodržel své slovo. Pomáhaje Šuře z kožichu, prozradil svojí mnohomluvností, že začal slavit vánoční svátky již od oběda.

„Ani netušíte, přátelé, kterak jsme se se Šuřinkou těšili na dnešní večer. Jsem šťasten, že ztrávíme tento posvátný večer jako náš první na československé půdě v rodinném kruhu. Vypravoval jsem Šuře

mnoho o starých českých zvycích a obyčejích, prováděných tohoto večera, ale doufám, že hlavně budeme mít co pít, neboť žízním. Na štědrovečerní dárky nereflektuji a spokojím se o půlnoci námořnickým grogem. Jakže, vy nemáte vánoční stromček? Toho vřele lituji, protože idyla nebude úplná.

A vyličil jsem Šuře ve vinárně během odpoledne český Štědrý večer tak dokonale, že bude nyní zklamána, ubohá dušička. Snad jí to však nějak vynahradíme, aby se jí nezastesklo po vzdálené vlasti a rodině. Vidíte, přátelé, jsem pohnut k slzám a ještě jsem nesnědl ani kapra na černo. Přátelé, dnes se raduje svorně celý národ z narození spasitele lidstva, všichni pohromadě, bez třídního rozdílu a politického příslušenství. Boháči, chudáci, lenoši, dělníci, zbožní, neznabohové, urození i ušlechtilí lidé, ba také lotři v kriminále, všichni sdílejí společně radost. Bůh nám žehnej! Proč by tak nemohlo být každého dne?

Ano, je na škodu lidského štěstí, že se neurodilo dostatečné množství spasitelů, aby jejich narozeniny připadly aspoň třikrát týdně. Jsem přesvědčen, že by v těch svátečních oslavách zapomnělo lidstvo na bratrovražedný boj, nevraživost a třídní nenávisť, a za čtvrt roku viděli bychom, přátelé, kterak se dělník objímá s fabrikantem, boháč hýčká chudáka v náruči, a panuje na světě vytoužený mír. Pak by se dospělo k názoru, že jsou všechny revoluce a kravály zbytečné. Jen evolucí vede cesta ke konečnému cíli sbratření národů a odstranění třídní nespravedlnosti.

To již hlásal sám Vykupitel, a nedivme se, že sociální patrioti následují vznešenému příkladu a polévají revoluční hlavy chladnou sprchou slov útěchy, víry, naděje a lásky. Připíjím výkonným výborům československé sociální demokracie i národních socialistů.“

Arnošt Dvořák chtěl si před Haškem zabouřit jako komunista.

„Milý Hašku, letošní rok 1920 bude československé sociální demokracii zníti umíráčkem.“

„Co kecáš, Arnošte?“ rozchechtal se Hašek jako hladový racek. „Jaký čin jste tady provedli? Že pravice sociální demokracie nevěděla, co činí levice? Ani odvalu jste neměli, abyste se přihlásili k třetí internacionále, zůstali jste jako levá strana sociální demokracie stejně žlutí jako pravice a nár. socialisti. Podle toho také vypadal ten puč. Každý pořádný bolševik musí se za takovou akci stydět, protože levičácký puč byl ubohou parodií revoluce. Ježíši Kriste, beránkové chodili zabírat vlkům jejich bohatá doupata a při tom je prosili, aby dále spravovali domácnost, již si beránkové přivlastnili. A revoluční nápor i úder podobal se českému posvícení. V každé obci v jiný den, takže vláda získala čas, aby jednotlivá revoluční procesí zahrnala a vůdce pozavírala.“

„Lid postrádá revoluční výchovy,“ ozval se Košvanec.

„Pak se s tím nemělo začínat. Vůdcové mohli vědět, že letos bylo na revoluci dosti pozdě. Proč tak neučinili o převratu, když byly jiné podmínky, ještě plno hladu a nenávisti ke keřasům? A takový puč není žádná sousedská zábava. Byl jsem u „Lidového domu“, když přišla policie a četnictvo, aby vypudili levičáky ze zabraného sociálně demokratického brlohu. A jak to vypadalo? Za chvíli byli všichni levičáci vyházeni na ulici jako smetí. Udělalo se mi z toho špatně a šel jsem raději k „Petříkům“ na slivovici. A pro toto bezpráví čili výhazov, jak se patří a sluší, vyvolán byl puč. Revoluce bojuje o moc a vládu a nikoli o nějaký barák.“

Hašek zanotoval svým strašlivým hlasem a naprosto falešně jakousi ruskou revoluční píseň. Zdálo se mi, že k tomu zvolil nápěv své oblíbené předválečné písně. Bylo to stejné. Jako by chtěl Hašek lidstvu zhnusit zpěv.

Xena pozvedla sklenici, aby přerušila Haškovo běsněně. Hašek okamžitě ustal, aby si děkladněm douškem zchladil hrdlo.

„Lěbilo se vām to, coŹ? Ruskě pěsně jsou pěkrāsně, a chci pěloŹit do ěětiny několik revoluěněch pěsniěek,“ naděěně promluvil. „A jsem jist, Źe „Tětě Internacionālu“ nikdo tady poěadně neumě. Zazpěvām ji, a pak zpěvejte se mnou.“

„Tětě Internacionāla“ vyzněla hudebně naprosto stejně jako pědeělā Haěkova pěsě, jenŹe burācela mohutněm fortem, aŹ zaznělo varovně klepāně na stěnu ze sousedněho bytu. Œura pěmohla zpěvāka těm, Źe mu ucpāla ubrouskem Łsta.

„Zatraceně burŹousti,“ ulehěil si Hašek, odfukuje po těŹkě nāmaze. „Ani o Œtědrěm veěeru nejsou snāělivě. Do Ruska s vāmi! Tam by vās nauěili poslouchat tětě internacionālu.“

„A proě jsi nezŁstal v Rusku, Haěku?“ uěklěbil se KoŒvanec.

„Ptām se tě jā, proě neděpěs na Œtědrěy veěer u maminky a pěiŒel jsi sem? Uznāě, Źe nebudu kaŹděmu věěet svě „proto“ na nos. Jedině ti mohu prozradit, Źe jsem se vrātil, abych viděl věvoj sociālněho hnutě i revoluěně postup v ěěeskoslovensku zcela zblězka. O Rusko jsem bez starosti. Době věm, jak se tam budou poměry vyvějet.“

„Věrěs v sovětskě Rusko?“

„UŹ existuje, jak se mŹeŒ denně ve věěch novināch doěěst.“

„Myslíš. Hašku, že Rusko podnutí evropskou revoluci?“

„Doufám pevně, že se sověty co nejdřív vyflákají na Evropu. Rusko je široší svět pro sebe a jeho budoucnost je Asie. Kam se těch půl tuctu evropských státek sere! Ostatně nesedím zde, abych vám poskytl interview o vyšší politice. Myslím, že naše společná schůzka má jiný účel, a z těch důvodů vyzývám vás, přátelé, abyste mne s udatnou myslí následovali.“

Hašek vyprázdnil sklenici a pokáral Šuru, že pije jako chlap. Šura se bránila křivému nařčení a přisahal, že ochutnala pouze jednu skleničku griotky.

„Pak už máš v sobě deset štamprlí, protože každá ženská spáchá v jedné větě deset lží,“ povykoval Hašek. „Ale opovaž se, aby ses opila. Pamatuješ, jak jsem zatočil v Omsku s kněžnou Baščičevovou? Přátelé, rozsekal jsem ji za živa na patnáct kusů, polil benzinem a zapálil. Tentýž osud postihne tebe, Šuro, jestli se budeš oddávat alkoholu. Jsi zde se mnou, abys nade mnou bděla a ne mne nápodobovala. Jeden z nás musí vždycky zůstat střízliv, když já se opiju. Kam bychom přišli? A jak se ti zde vlastně líbí?“

Šura projevila ze zdvořilosti jakés takés uspokojení s Prahou, třebaže pozvedla nosík a potměšile přimhouřila oči.

„Já bych ti dal, kdybys byla řekla, že je to tady hlbý,“ pohrozil Hašek a vyhrůžně ukázal svoji pravici. „Musí se ti v Praze líbit, když jsem zde prožil tolik roků. Jinak tě pošlu zpět do Ruska, a tam tě postavějí ke zdi, poněvadž jsi kněžna.“

Otočil se k Šuře zády a bavil se s Dvořákem, jenž horoval pro Krym.

„Hašek zúmýslně nechce o poměrech v Rusku mlu-

vit,“ tiše podotkl ke mně Košvanec. „Slibovali jsme si, že se něčeho dovíme, ale je patrné, že je dnešní večer ztracený. Hašek začíná vyvádět jako vyloděný námořník.“

Hrozně se rozdivočil vlivem požitého alkoholu, neohlížeje se na nikoho, ani na Šuru, kterou odstrčil, že upadla. Pil a zpíval, pil a nadával. Nadával nám i celému světu.

Nikdy před válkou jsem Haška v takovém stavu neviděl. V největším opilství neztrácel jistou dávku vědomí a zachoval si vtip, byť i drastický a nevybraný.

„Hašek odvykl v Rusku alkoholu, který teď zapůsobil na něho po dlouhé abstinenci zhoubně,“ zašeptal Dvořák, dívaje se na rozběsněného Haška s hrůzou a téměř s odporem.

„Pak by neměl víc v životě chlastat,“ zavrčel Košvanec. „Nesnesu ten pohled na něho. Řadí jako divoké prase.“

Pokusil jsem se zaujmouti Haška hovorem.

„Jardo, napiš nám nějakou veselohru pro „Revoluční scénu“. Třeba z ruského života. Zaplatíme ti dobře.“

„Kdo je revoluční? Obyčejná hovada jste a neplet' se do revoluce.“ Prudkou ranou srazil se stolu sklenice a zasmál se. „Máte revoluční třídu, náměstí revoluce, revoluční scénu, ale všem vám tady chybí revoluční duch.“

„Jaroščík, ty mít za to peníze,“ burcovala Šura Haška, jakmile zaslechla o možném výdělku.

„Eh, co, kašlu na peníze! Nedělám pro peníze,“ křičel Hašek a pustil se do Šury. „A tobě jsem už jednou řekl, abys kušovala a chovala se v mé přítomnosti slušně jako řádně vychovaná ženská, potvoro jedna.“

„Jaroščík, ty potřebovat peníze.“

„Ano, potřebujeme peníze,“ obrátil Hašek. „Tak si to napište v „Revoluční scéně“ sami podle některé mojí povídky. Já nedovedu psát pro divadlo. A vlezte mi s těmi blbostmi na hřbet, zatracení smradi. Mám důležitější věci na práci. Xeno, uvař ještě grog, ale nezapomeň nasypat do vařícího rumu hodně pepře.“

„Ne, Jaroušku, musíme jít spát, protože není víc nic k pití,“ přísně rozkázala Xena a chopila se Haška, aby ho odvedla do vedlejšího pokoje na lůžko.

„Nech mne, bídná zrádkyně,“ bránil se Hašek. „Půjdu do hospody nebo na Hradčana na půlnoční mši, když jsi ukryla rum.“

Vyžadovalo společného úsilí, aby byl Hašek dopraven na lože. Zavřeli jsme Haška se Šurou na klíč, aby Hašek nemohl prchnout. Dlouho lomcoval dveřmi, hulákal, že zapálí barák, nebude-li propuštěn ze zajetí, a sliboval, že nás druhého dne pobije. Konečně se vysítil, a vyburcovaný dům pohroužil se v noční klid.

„Prosím tě, Longene, nepij,“ před ulehnutím zašpitála Xena. „Opilství je jako jistá sebevražda.“

Na Boží hod vyhrabal se Hašek z lože až k obědu. Vstoupil k nám do pokoje dosti svěží, zato značně rozpačitý, jako by se něčeho ostýchal.

„Nedělej si z ničeho nic, Jardo,“ hleděl jsem ho povzbudit, když se ženské vytratily, aby donesly jídlo. „A vůbec se nic včera nestalo.“

Hašek se usmál a máchl rukou.

„Na tom mi nezáleží, přece mne znáš. Potřeboval bych však nějakou zálohu na příští divadelní hru.“

Po obědě pospíchali jsme do „Revoluční scény“, neboť jsme měli odpolední představení.

Představil jsem Haška Jílovenskému, jenž vedl v divadle administraci.

„Hašek nám dal povolení k zdramatisování kterékoli jeho povídky a chce zálohu.“

Jílovenský s povzdechem vyplatil tři sta korun, o něž Hašek nesměle požádal.

Hašek přislíbil, že bude přítomen představení, ačkoliv mi před tím na ulici prozradil, že nemiluje divadlo. V přestávce jsem ho dal hledat, ale Hašek zmizel bez rozloučení.

Očekávali jsme, že nás Hašek vyhledá. Nebyl k vidění, ani k nalezení, jako by ho pohltila země.

Až plakáty na nárožích vykřikovaly velikými písmeny do ulic, že v kabaretu „Červená sedma“ v Hybernské ulici vystupuje denně spisovatel Jaroslav Hašek ve svém vlastním repertoiru.

Jílovenský zuřil.

„Vidíte ho, bolševika! My byli první, kteří mu nabídli spolupráci, a chlap vypravuje v měšťáckém prostředí svoje humoresky. Zaleze si mezi šosáky.“

„Ujišťuji vás, Jílovenský, že se tam Hašek dlouho neohřeje,“ zasmál jsem se Jílovenskému, jenž opustil před půl rokem „Červenou sedmu“ pro rozpor názorů. „Znám příliš dobře Haškovy kabaretní produkce.“

Ve dvou týdnech kolovaly po Praze poplašné zprávy, že Hašek prováděl na jevišti „Červené sedmy“ výstřední scény. Vystupoval ve vysokých zablácených botách, opilý a žvanil, co ho právě napadlo, zřejmě se vysmívaje obecnstvu i ředitelství tohoto slušného podniku. Musil opustit prkna dočasné slávy, neboť pánové ze „Sedmy“ Haška uprosili, aby více neškodil dobré pověsti jejich kabaretu. To byla Haškova labutí píseň na scéně před obecnstvem.

Krátce po skončení Haškovy kabaretní činnosti

zapadl jsem náhodou do „Unionky“. Znenadání se přidružil ke mně Hašek a usmíval se se zadostučiněním.

„Už jsi slyšel, co jsem nadrobil „Červené sedmě“? Schwálně jsem vyváděl strašné věci, ostudu za ostudou, abych shnilou a měšťáckou akci „Červené sedmy“ znemožnil. Ubezpečuji tě, že k vůli mně ztratili aspoň polovinu obecenstva.“

A spokojeně mnul si ruce.

„Řekni upřímně, Jardo, proč jsi raději nepřistoupil k nám do „Revoluční scény“? U nás bys byl vydržel.“

„Protože jste mne nepožádali, abych u vás vystupoval na jevišti jako herec. To mne dožralo. Jste prasata. Nedovedete pochopit skutečný herecký talent.“

Pohádali jsme se.

— — — — —

Útěk.

V poválečně době nebylo více možno žítí bohém-
ským životem jako před válkou. Hašek vyčerpal své
síly v několika měsících. Nevedl krásný a spokojený
život, a válečná léta podryla jeho zdraví, jež se ni-
kdy nevyznačovalo nezdolností. Toulal se sice stále,
avšak spíše ze zahořklosti, než z veselé bujnosti jako
před válkou.

Usídlil se se Šurou na Žižkově u Franty Sauera,
jenž se po převratu domohl obchodu se střížním zbo-
žím, aby jej v podnikání s Haškem ztratil. Sauera
posedla podnikatelská vášeň a stal se nakladatelem
válečného Haškova díla „Dobrého vojáka Švejka ve
světové válce“ i jiných spisů.

Žlutočerné plakáty ohlásily pražskému obyvatel-
stvu, že žižkovský nakladatel Sauer bude týdně vy-
dávati slavné a nesmrtelné dílo Jaroslava Haška „Do-
brého vojáka Švejka“ po sešitech v ceně 2 Kč. Text

plakátů zaručoval čtenářům jedinečnou zábavu i vzdělávací a poučnou četbu. Mezi jiným bylo uvedeno, že *velkolepé dílo bude přeloženo do všech světových jazyků*. (Počátkem r. 1921.)

Franta Sauer líčí začátky své nakladatelské činnosti a zkušenosti s Haškem ve svém románu „Franta Habán ze Žižkova“. Byla to křížová pout, neboť Hašek žil dále svým životem hospodského tuláka, jakoby mu na spisovatelské slávě nezáleželo. Psal v nejkrajnější nutnosti, když Sauer o to úpěnlivě prosil, neboť čtenáři sešitů stěžovali si na nepravidelné vydávání „Švejka“.

Utíkal z domu a často býval několik dnů nezvěstným. Šura běhala po pražských krčmách, hledajíc zoufale Haška. Z počátku se jí toto bludné pátrání nedařilo. Později seznala všechny Haškovy oblíbené lokály a pak ho vždy dříve nebo později našla. Shledání bývalo bouřlivé. Hašek nechtěl se hnout.

„Tobě jsem utekl, abys mne neotravovala,“ křičel na ní. „Táhni domů, nebo tě dám vyhodit. Lidé dobří, jaký jsem si to upletl na sebe bič. Hospodo, jednu kořalku pro kněžnu, aby byla zticha.“

Šura usedla opodál, mlčela a nespustila s Haška zraky, aby snad nezmizel.

Hašek bavil se dále se svými kumpány, nevšímaje si Šury. Pojednou však vyskočil, zaplatil a odvlékl Šuru.

„Ženské nepatří do hospody, a proto mne dovedeš domů.“

V hospodách uvykli na podobné výjevy. Nejbližším Haškovým kamarádům však nebyla Šura příjemná, když pozorovali, že Hašek není spokojen.

Sauer naříkal, že Hašek v takovém životě nikdy nedopíše „Švejka“, a dodával:

„Vim, že přijdu tak jako tak na mizinu, protože teď už nic nemám, ale bude věčná škoda toho díla.“

Haškovi přátelé smluvili se s malířem Panuškou, že Haška unesou.

Panuška odcestoval na Lipnici u Světlé na Sázavě, přislíbiv, že bude určitého dne očekávat Haška ve Světlé na nádraží a že se o něho na Lipnici postará, aby si uspořádal život a mohl nerušeně pracovat.

Jistě cítil Hašek potřebu, aby vybědl ze začarovaného okruhu, do něhož po svém návratu z Ruska zapadl, a zbavil se toho nemožného prostředí, ubíjejícího jeho síly i chuť k práci, jinak by se nebyl nikdy dal kamarády přemluvit a dopravit na nádraží jako tajná zásilka.

Přátelé neustoupili, dokud Hašek neseděl ve vlaku.

„Neříkejte šuře, kde jsem,“ zvolal při odjezdu. „Budu žít v Sázavských lesích jako poustevník.“

Na Lipnici ubytoval malíř Panuška svého kamaráda v hostinci „U Invalidů“. Tam měl Hašek celé zaopatření.

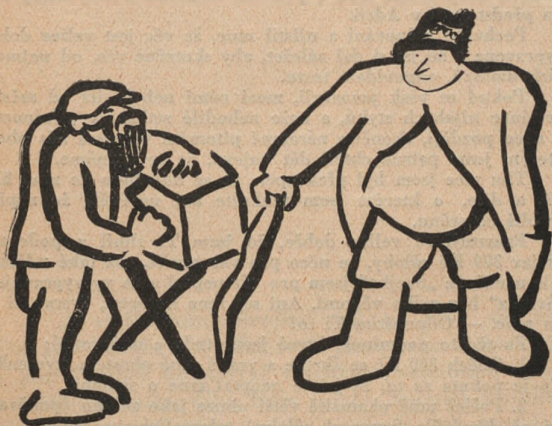
„To bude moje definitivní zkáza,“ prohlásil Hašek hned v prvních dnech. „Už jsem se nastěhoval do hospody, abych z ní nevylezl.“

Zůstane záhadou, jakým způsobem dostala se Šura asi po týdnu za Haškem na Lipnici. Sauer tvrdí, že Hašek sám napsal, aby přijela, jiní míní, že Sauer Šuru za Haškem poslal, neboť se jí chtěl zbavit. V jeho domácnosti byla málo platná a spíše překážela jako cizokrajné ptáče.

I začal na Lipnici život, podobný předchozímu. Hašek brzy v celém kraji zdomácněl a putoval v tuláckých záchvatech od vesnice k vesnici. Kněžna požádala lesmistra Böhma o kočár a projížděla tak dlouho okolím, až Haška dopadla v některé hospodě,

kde si Hašek vyprávoval s vesničany nebo hrál v karty. Hašek dovedl zaplašit nudu.

„Proč za mnou lezeš?“ zlobíval se na Šuru. „Je lhostejno, sedím-li zde v putyce nebo doma na Lipnici „U Invaldů“. A psát budu, až se mi zachce.“

Na podzim r. 1921 zdramatisoval jsem malou část „Dobrého vojáka Švejka“ a vyhledal jsem Sauera, aby vyjednal s Haškem podmínky. Premiéra byla odehrána bez smlouvy s Haškem a se slabým ohlasem u domácí kritiky. Jedině německý spisovatel Max Brod postavil se nadšeně za Haškovo dílo a napsal několik článků i do zahraničních novin.

Sauer přijel z Lipnice a doručil mi Haškovy podmínky, za nichž jsem směl „Švejka“ na jevišti provozovati a další části dramatisovati.

Adresa telegramů:
Jaroslav Hašek, Lipnice-Světlá n. Sázavou.

V Lipnici dne 4. listopadu 1921.

Milý kamaráde!

Z některých novin ze dne 1. listopadu dověděl jsem se, že 2. t. m. byla premiéra J. Hašek: „Dobry voják Švejk ve světové válce“, což mně i potvrdil kamarád Sauer, který byl na představení v Adrii.

Pochválil scénování a ujistil mne, že věc jest velice dobře vypravena a že jsi si dal záležet, aby skutečně vše, od nejmenších dialogů, odpovídalo textu.

Pokud se však pamatuji, mezi námi nebylo již od měsíce prosince nijakých styků, a naše nahodilé setkání v „Unionce“, o něco později, skončilo náramně pitomým výrazem nás obou, kterým jsme patrně chtěli dát najevo, že se neznáme.

Tim více jsem byl překvapen, že se najednou ke mně hlásíš, a dílo, o kterém jsem tenkrát ani nevěděl, že napíšeš, uvádíš na scénu.

Pamatuji se velice dobře, že jsem Ti slíbil a podepsal, přijav 300 Kč zálohy, že něco pro vás napíšeš, což také udělám. Ale uznáš, že „Švejka“ jsem pro vás nepsal a že vy vypravujete „Švejka“ bez mého vědomí. Ani ses mne nezeptal, vysral jsi se na mne. — Odpouštím Ti to!

Za těchto podmínek, které jsou tvrdé a neúprosné:

1. Oněch 300 Kč se škrtně a vrátíš mně obratem stvrzenku. To je pokuta za to, že jsi se neoptal mne o svolení!

2. Pošleš mně okamžitě větší obnos jako zálohu (poněvadž jsi už dával Fr. Sauerovi zálohu) telegraficky na adresu „Jaroslav Hašek, spisovatel“, Lipnice u Světlé n. Sázavou.

3. Obnos peněžní, který mně pošleš (nemysli si snad jenom 500 Kč!) jest zálohou na denní příjem z každého představení, který jsi se Sauerem vyjednal v obnosu 10 Kč.

4. Stvrzenka na zaslání mně zálohy, dle uvedených podmínek, jest zároveň v Tvých rukou mým svolením k provozování hry.

Jinak to, nebudu-li mít peníze okamžitě do úterka 8. listopadu 1921, zakáži.

Víš, že jsem svině! Tvůj Jaroslav Hašek.

Nazdar! Xeno! Šura vás dává pozdravovat a vzpomíná na rybí polívku.

Franta Sauer

vypravuje:

— „S vydáváním „Švejka“ už to moc smrdělo. Tiskárně Neuberově dluhovali jsme jako štábsoficíři, a pan Neuber oddaloval vytištění posledních sešitů, a celého prvního dílu. Bylo to zlé. Spousta knihkupců vrátila nám sešity, to se ví, že hodně pozdě, že prej takovej marast nebudou prodávat, a naši přímí odběratelé zlobili se, že sešity vycházejí hrozně nepravdělně. Co jsem měl dělat, když Hašek nepsal? Zašel jsem opět k Neuberovi, ale marně jsem s ním vyjednával. Když jsem odcházel, potkal jsem na chodbě nakladatele Synka. Ihned jsem měl nápad.

„Pane Synku, převzal byste expedici a účtování „Švejka“ a zaručil byste se tady v tiskárně, aby do tiskli sešity a nezdržovali vydání kompletního prvního dílu?“

Synek souhlasil a zařídil potřebné. Vyšly sešity

s označením: expeduje Synek. Napsal jsem o tom Haškovi dopis na Lipnici a čekal jsem, až se-ženu nějaké peníze, abych jel za Haškem a vyrazil z něho rukopis. Konečně jsem měl přes tisíc korun pohromadě, i pustil jsem se na cestu.

Na Lipnici jsem vyhledal napřed hostinského Invalda.

„Kolik vám dluhuje Hašek?“

„Už je toho zase víc než dost, pane Sauer.“

Zaplatil jsem Haškův účet, poněvadž jsem věděl, že by nebyl býval Hašek všechno Invaldovi vyrovnal, kdybych mu byl dal peníze do ruky a pak jsem zavolal Haška, jenž se zatvářil radostně.

„Neseš peníze, Franto?“

Dal jsem mu část zbytku a podotkl jsem, že do-
stane ještě, napíše-li pokračování „Švejka“.

Hašek ochotně slíbil a prozradil:

„S tím Synkem jsi to provedl výborně. Takový nakladatel má větší zkušenosti, než my, má personál a hlavně peníze, aby vydržel tiskárnu a výlohy. Taky mi psal, abych pilně pracoval a nezdržoval tisk.“

Okamžitě jsem byl doma. Synek s Haškem ve spo-
jení? Mauda.

„Franto, pozor! To nevěstí nic dobrého.“

Hašek mne popadl pod paží a povídá:

„Utečeme šuře, Franto. Podíváme se do Kocha-
nova za Pepíkem Kolářem.“

Továrník Kolář byl Haškův dobrý přítel, jenž měl Haška rád a vážil si jeho talentu i ducha. Nezastihli jsme ho doma a zalezli jsme proto do tovární kan-
tiny, kde sedělo několik dělníků a také pověstný
bratránek Srb, který pracoval na stavbě dráhy.

Srb byl zajímavý člověk. Vystudoval techniku, ale
nestal se inženýrem. Zhnusilo se mu postavení inte-
ligenta, jak říkal. Možná, že v tom byla snad taky

nějaká ženská, to nikdy Srb neřekl, zkrátka Srb pohrdnul pohodlným životem a odešel mezi bratrány dřít jako nádeník na stavbách dráhy. Žil primitivně jako zvíře. Nosil jedny šaty tak dlouho na sobě, až s něho spadly. Pak si opatřil jiné, obyčejně za dobré slovo. Hubený jako tyč, ale pracovat uměl za čtyři.

„Nechápu, kde se v tom chlapovi ta síla bere,“ říkával o něm Kolář.

Srb tahal a vlíkal metrákové balvany, jako by to byly prázdné škatule. A při tom pil, jako žádný druhý. Co vydělal, prochlastal v rumu. Ale opilého ho ještě nikdo neviděl.

Kolář měl o Srba hned od jeho příchodu na stavbu veliký zájem. Dověděl se, že Srb studoval techniku, dal ho k ruce svému bratrovi inženýrovi. A vskutku, Srb rýsoval znamenitě. Kolář se zmýlil, domýšleje se, že Srba přinutí, aby se vrátil na pořádnou cestu. Ani větší výdělek Srba nezlákal. Za pár dnů praštil s prací ve stavební kanceláři a šel zase dělat jako dělník. Měl na sobě zachovalý oblek, který dostal od Koláře, a hned prvního dne vrátil se večer z práce ublácený, umáčený a roztrhaný. Kolář se vzdal naděje, že Srba předělá ve spořádaného člověka, a mlčky pak přihlížel, jak Srb dře jako soumar, aby po práci propil výdělek za rum. Jiné potřeby neměl. Za jídlo nevydal skoro ani krejcar. Chytil kočky, ježky, sysly, ondatry, a sám si tuto zvěřinu připravoval v kantině. Velikou pochoutkou mu byl pes.

„Ale ze všeho žrádla nejmilejší jsou mi myši,“ liboval si Srb a zároveň naříkal. „Lidi nevědí, co je dobrého, a nikdo mi nedovolí, abych si myši pečínku upravil pěkně v kuchyni a upekl ji v troubě. Musím to pálit venku na ohni, a to nikdy není to pravé. Kdyby mi to tady kantinská dovolila, připravil bych

několik myší a ochutnali byste. Jistě by vám to zachutnalo jako mně. Já bych to jedl denně.“

Toho dne, když jsme přišli do Kochanova, upekli Srb psa, kterého dostal od Koláře. Někdo psovi přerazil páteř i musil být zastřelen. Psí pečení směl si Srb připravit v kuchyni kantiny, proti tomu kantinská ničeho nenamítala, a Srb nás pohostil.

Upřímně řečeno, nechutnalo mi to a pozoroval jsem, že se Hašek taky nutí, aby snědl svoji porci. Nechtěl Srba urazit i pochvaloval si při jídle.

„Snědl bych to všechno sám a lituji, že jsem se na Lipnici před odchodem přecpal jitrnicemi. Teď se na tebe musím jenom dívat, jak ti to chutná, Srbe. Příkladně nezapomeň mi vzkázat, až budeš opět chystat takovou lahůdku.“

A zapíjel mocně psí pečení, aby spláchnul poslední zbytky chuti toho neobvyklého jídla.

Kolář se vrátil domů dosti pozdě večer a přišel do kantiny uslyšev, že je Jarda přítomen.

„Byl jsem v Brodě,“ vypravoval, „a náhodou mi tam dali dnešní „Rudé právo“, abych si přečetl feuilleton o tobě, Hašku. Napsal to Olbracht a říká v tom článku, že jsi geniální idiot. To je vrchol sprostáctví, a divím se, že takovou sprostotu může napsat soudruh o soudruhovi. Aspoň vidíš, jací jsou ti komunisti. Což je možno napsat o spisovateli, že je geniální idiot? Jak může být někdo geniální a při tom idiot?“

„Já nejsem idiot, Koláři,“ rozeřval se Hašek. „Ani geniální nejsem a teprve ne geniální idiot, protože já jsem prachobyčejný vůl.“

„Neblázni, Hašku,“ tiše mírnil Kolář Jardu. „Nesnižuj se tady před těmi lidmi, kteří jsou u mě zaměstnání.“

„Jaké pak snižování,“ dále řval Hašek. „Já dobře

vím, kdo jsem, a ti lidé tady mají zdravější rozum, než my oba. A ty můžeš nejméně mluvit, protože jsi rovněž takový vůl jako já. A proto se moc nenafukuj a nedělej před těmi lidmi tady velkého pána, když se na tebe dřou.“

To byla silná slova pro zaměstnavatele před zaměstnanci. Kolář se urazil a odešel, neboť Hašek pokračoval v tupení pana továrníka.

„A teď se pořádně napijeme,“ prohlásil Hašek po Kolářově odchodu.

„Nu, ty moc nepotřebuješ,“ zašklebil se na něho Srb.

„Tebe bych vždycky udolal a dávno spadneš pod stůl, než mně přestane chutnat,“ vychloubal se Hašek.

„Kdepak, Jaroušku, mne neporazíš. A vsad'me se o láhev rumu, že tě přechlastám.“

Sázka byla okamžitě uzavřena, a Hašek se pustil se Srbem do podivného závodu. Mlčky jsem přihlížel, kterak rozveselená dvojice pije čistý rum. Srb zpíval a Hašek mu přizvukoval. Zápas trval značně dlouho,

a zdálo se, že dopadne nerozhodně. Chtěl jsem jít spát, když najednou Hašek sjel se židle, jakoby chtěl něco sebrat na zemi. Pokusil se sice, aby vstal, ale natáhl se v celé délce na podlahu a naráz usnul.

Odnesli jsme Haška do vedlejší místnosti, kde byly pro nás uchystány dva slamníky, a uložili jsme ho oblečeného. Srb mi zabránil, abych si také ulehl, i musil jsem s ním dále popíjet, jako bych zastupoval Jardu. Náhle se mi začernalo před očima a byl jsem v limbu.

Probudil mne příšerný řev. Vyskočil jsem se slamníku a nemohl jsem si uvědomit, co se stalo. Až jsem otevřenými dveřmi spatřil Haška se Srbem. Drželi se kolem krku a zpívali jako staří Indiáni, když táhli do boje. I vstal jsem apřidružil se k nim, abych pozoroval další postup tuhého zápasu. Hašek se trochu prospal a pil s novou chutí, ale už jsem byl přesvědčen, že Srba nezdolá. Bratránek chlastal rum jako neškodnou vodu a po opilství nebylo ani zdání.

Za hodinu zmizel Hašek po druhé pod stolem. Šel jsem si také lehnout. Když jsme ráno opustili lůžka, seděl Srb ještě za stolem a dopíjel zbytky.

„Prohrál jsem na celé čáře,“ řekl Hašek s uznáním a stiskl Srbovi ruku. „Jsi chlapík, kamaráde. Ty bys uchlastal celou lodní posádku válečného křižníku.“

Koupil láhev rumu a odevzdal ji bratránkovi.

„A teď jdu do rachoty,“ zasmál se Srb. „Dnes budu makat s dvojnásobnou chutí, když jsem tě položil za noc dvakrát na lopatky.“

„A my se podíváme na Koláře, abychom si u něho spravili chuť nějakou dohrou kořalkou a vínem,“ rozhodl se Hašek.

Kolář nechtěl s Haškem ani mluvit, ale Jarda ho objal a líbal.

„Pepičku, já nevím o ničem, čím bych ti byl ublížil a prosím tě, odpusť mi, jestli jsem ti něco provedl. Byl jsem ožralý, a ty víš, že jsem největší dobytek na celý zeměkouli.“

Kolář se smířil, ale přece domlouval Jardovi.

„Proč se schválně stále ponižuješ před lidmi? Takový geniální chlap, jako jsi ty, nemá si tak zadávat. Pak se každý o tebe otře a můžeš se dočkat, že někdo o tobě napíše ještě horší věci, než tvůj soudruh Olbracht.“

„Nezlob se, Koláři. Já sebe znám příliš dobře a vím, že jsem veliká mrcha, která nezaslouží žádné ohledy. A věř, že to Ivan Olbracht myslel dobře, když mne nazval geniálním idiotem. Tím mne chtěl významovat.“

Po obědě nechtěl se Hašek u Koláře déle zdržet.

„Šura nás půjde hledat a ví, že Kochanov je moje oblíbená štace. Potáhneme na opačnou stranu.“

Vydali jsme se do Dolního města. U jednoho domu zastavil se Hašek.

„Zde mám dobrou známou, která nás pohostí.“

Paní Bartošová projevila nelíčenou radost z naší návštěvy, ale litovala, že nás může pohostit pouze čajem.

„To je znamenité, neboť my výhradně pijeme čistý čaj beze všeho.“

Paní Bartošová odešla do kuchyně, a Hašek se poškleboval.

„Pěkná domácnost, ani rum nemají ve stavení. Ta ženská je s to dát nám do čaje zavařeninu nebo mléko. To by byla moje smrt.“

Na stole ležela kupa krásných velikých jablek. Ha-

šek se bleskurychle zmocnil asi půl tuctu a nacpal si je do kapes.

„Tímto dárkem odzbrojím Šuru, která ráda mlsá lahůdky.“

Vypili jsme čaj a měli jsme se k odchodu. Loučil jsem se s paní Bartošovou, a Hašek při tom ještě sebral jablka, takže na stole zůstalo pouze několik sirotků. Odešli jsme do hospody, kde jsme zůstali přes noc.

Ráno jsme se vrátili do Kochanova.

„Včera tě tu hledala před večerem Šura,“ uvítal Kolář Haška. „Byla velmi rozezlena a slibovala, že ti nabije, až tě najde.“

„To může říkat, ale ať se opováží přede mnou jen hubu otevřít. Ostatně, tak brzy mne nenajde.“

Avšak už odpoledne vtrhla Šura do Kochanova jako vzteklá saň.

„Ty, lump, ty, darebák, a Franta bídnej svoloč,“ křičela.

Hašek ji na místě tělesně ztrestal. Pak jsme se ubírali na Lipnici, a Šura neustávala se hádat, obviňujíc mne, že jsem Haškových vrah a nepřítel. Mlčel jsem, neboť Hašek ji stále okřikoval a vyhrožoval, že jí uteče.

V lipnické hospodě „U Invalidů“ pojednou Hašek zmlkl, když Šura začala obchodní jednání.

„Jaroščík nesmět víc s tebou prodávat Švejka. Ty veliký zloděj, a my nemít žádné peníze.“

Pochopil jsem. Šura měla obchodního ducha, a nakladatel Synek zdál se jí finančně zdatnější než já.

Hašek podotkl:

„Musíme to nějak zařídit, aby se Švejk lépe prodával. Takhle bych měl do smrti houby.“

To mi postačilo. Hned se mi rozjasnilo, že moji přátelé hrajou se mnou „betlém“. Vymluviv se na

únavu odešel jsem do svého pokoje — a ještě před svítáním opustil jsem Lipnici, abych odejel ze Světlé vlakem do Prahy.

Věděl jsem, že bude Hašek vydávat Švejka se Synkem. Celá moje práce byla v tahu. Jen jsem přemýšlel, jak bych získal nějaké peníze na úhradu investovaného vkladu do podniku s Haškem.

Měl jsem ještě asi dva tisíce knih „Tři muži se žralokem“. Nabídl jsem je ke koupi jistému nakladateli, který knihy ihned zaplatil. Poslal jsem Haškovi dva tisíce a připsal na poukázce:

„Za tři muže se žralokem.“

Pak Hašek říkal:

„Franta nám sežral tři muže i se žralokem.“

Na Lipnici.

Mnohé důvody mne přiměly, abych se vydal za Haškem na Lipnici. V divadle a Xeně jsem ohlásil, že musím donutit Haška, aby napsal nové hry, protože jsem ustal při dramatisování třetí epochy „Švejka“ a chtěl vyčkati, až bude Hašek hotov s celým dílem. Pro sebe jsem pak potřeboval změnu, byv každodenním vystupováním a napětím unaven. Toužil jsem po klidu.

Avšak hlavní podstatou mého rozhodnutí pro odjezd byl žhavý zájem o Haška. Nikdy jsem nepocítil naléhavěji potřebu sejíti se s Haškem, jako tou dobou, když jsme hráli „Švejka“. Myslil jsem často na Haška a neubránil jsem se neočekávanému nutkání, abych ho vyhledal. Po Haškově návratu z Ruska přál jsem si sblížiti se opět s Haškem. Z několika schůzek jsem vytušil, že se udála s Haškem určitá změna, i chtěl jsem zjistit příčinu a poznat povahu

té přeměny. A nikde nebylo tolik možnosti k důvěrným rozhovorům jako na Lipnici, kde jsem mohl být s Haškem celé dny i noci pohromadě. Každý by pošetile smýšlel, že jsem v takovém zvláštním duševním stavu, probuzeném žádostí po naprosto určitém vztahu k Haškovi, jednal proti sobě, když jsem vzal s sebou na Lipnici Xenu. Neučinil jsem tak ani vzhledem k vyjádření se Xeny:

„Nepustím tě samotného k Haškovi. To by dopadlo špatně, kdybyste byli s Jarouškem sami. Jsem přesvědčena, že by ses už z Lipnice nevrátil, leda jako mrtvola pro pražské krematorium.“

Sám jsem vybídl Xenu, aby odcestovala se mnou. Víím, že Haška měla ráda a uměla Haškovi čelit svým vtipem.

Těž rozmnožení zavazadel o vlčácké štěně Racajdu sledovalo svůj účel. Tu byla jistota, že Xena se Šurou budou několikrát za den s čubičkou vycházet, aniž bychom je k tomu s Haškem příliš nápadně nutili. Úzpůsobil jsem vše tak, abych zůstal s Haškem co nejvíce sám.

Příjezd do Světlé nad Sázavou jsem Haškovi včas oznámil se žádostí, aby nám přijel naproti s povozem, i byli jsme se Xenou nemile překvapeni, když jsme na malém venkovském nádraží v krátké chvíli osířeli, pátrající po Haškovi. Byl mrazivý prosincový večer, a Xena pronesla proročskou předtuchu:

„Zdá se mi, že mně začíná křížová cesta. Teď jsme na mrazu, a oznamuji ti, že cítím v noze strašlivé píchání. Dvě hodiny pěšky na Lipnici a za tmy nepůjdu. Přenocujeme ve Světlé a zítra se rozhodneme, co učiníme. Já bych se nejraději vrátila domů, když Hašek hned napoprvé projevil tolik bezohlednosti, že pro nás nepřijel s kočárem.“

Kráčeli jsme zklamaně od nádraží dlouhou alejí do města, vzdorující mrazivému vichru. V tom kraji je značně drsné podnebí, a Xena naříkala, že asi onemocní. Přemýšlel jsem, proč se asi Hašek nedostavil, že se snad na cestě z Lipnice někde zdržel, když tu za našimi zády rozlehlo se od nádraží mocné volání:

„Longene, kde jsi?“

„Hašek,“ vykřikla Xena radostně jako Kolumbův námořník, když po bludné plavbě spatřil po první zemi. „Přece se dostavil.“

Obrátili jsme se v opačný směr a pospíchali vstříc mohutné postavě, blížící se k nám alejí jako nemotorný černý medvěd.

„Proboha, lidi, co blbnete? Kam utíkáte? Což jste neviděli naproti nádraží hospodu a nenapadlo vám, že vás tam budu očekávat? Vyšli jsme se Šurou z Lipnice v poledne a celé odpoledne až do večera čekáme v té hospodě na váš příchod. Kuš, psí potvoro, já jsem Jaroslav Hašek, milovník a pěstitel psů. Raccajda se ta bestie jmenuje? Velmi vhodné jméno pro vlčáckou čubku. Psíky jsem křtil jenom jmény proslavených mužů, podle jejich význačných vlastností. Na příklad rvavého buldoga nazval jsem Napoleonem.“

„A kde máš povoz?“ Přerušila Xena Haškovo povídání.

„K čemu povoz? Přišli jsme se Šurou pěšky, a myslil jsem, že budete po cestě vlakem tak unaveni, že přenocujeme všichni ve Světlé. V několika hospodách mají tady výtečné pivo, ačkoliv celý kraj je zde daleko široko zamořen kořalkou. I děti vymění mateřské mléko za kořalku. Vidíte, že u nás naleznete mnoho zajímavých pozoruhodností, a proto jsem chtěl, abyste si důkladně prohlédli Světlou. Zítra odpoledne můžeme se pomalu pustit na cestu do

Lipnice, kam pohodlně do večera dorazíme, nepřekvapí-li nás na té pouti sněhová bouře nebo nějaké nenadálé dobrodružství v některé hospodě. Máme na cestě pět hospod.“

„Přestaň, Hašku,“ přísně zahovořila Xena. „Nepřijela jsem na žádný flám nebo toulky po vesnických hospodách. Chci si na Lipnici v klidu odpočinout.“

„Ano, na Lipnici užiješ klidu, až tě omrzí,“ potutelně se usmál Hašek.

„Prosím tě, opatři tady povoz, abychom co nejdříve vyjeli,“ zlostně zakňourala Xena.

„Proč takový spěch? Nic nám neuteče, a jsem jist, že Longen trpí žízni jako já. Ostatně, pochybuji silně, že ve Světlé seženeme nějaký kočár.“

„Proboha, snad nechceš, abychom nesli naše zavazadla na zádech až na Lipnici? Říkám ti, že raději odjedu.“

„Ale, Xeničko, zavazadla dopraví na Lipnici zítra pošta. A ve dne můžeme spíše nalézt povoz,“ mírnil Hašek Xenu. „Pozoruj, že jsi silně nervosní, i radím ti, aby ses neukvapovala. Nic se na Lipnici nezmění, přibydeme-li tam až za týden.“

Xena zoufale vykřikla a vběhla do hospody, k níž jsme zatím dospěli. Nikdy bych nebyl hledal v tom nepatrném domku proti nádraží útulnou krčmu, a také bych nebyl býval soudil, že nás tam vytrvale očekává celé půldne Hašek se Šurou.

Prohlédl jsem si Haška při světle. Nápadně ztloustl od svého útěku z Prahy a na cizí lidi působil asi jako podivín, který se potlouká světem jako tulák. Nohy vězely až po kolena v ohromných plstěných botách, na těle nosil svetr a šosatý černý kabát starého vydání, a zimník tiskl Haška, takže jej nemohl dopnout. Obličej nabyl ještě masitějšího a zakulacenějšího tvaru, cihlové barvy a tučného lesku, jako by

namrznul. Pohyby vyznačovaly se línou pomalostí, jakoby každé hnutí Haška namáhalo, a chování Haškovo usilovalo o vyvolání korektně vážného dopisu.

Přivítali jsme se se Šurou, a Hašek nás okamžitě seznámil s několika lidmi, kteří mu byli v hospodě společníky. Nelíčenou radost projevil, když jsem mu odevzdal Nollovu fotografii jako „Švejka“, již Noll tvůrci své skvělé role poslal, a po přečtení dlouhých referátů Maxe Broda o „Švejkovi“ a jeho provedení na „Revoluční scéně“. Zato se rozzlobil, přelétnuv svýma čilýma očkami kratičké kritiky Loma a ještě několika jiných divadelních referentů.

„Bylo by mně mnohem příjemnější, kdyby tito pánové vůbec nebyli psali. Naprosto se nezajímám o jejich úsudky, jež působí zcela trapně, jako by se na mě zaučovali kritisování, a jsem šťasten, že se ostatní kritikové, ti mocní a neomylní, představením „Švejka“ vyhnuli. Mně postačí uznání německého žida. Israelité sluli ode dávna správným čichem, a věřte, přátelé, že se zdaří všechno, na co sáhne žid. Teď začínám sám věřit, že se „Švejk“ dožije veliké kariéry, když se ho ujal jako první zastánce žid. Víš, Šuro, Češi jsou zvláštní národ, jenž výhradně pěstuje spolkaření a systém kliky. Kdo žije stranou a mimo dosah a působnost těch rozmanitých spolků a protěkčích kruhů, je blbec, jenž si sám na sebe plete bič a zaslouží si plně, aby byl každým snobem nebo volem ignorován.“

Pak jsem musil Haškovi líčit přesný rozvrh scén dramatické úpravy „Švejka“. Hašek se zajímal o každou maličkost.

„Franta Saurů mi něco o provedení povídal, ale nevím z toho nic, protože je Franta popleta. Nedovedl jsem si ani představit, jak je možno dramatiso-

vat takový román, v němž se všechno rychle střídá jako v kaleidoskopu.“

Prozradil jsem Haškovi svůj úmysl, že přeruším provozování „Švejka“ do té doby, až bude dopsán. Hašek nadšeně souhlasil.

„Správně. Také jsem si myslil, že bude lépe, zdramatisujeme-li celého „Švejka“, jako jedinou hru. Divadlo není žádný biograf, aby se hrálo na epochy. A teď napíšu nějaké veselohry, abyste měli co provozovat, dokud neukončím „Švejka“ a já mohl brát tantiemy.“

Xena nás vyrušila z rozhovoru.

„Hašku, pošli někoho do Světlé pro povoz. Nechci tady zůstat na noc v nějakém venkovském hotelu, kde není ani vytopeno, jak to znám.“

„Na Lipnici to nebudeš mít pohodlnější,“ vzdoroval Hašek Xeně, neboť bylo zjevno, že by se rád zdržel ve Světlé, aspoň do druhého dne. „Je to úplně jedno, kde budeš spát. Tady v tom horáckém kraji si nevybereš. Ani sám nevím, jsou-li na Lipnici v hostinském pokoji kamna, a tuším, že jsou tam okna rozbita.“

Šura upokojila Xenu, že Invalid přichystal slušný a teplý pokoj. Tu nebyla se Xenou více žádná řeč. I Hašek podlehl a požádal hostinského, aby poslal pro povoz.

Teprve za dlouhou dobu přiharcovala se otevřená bryčka s jedním koněm. Hašek prohlásil znalecky:

„Tento dopravní prostředek je znamenitě přizpůsoben dnešnímu počasí. S největší pravděpodobností můžeme se těšiti, že z nás někdo zcela určitě nastydne. Ale kdo chce kam, pomozme mu tam. Xeničko, vylez nahoru.“

Vtěsnali jsme se s velikou námahou a sebezapřením na úzká sedadla a vyjeli jsme směrem na Dolní

Město. Byl jsem překvapen, když jsme přibyli do vesnice, neboť jsem si pod slibným názvem obce představoval skutečné město. Hašek líčil pozoruhodnosti vesnice:

„Tady stavějí baráky z horkých cihel. Za každé roční doby chytí nějaké stavení a vyhoří do základů. A odtud začíná se rozkládat kraj, zamořený kořalkou. Sestupme, abyste se přesvědčili o pravdě mých slov. Musím do sebe vrazit pár skleniček borovičky, jinak zmrznu, než dojedeme na Lipnici.“

V hospodě byl Hašek uvítán jako oblíbený soused, jenž žije s obyvateli lipnického kraje odedávna v nejlepší shodě a míru. Představil nás obřadně a ihned poručil čaje a láhev kořalky, kterou častoval přítomné. Pak byla na mě řada. Když chtěl Hašek pokračovat v dalších přípitcích, Xena povstala.

„Pozoruji, že byste zde chtěli zdomácnět a usadit se v této zakouřené díře na několik dnů. Šuro, odjedeme sami, ale napřed nenápadně sdělíme hospodskému, že jsme pokladnicemi této společnosti, a že jsou pánové bez peněz.“

Musili jsme obě přísné dámy za úšklebků pijáků následovati.

„Vidím, že jsi dosud nedovedl uspořádat poměry ve své domácnosti podle své vůle a duševních sklonů,“ tiše mi řekl Hašek na zápraží hospody. „Nikdy nesvěřím Šure všechny peníze a také ji nezasvěcuji do svých obchodních manipulací. Ženy nesmějí zvěděť pravdu, ale žádný muž nemá se dát ženou přistihnout při lži. Poměr muže se ženou je překrásná hra na schovávanou.“

Cesta na Lipnici, jež je přilepena u starého hradu na vysokém kopci, ubíhala hlemýždím krokem, takže Xena ustavičně projevovala svoji netrpělivost. Hašek dlouho mlčel, ale pak vzkřikl na kočího:

„Holá, muži, zastavte. Dámám je líto vašeho koníka, že vleče do strmého vrchu skoro pět metrů lidského masa, kromě čubky Racajdy, a rozhodly se, že zbytek cesty poběhnou pěšky.“

Xena musila zoufale prosit Haška, aby nezdržoval jízdu. Hašek sestoupil s vozu a několik minut hájil neústupně svůj názor, že bude výhodnější použití k dosažení cíle vlastních nohou. Ani slzy by ho nebyly obměkčily, kdyby se nebyla bývala rozpoutala divoká sněhová vánice. Tu přikázal kočímu, aby jel dál s největší opatrností, abychom v nastávající bouři nezbloudili s cesty.

„Na Lipnici je nejdrsnější podnebí z celé střední Evropy,“ vysvětloval Hašek, „dokonce tak surové, že teplota během hodiny klesne až na čtyřicet stupňů pod nulou. A vyskytly se případy, kdy za krátkou dobu zasypala sněhová vánice celou vesnici na tři metry vysoko, takže obyvatelé byli uzavřeni ve svých barácích jako ve sněhových hrobech. A běda těm, kdož z určité svéhlavosti meškali venku. Zmrzli pod těžkým sněhovým příkrovem a jejich mrtvoly byly nalezeny až na jaře, když sníh roztál. Nechtěl jsem ti o tom psát, Xeno, ale teď cítím mravní povinnost, abych tě upozornil na veškerá nebezpečí, jež v sobě tento hrozný kraj záludně tají. Sem náležejí výhradně vlci a medvědi, nikdy však lidé, a zejména nikdy lidé, zchoulostivělí velkoměstským pohodlím.“

Xena se rozplakala a šlapala mi zlostně na nohy.

„Prokleju tě, jestli z toho onemocním. Bývalo by bylo rozumnější, kdyby byl Hašek přijel za námi do Prahy.“

Dorazili jsme k Invaldově hospodě „U koruny“ zkřehlí a zasněžení, podobající se na bryčce sousoší z bílého mramoru. Stěží jsme slezli a dlouho jsme se nemohli v hostinci zahřát. Hašek si však pochvaloval:

„Není nad krutý mráz a víchr. To zoceluje nervy, takže člověk vypije několika tahy litr slivovice bez všech ošklivých následků, jako by to byla neškodná sladová káva. Všichni rozumní lékaři doporučují proti onemocnění z mrazu silné lihoviny, na příklad zdejší pan doktor Novák řídí se sám podle tohoto osvědčeného receptu.“

Hašek seznámil nás se svými lipnickými přáteli a nezapomněl ani na obecního strážníka.

„S policajtem Štěpánkem musíme být za dobře. Je to zkušený muž a často mne dovede domů, když nerozeznávám domy od cesty. Veselý dědeček, jenž hraje tamhle v rohu karty, vyniká tím, že mu několik roků stůně žena a on si nepřejí její smrti, že prý by se pak ve stavení sám bál. Kromě toho hraje výtečně v karty, takže mne po každé obere, a poslední chodí z hospody domů k své nemocné ženě, které každého jitra přikládá křenové placky. Paní Invaldovou vám nemohu dnes představit, protože je několik dnů po porodu. Byla obdařena holčičkou. Lesmistr Böhm je jeden z mých nejlepších kamarádů, neboť mne zaopatřuje zvěřinou a zve mne k sobě na zábavné táčky, při nichž vypijeme větší dávky nejrůznějších druhů jemných likérů a vína. Lexa Invald je jako hostinský velmi pozoruhodný, protože mne často zrána odpírá alkohol a nutí mne k abstinenci, jako by náležel do protialkoholického sdružení profesora Foustky. Ostatní občany poznáte během několika dnů, aniž opustíte hospodu. Všichni jsou pilnými návštěvníky Invaldova podniku, takže místní farář v každém svém kázání ostře horlí proti hospodám, čímž však provozuje ohromnou propagaci hospodského ruchu.“

Xena odešla záhy do pokoje v prvním patře, vedle Haškova obydlí, neopominouc nás upozorniti,

že přijela, aby se na Lipnici zotavila. Šura doložila následující Xenu:

„Jaroslavčík, nesmět celá noc pít a křičet.“

„Bud'te klidny, mé dámy,“ dvorně se uklonil Hašek. „Trochu si s Longenem popovídáme a přijdeme za vámi. Přisahám, že se Xena přesvědčí, jakým zázračným klidem je Lipnice proslavena. Zde bude spát jako v nebi.“

Pak jsem Haškovi sdělil svůj návrh, aby se innou napsal divadelní hru „Ministr a jeho dítě“. Haškovi se líbila myšlenka hry, ve které jsme měli dramatičcky vylíčit boj letáky cestovatele A. B. Frika s ministerstvem zahraničí, jež Frika zneuznalo.

„Dobře, že chceš, abychom společně pracovali,“ zasmál se Hašek. „Aspoň Xena se Šurou nebudou se mezi nás plést. Ovšem, postavu ministra Beneše pozměníme, aby nebyl k poznání. Udělám z něho ministra z operety, a tak se vyhneme nebezpečí, že by censura komedii zakázala. Vítr se v republice obrátil, silně vane zprava, a naše práce by byla marnou. Zítra si uděláme kostru a pomalu začneme. Zde se ti zcela určitě zalíbí. Odpoledne jsem napsal ze Světlé mistrovi Panuškoví, že mrzne a sněží. Panuška mne totiž ustanovil za svého meteorologického zpravodaje z Lipnice. Posílám mu zprávy o povětrnosti, aby mohl přijeti malovat své oblíbené nálady. V zimě jezdí na Lipnici, je-li krajina pod sněhem. Ještě před týdnem jsem mu oznamoval, že je celý okres zatopen povodní, že se obyvatelé plaví po lodích, a lipnické obecní zastupitelstvo stojí na hradě pod kolena ve vodě, rokujíc o nezbytnosti druhého obecního býka. Avšak na dnešní můj přípis o sněhových bouřích s naprostou jistotou očekávám příchod mistra Panušky, jenž miluje Lipnici i její okolí. S Panuškou jsme prožili na Lipnici krásné chvíle,

zejména, dokud zde nebyla Šura. Přiznávám se, že jsem jí sem utekl, spoléhaje na její mizerné geografické vědomosti. Ani za sto let by mne nebyla zde nalezla, ale podlehl jsem při jedné veliké pitce podivnému rozmaru. Vzpomněl jsem si, že mne asi Šura hledá po celé Praze, i napsal jsem jí dopis, aby přijela, chtěje ji ušetřit běhání po hospodách. Lexa i paní Invaldová mohou ti dosvědčit, jak jsem řádl. Musili mi přísahat, že kněžnu Lvovu budou mít rádi a udělají pro ni všechno. Pak jsem odnesl dopis nahoru na poštu, jež je právě v tomto baráku, a kopanci do dveří jsem vzbudil poštovní slečinku, aby dopis okamžitě odeslala. Druhého dne jsem se při obědě dověděl, co jsem tropil. Byl jsem zoufalý, když jsem uslyšel, že jsem napsal Šuře, kde se zdržuji, a svěřil v noci toto neopatrné sdělení do rukou lipnické pošty. Běžel jsem nahoru, odhodlán vyloupiti listovní zásilky, ale bylo pozdě. Nešťastný dopis byl odeslán ráno, když jsem ještě spal. Za čtyři dny objevila se tady Šura v průvodu Franty Sauera, toho holomka, jenž se nekřesťansky radoval, že se zbavil ruské kněžny. Vidíš, jaké jsem hovořil. Sám jsem si upletl na sebe bič. A pak prý lidé v opici mluví pravdu. Nikoli. Alkohol proměňuje lidi ve své vlastní nepřátele. Každý opilec provádí v opilství činy, jimiž se trestá za svůj nezřízený život a proto si zaslouží, aby s ním bylo ostatními bližními zacházeno co nejvládněji jako s člověkem, jenž mnoho vytrpí. Ted' si zahraju karty, abych se rozptýlil.“

A Hašek pustil se s dědečkem Kleinhanzlem do hry, jež nabývala větším dílem divokého rázu, jako by hádky dvou nesmířitelných odpůrců. Hašek po každé řval, jakmile prohrál.

„Kramhajzle, lupiči, zloději, zasloužíš, aby se ti

žena uzdravila, nepustila tě na krok z domu a na potkání tě mlátila cepem jako Táboritka.“

Dědeček reagoval na Haškovy hrozby s živou opravdovostí:

„Nehraj karty, vzteklej prevíte, když to neumíš. Sám si lupič, kerej by mne zničil a vo chalupu připravil, kdybys to doved. Ty dáváš a měj se na pozoru, abys nešel k Šuře v podvlíkačkách. Sedru ti kůži s těla, jestli budeš tak blbě hrát.“

Hašek se poťouchle usmíval, a podivná hra pokračovala za stálých výkřiků nevole a výhrůžek.

„To dělá Hašek schválně,“ stranou mne upozornil lesmistr Böhm. „Dráždí Kleinhanzla, aby ho vyprovokoval ke křiku a při tom ho nechá vyhrávat.“

Noc vesele ubíhala, a ke druhé hodině po půlnoci zůstali jsme s Haškem a Lexou v hostinci sami. Alkohol nás silně rozjařil, a Hašek zpíval ruské písně. Vyšel jsem ven. Vánice již dříve ustala, a měsíc ozařoval bílé obrysy hradní zříceniny. Vesnice tonula v matném světle, jakoby z ledu vytesána. Uvědomil jsem si, že jsem vzdálen velkoměsta, pohromadě s Haškem, nejzajímavějším člověkem, širokého rozhledu i samorostlých názorů, bez předsudků a zbabělých pocitů studu za své činy, i vyjádřil jsem svou divokou radost zpěvem, podobnému vytí vlka na stepi. Lexa vyběhl za mnou a požádal mne, abych netropil výtržnost a raději odvedl Haška nahoru, jinak že by Jarda seděl do rána.

Vyhověl jsem Invaldovi. Hašek se silně zdráhal opustit lokál a ještě na odchodu objednával si skleňičky borovičky, vždy s připomenutím, že už je to poslední „truňk“. Konečně jsme se vypořádali na schody. Hašek zamumlal:

„Doufám, žes nepřijel z těch hamižných důvodů,

abys mně kazil mé radosti a vyháněl mne z hospod. To bych ti prachmizerně splatil.“

Pokoj, v němž jsme byli ubytováni, přímo sousedil s Haškovým příbytkem. Hlavy našich postelí opíraly se o zed', vedle níž měl Hašek svoje lůžko. Každé slovo bylo zřetelně slyšet z pokoje do pokoje. Před ulehnutím hádal se Hašek rusky se Šurou. Po chvíli vmísil se do rozhovoru cizí mužský hlas, což mne udivilo. Nemohl jsem pochopit, jaký muž nachází se u Haška, když jsme přišli s Haškem sami, ale únava mne přemohla i usnul jsem dříve, než byla noční zábava u Haška skončena.

Pojednou jsem se probudil hýkavým nářkem za stěnou u mé hlavy. Neuvědomil jsem si ihned, kde jsem a domníval jsem se, že se někdo vedle v bytě dusí a umírá. Po chvíli jsem poznal Haškův hlas, naříkavě vykřikující:

„Zatracený život — jak musím zkoušet — prokletý život.“

Hašek trpěl fysicky. Bylo mi jasno, že musí každou rozdivočenou noc a pitku těžce vykoupit i draze zaplatit utrpením.

„Slyšíš?“ Tichounce se ozvala Xena. „Hašek už nic nevydrží a žene se do zkázy.“

Ráno jsme byli vyburcováni ze spánku vytrvalým bušením na stěnu pokoje a Haškovým hulákáním:

„Vstávejte, bídáci, je čas k práci.“

Oblékl jsem se a navštívil Haška. Obýval maličký pokojík s jedním oknem do dvora. Na loži u stěny, sousedící s námi, ležela ještě Šura. Hašek seděl u ní na pelesti a obouval si své obrovské boty. Na druhé posteli protahoval se černovlasý, vychrtlý mladík, nažloutlé pleti.

„Představuji ti bulharského malíře Christofa,“ křičel Hašek. „Vzal jsem tu svini na pár nocí k sobě,

než by si ten mazal na Lipnici našel nějaký pelech, a teď už se mi tady roztahuje pár týdnů. K vůli němu tlačíme se se Šurou na jedné posteli, takže jsem každého jitra celý rozlámaný, jako bych spal v mučírně na lámacím kole. Při tom šlapeme po barvách a mažeme svoje poslední šatstvo mokkými mazanicemi toho vetřelce, jenž byl poslán na Lipnici některým z mých nepřátel. Hej, Christof, marš ven. Ať tě celý den nevidím!“

Christof odešel bez odmluvy za Haškova smíchu.

Pak nám Xena nakázala, abychom dali u klempíře zhotovit veliký plechový táč, na který by mohla Racajda vykonávat v pokoji svoji potřebu, neboť Xena vychovávala své štěně s největší přísností. Hašek přislíbil, že zařídíme vzornou psí domácnost, a že se též ujme odborné výchovy Racajdy jako zkušený odborník a znalec psů.

Dole v lokále vypil černou kávu s rumem a v zápětí vyvstal na jeho zrudlé tváři hustý pot. Pobíhal po místnosti, duse se kašlem, a pak vyrazil ze dveří na čerstvý vzduch.

„Tak je s ním po každé, když se déle zdrží a přepije se,“ vypravoval Lexa. „V létě to měl zlé. Nemohl spát v pokoji na posteli. Seděl tady dole u otevřeného okna a usínal až při svítání. A nedá si říct. Co jsme se namluvili, aby přestal pít a chodil na procházky. Ano, dokud zde byl sám, tedy provázel mistra Panušku při malování, ale Šura ho chce držet stále u sebe, snad ze strachu, aby jí neutekl. A se Šurou Hašek nerad vychází. Potřebuje stále mužskou společnost, aby se mohl bavit podle svého. Nerad je sám. A často jsem viděl, když tady seděl o samotě, že hledí netečně před sebe, jako by pozbýl ducha.“

Hašek se vrátil uklidněn.

„Obstaráme věci pro Racajdu, ale před tím navštívíme lesmistra v zámku. Zatím budou ženské upraveny a uspořádají naše domácnosti, abychom nebydlili jako dobytek v chlévě. A trochu si u lesmistra povzbudíme chuť.“

Lesmistr stál před zámkem a z dálky nám kynul.

„Říkali jste včera, že milujete teplo,“ přivítal nás ten silný ramenatý muž, orlího výrazu v tváři, a zavedl nás na dvůr. „Zde máte šest bukových pařezů. Jsou vaše, ale musíte si je sami rozštípat, abyste dělali také nějaký pohyb na vzduchu.“

„To je pro mne hračkou,“ vychloubal se Hašek. „Živil jsem se jednou řezáním a štípáním polen, milý lesmistře. A Longen ti může dosvědčit, že jsem v Praze také ledoval. Restaurátérovi Brejškovi jsem skládal led, za což jsem od něho dostával ke stravě padesát pět krejcarů. Ty pařezy vyřídíme za dva dny. Jen nám je dej dopravit k Invalidovi na dvůr. A teď bychom rádi přáli tvójí paní dobrého jitra.“

Paní lesmistrová zahlédla nás již z okna a uvedla nás přímo k prostřenému stolu, na němž kromě zákusků pyšně trčela baterie lahví.

„Lipnický kraj sluje odedávna slovanskou pohostiností,“ uznale zahovořil Hašek a chopil se číše, ale jeho ruka se náhle roztrásla, takže rozlil kořalku. „Vidíte, přátelé, jak se mi chvějou ruce pohnutím nad takovou velikou láskou k bližnímu.“

„Ba ne, Jardo,“ zasmál se lesmistr. „To je následek nemírného pití. Často vybízím Haška, aby se se mnou proběhl několik hodin po kopcích a lesích, že mu zdravý pohyb prospěje, a při tom se aspoň na jistou dobu zdržel chlastu. To bych však spíše ve-verky naučil zpívat.“

„Inu, jsem nepolepšitelný lump,“ odpověděl Hašek a vyprázdnil sklenici. „Myslím, že bych zemřel,

kdybych změnil svůj způsob života na příklad za tvůj. Mně je hned špatně, jakmile ustanu v pití. Jsem nucen následkem zákona o setrvačnosti pokračovati v boji s alkoholem. A pak na Lipnici je tak ostrý vzduch, že je nutno zahřívati útroby, aby člověk nezkřehnul jako květina na mrazu. Čert mne sem zanesl.“

Nepotřebovali jsme z rána mnoho, abychom se rozjařili. Několik čísek různých kořalek uvedlo nás v opojení. Málem bychom byli zapomněli na splnění slibu, že zaopatříme Racajdu psím příslušenstvím, ale lesmistr náhle vstal, že musí na poštu.

„Ano, a my musíme vykonat důležité poslání,“ vykřikl Hašek a udeřil se do čela. „Ježíši Kriste, jaký jsme to dobytek. Chlastali bychom tady do večera, a nešťastná Racajda podělala by zatím celý pokoj.“

Na mrazivém vzduchu zatočil se s námi lipnický kopec. Hašek mne uchopil za paži a mávaje sukovitou holí ukazoval na rozlehlý kraj a řval:

„Tady vidíš, že se země točí.“

Není divu, že jsme si spletli cestu. Klempíře jsme nenalezli, ale dostali jsme se do slepé uličky. Na konci z malého domku vyběhla mladá žena, usmívajíc se na zbloudilé návštěvníky.

„Ježíšmarjá,“ zašeptal Hašek, „rychle odtud. Tady bydlí dvě vesnické kněžky Venušiny, které přijímají hosty silného pohlaví. Proboha, aby nás nikdo nespatrił, a nedověděly se o naší procházce Šura a Xena.“

Již bylo pozdě. Obě ženy nás hledaly plnou hodinu po Lipnici a zhlédly nás, když jsme vyběhli z uličky jako dva hříšníci.

„Jaroslavčik být s Longenom za holky,“ pištěla Šura a chopíc se Haška vlékla ho s návrší. „Ty sviňa, svoloč. Já ti dala holka.“

Hašek uklouzl na náledí a skutálel se dolů na náves.

„Proboha, Šuro,“ křičela Xena, „oba darebáci jsou už teď zase na mol.“

Povstal hrozný křik, neboť jsme se zároveň s Haškem hájili proti nařčení z nevěry i lomozným výčitkám, že jsme se opili u Bondyho v kořalně. Právě vycházely děti ze školy, a Hašek použil té chvíle, aby zarazil ženské běsnění.

„Proboha, Xeno, nedělej nám tady před dětmi ostudu. Ustaň, Šuro, pamatuj se, vždyť jsem zde od nejmladšího občánka až po nejstaršího dědečka všeobecně vážen a ctěn.“

Ubíhal jsem od místa hanby po silnici s lipnického kopce. Xena letěla za mnou jako krotitelka, které utekl levhart. Hašek prchnul k Invalidovým a skryl se v kuchyni. Dopoledne uplynulo za strašlivých scén. Šura vypátrala Haška a zuřivě mu vyčítala v hospodě. Xena mne proháněla po polích, spílajíc mi a slibujíc, že ihned odjedeme, jestli budu s Haškem provádět nějaké výstřednosti.

Oběd minul za trapné nálady. Hašek na mne potají mrkal a usmíval se nad talířem. Po jídle se rozhovořil:

„Navrhují, panstvo, abychom si veškeré naše intimní záležitosti vyřizovali u Invalidů ve sklepě nebo na půdě, jinak nás dá obecní zastupitelstvo šupem poslat na hranice obce, odkud budeme dále hnáni postrkem až do Prahy. S lipnickými tatíky nejsou žádné žerty, neboť lid je zde v podstatě mírumilovný a tichý i oškliví se mu pusté výjevy za bílého dne na návsi před školou. Uznejte, dámy, jaký špatný příklad mravů a rodinného života bychom poskytovali lipnické mládeži, kdybychom si i nadále počinali veřejně před polednem jako nějací příslušníci

divokého kmene kanibalů, kteří se chtějí vzájemně sežrat. Nebo učiníme malou vycházku do lesů, kde se můžete vykřičet podle libosti, velectené dámy. A konečně běželo o neblahý omyl. Prosím vás, nechtějte žádná z vás, abyste se podobala oné ženě, jež podřezala svého muže, protože se z radosti opil se svým přítelem, který mu daroval šest krav. A my přinášíme od lesmistra Böhma šest bukových pařezů. A v čí prospěch? Jistě, že je to dar pro vás, velevážené dámy, neboť mně a Longenovi zůstává lhostejno, máme-li vytopeny pokoje, když můžeme pohodlně dřepět v hospodě u kamen. A přesvědčíme vás, že nejsme žádní lenošiví větroplaši, poněvadž odcházíme nahoru, abychom spolu pracovali na hře, jež má zesměšnit hanebné útoky všelijakých pošetilců proti zasloužilé vládě republiky. I vyzýváme vás, abyste nás až do večera nerušily. Plechový tác pro Racajdu bude večer dohotoven, a zde jsem zaopatřil misky pro žrádlo a nápoje.“

Hašek obrátil talířky a napsal vzadu věnování:

„Racajdě — Jaroslav Hašek.“

„Necháme vás klidně o samotě, neboť jsme panu Invaldovi řekli s veškerým důrazem, že vám nesmí nalejt ani kapku alkoholu, leda na svoji vlastní odpovědnost,“ promluvila Xena a vybídla Šuru k odchodu.

„Proboha, to je sprostá loupež,“ úpěl Hašek a rval si vlasy. „Teď vidíš, co znamená za nezdolnou moc, spojili se dvě ženské. S jednou bychom si to hned vyřídili hladce, že by ani nepípla, až by sletěla s věže lipnického hradu, ale dvě ženské nás udolají. Ostatně, promluvíme si ještě s Lexou. Haló, kamaráde, doufám, že jsi dosti rozumný, abys věděl, že čaj není žádný alkohol.“

„Ano, čaj dostanete, ale s mlékem nebo citronem,“ chladně odpověděl Lexa.

„Ba ne, Lexo, přineseš nám nahoru do pokoje čaj s rumem, protože v čaji nachází se alkohol ve stavu naprosto zředěném a nikoli čistém. A tvůj rum stejně obsahuje značné množství vody.“

Pak jsme probrali s Haškem podrobný rozvrh hry:

Ministr zahraničí, jenž pochází z chudé rodiny, oženil se s dcerou hokyně na zeleninovém trhu, jež ho podporovala na studiích, a má nesmiřitelného nepřítele v jihoamerickém cestovateli A. B. Frikovi, protože ho nechce jmenovati vyslancem v dalekých končinách, kdesi mezi Indiány. Frik zahájí boj letáky, jimiž bombarduje veřejnost v republice a ostouzí ministra i jeho ministerskou zahraniční činnost. Později se rozhodne, že zkusí působit na ministra na dálku pomocí černých magických paprsků, jichž tajemnou sílu poznal Frik na svých dobrodružných cestách u starých národů, kde působil jako Veliký Mag. Tento nový způsob boje projeví se na ministerstvu skandální scénou, ve které ministr i vysocí úředníci podlehnou sugesci Velikého Maga a přetvářejí se na různá zvířata, jak jim to nepřítel Frik určil. Tu chce dalšímu řádění Frikovu zabránit náčelník tajné policie při ministerstvu vnitra a vnikne v přestrojení do Frikovy vily, kde pozná na vlastní kůži sílu a moc ministrova nepřítele. Zároveň napsal Frik nový skandální leták „Ministr a jeho dítě,“ v němž míní dítětem plod jeho škodlivé prý činnosti. Leták vyvolá však v rodině ministrově veliké rozbroje, neboť paní ministrová podezřívá svého chotě, že má nemanželské dítě, ale sama trne hrůzou, že je hrot letáku namířen proti její osobě, poněvadž je s ministrovým tajemníkem v jiném stavu. Náčelník tajné policie dá rozkaz k zabavení letáků, a

při tom je zatčena ministrova tchýně, neboť koupila čtvrt metráku letáků, aby do nich balila zeleninu. Tím prý se dopustila zločinu pobuřování, jelikož letáky rozšiřovala mezi svými zákazníky. Omyl se vysvětlí, a matka paní ministrové je propuštěna na svobodu, jenže si pak na svého zetě došlápně, aby mu řádně vyčinila. Po mnoha zápletkách a vedlejších scénách dochází bojovný Frik svého cíle. Je jmenován ministrem zahraničí vyslancem na Novém Zeelandě a stává se poslušným občanem, oddaným vládě republiky.

Po této předběžné práci vyzval nás Hašek, že nás provede Lipnicí. První cesta vedla opět na zámek, kde jsme musili navštívit učitele Šikýře, jenž bydlil se svojí rodinou v přízemí. Též byl důvěrným přítelem Haškovým a věrným jeho kumpánem při pitkách. Proto se naše návštěva bez slivovice neobešla, ale Xena se šurou přiměly nás záhy na další procházku. Vkročili jsme za zámkem hlouběji do lesa a tu jsme zpozorovali, že Hašek, loudající se stále vzadu, zmizel jako hradní zjevení. Všechno volání vyznělo na prázdno, i vrátili jsme se, jsouce přesvědčeni, že se Hašek ztratil k Šikýřovi.

Opravdu. Haška jsme vypátrali u Šikýřů v kuchyni v posteli, ukrytého za záclonkami pod prkeným příkrovem. Úkryt prozradila láhev slivovice, jež se týčila na židli po Haškově boku.

„Jsi strašná, Šuro,“ zasténal Hašek opouštěje lože. „Nedopřeješ mi klidného odpočinku, ačkoliv dobře víš, že jsem celou noc nespal.“ I rozkřikl se: „Už mám toho všeho po krk. Odjedu do Karpat mezi medvědy, jestli neustaneš mne pronásledovat a vyrušovat v mých přípravách k další práci. A ten mazal Christof musí se ještě dnes odstěhovat. Chci se pohodlně vyspat a netísnit se na posteli. Teď

pojd' me, ukázu vám zajímavou starou lipnickou stavbu.“

Sestoupili jsme za zámekm při lese po kamenitých stezkách dolů do vesnice ke skupině několika starých baráků, o nichž Hašek tvrdil, že byly dříve postaveny, než byl hrad vybudován. Po tomto výkladu hnal se Hašek na prostranný dvůr. Šura zaječela:

„Jaroslavčík, ty zase chtít pít. Xeno, tady vařila pivo.“

Ale sládek, jenž přichvátal, nedopustil, abychom se vyhnuli jeho pivovaru. Provedl nás a pak zavedl k sobě. Tam nás už očekával mohutný džbán piva.

„Okusíme toho výtečného moku,“ povzbuzoval Hašek, „protože pan starý vaří pro sebe zvláštní várku. V hospodě pije pan starý jen víno s vodou, neboť mu nechutná pivo, kterým zaplavuje Lipnici a okolí.“

„Ty být strašná člověk, Jaroslavčík,“ zlobila se Šura. „Jen chodit z hospoda do hospoda a hledat kamaráda. Já mít veliká bolest. On strašná svoloč.“

Hašek nenalézal na Lipnici klidu. Šmejdil s místa na místo a jenom v nevyhnutelných případech psával, když nakladatel Synek vyžadoval telegraficky rukopis, a Hašek potřeboval peníze. Hašek se nejraději potuloval po vesnici i okolí a jak mohl, vzal před Šurou do zaječích. V nejhorším podnikl s ní delší výlet, kde ji někde usadil a sám vyhledal společnost kumpánů. V Něm. Brodě zastavil se před Pachnerovým obchodem s lihovinami a zatvářil se tajemně, že se Šura polekala.

„Nyní se odeberu do jisté místnosti, kde má ilegální komunistická sekce tajnou schůzi, a kam žádná ženská nesmí vkročit. Hned by tě uškrtili, kdybys

tam jenom nos vstrčila. Procházej se po městě, jež má mnoho starobyklých památek, navštiv Havlíčkův dům, a zde mne později nalezneš. Ale neopovaž se za mnou vstoupit. Byl bych ihned zastřelen, že jsem přivedl ženskou. Pamatuji si, že ženským je zde vstup pod trestem smrti zakázán.“

Hašek odešel k Pachnerovi na kořalku, kde vesele popíjel s různými lidmi, a Šura bloumala po ulici před Pachnerovým obchodem několik hodin, dokud se Hašek nenabažil zábavy a neomrzela ho společnost.

I u sládka musili jsme tak dlouho sedět, až si Hašek porozprávěl o všech lidech z Lipnice i okolních obcí, místních událostech a obecních záležitostech. Zajímal se o každičkou maličkost, nepatrný detail. Byl jako všetečná kvočna, jež všude zapustí svůj dotěrný zobák. Až se nasýtil.

Z pivovaru vrátili jsme se přímo domů. Uvelebili jsme se s Haškem u kamen v hospodském lokále. Ženy odešly nahoru, i byli jsme v hospodě sami. Lexa rozsvítil a odploužil se do kuchyně; aby pomohl své tchyni připravit večeři, protože paní Invaldová ještě nemohla vzdáliti se s lože.

Chvíli Hašek mlčel. Pak se prohrábl ve vlasech, vytáhl z náprsní kapsy koženou tašku a listoval v různých papírech, zřejmě něco hledaje. Konečně vyeskamotoval malou fotografii, na kterou se dlouze zahleděl. Potřásl hlavou, usmívaje se dobrácky, ale jeho bystrá očka zesmutněla. Později mi podal ušpiňený fotografický snímek asi devítiletého hošíka.

„Tys dosud neviděl mého syna,“ zašeptal mžouraje však stranou. „Zde ho máš. To je můj Říša.“

Nedopřál mi delšího pohledu. Bleskurychle se zmocnil fota a ukryl je v tašce, kterou zastrčil.

„Nechci, aby to Šura věděla,“ zasykl a výraz jeho

obličejem vážně ustrnul. „Požádal jsem po návratu z Ruska svoji ženu Jarmilu, s kterou jsem se před válkou rozešel, aby mi dovolila shledati se s Ríšou. Byl jsem na kluka zvědav, zdali je mi podoben. Jarmila svolila k dostaveníčku, ale s podmínkou, že mne představí jako cizího člověka, svého známého redaktora. Prohlásila, že je nezbytnou nutností zapřítí mne před vlastním synem jako otce, protože prý dítěti řekla, že jsem zhynul v Rusku. Ríša byl se seznámením se mnou velmi spokojen, neboť jsem mu vypravoval o světě a všelijaké hlouposti. Tak jsem se směl jednou za čas s hochem setkat. Jednou jsem mu z bujnosti vypravoval nehoráznou blbost, a představ si, že Ríša vážně zakýval hlavou a pravil: — „Vy jste ale blbý, pane redaktore.“ — Byl bych býval kluka za to zlíbal.“

Tu se Hašek nepřirozeně rozesmál — i vyhrkly mu slzy, stékající proudem perel po zrudlých, šklebících se tvářích. V zápětí se rozkašlal, otřel si obličej a mávl rukou, vykřiknuv hrubě:

„Eh co, všechno je to volovina. A z kluka bude idiot jako já.“

Do lokálu vešel starší usměvavý pán s šedivým vousem a ostrou bradkou.

„Konečně, že jdete, pane řídící. Už jsem se strchoval, že jste vážně onemocněl, když jste se neobjevil v přesnou hodinu vašeho každodenního příchodu,“ uštěpačně se hihňal Hašek a představil mne řídícímu učiteli Pavlovi. „Mám pro vás důležité zprávy. Velmi se podivíte. Jen se napřed posaďte, abyste nám tady neomdlel. Restrikce platu státních zaměstnanců je připravena, všechno mezi vládními stranami pod pokličkou upečeno, a před vánocemi to bude v parlamentě odhlasováno jako dárek k vánocům. Srážka platu postihne také učitelský stav,

pane řidicí, a jsem jist, že učitelské vánoce nebudou veselé.“

Řidicí vykulil oči a bradka se mu rozklepala:

„Národně demokratičtí poslanci přislíbili učitelské deputaci, že nedopustí, aby učitelský stav byl zkrácen na svých požitcích.“

„To jsou sliby pro kočku, abyste nekřičeli dříve, dokud to nebude odhlasováno. A povídám vám, že jsem dnes obdržel naprosto zaručenou zprávu, že už má vláda přichystaný nůž v ruce, aby vám uřízla kus chleba.“

„A kdo vám oznámil tuto zvěst, pane spisovateli?“

„Snad znáte moje styky, pane řidicí. Přece si nebudu dopisovat s klerikály nebo národní demokracií.“

„Řidicí vybuchl, jako by se proměnil v zapálenou raketu:

„Rozumím, to zase vaši komunisti vystrkují čertovo kopýtko, chtějí nás učitele štvát a ostatní státní zaměstnance, aby pak lovili v kalných vodách, ale to se vám nepodaří, pane Hašku, s námi nic nesvedete, nás do té svojí ničemné partaje nedostanete, protože jsme upřímní Čechové a víme, že naše místo je pouze v národních politických stranách, a opakuji, nikdy, pane Hašku, nikdy nevstoupíme do takové internacionální a židovské bandy komunistických darebáků.“

„Občane, vyzývám vás, abyste se mnou hovořil slušně, jako já s vámi. Vyžadujete-li ohledů pro sebe a svoje názory, vyžadují jich také,“ rozkazovacím fortisimem ohradil se Hašek.

Starý učitel se polekal.

„Vždyť jsem neřekl nic zlého, pane spisovateli, já to tak špatně nemyslím.“

„Okamžitě odvolejte urážky komunistické strany, jež je útočištěm vydíraného proletariátu.“

„Prosím, pane Hašku, já odvolávám všechno, čím jste se cítil dotčen. Já chtěl pouze říci, že bych se nikdy nestal komunistou, protože nikdy nezměním své politické přesvědčení a neporuším svou věrnou přichylnost k národní demokracii.“

„Spokojuji se vaším prohlášením, že jste komunismus nemínil zlehčovat, ale říkám vám ještě jednou, že vás národní demokracie po čertech napálí.“

„Pane Hašku, zanechme polemik. Ostatně, zdržel jsem se a musím domů k večeři. Poručím se vám, pánové.“

Řidící uklonil se vzhledem k svému stáří značně hluboko a zmizel za dveřmi.

Hašek se hlučně rozchechtal.

„Nasadil jsem mu brouka do mozku, že nebude dnes spát a neobjeví se zde několik dnů, jako obyčejně, když se pohádáme o politiku. Je to dobráček, pan řidící Pavel, a kromobyčejně slušný muž, jenž chce, aby bylo všude dobře. Typ bojácného inteligenta, který lpí na svých zásadách, jež kdysi náhodným omylem nabyt. Pak se svět diví, že bolševici podobné inteligenty z Ruska vyházeli. Je to nespolehlivý živel, a uvidíš, jak se budou tvářit, až vláda provede restrikcii. Jsou nezištnými a obětavými vlastenci jen tak dlouho, dokud jim neběží o vlastní kůži, ale sáhnout jim na zuby, tak budou ihned mluvit o třídním boji. Prožil jsem s místní inteligencí mnohou švandu, a věř mi, že z celého obyvatelstva lipnického kraje nejvíce mám rád kameníky z lomů. Pokrokově nejspolehlivější živel, protože nic nemají a dřou. A vesnická buržoasie pokládá mi za zlé,

i vyčítá mi, že ji v nejlepší zábavě opustím a běžím ke kameníkům nebo k jiným proletářům, jakmile se v hospodě objeví.“

Hašek potřásl smíchy rameny a pokyvoval hlavou.

„Nedávno jsme byli s jakýmsi Hrůzou v Malém Mlýnku u Pepíka Kolářového, jenž nás častoval až do večera. Kamaráde, čím více jsem pil, tím větší jsem měl žízeň, a nikdo se nesmí divit, že jsem si vzal v Kolářově kanceláři na zpáteční cestu láhev, o níž jsem se domníval, že obsahuje kořalku. Ovšem, bez vědomí Koláře. Jen jsme měli Mlýnek za zády tak jsem se napil. Člověče, okusil jsem v životě nejsilnějších lihovin, ale takovou žíravinu jsem si nalil do chřtánu po prvé. Byla to čistá trest, z níž Kolář vyrábí kořalku. Zůstal jsem stát bez dechu, očekáváje, kdy ze mne vyšlehne plamen. Hrůza mi vyrval flašku a chtivě se napil, jako by chtěl naráz vyprázdnit obsah. Jen tak, že jsem mu zachytil ruku a rychle vyškubl pekelnou láhev. Viděl jsem v životě mnoho záchvatů šílenství i deliria tremens, ale náhlé zešílení Hrůzovo náleží k nejzajímavějším v tomto oboru. Skákal dva metry vysoko, rozpažuje a připažuje paže jako při prostném cvičení, vyl a opět bucel jako stádo nejrozmanitějších zvířat, pak praštil sebou na zem a válel se jako pes po sněhu, na konec vyletěl a utíkal cestou necestou, jako by byl právě zapálil Kolářovu továrnu. Ubíhal jsem za ním, neboť jsem se obával, že shořím, zůstanu-li na místě. Hrůza doběhl k potoku a rovnou hlavou do vody. Učinil jsem totéž. Tehdy jsem teprve správně pochopil, proč se hasí oheň vodou. Myslím, že jsme s Hrůzou kloktali vodou aspoň hodinu, poněvadž jsme se přece jen neodvážili pít vodu. Smutně jsme nastoupili návrat na Lipnici a naše útroby čpěly spáleništěm. Před Dolním městem potkali jsme tlu-

pu kameníků, kteří šli z práce. „Kamarádi, zavdejte si,“ zvolal jsem, byv jat touhou, aby moji soudruzi sdíleli se mnou i zlý osud, když jsme se před tím často poměli dobře, a zvedl jsem láhev s tekutým ohněm do výše. V zápětí kolovala láhev od úst k ústům, neboť kameníci se o napití přímo rvali. Kamaráde, ale pak následovala scéna z dob pronásledování prvních křesťanů pohany. Nešťastní pijáci řvali bolestí a vrhli se na nás, aby nás utloukli. Nevím, jestli jsi už někdy poznal úder kameníkovy paže, avšak dvacet kamenických pěstí znamenalo jistou smrt. Odolal jsem prvnímu náporu a dal jsem se na chvatný ústup, pronásledován šilnými chlapi, kteří řičeli jako stádo pomínutých bůvolů. Za zatáčkou silnice běhala se na vršíčku hřbitovní zed', i hnal jsem se tam, doufaje, že na Svatém poli zmlknou lidské vášně. Chtěl jsem se přehoupnout rychle přes zed', ale zachytil jsem se kalhotou za vyčnívající ostrý kámen a zůstal viset duchaplnější polovinou těla na hřbitov a masitější částí na pospas zuřivosti rozvzteklých chlapů. Kamaráde, tobě bych nepřál výprask, který mně byl uštědřen, poněvadž by tebe byli vejpůl přerazili, a jedině své tloušťce mohu děkovat za život a pak zchátralosti mých kalhot, které praskly od shora dolů, takže jsem se svalil se zdi na hrob jednoho neznámého sebevraha. Utekl jsem do márnice, kde jsem se zabarikádoval a vyčkal, až zmlkne v dálce hulákání kamenických hrdel: — Ty pacholku, to seš bolševik? Švině, vrah a lotr jsi. Stydíme se za tebe, žes byl bolševickej komisař, ty prase! Jen přijď mezi nás, my z tebe naděláme masnej šterk, ty dobytku vykrmenej. Ted' jsme poznali inteligenta a spisovatele! Držku ti rozmlátíme, abys víckrát neblbnul na papíře, ty hovado! — Odpočíval jsem skoro dvě

hodiny v márnici, abych se zotavil z ran, a představ si, že jsem byl na Lipnici v hospodě přivítán výsměšným řevem, když jsem vešel do lokálu. Hružovi se zdařil útek a vykdákal všechno. Tu se místní buržousti zaradovali, že bolševický komisař dostal od bolševiků bití, až ztratil na hřbitově kalhoty.“

Druhého dne začal Hašek pracovat na hře „Ministr a jeho dítě“. Diktoval mi a já psal. Hned z počátku jsem seznal, že se Haškovi zalíbilo v dramatické tvorbě. Chodil po pokoji a přemýšlel. Jakmile uzrál v jeho hlavě nový nápad, přistoupil přede mne ke stolu a diktuje mi, hrál osobu, jejíž hovor jsem právě psal. Gestikuloval, dupal, křičel, šklebil se, i vážně se tvářil podle smyslu dialogů a charakterů Haškem představovaných osob. Tyto divadelní výjevy byly tak bizarně groteskní jako Hašek sám. A když se Haškovi zdařil vtip, tu se tiše rozesmál, jako by se kuckal, a procházel se s rukama v kapsách nebo složenýma na zadku, mžouraje po mně očkami, žádostiv účinku jeho slov. Často jsem musil ustát v psaní, neboť jsem býval přepaden záchvaty křečovitého smíchu, aniž jsem si uvědomil, zavedl-li k tomu příčinu Haškův vtip nebo jeho herecký výkon.

Mnohdy příběhly z vedlejšího pokoje Xena se Šurou, aby zjistily původ hlučných projevů našeho veselí. Tu byl Hašek spokojen a zářil. I poručil mi, abych napsaný dialog přečetl. Hašek postavil se před ženy a rychlým potřásáním hlavy i mrkáním čilými zraky upozorňoval je na význačné části nebo vtipy. Tu a tam mne při čtení přerušil, aby něco opravil nebo doplnil. A neustal ve své temperamentní činnosti, dokud nebylo první jednání hotovo. Divil jsem se, že při své práci spokojil se několika čaji a malou dávkou rumu.

V tomto případě postačil Haškovi upřímný smích

vděčných posluchačů. Večer jsem byl překvapen Haškovým rozkazem:

„Po večeři přečteš první jednání dole v hospodě.“

Rozmluvil jsem Haškovi tento nápad s odůvodněním, že bude pro hospodské obecenstvo vhodnějším, poslechne-li si celou hru v souvislosti. Hašek ustoupil, ale bylo zřejmo, že ho to mrzí. Jedva že usedl za stůl a chvatně pojedl (nikdy nedbal o jídlo), okamžitě se vytasil se svým trumfem:

„Dnes jsem nadiktoval velikou část nové komedie pro „Revoluční scénu“, zítra to dokončím a pozítří vám tady přečte Longen celou hru. Očekávám, že se dostavíte a podáte o tom zprávu všem svým lipnickým známým. Je to veliká událost pro Lipnici, neboť moje hra „Ministr a jeho dítě“ bude vlastně slavit svoji premiéru zde.“

Toho večera pil Hašek hltavě a s vášní, jako by si chtěl vynahradit své odříkání při práci. Byl neobyčejně vesel a o půlnoci zavadil v hovoru opět o svoji dramatickou práci:

„Je to moje první dramatické dílo, i doufám, že projevíte živý zájem.“

„Jenom když to nebude nic bolševického,“ ozval se tenounký hlásek z drobného a nervosního človíčka, jehož mi Hašek při večeři představil jako regenschoriho Niederle.

„Myslím, že by ti to nebylo na škodu, kdybys poznal bolševického ducha,“ odušil Hašek a rychle zamíchal karty, aby naznačil, že nechce debatovat.

Niederle se rozkohoutil:

„Já se nedám otravovat žádným bolševickým jedem, kterým chtějí ti židovští lotři a vrahové Lenin a Trocký naočkovat celé lidstvo.“

„Vyjadřuj se mírně,“ ostře pronesl Hašek a hodil karty na stůl.

„Mluvím, jak soudím,“ pískal regenschori. „Ti židovští lumpi Lenin a Trocký si zaslouží, aby byli za živa upáleni.“

„Neurážej.“

„Takovou lupičskou bandu není možno urazit.“

„Poslouchej, Niederle, slyšels mne, že bych byl někdy urážel doktora Kramáře nebo Rašina?“

„Ne, to jsi neudělal, protože Kramář a Rašín jsou čestní lidé.“

„Tak buď zticha, nebo ti dám facku, až sletíš pod stůl, jestli řekneš ještě něco hanlivého o Leninovi a Trockém. Znáš je? Četl jsi jejich spisy? Víš, kdo jsou a co znamenají v dějinách lidstva?“

„Ne, vykašlu se na to, poněvadž jsou oba židovští pacholci, kteří chtějí otrávit a vyvraždit celé lidstvo, aby se pár židů mělo na světě dobře.“

Hašek vyčkal, až dozněla poslední hláska z Niederlova hrdélka, načež srazil nebohého varhaníka mohutnou ranou do tváře pod stůl.

V hospodě nastalo vzbouření. Někteří obírali se regenschorim, jehož vytáhli na lavici a chlácholili, ostatní vyčítali Haškovi:

„To jsi neměl udělat, Hašku.“

„To ti neodpustím, Jardo, to jsi neměl spáchat,“ vykřikl Lexa. „Víc ti nenaleju.“

Hašek měřil dlouhými kroky lokál, ruce v kapsách, tváře se rozčileně.

Pojednou se zastavil, chytil se rukama za hlavu a srdcervoucně zalkal:

„Ne, to jsem neměl udělat. Já tu facku Niederlemu neměl vrazit.“

I přiskočil k polekanému kapelníkovi, vytáhl ho před stůl, uchopil za krk a lomcuje jím, křičel:

„Slyšíš, Niederle, ty mi tu facku musíš vrátit!“

Niederle ani nedutal, jen se třásl.

„Slyšíš, přece nemluvím tatarsky, Niederle, vraž mi okamžitě tu facku zpátky.“

Regenschori vytřeštil oči a zašeptal:

„Ne, Hašku, já ti nemohu tu facku dát.“

„Krucifix, pitomče, buď mi vpálíš facku nebo dostaneš ode mne novou, až upadneš za kamna,“ zařval Hašek a učinil mohutný rozmach k ráně.

„Tak dáš mi facku nebo ne? Jedna, dvě —.“

Všichni v hospodě křičeli:

„Niederle, vraž Haškovi facku, rychle mu ji vytni nebo dostaneš od Haška druhou.“

Tu si Niederle dodal odvahy a třesoucí se rukou udeřil Haška do tváře tak slabě, jako by se bál, aby mu neublížil.

Hašek objal varhaníka, políbil ho na čelo a řekl:

„Ted' jsme vyrovnáni; oko za oko, facka za facku. Zcela podle ruského způsobu.“

Pak následovala divoká pitka, neboť Xena se Šurou utekly hned při vzniku hádky Haška s regenschorim a vzkázaly nám, že si ulehnu, aby unikly zmrzačení těla. Svítalo, když jsme s Haškem jeden druhého podpírali na strmých schodech, a kdyby se nebylo Lexovi nás zželelo, nikdy bychom se nebyli vyškrábali do svých obydlí.

Vstávali jsme před polednem. Ženské procházely se s Racajdou na návsi, i radily jsme se s Haškem, jak se omluvíme.

„Vymýšleli jsme si celou noc látku pro novou hru,“ vítězoslavně rozhodl Hašek a spěchal, aby oznámil tento výmysl Xeně a Šuře, na nichž bylo patrné, že jsou proti nám smluveny.

„Aj, aj, pánové jsou i v noci až do bílého dne pilní a mají naspěch,“ posmívala se Xena. „Hle, Šuro, stěží započali jednu hru a již přemýšlí o druhé.“

„Věř, Xeno, půjde-li to takhle dál, tedy budu mít do Nového roku připraveno deset dramatických kusů,“ odvázně se chlubil Hašek, jsa šťasten, že unikl hádce se Šurou, jež se rovněž na nás posměšně usmívala jako Xena.

„Pánové, nevím, jak budete dále pokračovat, protože jsme se Šurou rozhodnuty, že vám dnes večer připravíme jisté překvapení, které vás zajisté stejnou měrou rozruší jako vaše noční řádění nás,“ odsekla Xena.

Hašek položil zoufale dlaně na skráně:

„Ježíšmarjá, dámy, snad se nechcete také ožrat?“

„Zajisté, pánové, to jsme si pevně umínili, abyste jednou viděli, jak to vyhlíží, když je v rodině jeden člen opilý,“ chladně odpověděla Xena a odvedla Šuru k obědu.

„Propánaboha,“ divil se Hašek. „Co jsme těm ženským provedli? Kamaráde, na dnešní večer jsem zvědav, a věř, že se na to představení těším více, než na psaní naší komedie?“

Po obědě jsme se odklidili s Haškem do pokoje, a Hašek začal diktovat pokračování hry. Zprvu nemohl se Hašek dobře soustředit na svoji práci a přerušoval diktování vzpomínkami na ženské vyhrůžky:

„Co zamýšlejí, nešťastné ženské? Ožerou-li se, přilejou jen oleje do ohně. Tento d'ábelský nápad vymstí se na nich samých. Ať se s námi nepouští do nerovného boje. Ženské působí na světě samý zmatek a kdyby se ještě oddávaly alkoholu, pak učiníme nejlépe, vyvraždíme-li je, což bude počátek konce světa.“

Po chvíli diktování opět se Hašek zarazil:

„Máme strpěti takovou neřest? Ano, děj se vůle boží. Necht' zajdou na otravu alkoholem.“

Poté se oddal veškerým svým temperamentem a bohatou fantasií další tvorbě. Hašek byl nevyčerpatelnou studnicí nápadů, vtipů a podivuhodných obrátů a tvořil s naprostou lehkostí, oplýváje kromobyčejnou pamětí. Věděl o každém slově, jež byl jednou vyřknul, i nezdržoval se ničím v tempu své práce. Sledoval pevně linii vývoje komedie a přesně věděl, započal-li nový dialog, jakou pointou skončí. Každou osobu měl promyšlenou do nejmenších podrobností, jako by ji byl již kdysi líčil nebo znal ze života. Též veliké životní zkušenosti napomáhaly. Tvořil, jako by se bavil pro vlastní obveselení.

Hašek neustal diktovat až do večera, kdy nás vyrušily Šura se Xenou, jež se naslédle podivila:

„Aj, pánové byli tak pilní? Pak si zasloužíte, abyste zažili krásný večer.“

Šura poručila si větší skleničku sladké kořalky a prozpěvovala ruské písně. Hašek nadšeně přizvukoval, ačkoliv ho Xena prosila, aby nekazil melodii. Záhy jsme uvolnili svoje city, a utvářila se veselá nálada.

„Jsem šťasten,“ jásal Hašek. „Takový večer rád s vámi prožívám.“ A zazpíval refrain ruské písně: „Tula, tula, tula, tula, tula, tula, tulala.“

Dámy popíjely kořalku jako mužatky, i následovali jsme je s Haškem. Lexa provázel počínání naší společnosti starostlivými pohledy, protože se obával, že se jeho hospoda zvrhne v námořnickou krčmu, avšak Xena dopila skleničku a škytla:

„Poslední. Dost, Šuro, to postačí, abychom dokázaly pánům, že pití není žádným uměním. To bylo na výstrahu pro přístě, kdyby se chtěli pánové opět rozdivočet.“

Bohužel Šura nechtěla ustati v demonstraci proti

nám a popíjela i z Haškových skleniček. I křičela už zmateně a z plného hrdla.

„Jaroslavčík, ty, svoloč, moc pila. Ted' pila Šura.“

Hašek pobíhal zoufale po hospodě a prosil Xenu:

„Prosím tě, domluv Šuře, aby přestala, nebo ji budu musít poslat do blázince.“

Avšak Šura překročila hranici jasného vědomí a oddala se opojení, požadujíc ustavičně, aby Lexa nosil nové nápoje, čemuž Xena zabránila. Tu se Šura zmocnila její nebo Haškovy sklenice.

Haškův krásný večer rozplynul se v žalostnou scénu. Musili jsme odnésti Šuru nahoru do pokoje a uložit ji na lůžko. Sténala, plakala a rvala si vlasy. Dlouho jsme u ní bděli, dokud neusnula, naprosto vyčerpána.

Hašek pohleděl dlouze na spící a usmál se mírným úšklebkem.

„Chudinka, chtěla mi ukázat, jak je opilství strašlivé, ale zatím se přesvědčila, jak veliké to je fyzické i duševní utrpení.“

Hned zrána ztratil se Hašek z domu. Hledal jsem ho pak u lesmistra, u Šikýře, ale teprve Invalid mi prozradil, co se přihodilo:

„Hašek přiběhl po ránu jako divoch. Okamžitě jsem poznal, že chce už od rána chlastat, i umínil jsem si, že mu nenaleju. Povídám mu: — Ne, Hašku, nedostaneš ani kapky. Pamatuj, co se stalo včera, a že chceš dopsat divadelní hru. — Nato se Hašek rozeřval: — Neblbni, vole. Jen jednu štamprli slivovice chci. — Kdepak, Hašku, já ti ve dne nenaleju. — Hašek chvíli hulákal, ale pak si sedl a začal číst román, který zde někdo zapomněl. Tu mne zavolala moje žena do kuchyně, že přišel řezník. Povídáme si tam chvíli, a najednou vstrčí Hašek hlavu dovnitř a vzkřikne: — Nalil jsem si ve výčepu tři

velké slivovice. Napiš to. — Prásk dveřmi a byl ten tam. To mně často provede, když mu zabraňuji v pití. Ted' ho najdete buď u Bondyho nebo v některém jiném krámě, kde prodávají kořalku.“

Našel jsem Haška ve výčepu lihovin proti kostelu. Už svítil mastným potem, rudý jako mák, a častoval nějaké tuláky, které sebral na silnici. Chtěl jsem, aby se vrátil se mnou domů, že budeme pokračovat v práci, ale Hašek mne odbyl:

„Ne, dnes nedělám. Slavím hluboký zármutek.“ Otevřel dveře a křičel ven na náves:

„Lidi, šura se mi včera ožrala. Pojd'te se mnou na zlost pít.“

Najednou spatřil na vršíčku faráře, jenž se důstojně ubíral ze školy na faru. Hašek se k němu přihnul, popadl ho za ruku a zval:

„Pane faráři, pojd'te si se mnou připít na bratrství. Všichni jsme jen lidé, a každého tvora mám rád, jenom idioty opovrhují.“

„Odpusťte, pane Hašku, že musím vaše pozvání odmítnout, ale nyní musím vyřídit důležité pro mne záležitosti. Chcete-li si se mnou porozprávět, prosím, navštivte mne po obědě na faře. Ujišťuji vás, že mi budete vítaným společníkem.“

Hašek propustil faráře přislíbiv, že se určitě dostaví. Pak zmerčil, že několik kameníků namáhavě táhne do příkrého kopce ke kostelu vozík s balvanů. Ihned se rozběhl na pomoc a tlačil ze všech sil těžký náklad do vrchu. Před kořalnou kázal zastavit:

„Zapijeme tu námahu.“

A platil za všechny. Dětem, jež přicházely do krámu, kupoval cukrátky, neopomíjeje jim příkazovat:

„Važte si mne, dětičky. Mějte mne v úctě, neboť

jsem nejlepší přítel pana faráře a přimluvím se za vás, abyste se dostali do nebíčka. Odpoledne se s důstojným pánem ochlastáme a budeme se za vás modlit.“

Teprve po poledni dovlékl jsem Haška k „Invalidům“. Šura seděla za stolem s ovázanou hlavou a výrazem smrtelně zraněné. Xena naříkala, že cítí kruté bolesti a píchání v pravém boku. Hašek se posmíval:

„Prohrály jste, dámy. Kampak na nás. Nás nepolepší ani peklo.“

Xena chtěla vstát, avšak klesla s bolestným výkřikem zpět. Pochopil jsem, že ji přepadl náhlý nervový záchvat, neboť již jednou tím trpěla. Šura omdlela. Hašek vyskočil a zvolal:

„Hle, dámy, ovoce vaší včerejší pošetilosti. Proměnily jste útulnou hospodu v nevlídnou nemocnici.“

A ubíhal na faru nestaraje se o zmatek, jenž zavládl v Invalidově domě. Xena musila ulehnout.

Přišel doktor Novák a konstatoval:

„Zánět nervů v pravém boku. Tato bolestná nemoc vyžaduje naprostého klidu. Jen absolutní klid pomáhá. Jen klid.“

Pak předepsal speciální lék, abych jej telegraficky objednal z Prahy, a odešel s vážným připomenutím:

„Buďte pamětliva, že pouze klid může zlepšit chorobu, a varujte se každého sebemenšího rozčilení, jež by zcela určitě přivedilo zhoršení.“

Bylo to zoufalé odpoledne, a Lipnice připadala mi jako mučírna, neboť Xena neustávala střídat úpěnlivý nářek s přívalem výčitek, vždy zavilejších a urputnějších, jež se vyvrcholily výkřikem:

„Jsi můj vrah, a Hašek tvůj společník. Chcete mne ubít, zákeřníci.“

Hašek se vrátil z fary ve výtečné náladě. Hlučně k nám vrazil.

„Přátelé, nikdy bych nebyl věřil, že i farář může být dobrým společníkem. Je to znamenitý muž. Jeho sklep je zásoben několika druhy lahodného vína, nemluvě o mešním, i kořalkou. Také mi dovolil, abych se rouhal a klel.“

Xena zaúpěla. Vysvětlil jsem Haškovi její stav a pověděl mu lékařovy názory i nařízení, požádal jsem Haška, aby se choval po dobu Xeniny choroby co nejtěšěji. Hašek usedl vedle postele a hladil Xeně ruku, tichounce promlouvaje, jako by se proměnil v něžného ptáčka lidem pro radost.

„Ubohá Xeničko, chápu tvoje utrpení, neboť nervové záněty jsou nebezpečnější, než záněty okostice, mozkových blan, ledvin a podobných orgánů. Nervová soustava je nesmírně choulostivá, a byla-li jednou porušena, nastává s postiženým brzy konec. Ovšem, někdy dřív, jindy později, podle konstrukce nemocného. Někdo vydrží takových zánětů nervů několik, zejména, nejsou-li zachváceny nervy v hlavě, ale přece neodolá této zákeřné chorobě. Smrt nastává za strašlivých bolestí, a umírající vytrpí děsná muka, jako by snímal hříchy celého světa. Já bych se raději zastřelil, kdyby se mně zanítily nervy. Neplač, s tebou není ještě tak zle, a pak ženská je jako kočka.“

Musil jsem Haška odvést, protože by byl Xenu postrašil k smrti. Hašek se na chodbě zasmál a pravil:

„Vyřid' Xeně, aby snášela svůj osud bez reptání jako starý Job. Zchromne-li, koupím jí sám hezký kočárek, a ty ji budeš vozit.“

K půlnoci Xena usnula, i ulehl jsem. Spali jsme asi hodinu, když se rozlehly nočním tichem hrůzné rány, jako by se bořil dům.

„Ježíšmarjá, zemětřesení,“ vykřikla Xena a svíjela se v křečích.

Vyskočil jsem a rozsvítil, nechápaje původ lomu, který pojednou ustal.

I ozval se něžnounký hlásek Haškův:

„Kamaráde, otevři.“

A na to následovalo nové bušení, ještě mocnější. Hašek zuřivě kopal do dveří našeho pokoje.

„Proboha, neotvírej,“ úpěla Xena. „Hašek se vrací z flámu a nehnul by se odtud do rána.“

„Kamaráde, otevři,“ sladce žadonil Hašek za dveřmi. „Zahrajeme si spolu partiji šachů. Poražený musí zítra zaplatit deset slivovic. Otevři.“

A tu už Hašek řval:

„Rozbiju dveře a vniknu k vám násilím, jestli dobrovolně neotevřeš.“

Všichni v domě byli vzhůru. Invald přiběhl a zápasil s Haškem, jenž se rval, jako by byl přepaden lupiči. Teprve za Christofovy a mojí pomoci zdolali jsme nočního hosta a předali ho Šuře:

„Moje žena se tak vylekala, že začala třestit,“ naříkal Lexa. „Obávám se, že dostane horečku omladnic.“

Nespali jsme se Xenou až do rána, protože jsme stále očekávali, že Hašek přijde opět, aby si zahrál v šachy, ale Hašek zmlkl, jakmile ho Šura svlékla a uložila.

Dopoledne se objevil, růžový a usměvavý.

„Dobré jitro, Xeničko. Doufám, že už jsi zdráva, i navrhuji proto, abychom si prohlédli lipnický hrad. Je to smrtelná ostuda, že jste tam dosud nebyli.“

Xena vzdychla zhluboka.

„Nechtěl bys mne tam dopravit s postelí, Jaroušku?“

„Rozhodně by sis měla pospíšit, abys viděla hrad

ještě před svou smrtí,“ neobyčejně rozšafně odpověděl Hašek a pokračoval: „Každý, kdo navštíví Lipnici, nemešká a žene se do té památné zříceniny, jako by tam čepovali zdarma pivo. A jsou tací, kteří zdaleka putují na lipnický hrad, a těch je většina. Sám jsem několikrát provázel takové milovníky památností a vypravoval jim historii hradu. Jednou jsem potkal čtyři profesory, kteří se tam ubírali, i nabídl jsem se jim jako průvodčí, že jsem z toho zaměstnání živ. Profesori mi dali dohromady pět korun, i vodil jsem je po hradě. Poznal jsem, že jsou profesori důvěřivější, než žáci, neboť věřili každému nesmyslu, který jsem jim pověsil na nos. A vyptávali se mne na takové věci, že to nevěděli ani rytíři, kteří kdysi na hradě žili, a myslili, že musím za těch pět korun zpropitného povídat voloviny celé odpoledne. To mne dopálilo a v jedné místnosti na otázku profesorů, co se tam odehrávalo, odpověděl jsem: — Zde byla mučírna, kde mučili zvědavé a potrhle profesory. — Proto mám vám za zlé, že jste první, kteří jsou na Lipnici už několik dnů a dosud neprolezli onu věhlasnou zříceninou, trčící nad krajem jako vykotlaný zub. Když jsem sem přišel, chystal jsem se k návštěvě hradu sice několik týdnů, ale jen z vědeckých důvodů. Prostudoval jsem všecken historický materiál, pojednávající o založení hradu, jeho pánech a osudech. Pak jsem se tam za slunného dne vypravil společně s lesmistrem Böhmem, Šikýřem a Kolářem. Utábořili jsme se na nádvoří a pili jsme na zdraví všech hradních nebožtíků, kteří kdysi hrad obývali. Tyto vzpomínkové a pietní pitky opakovali jsme na hradě vícekrát. Za deštivého nebo nevlídného počasí na mashauze, kde dal lesmistr Böhm postavit do starého krbu železná kamna. Při tom jsem konstatoval, že žije na hradě strašidlo, jež trpce

neslo, že nemohlo chlastat s námi. Vždy si s někým z nás krutě zahrálo. Mně podrazilo několikrát nohy, takže jsem se válel s hradního srázu až do vsi, Šuře hodilo strašidlo psíka jezevčíka do přehluboké hradní studny, kde ubohé zvířátko utonulo, lesmistrovi rozbilo strašidlo nos o hradní schody, Kolářovi ukradlo klobouk a nejstrašlivěji se vymstilo Šikýřovi. Odvléklo ho někam do hradního kouta, kde ho uspalo. My jsme opustili hrad s domněnkou, že Šikýř již dříve odešel domů, a lesmistr uzavřel hradní vrata pevně na klíč, aby v noci nikdo hrad nevylopil. Představte si zděšení lipnických občanů, když před půlnocí objevilo se na hradní zdi tajemné zjevení, které zoufale ječelo a řvalo: — Pomoc, otevřete mi. Já musím domů. — Občan Charamza běžel celý vystrašený vzburcoval faráře, aby zahnal nepokojného ducha svěcenou vodou. Ponocný přiběhl do hospody k „Invalidům“. Kulil oči, jektal zuby a nemohl slovo ze sebe vyrazit, až jsme mu nalili do chřtánu pět boroviček. Pak vykotal: — Na hradě běhá strašidlo. — Všichni jsme běželi k hradu, a já jsem poslal lesmistra pro pušku, aby strašidlo odstřelil. Pak jsem se odvážil přiblížit se k strašidlu co nejbliže, ačkoliv mne ostatní zrazovali, i zvolal jsem: — Rci, duchu, proč nemáš v hrobě pokoje? — Zjevení odpovědělo Šikýřovým hlasem: — Nestraš mne, Jardo, a pomoz mi ven. — Doběhl jsem k lesmistrovi pro klíč a otevřel Šikýřovi, který rychle utekl, aby nikdo z lipnických obyvatelů nevěděl, že strašil na hradě pan učitel. A od těch dob se tady v kraji všeobecně věří, že na hradě straší a o půlnoci chodí zjevení na věži a běduje.“

Po chvíli se Hašek odhodlal, že budeme pokračovat v dramatické práci, a aniž by byl nahlédl do rukopisu, diktoval pokračování, navazuje přesně dia-

log, jakoby se byl právě před kratinkou dobou odmlčel.

„Dnes musíme hru dokončit,“ prohlásil během svého diktanda a plynně s obdivuhodnou hbitostí jazyka mluvil celé dialogy, takže jsem nestačil psát. Snad chtěl odčinit noční výjev, neboť hrál při diktování své líčené postavy s nadbytkem humoru a projevoval své uspokojení, když jsme se Xenou odměňovali jeho nápady a grimasy výbuchy smíchu. Málokdy jsem viděl Haška v takové náladě. Odpoledne pojednou ustal.

„Hrome, musím napsat zase několik stran „Švejka“. Synek mne denně bombarduje urgencemi a brečí v dopisech, že „Švejka“ nikdy nedopíšu.“

Zavřel se ve svém pokoji a vrátil se až za několik hodin.

„Udělal jsem celý tiskový arch a to zatím postačí. Piš dále.“

A navázal opět přesně dialog, nenahlédnuv vůbec do rukopisu. K podivení Xeny, že si Hašek pamatuje každé slovo, podotkl skromně:

„Musím si pamatovat všelijaké cizí blbosti, bodejť bych tedy nepodržel ve své palici svoje vlastní.“

Pozdě večer byla hra dopsána. Hašek zatleskal spokojeně a zasmál se:

„Teď tu komedii přečteš dole v lokále. Jsem zvědav, co tomu ti pitomci řeknou.“

I četl jsem Haškovu veselohru v hospodě. Hašek seděl naproti mně, usmíval se na všechny strany a vysvětloval některé situace nebo osoby. Lesmistr Böhm poznamenal hned po přečtení prvního jednání:

„Tohle vám censura nepustí.“

„Nepovažuji censora za tak chytrého, aby viděl ve hře nějaké zlehčování poměrů v naší republice,“ vyřkl Hašek a doložil s důrazem: „Vždyť nepíšu ani

o Praze, ani nikoho nejmenuji jeho pravým jménem a uvádím, že se to odehrává v neznámé republice. To by byl censor vyložený idiot, kdyby hru zakázal. A nevěřím, že by stát zaměstnával v úřadech lidi, kteří by vlastně náleželi do ústavů pro mozkové choroby. Konečně, nedotýkám se také žádného státního zřízení nebo ústavy, nýbrž pouze zesměšňuji letákový boj fanfaronů Frika s ministerstvem zahraničí. A vězte, přátelé, že je moje komedie poučnou lekcí, neboť jsem jist, že zahraniční ministerstvo stane se v budoucnosti předmětem ještě mnoha útoků.“

A rozhořčeně vyjel si na dědečka Kleinhanzla, jenž se u druhého stolu pustil s několika kameníky do hry v karty:

„Zatracený Kramhajzle, nemůžeš počkat, až bude celá hra přečtena? Jestli nás budeš vyrušovat svým křikem, tedy tě vyhodíme z hospody.“

Avšak dědeček se nedal zakřiknout.

„Jděte si svoje voloviny číst někam jinam, ale do hospody s tím nelezte, když je to tak dlouhý. Já nejsem takový hovado, abych to celý poslouchal. Hlásím stovku se sedmou.“

„Podívejte se na dědka,“ rozeřval se Hašek. „Jak si můžeš opovážit zlehčovat kulturní práci? Chlap stará počíná si jako universitní profesor literatury, který kromě klasiků žádného jiného spisovatele neuznává. Ale počkej, Kramhajzle, já ti pak v kartách svlíknů kalhoty, abys pochopil, co je to literatura, a příště se choval skromněji.“

„I dyť ty nejseš žádný spisovatel,“ zaklapal dědeček bezzubou hubou. „Ty umíš jenom chlastat a dělat si z lidí psiny. Takový pitomosti bych taky doved napsat, kdybych nechtěl pánu bohu krást čas.“

„Vždyť se neumíš ani pořádně podepsat, domýšlivý dědku,“ smál se Hašek.

„Tak bych to někomu diktoval jako ty. To sou náký kumšty? Chodíš po pokoji, chlastáš čaj s rumem, kecáš a jinej to píše. Já taky umím mluvit a vím toho za ty roky víc než ty.“

Všichni se rozesmáli. Hašek přistoupil k dědečkovi a podal mu ruku.

„Dobrá, dědku. Budeš zítra diktovat a já to budu psát. Bylo by na škodu celé lidské kultury, kdyby se tvůj hovadský talent neprojevil.“

„A co mi zaplatíš za prozahálený čas?“ Hihňal se Kleinhanzl.

„Deset korun za hodinu, ty vydřiduchu.“

„Není to málo? Ty vyděláš na tom víc, až to prodáš do novin.“

„Dostaneš celý honorář, který poukážou z blázince, kam tvoje povídání zašlu.“

„Pošli si to, kam chceš. Mně je to jedno, jen když si vydělám náký peníze,“ výsměšně pokřikoval dědek. „To se ví, že jenom blázni platějí za takový hovadiny. Za pořádnou a poctivou práci chcípá člověk hlady.“

„Dost, Kramhajzle, nechlub se poctivou prací, když celý den koukáš, jak bys někoho obral v kartách. Zítra přijdeš, a já ti napíšu tvoje žvásty. A ted' čti dál naši hru, kamaráde.“

Dočetl jsem Haškovo humorné dílko. Hašek se pátravě rozhlédl po přítomných a zakýval hlavou, jako by byl s účinkem spokojen.

„Pozoruj, že hra na vás zapůsobila, přátelé, neboť nevíte, jak se tvářit a co říci. Doufám, že se cenzorovi při čtení povede na chlup stejně.“

Ráno byla hra odeslána do Prahy. I radili jsme se s Haškem o nové komedii. Upozornil jsem na Kischovu odysseu, kterou zažil na parníčku „Lanna 8“.

Kisch byl vyzván, aby se zúčastnil plavby parníku

z karlínského přístavu do Bratislavi. Mužstvo obdrželo příkaz, aby plulo s lodí po Vltavě do Mělníka, po Labi do Hamburku, pak po moři až do Holandska, odkud průplavy na Rýn a dolů po rýnském proudu na řeku Mohan, jež je spojena průplavem s Dunajem. Po Dunaji měl parníček doplouti přes Vídeň až do Bratislavi. Kisch se skutečně nalodil a cestoval s karlínskou kocábkou až k Mohanu. Tam se rozloučil s lodní posádkou, s níž zakusil mnohá dobrodružství a vrátil se vlakem do Prahy. (Později popsal svoji cestu v knize „Der rasende Reporter“.) Po celou dobu trvání plavby posílal Kisch zprávy do novin, takže značně přispěl k popularitě dobrodružné cesty parníčku „Lanna 8“.

Hašek nadšeně přijal tento nápad, zakládající se na skutečnosti.

„Parník necháme zamrznout někde na Mohanu, ačkoliv opravdu do Bratislavi doplul. Posádka se bude skládat z kapitána Struhy a topiče Mikuláška, jenž bude typ pro sebe, pravý chlap od vody. Tato výprava musí překonati Verneovu „Cestu kolem světa“ a bude vlastně opěvovati sportovní výkony pražské paroplavby na cestě střední Evropou. Kapitán Struha musí být patriot, jenž je pyšný na mateřský přístav v Karlíně a po celou cestu nadává na cizí vymoženosti, jež považuje za zbytečné, neboť se na Vltavě také bez nich obejdou a neznají jich. Mikulášek je alkoholik, odhodlaný ke všemu, aby upokojil svoji vášeň. V Hamburku prodá parníček i s posádkou v hospodě, aby zaplatil útratu za několik dnů. A novinářský reportér bude znamenitým doplňkem loďní trojice. On se bude snažit, aby byl živým nervem celé výpravy, a proto dojde k mnohým konfliktům mezi ním a lodníky. Doufám, že se hra stane hi-

storickým dokladem československé průbojnosti i obchodního ducha.“

Řidící Pavel vrazil do hospody rozlícen, bledý na smrt. Třesoucíma rukama mačkal „Národní Listy“ a vzlykal jako zrazený milenec.

„Tady to máme. Včera byla restrikce platu státních zaměstnanců odhlasována, zrada na učitelstvu provedena. Třicet roků odbíral jsem „Národní Listy“, ale teď jsem právě odeslal dopis, že vypovídám předplatné, když národní demokrati hlasovali pro zkrácení našich požitků. Nenalézám slov pro tento čin. Pro celý život jsem zklamán.“

A starý pán se rozplakal:

„Zradili nás, jako bychom pro národ zholá nic nevykonali. Hodili nás přes palubu jako přítěž. Skandál.“ A řidící zabušil pěstmi do stolu. „Ale jen si nemyslete, pánové, že spolkneme tuto hořkou pilulku a budeme se dále bít pro národní demokracii. I učitelský stav nezapomíná na svůj čistý štít i svá práva, a ukážeme vám, že nejsme lokajové, odkázáni na milost a nemilost. Teď posílíme řady vašich nepřátel, pánové z „Národních Listů“. Uvidíte, zač je toho loket.“

Řidící byl by býval neustal v nářku i výhrůžkách, kdyby ho nebyl býval Hašek popudil nevinnou otázkou:

„Stanete se komunistou, pane řidící?“

„Pane Hašku, zklamání naplňuje mne bezměrnou bolestí,“ patheticky vykřikl starý učitel a postavil se jako bojovník na barikádě. „Ale zrádcem národa se přece nikdy nestanu. Raději zemřu bez politického přesvědčení.“

„Blahopřeju vám,“ šibalsky se zašklebil Hašek. „Je vidět, že jste čestný muž každým coulem. I já tvrdím, že je lépe žít bez jakéhokoli přesvědčení, než

dělat někomu vola. Jen lituji, že jste tuto pravdu pochopil, až vám vaše národně demokratická partaj důkladně přitáhla opasek.“

Starý pán, zestárlý ve službách škole a své zamílované politické straně, hrozivě vypouličil na Haška oči. Šedivá bradka se mu roztrásla, jakoby na pružném péru, a vybrebtal:

„Myslíte, že jsem tedy dělal vola?“

„Nikterak o tom nepochybuji, pane řidící,“ lahodným hláskem zašvitořil Hašek, jakoby se chtěl učiteli zalichotit.

Zklamáný muž se zarazil, ale potom sklonil smutně hlavu.

„Ano, máte pravdu, pane Hašku. Byl jsem veliké hovado.“

Otočil se a přibouchl za sebou dveře.

Hašek vypukl v upřímný smích.

„To je rána pro vlastenecké kantory. Uvidíme, jak se začnou rojit.“

Již před večerem dostavili se lipničtí učitelové a někteří z okolí, aby se poradili o společném postupu proti odhlasované předloze o restrikcii. Vášnivě debatovali a zlobili se podobně jako řidící Pavel. Nejzuvětš si vedl učitel Mareš, jenž často v rozhovorech ukazoval sklony k radikalismu, třebaže byl organizovaným národním demokratem. Během večera náhle vylovil ze své kapsy legitimaci své politické strany a před celým hospodským shromážděním roztrhal ji s výkřikem:

„Každý čestný muž musí mne následovat. Pliju na svoji minulost a přísahám, že příště věnuji své síly partaji, o které budu přesvědčen, že bude vždy hájit naše zájmy a nezradí nás.“

„Dej se ke komunistům,“ lomozně rozkřikl se Hašek, takže přehlušil hospodskou vřavu.

Učitel Mareš stál chvíli za nastalého ticha jako solný sloup, pak, jakoby ho had uštknul, několika skoky ocitl se u Haška a objal ho, volaje s nepochopitelným vzrušením probuzeného člověka:

„Soudruhu Hašku, přistupuji za člena komunistické strany. A vyzývám vás všechny, kolegové, abyste také tak učinili.“

Hašek usadil Mareše po svém boku a začal zvolna hovořit, jakoby se chystal k přednášce.

„Nepředstavuj si vstup do třetí internacionály tak snadný. Hned nebudeš přijat. Bolševici nesednou každému na lep, a bolševická partaj není žádný okrašlovací spolek. Napřed přijdeš do karantény, tak zvané čekací lhůty, ve které musíš dokázat své komunistické přesvědčení a budeš přísně střežen, aniž bys něco pozoroval. Budou ti činěny všelijaké nástrahy, na příklad vyhledá tě nějaký pán, jenž tě bude svádět k velezrádným skutkům a pak ti pohrozí, že tě udá u trestního soudu. Bolševici chtějí mít zdatné příslušníky a žádné baby, které se lekají kriminálu. A do žaláře se dostaneš, což ti zaručuji, neboť to se už tak čiperně nastrojí, aby ses posadil aspoň na pár týdnů do chládku. Musíš dostat křest paragrafy buržoasní spravedlnosti. Žádný bolševik se bez kriminálu neobejde. Zároveň s přihláškou objednáš nejdůležitější knihy komunistické literatury a prostuduješ pilně všechny bolševické these. Po dobu čekání na přijetí jest tobě uloženo, abys dráždil buržoasii a provedl nějaký teroristický čin, na příklad veřejně nafackoval nějakému zaměstnavateli a dokázal mu před svědky, že vykořisťuje dělnictvo. Kdyby náhodou vypukla někde v okolí stávka, je tvojí první povinností, abys se činně zúčastnil, podporoval všemožně stávkující, po případě vzal je k sobě do bytu a živil, i bránil stávkokazům, aby nemohli vpadnout stávce do zad.

Splníš-li všechny tyto podmínky, budeš přijat, avšak běda tobě, jestli ze zbabělosti couvneš a zradíš své rozhodnutí. Pak se těš, že tě bolševici zanesou na černou listinu a budeš první, jenž se bude za komunistické revoluce houpat před kostelem na lípě. Bolševici zacházejí se zrádci hůře, než s buržoasií a kontrarevolucionáři.“

Učitel se chvěl za Haškovy řeči a poučil vyděšeně oči, když slyšel o žaláři a teroristických činech. Jistý učitel z Kežlic poznamenal:

„Dobře, že jste nám zevrubně vyličil komunistické podmínky, pane Hašku. To pro nás nic není. My vychováváme příští generace národu a předcházeli bychom mládeži špatným příkladem, kdybychom se povalovali po kriminálech a žili se zákonem na kordy. My jsme pro evoluci a proto přistoupíme k některé socialistické straně, jež pracuje v rámci stávajícího řádu. Nám je blaho republiky nade vše.“

„Ne, nebojím se,“ zahlučel učitel Mareš a vyskočil na židli, aby zdůraznil svým temperamentem vážnost chvíle, rozhodující o budoucnosti. „Co jsem jednou řekl, to také splním. Byli jsme zrazeni, a proto se stávám třídně uvědomělým člověkem. Dnes jsem proletář a moje místo je mezi komunisty, kteří usilují o změnu společenského řádu ve prospěch pracujícího lidu. Soudruhu Hašku, napiš přihlášku.“

Učitel rozhlédl se hrdě po přítomných, kteří polekaně naslouchali těm neslýchaným řečem, slezl opatrně se židle a objal Haška.

„Přihlaš také moji ženu i synka, jenž chodí už do druhé obecné.“ A Hašek vesele psal, vyptává se učitele na podrobná data z jeho života. Kromě jiného chtěl zvědět, zda-li snad nebyl Mareš pohlavně nemocen.

„Proboha, Hašku,“ křičel rozjařený učitel, „co s tím má co činit komunismus?“

„Bolševici chtějí mítí jen zdravé členstvo a odmítají všechny prostopášníky, nakažené buržoasním morem.“

„Přisahám, že jsem nikdy nebyl pohlavně nakažen. A nikdy jsem se své ženě nestal nevěrným. Jsem úplně zachovalý i zdravý.“

Hašek zakončil přihlášku slovy:

„Podepsaný výslovně prohlašuje, že jest si plně vědom nebezpečí, vyplývajícího z členství komunistické sekce třetí internacionály, a že jest odhodlán obětovat pro komunistickou ideu svůj život, majetek, postavení i rodinu.“

Učitel rychle vypil skleničku slivovice a pak podepsal listinu. Hašek složil papír, zastrčil jej do kapsy a suše podotkl:

„Zítra časně z rána odešlu tvoji přihlášku přímo výkonnému výboru komunistické strany v Praze. Upozorňuji tě, že nedostaneš žádnou odpověď. Výkonný výbor sdělí tvoje rozhodnutí místní komunistické organizaci, jež si tě pak vezme na mušku. Doufám, že mi neprovedeš žádnou ostudu, protože tě v přihlášce doporučuji jako bývalý sovětský komisař v Rusku.“

„Děkuji ti, soudruhu Hašku, a věř, že tě nikdy nezklamu. Prosím tě též o případné rady, jak si mám počínat.“

„Navštiv mne zítra nahoře v mém pokoji. Tady v hospodě nemůžeme projednávat tajné záležitosti, týkající se komunismu.“

„Ale třetí internacionálu mne naučíš ještě dnes zpívat.“

Toto přání Hašek neodmítl a nadšeně hulákal revoluční píseň komunistů na podivný nápěv, připomí-

nající válečné zpěvy Indiánů. Ostatní učitelé se nenápadně vytratili, i ošířeli jsme v hospodě. Mareš co chvíli připíjel Haškovi a povykoval:

„Jsem bolševik. Ať žije třetí internacionála! Zítرا rozbiju hubu továrníkovi Čupřinovi, protože vyssává své skláře. A moje žena bude chodit v šátku a plátěných šatech. Čest, soudruhu Hašku.“

Po půlnoci byl učitel naprosto zmořen a vysílen. Vyvedli jsme ho na náves a rozloučili jsme se s ním. Zmizel ve tmě, vrávoraje k domovu. Z dálky jsme slyšeli jeho křik.

„Jen se těšte, buržoustové, držka bude rozbita —.“

Před svítáním rozlehlo se spícím domovem prudké bušení. Probudil jsem se a vyběhl na chodbu, abych zakročil proti rušiteli klidu. Před dveřmi Haškova pokoje stál třesoucí se Mareš, tloukl pěstmi do dveří a lkal:

„Proboha tě prosím, Hašku, otevři a vrať mi moji přihlášku. Provedl jsem v prvním záchvatu hněvu nerozvážný kousek a zničil bych svoji rodinu i sebe.“

„Neruš nás a táhni domů,“ rozlobeně se ozval Hašek. „Přihlášku jsem odevzdal v noci na poštu. Schválně jsem vzbudil poštmistra. Shodím tě se všech schodů, nepřestaneš-li řídit jako ožrala.“

Učitel se odklidil dolů do hospody, kde vyčkával, až bude pošta otevřena. Tam nebylo nikomu ničeho povědomo o nějakém dopisu, podaném Haškem v noci. Nešťastný Mareš běhal po chodbě a netrpělivě očekával Haškova probuzení. Pak vmetl Haškovi ve tvář nesouvislou směs výčitek.

„Ty's mi měl rozmluvit můj neblahý nápad. Proč jsi psal tu přihlášku? Žena se mi chtěla oběsit, když jsem jí v noci všechno pověděl. Potom se sebrala a utekla s dítětem k rodičům do Světlé. Všichni kolegové budou se mne stranit jako prašivce. To byl

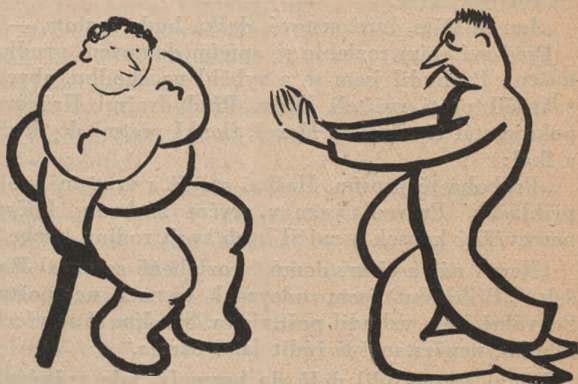
hloupý vtip, Hašku, protože jsi mohl poznat, že jsem byl opilý. Vrať mi tu přihlášku.“

Hašek vzplanul:

„Vlez mi na záda, pitomče. Máš, co jsi sám chtěl. Ted' trp, protože si z komunistů nebudeš tropit bláznů. Přihlásím tě, kdyby ses třeba na místě zastřelil.“

Mareš padl před Haškem na kolena, rozplakal se a sepjatýma rukama prosil:

„Nenič mě, mám rodinu. A co na mě komunistům záleží?“

Teprve po dlouhých učitelových prosbách roztrhal Hašek přihlášku a výsměšně pravil:

„Snad ses nedomníval, že tenhle cár pošlu výkonému výboru komunistické strany? Bolševici nemohou potřebovat takové chameleony jako jsi ty. Chtěl jsem tobě pouze ukázat, jak je tvůj radikalismus ubohý.“

Odešli jsme s Haškem do pokoje, neboť Hašek projevil touhu pracovat na výpravné hře „Z Prahy

do Bratislavi za 365 dní“. Během diktování pojednou se vyslovil o případu učitele Mareše:

„Přesvědčení lidí závisí vždy na jejich hmotné existenci. Proto si lidského přesvědčení příliš nevážím a nikterak si ho necením. Jsem jist, že by mnoho našich komunistů uteklo ze strany, kdyby byli obdařeni statky a činžáky. A já sám mohu býti nějakému přesvědčení jenom tak dlouho věrným, dokud mne to baví. Nikterak Marešovi nezazlívám jeho náhlý obrat ve smýšlení. Je chudák a bojí se o kejhák, neboť by se nedovedl uživit, kdyby ho ze služby vyhodili. Při tom však zůstane i nadále nepolepšitelným radikálem.“

Za několik dnů obdržel jsem zprávu z Prahy, že se censura zdráhá propustit komedii „Ministr a jeho dítě“, poněvadž prý míří ostrým hrotem proti ministerstvu zahraničí a státním orgánům. Hašek se dopisu zasmál a pak napsal list přímo policejnímu prezidentovi, že vůbec nepomyslel na to, aby se dotkl etí některého příslušníka vládního kabinetu, a že nelze tudíž spatřovati ve hře nějaké urážky, neboť hlavně běželo o vylíčení komedie, kterou provádí cestovatel Frik se státními činiteli.

„Někdo musí do Prahy a promluvit na příslušných místech, aby nebyly činěny provedení hry potíže,“ starostlivě rozhodl Hašek. „Nejlépe bude, pojeděš-li ty sama, Xeno. Předně jsi už zdráva a pak jsi z nás všech nejrozumnější tvor. My budeme zatím pokračovat v práci na Kischův námět.“

Xena odcestovala s Haškovým prohlášením. Pro Haška znamenalo rozhodnutí censury příjemné vzrušení. Každému, s kým se setkal, vykládal, potrásaje hlavou a mžouraje chytrácky očima:

„Už to tady máme. Ěali jsme do živého. Ve vládních kruzích je vzbouření, a censura se staví na zadní

nohy. Tak se musí psát pro divadlo. Každá hra má způsobit živý rozruch. Pouze ve skandalisování a zdravém smíchu spočívá síla dramatika a moc divadla. A stávající poměry přímo volají, aby byly uvedeny na pranýř. Jen počkejte, holoubkové, podívám se vám všem na zoubek.“

Xena se vrátila večer na Štědrý den s odpovědí policejního presidenta:

„Snad se dá hra zachránit, napíšete-li předehtu, ve které Frik usíná, a dohtu, ve které se probudí ze sna, v němž se mu zdá celý průběh hry.“

„Tento nápad dokazuje, že také policejní úředník může zdárně spolupracovat na dramatickém díle,“ vyřkl Hašek úvahu o policii. „Obyčejně se hodně škrtá, a hle, hlava policejního úřadu vynalezla, kterak možno zpestřit a obohatit děj.“

Ani připsané dvě scény nezachránili hru. Censura ji definitivně zakázala. Hašek zuřil.

„Přece jsem nepsal komedii pro pana censora, aby si ji schoval do skříně. Pozoruji, že člověk pomalu nebude smět od plic se zasmát. Všechno se staví proti mně. Kritikové i úřady. Ale mně nezacpete hubu, pánové. Napřed si vypůjčím slavnou kritiku. Kamaráde, napíšu španělskou hru z dob inkvisice a nabulíkujeme veřejnosti, že ono drama sepsal Calderonův vrstevník, jenž byl inkvisicí upálen. A uvidíte, přátelé, že mi kritikové určitě naletějí. Pak napíšu sáhodlouhé rozbory, když to bude klasická španělská hra, ale těšte se, pánové, na moji odpověď. Píšete o každé knížce básniček, jen mne ignorujete. Pustím se do té španělské komedie a tím donutím naši slavnou kritiku, že si mne povšimne. Potřebujeme materiál, kamaráde, a myslím, že nám „Ottův naučný slovník“ postačí.“

Hašek přinesl od řidiciho Pavla dva svazky slov-

níku: A a Š — jako vzácnou kořist. Dal mi knihu A.

„Pročti Ameriku a napiš všechna španělská jména i důležité poznámky, týkající se Španělů. Já si prohlédnu Španělsko.“

Odešel do svého pokoje a hlučně debatoval se Šurou po celou dobu, za které jsem opsal ze slovníku potřebná slova. Vrátiv se potom ke mně, hodil svoji knihu na stůl.

„Piš!“

Pohlédl jsem na Haška s údivem.

„Co mám psát? Vždyť si musíme napřed opsat význačná jména osob a měst ve Španělech.“

„Už vím všechno,“ zabručel Hašek a diktoval mi spoustu jmen i různých poznámek s jistotou přednášejícího profesora.

Po odchodu Haška vyhledal jsem ve slovníku stat' o Španělsku a užasl jsem. Hašek během rozmluvy se Šurou ledabyly přečetl si dotyčný článek a potom mi vše podrobně diktoval, až na nepatrné úchytky a opominutí několika slov.

Tato kromobyčejná paměť napomáhala Haškovi, že dovedl použití všech svých vědomostí i zkušeností vždy v pravém okamžiku, jako by namátkou sáhl do své nevyčerpatelné zásobárny. Pro mnohé vrstevníky Haškovy bylo hádankou, kdy vlastně Hašek četl a vzdělával se, když se stále potuloval po hospodách a s místa na místo. A přece Hašek četl. Zaopatřil si knihu a rychle ji přečetl. Hltal četbu a pamatoval si vše, i to, co jednou slyšel vypravovat. Jeho paměť zůstala stále svěží až do jeho skonu a ani alkohol ji neoslabil. Velmi často četl ve stavu absolutní nepřičetnosti a vystřízlivěv, byl mocen zevrubného rozboru knihy do nejmenších podrobností. Zázračná paměť tvořila důležitou složku při jeho tvorbě.

Mnohdy byl Hašek nucen narychlo psáti v kavárně, aby si zaopatřil něco peněz, a tu obyčejně požádal své kamarády o látku k článku jako při svých skvělých improvisovaných přednáškách. A ihned psal, pokládaje rozvážně písmenka na papír s pečlivostí krasopisce. Nespořádaný v životě, téměř lajdák, miloval úhledný rukopis, v němž velmi málo škrtal nebo přepisoval. Jakmile začal psát, již měl přesně rozvrhnut počet čtvrtek papíru, jež zabere jeho článek. I podle vyžádaných tiskových sloupců dovedl se řídit a při psaní nedal se ničím vyrušit. Trpělivě naslouchal poznámkám bujných kumpánů a reagoval břitkým vtípem. Vrchní číšník Patera v „Unionce“ velmi rád Haška zlobíval, když začal v kavárenském koutku psát své humoresky. Slídl nablízku a říkával:

„Napíšou tam do toho povídání něco o černým kafi nebo o buchtách, ať vidím, že sou opravdovej spisovatel, pane Hašku.“

Hašek přikývl, a pak se Patera při čtení povídky podívoval, neboť Hašek zapletl do děje jak určená slova, tak i vrchního Pateru, který později Haška podplácel, aby prý nebyl smýkán novinářským bahnem.

V rušném hluku kaváren a hospod letmo prohlédl Hašek různé noviny, a hned byl dostatečně informován, takže mohl polemizovat s každým politikem, jenž by byl býval v naprosté nevýhodě, neboť by ho byl Hašek udolal vtipnými obraty a nápady.

K sepsání španělské komedie nedošlo, ačkoli si Hašek již vymyslel hlavní komický typ, žebravého mnicha, jenž stál ve službách španělské inkvisice a udával lidi, s nimiž se na svých toulkách stýkal, při tom však byl občas inkvisicí mučen, ovšem na oko, aby bylo odvráceno podezření, že je špionem inkvisice.

„Mnicha bude hrát herec Noll,“ rozhodl Hašek. Nolla sice neznal, ale mnohokrát se vyptával na různé Nollovy herecké i povahové vlastnosti. A náramně si Nolla oblíbil, jednak, že hrál Haškova Švejka, a pak, že jsem Nolla vyličil jako herce pudového, bytost, v níž srostlo herectví s lidstvím.

„První obraz položím do mučírny,“ d'ábelsky se radoval Hašek. „Tam bude mnich mučen zároveň se svými oběťmi, jež přivedl do spárů inkvisice. Mnich bude řvát o své nevinně a prosit svatou inkvisici o milost, ale po straně bude kamarádsky napomínat kata, aby ho nepálil doopravdy a neutahoval tolik řemeny.“

Do těchto příprav hrubě zasáhla náhlá potřeba změny repertoaru „Revoluční scény“. Musili jsme pracovat na „Výpravné hře z Prahy do Bratislavy za 365 dní“. Hašek diktoval neúnavně po celý den, ale večer odklidil se z domu i se Šurou, když jsem prohlásil, že musím hru až do noci režijně upravovat i kreslit návrhy scén. Avšak hra nebyla ještě dokončena.

Následujícího jitra objevil se na Lipnici posel z Prahy, jenž požadoval novou hru pro „Revoluční scénu“, ale po Haškovi nebylo ani vidu ani slechu, až Invalid vysvětlil Haškovo zmizení:

„Večer nebyl Hašek u nás, a myslím, že byl u „Nováků.“ V jedenáct hodin jsem zavřel hospodu a ve tři hodiny zrána probudilo mne strašný mlácení na domovní vrata. Běžel jsem otevřít, a tu vtrhnul do dveří Hašek, s ním Jarda Kolářů a celá kavalkáda kameníků, všichni na mol zpiti. Hned jsem jim oznámil, že každý dostane jenom jedno pivo, a Hašek souhlasil. Vypili pivo a chtěli druhý. Když jsem trval na svém, že více nenaleju, tak Hašek ztropil hrozný výstup, že se ode mne odstěhuje a že se mi pomstí a

odved svojí společnost. To mi Hašek často provádí, že mne v noci vyburcuje a přitáhne si nějaký kumpány, který bůhví kde sebere a pak chce, abych jim do rána nalejval. Jednou přišel s Jardou Kolářem a nějakým Rusem, o němž tvrdil, že je to bývalý pobočník jednoho ruského generála. Povolil jsem každému štamprli a jedno pivo, ale pak jsem vzal na ně hůl, když chtěli chlastat dál. Pobočník se rozčiloval: — Ty na pobočníka generála hůl? — Ale Hašek křičel: — Pobočník, nepobočník, Invaldovi je to jedno a přetáhne tě holí jako psa. — A sám všechny vyhnal z lokálu na chodbu. Pak se vrátí a povídá: — Dobře jsi udělal, Lexo, vždyť bych se zase pořádně nevyspal a zítra musím psát Švejka.“ — Zavřel jsem dům a uleh jsem. Představte si však moje překvapení zrána, když jsem vstoupil do velkého lokálu, a noční hosti tam seděli s Haškem, kerej mi řekl: — Už jsme se vyspali, Lexo, a čekáme na tebe, abys nám uvařil grog. — Nechápal jsem, jak se mohli dostat do zavřeného domu, ale Hašek to prozradil, že nikdo neodešel, nýbrž všichni odlezi nahoru do Haškova pokoje, kde přespali. Takových kousků naprováděl se Hašek mnoho a neznám dne, kdy mne zase nějakým novým taškářstvím překvapí. Nevím, co jsem zlého v životě provedl, že mne pánbů potrestal s Haškem jako nájemníkem. Teď ho máte v povětří a musíte ho jít hledat po vesnicích. Začněte v myslivně u Jardy Koláře, tam vám snad pověděj další.“

Zastihl jsem Haška u Koláře v myslivně, vzdálené od Lipnice hodinu cesty. Právě vstal a umýval se. Sdělil jsem mu příchod posla na Lipnici, což Haška podnítilo k projevu sebedůvěry:

„Bud' klidný. Dnes hru dopíšeme, neboť jsem v dobré náladě a znamenitě připraven. Myslíl jsem

jenom na komedii a topiče Mikuláška, jak si bude na další plavbě počínat. Neustanu diktovat, dokud hra nebude hotova.“

Hašek splnil svůj slib. Pozdě večer zakončil hru a podepsal rukopis. Časně zrána odvážel posel novou komedii do Prahy. Hašek vykládal dědečkovi a policajtovi, popíjeje s nimi borovičku:

„Tak se dělá divadlo, přátelé! Napíše se kus i pošle do Prahy, a když to censura sbalí, tak se rychle napíše ještě účinnější. Jenže tentokrát nás censura nedoběhne, třebaže komedie líčí blbost a blamáž určitých úředních orgánů. Po „Novém roce“ přeložím starou klasickou španělskou hru, kterou mi poslal jeden známý malíř z Barcelony. Ted' si pár dnů odpočinu, abych byl na Silvestra čilý. Uspořádáme s Longenem na Lipnici Silvestr, na který do smrti nezapomenete. Můžete to po celé Lipnici rozhlásit.“

Jako na zavořanou vyhledali nás členové výboru spolku lipnických ochotníků. Jednatel nám vyložil, že přichází s prosbou, abychom pomohli při silvestrovském programu. Hašek přivítal nadšeně tuto žádost.

„Samo sebou se rozumí, že vám ve všem pomůžeme, a chcete-li, obstaráme s mým kamarádem celý program sami. I herečku máme, paní Xenu, jež s radostí vykoná, co jí poručíme.“

Jednatel ochotníků rozpačitě zakašlal, a druhý výbor vykoktal, že prý už mají celý silvestrovský program sestavený a že potřebují pouze dva sólové výstupy, a sice právě pro pana jednatele a výbora, a že proto žádají, abychom pro ně nějaké ty hlouposti sestavili a také zakoupili si vstupenky.

Hašek zkoprněl, ale z hrdla ozval se třesoucím hláskem pokorný souhlas:

„Napíšeme něco a pošleme vám to ještě dnes. Nej-

lépe byste vynikli v duetu sester Blažkových. Pan jednatel jako stará Blažková, a vy jako ta nezvedená. Pro vstupenky si pošleme, neboť nevíme, kolik nás půjde.“

Sotvaže výboři vyšli na schody, spustil Hašek hromobití:

„Mizerové, raubíři, domýšliví idioti! My máme takovým venkovským hňupům pomáhat k úspěchu, ale o nás nestojí, abychom sami vystoupili. Hovno vám napíšeme. Sdělíme vám svoje mínění, jež si nedáte do spolkového archivu, nekulturní holoto. A ještě vám za vaší otravu platit? Naprdět.“

A napsal:

„Doznávám, že nejsem schopen napsat takové hlouposti, jež by plně odpovídaly vašim schopnostem a duševní úrovni. Příložených dvacet korun přijmete ve prospěch postižených ochotnickým morem.“

Večer v hospodě se dále rozčiloval:

„Ochotníci, to jsou umělci, ale já? Co je platno, že jsem již vystupoval nescíselněkrát na různých velkoměstských scénách. A zeptejte se tady kamaráda, s jakým zdarem. Ovšem, pro lipnické jeviště nejsem ještě zcela zralým. A já ty ochotníky na Boží hod obdivoval, když hráli jakousi kravinu, a zaplatil jsem jim v zákulisí padesát piv. Ano, proto mne považují za hovado. Ted' jsem to pochopil. Avšak my uspořádáme tady u Invalida také Silvestr, za účinkování členů „Revoluční scény“. Přátelé, sdělte to každému v obci a postarejte se, aby bylo nabito. To bude nejkrásnější odpovědí na zpupnost místních ochotníků.“

Na Silvestra trápil Hašek po celý den Invalida, je-li dostatečně zásoben nápoji a jídlem, že očekává večer ohromnou účast. Bezprostředně před večerí vpadl do kuchyně jako puma:

„Hrome, Lexo, máš dostatek vína, abychom si o půlnoci všichni připili?“

Invalid zoufale zalomil rukama a poprosil Haška, aby se mu více nepletl do hostinských záležitostí.

Dlouho jsme večer seděli samotni. Hašek nepokojně poposedával a co chvíli vybíhal před dům, zdali nepřicházejí hosté. Avšak zasněžená Lipnice zdála se vymřelým městysem. Ani dobráckého policajta Štěpánka nebylo k spatření, ani ponocný se nevynořil ze tmy jako sousedský přízrak.

Xena se škodolibě posmívala:

„Kdybychom byli odkázáni na vstupné za dnešní Silvestrovský večer, tedy nás odsud zítra poženou šupem. Ještě štěstí, že Invalid měl rozum a neobjednal ty všechny zásoby, jež jsi požadoval, Jaroušku. Teď bychom to musili sami vypít a sníst nebo zaplatit.“

Na chodbě zahlučely těžké kročeje, a Hašek zájásal:

„Obecenstvo se již schází. Na vesnici chodějí lidé na představení, až obstarají hospodářství a uloží děti.“

Vstoupilo šest hranatých kameníků. Usedli k vedlejšímu stolu a začali hrát v karty. Hašek se rozesmál.

„Jsme bojkotováni, a to se mi líbí, přátelé. Lipničtí na nás vyzráli, a za to si jich více vážím. Dnešní Silvestr je můj nejpodatřenější, a věřte, že se výtečně pobavíme.“

Hašek se vždy vyznal, jak otočiti situaci ve svůj prospěch. Rázem nabyl rovnováhy a dal nám tušit, že rozpoutá nevázané veselí. Sestavil ze židlí vratké podium, na něž vystoupil a přednášel svoji oblíbenou báseň v prose o zavraždění babičky. Pak hovořil o významu posledního dne v roce a skončil s přirovnáním, že to tak bude na světě vyhlížet o posledním

soudu jako na Silvestra, kdy jsou lidé opojeni a objímají se s láskou, jako by se několik století neviděli. Kameníci hráli při tom dále v karty, nestarajíce se o nás. Hašek se na ně rozkřikl, aby ustali ve hře a neznescověovali starobylé zvyky.

„Jen v družné zábavě máte prožít dnešní večer,“ zvolal.

Invalid mírnil Haška.

„Neblázni, Jardo. Ten ramenáč se vrátil včera z kriminálu, kde seděl čtvrt roku pro rvačku. Neručím za nic, protože Toníka Vyklouze znám, co umí. Velikou radost z něho nebudete mít.“

Toto varování podnítilo Haškovu žádost divočiny.

„Vyzývám vás, soudruzi, abyste si přesedli k nám. Jste zavržení jako my, jichž se místní buržoustičkové obávají jako zhoubných kobylek, a vaše místo je mezi námi. Jezte a pijte, co hrdlo ráčí, neboť soudružný cit mi káže, abych za vás všechno zaplatil.“

Poslední slova se kameníkům zalíbila, i přisedli si k nám. Lipničtí dělníci z lomů jsou dobří lidé, ale nedůvěřiví ke každému, kdo se lépe šatí a nemá mozolnaté a zhrublé ruce jako kámen. Jistě by bývala zábava vázla, kdyby nebyli znali Haška od druhých dělníků z vypravování. I překotné požívání alkoholu zapůsobilo, že neviditelná hradba mezi námi a dělníky zapadla vniveč a hovor se uvolnil. Hašek poručil Invalidovi, aby uvařil námořnický grog. Při páté sklenici objal Hašek Toníka Vyklouze s vřelým projevem přátelství.

„Trpěl jsi v kriminále, soudruhu, a trpěl jsi zcela nevinně, protože jsi chtěl svůj spor se svým nepřitelem skoncovat bez měšťáckých soudů a zvolil jsi k tomu svoje ruce, jimiž jsi svého odpůrce tak zpracoval, že si poležel několik neděl v nemocnici. Nemůžeš za to, že je tvoje ruka tak těžká jako kladivo,

jímž drtíš žulové halvany. A plně tvoje jednání schvaluji, neboť jsem odpůrcem humanismu. Hled', my tě s kamarádem neopustíme a jmenujeme tě tímto naším společným tajemníkem. Budeš vyřizovat naše záležitosti a obdržíš dobrý plat, abys neumíral hladu jako v poctivé dřině."

Více jsem si z toho večera nepamatoval, neboť vznikla divoká pitka. Na Nový rok přiběhl k poledni Invald nahoru a hlásil, že v hostinci očekává rozkazů svých pánů tajemník Toník Vyklouz. Pohlédli jsme s Haškem na sebe nechápavě. Avšak Xena se rozohnila:

„Nehrajte si na neviňátka, pánové. Vyváděli jste včera a povídali věci, že byste se za to dostali ihned do blázince, kdyby vás byl slyšel některý psychiatr. Kameníka Vyklouze jste angažovali jako svého sekretáře a dali jste mu padesát korun zálohy. Hašek napsal ministru Benešovi dopis, že se nemá nikdy urážet vtipy, jež se ho netýkají, a odevzdal jej panu sekretáři, že s ním dnes pojedete do Prahy. A ty, Longene, dal jsi sekretáři dopis na „Revoluční scénu“, aby mu bylo vyplaceno pět set korun. Ted' si sami snězte, co jste si nadrobili.“

Hašek se bránil upejpavě jako děvčátko, jež po prvé klopýtne.

„To všechno byl vtip, jestli jsme něco podobného provedli. Na Silvestra je každý nesmysl dovolen a vítán. To musíš uznat, Xeničko, a proto nejlépe učíš, když to Vyklouzovi nějak vymluvíš a dáš mu odbytné za nevykonané služby.“

S pomocí Invalda rozmluvila Xena zklamanému sekretáři jeho pevné odhodlání, že nám bude do smrti věrně sloužit. Po dlouhém vyjednávání přijal kameník dvacet korun „odbytného“, vrátil dopisy, vyhra-

div si právo, že s námi ještě o celé své záležitosti promluví.

„Bývalý váš sekretář usadil se dole v lokále,“ oznámila nám Xena, „a prý se dříve nehne, dokud se s vámi nevypořádá.“

„Co ještě chce?“ Durdil se na oko Hašek. „Dostal najíst a pořádně napít a celkem sedmdesát korun v hotovosti. Chce se snad s námi rvát? To bych mu neradil, a pak se nesluší, aby se člověk rval na Nový rok jako ve všední dny. To bychom se potom prali celý rok. Půjdeme do některé blízké vesnice na výlet a prožijeme dnešní den v míru a pokoji.“

Tiché zimní odpoledne zlávalo nás k novému dobrodružství. Sestupující s lipnického kopce v zamklé údolí, zasněžené a tísněné stráněmi i tmavými lesy, zapomněli jsme na všechny příhody, zažité v uplynulém roce, a hovořili jsme o budoucnosti jako děti, jež si volí nejrozmanitější povolání. Hašek zářil prudkým odleskem sněhu, všecek rozehřát obtížnou chůzí po kluzké stezce, a svěřoval se nám tak důvěřivě, jako by svým slovům věřil:

„Nikdo by mne více do velkoměsta nevytáhl, ani kdyby byl bolševický převrat, a udělali mne lidovým komisařem osvěty. Neopustím více venkov a pomohu-li si finančně, tedy si koupím někde tady v lipnickém kraji malé hospodářství. Šura bude krmit slepice, prasata a krávy, což je pro bývalou kněžnu nejvhodnějším zaměstnáním, a já budu klidně pracovat, nestaraje se v úzkosti o zítřek, přinese-li bídu nebo blahobyť. Mám jistou touhu napsati zcela vážné dílo, aby všelijací pitomci o mně nevykládali, že se zmožu jenom na hlouposti. A k vážné práci potřebuji absolutního klidu i bezstarostnosti, abych se mohl plně soustředit.“

Před vesnicí Kežlicemi začalo mírně sněžit. Xena

žádala, abychom se vrátili. Hašek mávl rukou a od-
byl ženské obavy.

„Je rozkoší, sype-li se na člověka takový droboun-
ký snížek. Za to bych vám nepřál, abyste tady za-
žili pravou horskou sněhovou bouři. Tu člověk snad-
no zabloudí, zapadne v závěje a zmrzne. Tento sně-
hový poprašek za chvíli se rozplyne a budeme mít
čistý návrat. Ostatně máme nadbytek času do sou-
mraku, a ohřejeme se v hospodě u Žida.“

Ženské vstoupily první do hospody. Zastavil jsem
Haška.

„Pohled' na zataženou oblohu, jež slibuje nej-
horší.“

„A bojíš se snad?“ Vyjel si na mne Hašek a slibně
zablíkal očima. „V nejhorším tady přenocujeme.
Aspoň něco zažijeme.“

V kejžlické hospodě u Žida bylo nevlídno. Něko-
lik ospalých sousedů hrálo se u polovytopených ka-
men, stojících uprostřed místnosti a obehnaných
plůtkem jako malá nepřístupná tvrz. Několik kroků
dále od kamen lomcovala návštěvníky zima. Hospod-
ský nemohl ničím posloužit.

„Všecko nám včera o Silvestru snědli a vypili.
A dnes mám jenom rum.“

Vypili jsme každý sklenku odporného rumu, a Ha-
šek se udeřil do čela.

„Proklatě, vždycky vlezu do toho nepravého. Mí-
sto na výsluní do hnoje. Na konci Kejžlic je veliká
hospoda, jejíž majitel je řezník. U něho dostaneme,
co budeme chtít, protože tam chodí bohatí sedláci.“

Vyšli jsme z proletářské židovy hospody na náves.
Sněžilo bez ustání, a Xena opět zatoužila ustrašeně
po návratu. Hašek ukázal na nejtmařejší mraky na
obzoru, spoléhaje na špatný zrak Xeny, a zahrál si
na meteorologa.

„Tam se již vyjasnilo, i mraky se roztrhaly. Také se obrátil vítr a vane od jihu, takže není se nám ničeho obávat. Hůře by to s námi dopadlo, kdyby se přihnal znenadání pořádný severák. Ten by nás prohnal, že bychom se domů živí nedostali.“

V hospodě řezníka bylo živo a veselo. Vyrvalci slavili dozvuky Silvestra, a přicházeli odpočatí Kejžličtí, aby se vespolek potěšili na Nový rok. V rohu hospody za pažením klímali muzikanti, nevyspalí a opilí, očekávající, až si dá někdo z vesničanů zahrát.

Hašek se přivítal s hostinským a několika sousedy i zamířil pak přímo k muzikantům. Udeřil furiantsky na pult a zavýskl.

„Muzikantům deset piv,“ poručil řezníkovi.

„Ty, Jaroslavčík, to nesmět dělat. Zase se ochladit a domů ne,“ zapištěla Šura a uchopila Haška, aby ho odtáhla. Ale se zlou se potázala. Hašek ji odstrčil a vyčastoval před celou hospodou.

„Zatracená ženská, urazím ti hlavu, opovázíš-li se ještě něco podobného. Jsme v cizí hospodě a nemysli si, že smíš na mne rvát jako doma. A nebeč, nebo tě vyhodím z hospody, a potáhneš sama domů. Čert mi tě byl dlužen, že's za mnou přilezla až na Lipnici. Ano, občané, takový nesu na svých bedrech kříž. Hrom aby všechny ženské pomlátíl. Zkazí člověku každou radost, a potom zbývá jenom chlast.“

„Proboha, neopijte se. Už není Silvestr. A jestli budete zase vyvádět, tak vám se Šurou utečeme,“ pohrozila nám Xena, čemuž se Hašek posupně zachechtal.

Muzikanti spustili kočičí píseň, a bubeník mlátil do bubnu, jako by se byl s někým vsadil, že jej rozbijí. Hospoda desateronásobně oživila a otřásala se v základech divokým vírem povykujících zdravých

hrdel, dusotu tančících, výskání a ječení ženských i falešně lomozivého vřeštění vesnické hudby.

„Není to krásné?“ Obdivoval se Hašek a pokyvoval usměvavě hlavou, jakoby do taktu. „Primitivní, ale tvrdý život. Napíšu hru z vesnice, až skončím španělskou komedii. A potom se pustím do hry z kame-nického života. Vidíš, kamaráde, že dovedu zásobit tvoje divadlo, a proto, ženské, musíte mi nějakou tu radost ze života povolit. Kdybych seděl jenom doma a chodil s vámi na procházku do lesů, tak bych zblblnul a snad bych se stal lyrickým básníkem.“

V hospodě nejvíce rádil jakýsi kramář, jenž svoje zboží vláčí s sebou po světě v bedně na zádech, polo Slovák, polo Maďar. Tančil čardáš, točil se na jedné noze, vyskakoval, dupal a výskal, neohlížeje se na ni-koho. Zpíval svoji vášnivou a divokou píseň překy-pujícího temperamentu pro sebe, zpíval a jásal celým tělem, zdánlivě zuboženým, ztrnule vypjatých be-der jako soumar, nosící do úpadu těžká břímě. Vesni-čané se mu vysmívali, nechápající, že ten světoběžník křičí svoji radost ze života, že je zpit sám sebou a zapomíná dalšího plahočení neznámými kraji.

Haška strhl divoký projev kramáře i připojil se, poskakuje neobratně jako medvěd, tleskaje do skoku a houkaje jako tovární píšťala. Sdílná radost zachvá-tila všechny přítomné. Xena i Šura se rozesmály a prozpěvovaly do falešného rytmu hudby, jež zani-kala v chaosu rostoucího řevu a dupotu mnoha párů nohou. I mne zlákal divoké veselí a vmísil jsem se v chumáč zmítajících se těl.

Zakouřená místnost roztočila se šíleným vírem jako v peřejích.

Hašek nedbal nás a žádného z kraje. Jen snědý kramář podněcoval Haškovu chtivost divočiny. Hašek ho objímal, v krátkém odpočinku pil s ním na bra-

trství a mluvil s ním maďarsky, nazýváje ho Lájošem. Dávno se setmělo, hospoda matně zářila žlutým světlem petrolejových svítilen, a zběsilý tanec neustával.

Tu přivedl Hašek svého Lájoše k Šuře.

„Hej, ty, Šuro, musíš si s cikánem zatančit.“

Putyka zaburácela souhlasem, a ke Xeně přistoupil jednooký hromotluk, jenž se Haškovým příkladem osmělil, aby vyzval k tanci bledolící ženu, zúčastněnu mocného rozkyvu vášní a pudů pouze zpovzdálí.

Ženské se ohradily uraženým křikem, který stlačil mohutné vypětí hospodského veselí v dusivé ticho. Jen supění prudce oddychujících hrudí úporně doléhalo v tváře jednotlivců. Jednooký hromotluk zaskřípal zuby a pozvedl pěst. Hašek zbrunátněl a zasípál:

„Půjdeš tančit, Šuro, nebo —.“ A vztekle uchoпил sklenici.

Popadl jsem židli a hleděl na hromotluka výstražně.

Hrozivé napětí nebezpečné chvíle bylo přerváno příchodem několika sedláků, pokrytých tlustou vrstvou sněhu.

„Venku rádí sněhová bouře,“ promluvil jeden a udiveně vzhlédl na podivnou skupinu u stolu.

Xena vyskočila a vychrlila vodopád výčitek, namířených na Haškovu i moji hlavu. Hašek zamžoural zlověstně očkama a řekl jako kající hříšník:

„Odpusť, Xeničko, zapomněl jsem se. Jsem bídný lotr, jenž myslí jenom na darebáctví, ale neboj se. Povedu vás domů. Zním tak dobře cestu na Lipnici, že mohu jít potmě.“

Hostinský nás zrazoval a nabídl nám nocleh, ale Hašek se rozkřikl:

„Což nepozorujete, že naše dámy touží již po domově?“

Nikdy nezněla slova „naše dámy“ výsměšněji jako tehdy v kejžlické hospodě z Haškových úst.

Již před krčmou zapadli jsme po kolena do bílého příkrovu a ostrý vítr bičoval naše tváře ztuhlými kusy sněhu. S námahou, krok za krokem drali jsme se vichřicí. Hašek se ke mně těsně přiklonil a smočil moji líc prskotem svého smíchu.

„Teď to mají, potvory. A cestu na Lipnici nenajdu. I policejní pes by zbloudil. A potom, jak kdo —.“

Další jeho slova zanikla v pronikavém svištění sněhové bouře. Za vesnicí neviděli jsme na krok a potáceli jsme se pohromadě v klubku, abychom se jeden druhému neztratili. Neznali jsme směr a klopýtali jsme vpřed, jak radil Hašek. Tu jsem sletěl po hlavě do hlubokého příkopu. Stěží jsem se vyhrabal ze sněhu a vzhůru na sráz. Xena zoufale vykřikla:

„Zbloudili jsme a vláčíme se někde v polích.“

„Snad nebude tak zle,“ sladce odpověděl Hašek. „Někam se doškrabeme. Takových příhod jsem zažil na Sibíři denně, a jednou jsme spali se šurou u koní v závějích. Člověk zvykne všemu. Jen trpělivost.“

Vy kročil jsem napřed. Na štěstí se víchř trochu ztišil, takže vánice uléhala. Po chvíli zaslechl jsem zděšený výkřik Xeny:

„Pomoc! Proboha, Hašku, pomoz mi! Propadávám se.“

Otočil jsem se a ubíhal nazpět. Hašek krácel zvolna dále, nestaraje se o Xenu, jež sjela se stráně do hluboké závěje. Utíkaje těsně kolem Haška, zahlédl jsem v jeho tváři spokojený úsměv. Po delší době vyprostil jsem Xenu ze závěje a pomohl jí na rovinu. Xena se usedavě rozplakala.

„Nikdy bych si nebyla pomyslíla, že je Hašek tak zlý. Klídně by mne byl zde nechal zahynout. Což kdybys nebyl zaslechl můj křik? A Hašek dobře ví, že jsem nedávno přestála nervový záchvat.“

Mlčel jsem, neboť jsem myslil pouze na záchranu. Tmavé postavy Haškovy dvojice zanikaly ve tmě. Tu jsem zahlédl vpravo světélko. Upozornil jsem Xenu.

„Tam je stavení.“

„Ale nevolej Haška,“ zlostně zasykla Xena. „Ať bloudí v polích třeba do rána. Zub za zub.“

Doškrábali jsme se ke statku, kde ještě svítíli. Na naše volání vystoupil sedlák se světlem na pavlač. Vysvětlil jsem mu naše dobrodružství.

„I dyť se od Lipnice vzdalujete,“ klídným basem pronesl sedlák.

„Vyšli jste z Kejžlic opačnou stranou. Počkejte, vyprovodím vás.“

Pochopil jsem. Hašek se mstil za ztrátu svých radováněk.

Za nedlouho vyvedl nás muž se světlem na cestu, a stranou vlevo na planině shlédli jsme dva potácející se tmavé obrysy lidských bytostí.

„Kamaráde, počkej na nás,“ dušně řval Hašek, jenž nás poznal. „Brouzdáme se závějemi. Hyneme. Pomoc! Stůjte, přátelé!“

„Jen kupředu,“ nabádala Xena sedláka. „Ten pán je z Lipnice, zná dobře cestu a je pouze opilý.“

Pospíchali jsme za sedlákem. Ustalo sněžit, a noc zbělela napadlým sněhem, odrážejícím jas oblohy, zbavující se těžkých mraků. Často jsem se ohlédl a vždy jsem spatřil Haška váletí se ve sněhu jako nemohoucí lavinu. Šura mu pomáhala na nohy. A ještě několikrát ozvalo se zdálky zoufalé volání.

„Kamaráde, neopouštěj mne —. Zastav, kamaráde.“

Tu se opět zasmála Xena.

V úvozu, vedoucím na lipnický kopec, rozloučil se s námi dobrý muž ze samoty, a zakrátko oddychli jsme si před Invalidovým domem.

Asi po hodině zaklepal Invalid na dveře pokoje.

„Pan Hašek sedí dole v lokále u kamen vysvěčen do prádla a suší se. Mám se vás zeptat, jak se vám líbil výlet do Kežlic a zdali přijdete na horký grog?“

Vyprskl jsem ve smích, ale Xena pravila s největší rozhodností:

„Vyříd'te panu Haškovi, že zítra odjíždíme do Prahy.“

Přikryl jsem si hlavu poduškou, abych ztlumil svůj smích. Xena mne okřikla a starostlivě zahovořila:

„Nový rok začal nešťastně. Víím, že nevěříš na pověry, ale pamatuj si, že taková bouře nevěstí nic dobrého.“

Lipnici jsme opouštěli odpoledne před soumrakem. Hašek se Šurou přisedli do kočáru, a Hašek zvolal na Invalidovi, stojící na zápraží:

„Jedeme kamarády vyprovodit do Okrouhlice.“

Na cestě před lesem poručil Hašek kočímu, aby zastavil, a přinutil nás pohlédnouti zpět na lipnický vrch.

„Ta lipnická hradní zřícenina vyhlíží jako nepodařená lokomotiva.“

V Okrouhlici poslal Hašek povoz domů.

„Pojedeme s vámi do Prahy, přátelé. Chci vidět svoji hru na jevišti.“

Za to rozhodnutí jsem byl Haškovi nesmírně vděčen. Pomyšlení na rozloučení s Haškem sevřelo mi nitro jako při ztrátě vzácného člověka.

Ve vlaku vypravoval mi Hašek o sibiřských solných močálech, do nichž se propadávají lidé a prý i celé vesnice.

„Sibír je podivná země, a chystám se napsati veliký sibiřský román. Tam jsou lidé: krev, vášně a divočina! Tady? Ubrečená civilisace a syrovátka. To lze nejvíce pozorovat na zdejších komunistech. Jsou nyní prostě k smíchu a nerad lezu mezi komunistické oficíry a generály.“

„Jsi anarchista.“

„Ano, snad, ani nevím.“

Přijeli jsme v noci, a dům byl již uzavřen. Domovník, jenž nám otvíral, byl jevištním dělníkem v „Revoluční scéně“. Vyštěkl proti mně zmateně:

„Divadlo máme zavřené.“

Xena zavzlykala:

„Prokletý Nový rok.“

„Před Silvestrem dostavila se do divadla divadelní komise a prohlásila, že ani hlediště, ani jeviště nevyhovují bezpečnostním předpisům,“ dále sděloval

dělník. „A povolili nám hrát naposledy na Silvestra a Novej rok. Tak jsme už dnes víc nehráli.“

Hašek si odplivl na schody a zamumlal:

„Pracoval jsem tedy na obou hrách nadarmo.“

„Co tomu říkáš?“ Oslovil jsem Haška v bytě.

„Pitomá msta. Při tom je to blbý, že ztrácím peníze, jež bych byl dostal za provozování. A vůbec jsem neviděl žádnou svou práci hrát na jevišti. Svinstvo. Jen jsem o divadlo zavadil a už jsem pohořel.“

K spánku uléhal Hašek té noci úplně střízliv, nepoživ ani náprstek alkoholu. Spal velice neklidně, zmítaje sebou na lůžku a vykřikoval ze spaní. Ráno mu bylo velmi zle. Trásl se na celém těle a nemohl vypít ani kávu.

To bylo 3. ledna r. 1922. Rok před jeho smrtí.

Šura vypravovala, že Hašek trpěl již v létě podivnými záchvaty.

„Celá noc on, Jaroslavčík, jen sedět a koukat, koukat a křičet. A nic psát za den, nic, nic, jen koukat jako ta blbec.“

Na ulici se Hašek vzpamatoval.

„Běž, kamaráde, za svými záležitostmi, a já se půjdu někam posílit. Večer se uvidíme u tebe doma.“

Ten den znamenal pro mne křížovou cestu po úřadech i vyhledal jsem dychtivě domov, abych se zotavil. Marně jsme očekávali se Xenou a Šurou Haška. Musil jsem za ním a objevil jsem ho u „Jelínků“ v Charvátově ulici. Seděl se sochařem Amortem.

„Hašku, pojd' domů,“ nervosně jsem vyhrkl.

Hašek se na mne dlouze zahleděl, jaksí měkce se usmál a nezvučně pronesl, přistavuje prázdnou židli vedle sebe.

„Sedni si, kamaráde, a vykašli se na všechno. Já jsem už taky hodně ztratil a je mi to přece fuk. Nechme ženské a posed'me si. Domů nepůjdu.“

Posadil jsem se na chvíli, ale nemohl jsem toho večera snést hospodskou atmosféru. I Hašek mlčel, naslouchaje opilým žvástům, jež mne pojednou vydráždily. Stiskl jsem Haškovi ruku a vyběhl na čerstvý vzduch. Poslal jsem Šuru za Haškem, aby ho přivedla. Nevrátili se, neboť Hašek se pustil na delší toulku Prahou, a Šura ho provázela, aby jí někam neutekl. Pak odjeli na Lipnici. —

— Za dva měsíce stěhovali jsme se se Xenou do Berlína, stěhovali jsme se jako chudáci, jen s tím nejnutnějším — a s vědomím hanebného pokoření člověka, jemuž bylo započaté dílo vyrváno z rukou. —

Od Podbaby vyhlédl jsem z okna rychlíku směrem k Praze a zalomcoval mnou bezmocný vztek. Vzpomněl jsem si na Haška, ve chvíli jsem se uklidnil a pocítil — (proč bych se styděl?) — pocítil jsem lítost.

Xena mne vyrušila.

„Co je ti?“

„Lituji, že Hašek nikdy nenapíše španělskou komedii, ani hru z vesnice, ani ze života kameníků, ani žádnou jinou hru, protože tam v Praze není pro Haška více žádné jeviště.“

— — — — —

Na odchodu —

Skoro po pěti letech po Haškově smrti zajel jsem na Lipnici. Invald mne dovedl k Haškovu hrobu. Leží u zdi, drnem obložený, bez označení — bezejmenný.

Proti hřbitůvku bydlí v malém domku kamenický mistr, který prohlásil, že sám vytesá kamennou desku s jménem Jaroslava Haška, aby lidé věděli, kde leží.

„Musíme každého, kdo přijde navštívit hrob pana spisovatele, vodit na hřbitov a ukázat. Už se sami za to stydíme.“

I dověděl jsem se z mnoha úst na Lipnici všechny podrobnosti z posledních dnů Jaroslava Haška.

Hašek zakoupil si v létě r. 1922 přímo pod lipnickým hradem jednopatrový domek a hned se pustil do oprav. Žádná přeměna nezdála se mu nemožnou,

neboť chtěl bydliti podle svého. Stavitel, jenž prováděl přestavbu, zrazoval často Haška, aby upustil od různých změn.

„To bude vyžadovat nejméně patnáct set nákladu, Jaroušku.“

„Napiš si tedy dva tisíce a dělej, ať se mohu na podzim nastěhovat do svého,“ odpovídal Hašek jako kavalír. „Čert vzal nějakou tu tisícovku, jen když bude barák vyhlížet k světu.“

Sedával na hradní stráni a přihlížel, jak práce pokračuje. Když býval spokojen, napsal na lístek Invalidovi, aby poslal na stavbu pivo, buřty, chleba a cigarety. Tu se přestalo dělat, a zedníci rozprávěli na stráni s Haškem, hodující na jeho útraty. Konečně bylo vše hotovo, a Hašek jen vyčkával, až nové zdivo a malba vyschne.

Bydlil stále ještě u Invalida, ale už se více netoulal krajem. Stavba ho zaujala, a pak příliš ztučněl. I nohy znenáhla otékaly. Špatně se mu chodilo, a mnozí lidé v nestřežený okamžik zahlédli, že Hašek trpí. Zkrivil tvář a třel si nohy, vězící v ohromných ruských plstěných botách. Také přestal psát a výhradně diktoval své dílo synovi policajta Štěpánka. Učinil ho svým stálým písařem.

Třásl se mu ruce a sotva péro udržel, musil-li napsati dopis, jehož obsah chtěl před cizími utajiti.

Žil stále svým způsobem, ale bylo zjevno, že už touží po klidu. Jen někdy dal se dopravit povozem do Něm. Brodu, kde navštěvoval hostinec „U Krechlerů“, vinárnu „U Altů“ a Pachnerův výčep lihovin. Také zajel do Brodu, když v divadle hostoval Karel Nol, jako Švejka. Tehdy viděl Hašek po prvé svého Švejka na jevišti a byl tak nadšen Nollovým výkonem, že nabídl Nollovi své spolupůsobení při poho-

stinských hrách jako sapér Vodička. Ale jeho touha po herecké slávě zůstala opět neukojena. Noll opustil Brod bez Haška, jenž se z radosti nad úspěchem „Švejka“ v domácím kraji toulal po brodských hospodách několik dnů.

Konečně se Hašek nastěhoval do svého domku, aby jej živ neopustil. Přestal se toulat i vycházet, neopouštěje svoji domácnost. Na prstech dalo by se spočítat, kolikrát vyšel ze stavení ven do Lipnice.

A lákal společnost k sobě domů, neboť nemohl bez lidí žít. Mnohdy vzkázal večer k Invaldovi do hospody, že zve všechny hosty na pravý ruský čaj a dobrou slivovici. Později se málokdo odvážil navštívit Haška, protože každý opouštěl Haškovo obydlí v nepřičetném stavu. U Haška musili hosté pít, a Hašek nepovolil.

Na krejčího Pavla vytáhl revolver.

„Zastřelím tě, chlape, nebudeš-li chlastat.“

Nebohý krejčík ze strachu před Haškovou zbrání pil, až ztratil vědomí. Několik dnů si poležel a pak se domku s břidlicovou střechou vyhýbal jako pes holi.

Pár týdnů před vánocemi roznemohl se Hašek vážně. Doktor Novák zakázal mu alkohol a poručil vodu i mléko. Hašek se bránil chorobě, jež nelítostně dotírala, a nechtěl ulehnutí do postele.

„Jakmile se jednou položím — více nevstanu.“

S odporem pil léky, vodu a mléko.

„Hrom měl zabít onu krávu, která první začala dojit.“

Přátelé ho nabádali, aby se šetřil, že do jara bude zase běhat po Lipnici. Hašek se svým těšitelům vysmíval do obličeje:

„Přátelé, už dávno jsem říkával, že mám sedmero nemocí, z nichž je každá smrtelná, ale teď s veškerou jistotou zajdu na všechny.“

Nelitoval a neobával se ničeho, zachováváje si svůj humor.

O vánocích očekával větší společnost svých známých, které si sezval. Nakoupil veliké zásoby jídla a nápojů, ale nikdo z pozvaných se nedostavil. A samotnému Haškovi bylo by bývalo smutno na Štědrý večer. I rozkázal Šuře:

„Přivedeš prvního chlapa, kterého uvidíš na silnici.“

Šura se vrátila s kameníkem bez zaměstnání, jenž přišel na Lipnici za prací. Rázem bylo Haškovi veselo a hostil překvapeného dělníka jako v pohádce.

Kameník už nemohl jíst, ale Hašek křičel:

„Nepustím tě, dokud všechno nesežereš.“

Nešťastný Haškův host prosil o milost, ale Hašek

s holí v ruce vymáhal svá práva jako štědrý hostitel. Kameník se přejedl a Hašek ho léčil kořalkami.

Na Nový rok se Haškovi přitížilo, ale vědomí neztrácel. V předvečer svého skonu zašeptal:

„Nikdy jsem nevěřil, že se tak těžce umírá — —.“

